

Załącznik 1 do Uchwały Nr 139/1718/2016
Zarządu Województwa Podlaskiego
z dnia 30 maja 2016 r.

Raport Roczny
z Realizacji Strategii Rozwoju
Województwa Podlaskiego do Roku 2020
za 2015 r.

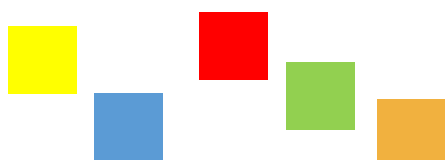

Podlaskie

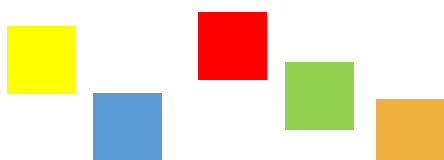
Regionalne Obserwatorium
Terytorialne

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Charakterystyka województwa podlaskiego.....	7
1.1. Podlaskie zielone	7
1.2. Podlaskie otwarte.....	8
1.3. Podlaskie dostępne	10
1.4. Podlaskie przedsiębiorcze	11
2. Metodyka monitoringu.....	15
2.1. Kierunki operacjonalizacji założeń Systemu Monitorowania SRWP do roku 2020.....	15
2.2. Monitoring programów/planów rozwojowych.....	16
2.3. Monitoring realizacji celów Strategii – analiza statystyczna wskaźników monitorowania celów strategicznych i operacyjnych	17
2.3.1. Analiza korelacji	17
2.3.2. Analiza trendu.....	18
2.3.3. Analiza kierunków zmian w wartościach wskaźników	20
2.3.4. Analiza wskaźników kontekstowych.....	21
3. Ocena stopnia realizacji celów Strategii.....	22
3.1. Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka.....	22
3.1.1. Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości	28
3.1.2. Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw.....	33
3.1.3. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu	42
3.1.4. Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych.....	47
3.1.5. Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych	54
3.1.6. Cel operacyjny 1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa	62
3.1.7. Wnioski	71
3.2. Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe.....	76
3.2.1. Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym..	81
3.2.2. Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa.....	90

3.2.3. Cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej	94
3.2.4. Cel operacyjny 2.4. Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej	96
3.2.5. Cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu.....	97
3.2.6. Wnioski	102
3.3. Cel strategiczny 3. Jakość życia	105
3.3.1. Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych ..	109
3.3.2. Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej	113
3.3.3. Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego.....	118
3.3.4. Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami....	123
3.3.5. Wnioski	130
4. Ocena stopnia realizacji Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3).....	135
5. Rekomendacje.....	146
Spis tabel	147
Spis wykresów	148
Spis rysunków	150
Załącznik nr 1. Wykaz działań podejmowanych w 2015 r. przez jednostki zaangażowane we wdrażanie SRWP 2020 w ramach realizowanych programów/planów rozwojowych	151
Załącznik nr 2. Wydatki poniesione na realizację założeń SRWP 2020.....	151
Załącznik nr 3. Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych	151
Załącznik nr 4. Zestaw wskaźników monitorowania celów Strategii	151
Załącznik nr 5. Kierunki zmian w wartościach wskaźników.....	151
Załącznik nr 6. Analiza wskaźników kontekstowych.....	151

Wstęp

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (SRWP 2020, Strategia), to kluczowy dokument określający główne cele i kierunki rozwoju regionu w kolejnych latach. Strategia została przyjęta przez radnych Sejmiku Województwa Podlaskiego 9 września 2013 roku¹, a jej wykonanie zostało powierzone Zarządowi Województwa Podlaskiego. Jako najważniejszy, z punktu widzenia rozwoju regionalnego, dokument musi być poddawana regularnemu monitorowaniu oraz okresowej ewaluacji.

W dniu 17 stycznia 2015 Zarząd Województwa przyjął System Monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, który określa szczegółowe założenia przeprowadzania monitoringu Strategii oraz sformułowanych w niej celów strategicznych i operacyjnych.

System Monitorowania Strategii zakłada regularne przygotowanie Raportu Roczego z Realizacji Strategii. Niniejszy dokument jest drugim tego typu raportem. Podstawowym jego celem jest przedstawienie stopnia osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych założonych w Strategii, przy wykorzystaniu określonych wskaźników monitorowania. Wyjściowy zestaw wskaźników został określony już na etapie przygotowywania Strategii², jednak nie jest to zestaw ostateczny. Może on być aktualizowany, zgodnie z założeniami Systemu Monitorowania Strategii nakreślonymi w dokumencie właściwym, tak aby jak najlepiej odzwierciedlał założone cele rozwojowe, biorąc przy tym pod uwagę działania realizowane przez Samorząd Województwa, dostępność danych statystycznych i konieczność zapewnienia ich porównywalności w czasie.

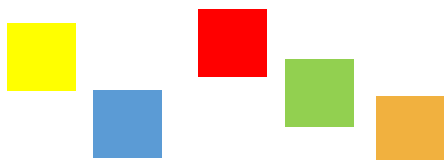
Adresatami raportu są wszystkie podmioty zainteresowane rozwojem województwa. W szczególności, ma on być podstawą weryfikacji i ewentualnej rewizji dotychczasowej polityki rozwojowej województwa. Wyniki monitoringu będą stanowić również wkład do przeprowadzanych okresowo ewaluacji, których wynikiem będą kompleksowe i szczegółowe rekomendacje dla decydentów województwa.

Niniejszy raport składa się z 5 rozdziałów merytorycznych oraz załączników. Rozdział pierwszy *Charakterystyka województwa podlaskiego* przedstawia krótki opis regionu, z uwzględnieniem najważniejszych barier i problemów rozwojowych oraz atutów województwa prezentowanych, jako stan wyjściowy w procesie realizacji wizji regionu sformułowanej w Strategii: *Podlaskie Zielone, Otwarte, Dostępne, Przedsiębiorcze*.

Rozdział drugi *Metodyka monitoringu*, prezentuje opis założeń i metodologii monitorowania Strategii, włączając w to: definicje pojęć kluczowych dla prowadzenia monitoringu, opis sposobu prowadzenia analiz oraz sposobu prezentacji danych wskaźnikowych. Wykorzystanie tej samej metodyki pozwoliło na dokonywanie miarodajnych porównań pomiędzy kolejnymi latami sprawozdawczymi. Dodatkowo, w przypadku wskaźników realizacji celów strategicznych Strategii, wykorzystano model szeregów czasowych ARIMA. Metoda ta pozwala uzyskać nieliniową prognozę przyszłych wartości wskaźnika, która w odróżnieniu od metody wyznaczania trendu liniowego, różnicuje istotność obserwacji poczynionych wcześniej i obserwacji poczynionych później – oznacza to, że ostatnia dostępna wartość

¹ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020: <http://www.strategia.wrotapodlasia.pl/pl/strategia/var/resources/154/248/22/1310strategia2020wwwpl.pdf>

² Zob. Aneks nr 4 do *Strategii Rozwoju Województwa do roku 2020*. System wskaźników monitorowania dostępny pod adresem: http://strategia.wrotapodlasia.pl/pl/strategia/o_strategii.htm

wskaźnika będzie miała większy wpływ na prognozę w modelu ARIMA, niż obserwacje z początku analizowanego okresu.

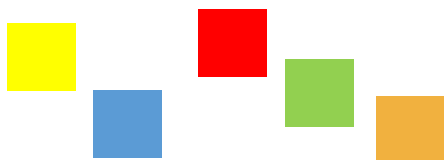
Rozdział trzeci *Ocena stopnia realizacji celów Strategii* odnosi się do efektów działań podjętych w 2015 r. w obszarze realizacji celów strategicznych i operacyjnych, w kontekście danych otrzymanych dla wskaźników monitorowania Strategii. Układ podrozdziałów odpowiada układowi celów strategicznych

i operacyjnych Strategii. Poszczególne podrozdziały prezentują zmiany wartości wskaźników monitorowania oraz analizę tych zmian w czasie, gdy to możliwe w odniesieniu do sytuacji w całej Polsce. W procesie oceny stopnia realizacji każdego z celów wykorzystano analizy trendu w oparciu o model regresji linowej. Dokonano również analizy korelacji, która pozwoliła na ocenę stopnia zależności zachodzącej pomiędzy poszczególnymi wskaźnikami. Zaprezentowano wyłącznie te korelacje, które uznano za istotne, zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi. Podjęto się również weryfikacji zagadnienia, czy poszczególne wskaźniki dostarczają (względem reszty wskaźników) dodatkowej informacji. Innymi słowy sprawdzono, czy np. dwa wskaźniki nie dostarczają tych samych lub zbliżonych informacji, co oznaczałoby, że możliwe jest zrezygnowanie z monitorowania jednego z nich, gdyż nie dostarcza on żadnej wartości dodanej dla systemu monitorowania. Ponadto, w rozdziale znajduje się odniesienie do działań samorządu województwa podlaskiego oraz innych partnerów realizujących Strategię, podejmowanych w celu poprawy wartości wskaźników i realizacji celów strategicznych i operacyjnych. System Monitorowania Strategii zakłada, że w ramach raportów rocznych z realizacji Strategii dokonywany będzie przegląd całości przedsięwzięć realizowanych przez Departamenty/JOSW, w tym w szczególności zbieranie danych o wskaźnikach realizacji wymienionych programów/planów. Analizy monitoringowe, prowadzone również w oparciu o informacje na temat programów i planów rozwojowych oraz komponentów programów ponadregionalnych i krajowych, a także działań bieżących wspomnianych departamentów i jednostek, pokazują rozmiar aktywności podejmowanych przez instytucje zaangażowane w realizację celów Strategii. W celu zapewnienia przejrzystości treści, szczegółowe informacje w tym zakresie zostały zaprezentowane w załączniku nr 1 do Raportu.

Rozdział czwarty *Ocena stopnia realizacji Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)* zawiera wyniki prowadzonego w odniesieniu do RIS3 monitoringu. Konieczność monitorowania założeń tego dokumentu wynika z jego wagi w procesie realizacji założeń regionalnej polityki rozwoju. Strategia bowiem, poświęca szczególną uwagę do stymulowaniu prac badawczo-rozwojowych prowadzonych przez przedsiębiorstwa, w szczególności związanych z innowacjami produktowymi, i wprowadzaniem wyników tych prac na rynek. Zakłada się wspieranie przede wszystkim przedsięwzięć podnoszących konkurencyjność w wymiarze krajowym i międzynarodowym, podejmowanie działań poprawiających dostęp przedsiębiorstw do kapitału z wykorzystaniem inżynierii finansowej, co w efekcie przyczyni się do zwiększenia poziomu inwestycji

w regionie. Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na ukierunkowanie wsparcia w tym obszarze jest Plan (zaakceptowany przez Komisję Europejską w dniu 10 maja 2016 r.), wytyczający tzw. inteligentne specjalizacje regionu, na które przeznaczone zostanie przynajmniej 80% wszystkich środków z funduszy Unii Europejskiej wykorzystywanych na wspieranie innowacyjności w województwie podlaskim. Są to następujące obszary:

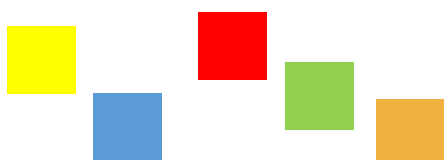
- sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
- przemysł metalowo-maszynowy, szkodniczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,

- ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym odnawialne źródła energii, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna),
- sektor medyczny oraz nauki o życiu i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości.

W analizie stopnia realizacji RIS3 wykorzystano analizę poziomu i dynamiki współczynnika lokalizacji (LQ) w powiązaniu z analizą zmian poziomu przychodów z podatków PIT i CIT na poziomie grup PKD.

Rozdział piąty *Rekomendacje* zawiera opis rekomendacji dla polityki rozwoju województwa oraz Systemu Monitorowania Strategii, które sformułowano na podstawie przeprowadzanych analiz.

1. Charakterystyka województwa podlaskiego

Niniejszy rozdział stanowi syntetyczną ocenę województwa podlaskiego opracowaną na bazie *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*. Zawiera krótką charakterystykę odnoszącą się do **stanu wyjściowego** realizacji założeń strategicznych, dzięki czemu możliwe staje się łatwiejsze śledzenie postępów w osiąganiu celów. Zgodnie z wizją rozwoju regionu, charakterystyka stanu wyjściowego uwzględnia bazę gospodarczą regionu odniesioną do założeń strategicznych: Podlaskie Zielone, Otwarte, Dostępne, Przedsiębiorcze.

Tabela 1.1. Ogólne dane o województwie

Województwo Podlaskie (dane podstawowe)		
Stolica Województwa:	Białystok	ludność: 295 459
Powierzchnia:	20 187,02 km ²	
Liczba Ludności:	1 191 918	(stan na IV kwartał 2014)
Liczba powiatów:	17	
Liczba gmin:	118	
Liczba miast:	40	
Miasta na prawach powiatów:	3	Białystok, Łomża, Suwałki
Współczynnik urbanizacji:	60,5	(stan na 31 XII 2014)
PKB per capita:	31 362 PLN	(stan za rok 2013)
Stopa bezrobocia rejestrowanego:	12,4%	(stan na styczeń 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

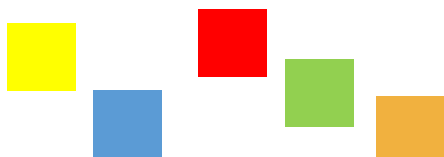
1.1. Podlaskie zielone

Województwo podlaskie postrzegane jest jako jeden z najczystszych i bogatych w walory przyrodnicze regionów Polski. Niemal 30% powierzchni województwa stanowią obszary specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 (większy odsetek posiada tylko województwo zachodniopomorskie), a 27% powierzchni województwa (najwięcej w Polsce), to obszary specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000.³ Ponadto region posiada największy odsetek powierzchni objętej parkami narodowymi (4,6% powierzchni województwa) oraz drugi w kraju odsetek powierzchni objętej rezerwatami przyrody (1,2%).

Sytuacja taka wpływa korzystnie na jakość życia w regionie oraz może być wykorzystywana jako podstawa do budowania przewagi konkurencyjnej **w zielonych przemysłach**, obejmujących dynamicznie rozwijające się sektory produkcji przemysłowej i usług rynkowych, w których region już osiąga sukcesy, jak i te, które na dzień dzisiejszy nie zostały zidentyfikowane, a które mogłyby się rozwijać oraz stanowić podstawę rozwoju przyszłych specjalizacji gospodarki województwa. Rozwój zielonych przemysłów jest również nieodłącznie związany z budowaniem konkurencyjnej gospodarki, ale w sposób zrównoważony, efektywnie korzystającej z zasobów, wykorzystującej nowe technologie, przyjazne środowisku.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do roku 2020, kładzie szczególny nacisk na wspomniany aspekt ochrony środowiska i promocję zrównoważonego rozwoju w regionie.

³ Dane statystyczne dla roku 2014.

Województwo charakteryzuje się bardzo niskim poziomem emisji zanieczyszczeń przemysłowych oraz wysokim i rosnącym udziałem produkcji energii ze źródeł odnawialnych. W roku 2013 ponad 72 % energii elektrycznej wyprodukowanej w regionie pochodziło ze źródeł odnawialnych, a udział energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w ogólnym zużyciu energii elektrycznej w roku 2013 kształtował się na poziomie 21,7% co było 4. wynikiem wśród województw Polski. W roku 2014 odnotowano spadek udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem do poziomu 69,8%. Województwo podlaskie nadal posiada duży potencjał do dalszego rozwoju energetyki odnawialnej. Ze względu na dużą ilość obszarów rolniczych oraz dużą lesistość województwa możliwe jest pozyskiwanie energii elektrycznej z biomasy. Na północy województwa występują korzystne warunki dla tworzenia elektrowni wiatrowych. Należy jednak zaznaczyć, że wysoki udział produkcji energii z OZE nie koresponduje wprost z ilością energii jaka jest wytwarzana w regionie, co skutkuje koniecznością zakupu przeważającej jej części poza województwem.

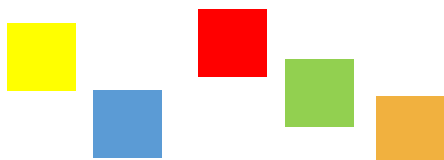
Walory przyrodnicze województwa i ogólnopolska rozpoznawalność marki Zielone Płuca Polski, stwarzają bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Województwo podlaskie znajduje się w czołówce regionów polskich pod względem ilości ekologicznych gospodarstw rolnych. W 2013 r. w regionie funkcjonowało 2235 takich gospodarstw, a 4,17% wszystkich użytków rolnych stanowiły certyfikowane gospodarstwa ekologiczne. W 2014 r. ogólna liczba certyfikowanych gospodarstw ekologicznych wzrosła do poziomu 2580, zaś udział ich powierzchni w powierzchni wszystkich użytków rolnych do 4,76%. Więcej ekologicznych gospodarstw rolnych zlokalizowanych było tylko w województwach warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim.

Pomimo, iż środowisko przyrodnicze stwarza w regionie liczne możliwości rozwoju, to walory przyrodnicze, wspierane przez wielokulturowość regionu, nie przekładają się na liczbę turystów odwiedzających region.

Pod względem ochrony środowiska, problemem województwa jest ciągle słabo rozwinięta infrastruktura wodno-ściekowa. W roku 2013 tylko około 62% ludności posiadało dostęp do sieci kanalizacyjnej (12 miejsce wśród województw Polski), a 11,8% ludności nie korzystało z sieci wodociągowej. W roku 2014 udział ludności posiadającej dostęp do sieci kanalizacyjnej wzrósł o 1,2 p. p., do poziomu 63,2%, co jednak nie przełożyło się na zmianę pozycji województwa (nadal zajmuje 12 miejsce wśród województw Polski). Odsetek osób niekorzystających z sieci wodociągowej zmniejszył się do 9,7%.

1.2. Podlaskie otwarte

Województwo podlaskie położone jest w północno - wschodniej części Polski. Graniczy z Litwą i Białorusią oraz województwami: Lubelskim, Warmińsko-Mazurskim i Mazowieckim. Granica z Białorusią jest częścią wschodniej granicy Unii Europejskiej i strefy *Schengen*. Przy powierzchni rzędu 20 000 km² i liczbie ludności nieco poniżej 1,2 mln (rok 2014), województwo jest najrzadziej zaludnione w Polsce (59. os./km²).

Rysunek 1.1. Położenie geograficzne województwa podlaskiego

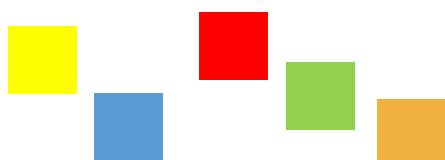

Źródło: Centrum Obsługi Inwestora, Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

Sytuację małej liczby ludności i niskiej gęstości zaludnienia, pogarsza dodatkowo, utrzymujące się od wielu lat, negatywne saldo migracji. Spowodowane jest ono m.in. bliskością i relatywnie wysoką dostępnością komunikacyjną miasta stołecznego Warszawy, które charakteryzuje się dużo wyższym poziomem rozwoju gospodarczego, wpływającym na wyższy przeciętny poziom wynagrodzeń, łatwiejszy dostęp do miejsc pracy oraz atrakcyjniejszą ofertą szkolnictwa wyższego, przyciągającą zdolną i ambitną młodzież.

Położenie województwa podlaskiego może stanowić zarówno barierę jak i szansę rozwojową. Granica z Białorusią stanowi przeszkodę w swobodnym przemieszczaniu się zarówno osób jak i towarów i usług. Od strony północnej województwo graniczy z Litwą, co daje bezpośrednie połączenie pomiędzy krajami Bałtyckimi a resztą Unii Europejskiej. Takie położenie stwarza możliwości nawiązywania kontaktów gospodarczych, rozwijania eksportu oraz przyciągania turystów i studentów do podlaskich uczelni. Z kolei bliskie sąsiedztwo Obwodu Kaliningradzkiego niesie za sobą brak stabilności stosunków gospodarczych i politycznych. Sytuacja ta skutkuje niepewnością co do przyszłych regulacji w zakresie przepływu towarów i usług, która może zmieniać się nieomal z dnia na dzień w wyniku niemożliwych do przewidzenia zdarzeń politycznych. Taka sytuacja znacząco utrudnia prowadzenie działalności gospodarczej nastawionej na rynki wschodnie. Z drugiej strony położenie przy granicy strefy *Schengen* stwarza potencjał do tego by województwo stało się łącznikiem (zarówno pod względem gospodarczym jak i kulturowym) pomiędzy Unią Europejską oraz krajami Europy Wschodniej nie będącymi członkami wspólnoty. Potencjał ten nie jest obecnie w pełni wykorzystywany.

Według SRWP działania na rzecz otwartości województwa mają stymulować również rozwój kapitału społecznego w regionie. W Polsce zaufanie społeczne charakteryzuje się bardzo niskim poziomem, zwłaszcza w porównaniu z krajami Europy zachodniej. Na tle Polski województwo podlaskie wypada przeciętnie. W wyborach samorządowych z 2014 roku frekwencja w województwie podlaskim wyniosła

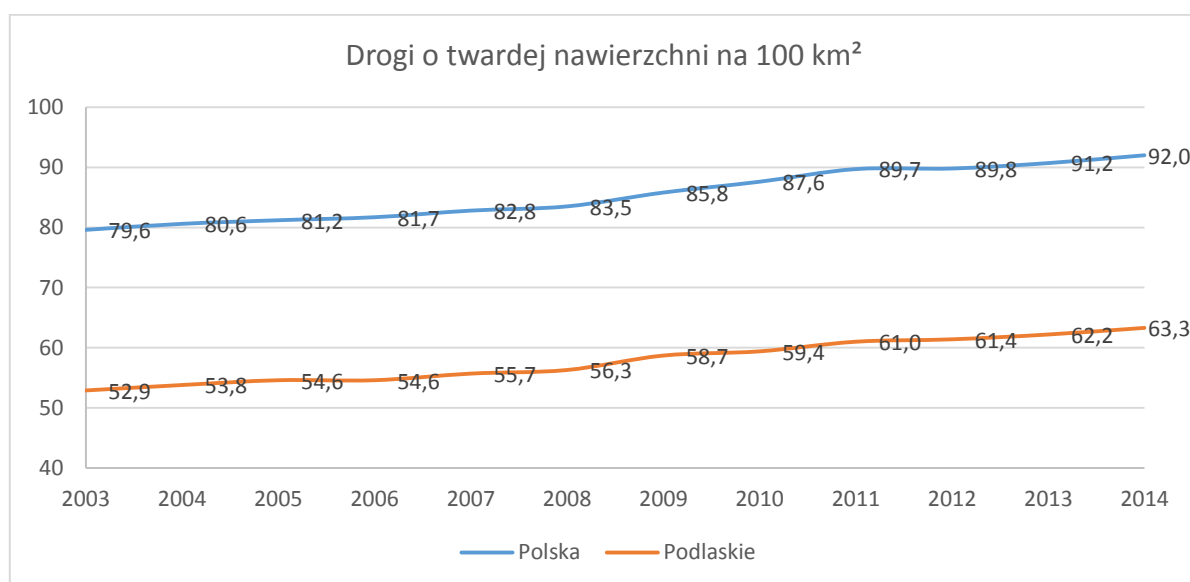

48,01% co było 7 wynikiem wśród Polskich województw. W wyborach prezydenckich w roku 2015 w obydwu turach frekwencja wyborcza w województwie podlaskim była niższa od frekwencji w kraju podobnie jak w wyborach do parlamentu w tym samym roku⁴. W obszarze kapitału społecznego, na przestrzeni lat 2008-2012, w regionie poprawiła się sytuacja w zakresie 4. W 2008 r. wskaźnik osiągał wartość 19. W 2012 na 10 tys. mieszkańców przypadały już 22 takie organizacje. Osiągnięty wynik plasuje województwo na poziomie średniej krajowej (22 organizacje).

1.3. Podlaskie dostępne

Niedobory i zły stan istniejącej infrastruktury transportowej stanowią poważną barierę rozwojową regionu, a ich utrzymywanie się może prowadzić do marginalizacji regionu. Podobnie jak w poprzednich latach poprawa dostępności transportowej, zarówno w układzie wewnętrznym, jak i zewnętrznym, może stanowić jedno z największych wyzwań stojących na drodze realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego.

Wykres 1.1. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Oddalenie regionu od (priorytetowych z punktu widzenia władz centralnych) głównych krajowych korytarzy transportowych sprawia, iż wykazuje on relatywnie wysokie zapotrzebowanie na infrastrukturę transportową (z racji znacznej powierzchni i transgranicznego położenia). Niekorzystnym jest dla regionu fakt, iż duże krajowe inwestycje transportowe, takie jak *Via Carpatia*, są wielokrotnie odsuwane w czasie⁵. Pozytywnym jest natomiast fakt, iż biegnący przez województwo podlaskie odcinek europejskiego korytarza transportowego *Via Baltica* został uwzględniony do realizacji w ramach europejskiego instrumentu *Connecting Europe Facility*. Słaby stan infrastruktury drogowej sprawia, że część obszarów województwa (zwłaszcza okolice Suwałk) leży poza zasięgiem 90-minutowej dostępności

⁴ Wybory Prezydenta RP w roku 2015: frekwencja w pierwszej turze: Polska – 48,96% w. podlaskie – 46,88%; w drugiej turze odpowiednio: 55,34% i 52,49%. Wybory do parlamentu w roku 2015: frekwencja wyborach do Sejmu RP: Polska – 50,92% w. podlaskie – 47,1%; frekwencja w wyborach do Senatu RP: odpowiednio: 50,91% i 47,1; <http://pkw.gov.pl/> (data dostępu 12.05.2016 r.).

⁵ W. Dziemianowicz, P. Nowicka, K. Peszat, *Diagnoza strategiczna województwa podlaskiego, Aneks nr 2 do projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, Geoprofit, Białystok 2013, s. 6.

drogowej Białegostoku. Pod względem Wskaźnika Międzygałęziowej Dostępności Transportowej w 2013 roku województwo podlaskie było drugim województwem o najmniejszym poziomie dostępności transportowej w Polsce, po województwie zachodniopomorskim.

Sieć kolejowa województwa podlaskiego należy do najrzadszych w kraju, ze stolicy województwa będącej jedynie trzy zelektryfikowane linie kolejowe, w kierunkach: Warszawa, Ełk oraz Kuźnica Białostocka (granica państwa z Białorusią), z czego tylko linia do Warszawy jest dwutorowa. Stan infrastruktury kolejowej wymaga ponadto znacznych remontów, co znacznie utrudnia ruch kolejowy przy wykorzystaniu obecnej infrastruktury. Szansę dla województwa podlaskiego stanowi fakt, iż do instrumentu *Connecting Europe Facility* włączono również biegnący przez województwo podlaskie kolejowy korytarz transportowy *Rail Baltica*.

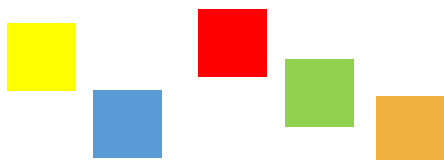
Rysunek 1.2. Główne korytarze transportowe (w tym planowane *Via Baltica*, *Rail Baltica*) i przejścia graniczne

Źródło: Centrum Obsługi Inwestora, Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

1.4. Podlaskie przedsiębiorcze

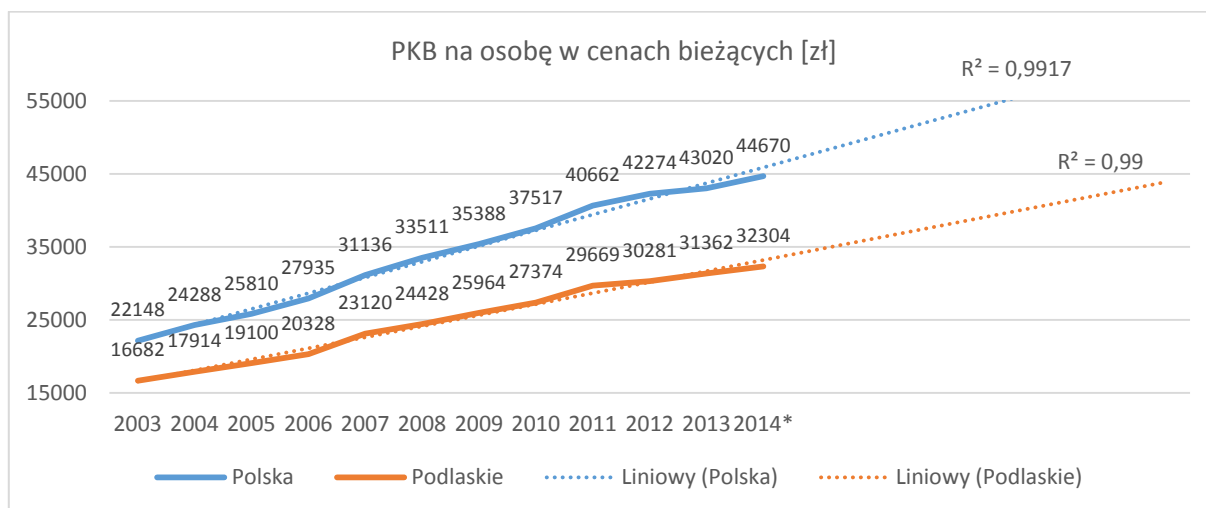
Pod względem gospodarczym województwo podlaskie należy do najslabiej rozwiniętych w Polsce. W roku 2013 poziom PKB *per capita* regionu wynosił tylko 72,9% wartości krajowej (w roku 2012 71,7%), mimo corocznego wzrostu PKB dystans pomiędzy poziomem PKB w regionie a średnią wartością dla kraju systematycznie się powiększa. W latach 2003-2013 PKB w przeliczeniu na mieszkańca województwa wzrósł o około 88%, a w przypadku Polski o około 94%. Należy przy tym zauważyć, że w roku 2013 miał miejsce relatywnie wysoki wzrost wskaźnika PKB *per capita* w stosunku to wzrostu krajowego (wzrost o 3,6% w województwie podlaskim względem wzrostu o 1,8% dla Polski). Niestety wg wstępnych szacunków GUS na rok 2014 wzrost PKB *per capita* w roku 2014 ponownie był niższy od średniego wzrostu dla Polski (wykres 1.2). W roku 2013 poziom PKB *per capita* trzech województw był niższy niż

województwa podlaskiego (województwa: podkarpackie, lubelskie oraz warmińsko-mazurskie).⁶ Słabość gospodarcza województwa wiąże się z niskim poziomem przedsiębiorczości, niską wydajnością pracy oraz niskim poziomem innowacyjności większości podlaskich przedsiębiorstw. Wynikiem tego stanu rzeczy jest również niski, w porównaniu z resztą kraju, poziom zarobków. W 2014 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie nominalne brutto (w gospodarce narodowej) wynosiło 3 348,38 zł i wzrosło w porównaniu do 2013 o 89,72 zł, przy jednoczesnym zwiększeniu średniej krajowej pensji brutto o 117,70 zł, do poziomu 3 777,10 zł.

Na potrzeby Raportu dokonano dodatkowej symulacji udziału PKB *per capita* dla regionu w analogicznej wartości wyliczonej dla 15 regionów Polski, z pominięciem województwa mazowieckiego. Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują na wzrost, w latach 2003-2013, wartości PKB *per capita* dla 15 regionów (bez woj. mazowieckiego) o około 91% (czyli również więcej niż w przypadku samego województwa podlaskiego). W 2003 roku wartość PKB *per capita* dla województwa podlaskiego (16 682 zł.) odbiegała od przeciętnej wartości PKB dla Polski z wyłączeniem województwa mazowieckiego⁷ (20 384,7 zł.) o 3 702,7 zł. PKB *per capita* regionu stanowił 81,8% wartości wyliczonej dla 15 regionów (bez województwa mazowieckiego). W następnych latach dystans pomiędzy województwem podlaskim i średnią dla kraju (również z wyłączeniem województwa mazowieckiego) powiększał się. W roku 2013 r. stosunek PKB *per capita* w województwie podlaskim do PKB *per capita* 15 województw wyniósł 80,1% (spadek o 1,8 punktu procentowego) (wykres 1.3). Porównanie wykresów 1.2 i 1.3 wskazuje na znacznie mniejszy dystans, jeżeli chodzi o PKB *per capita* pomiędzy województwem podlaskim a resztą kraju (w sytuacji, gdy z wyliczeń wyłącza się województwo mazowieckie). W obu przypadkach, na podstawie obserwacji dla lat 2005-2013, notuje się procesy dywergencji, aczkolwiek w mniejszym zakresie w przypadku wyliczeń pomijających województwo mazowieckie. Należy jednak podkreślić, iż wszelkie działania prorozwojowe, zarówno w ujęciu kreowania polityki rozwoju, jak i inwestowania w określone sfery życia społeczno- gospodarczego przynoszą efekty odroczone w czasie.

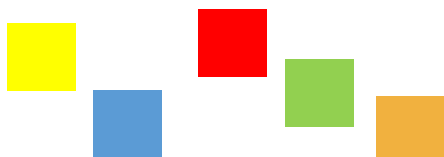
Wykres 1.2. Trend dla PKB *per capita* w województwie podlaskim

*Wartości dla roku 2014 są wstępnymi szacunkami GUS.

⁶ Dla porównania w roku 2012 poziom PKB *per capita* jedynie dwóch województw był niższy niż województwa podlaskiego (województwa: podkarpackie i lubelskie).

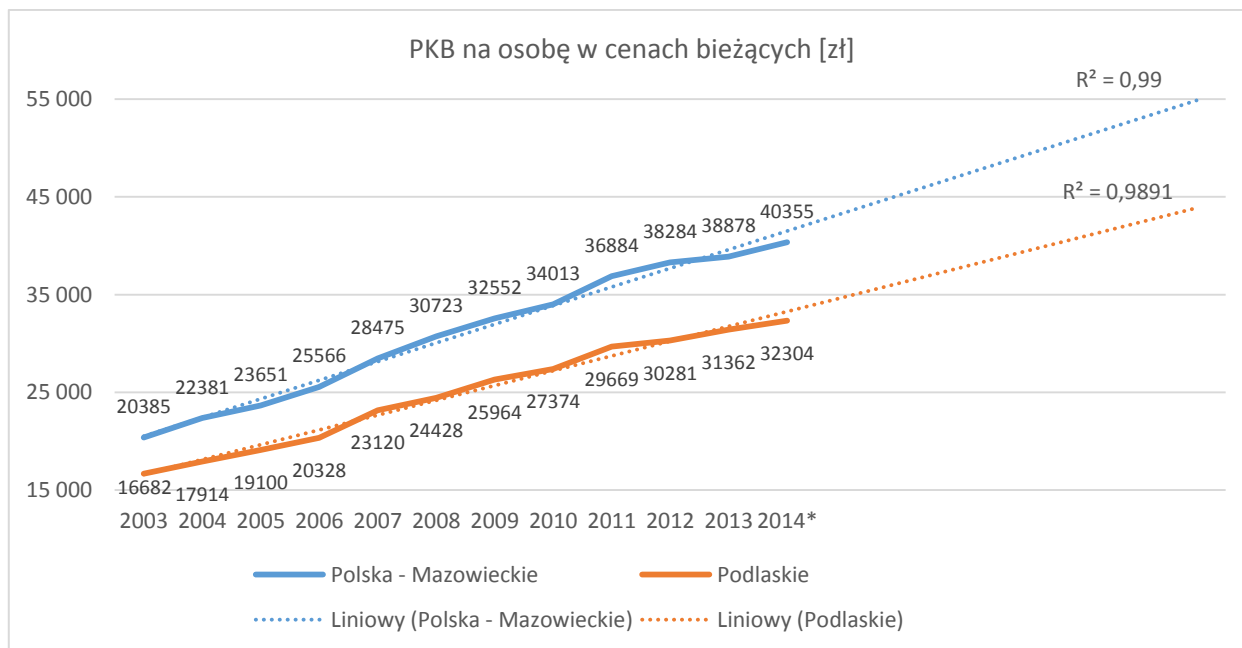
⁷ Wartość PKB województwa mazowieckiego nie zawsze oddaje faktyczną sytuację tego regionu ze względu na to, iż wiele firm prowadzących działalność w innych regionach posiada siedzibę w tym województwie. Dlatego też zasadna jest również analiza wskaźnika dla Polski z wyłączeniem województwa mazowieckiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Według wstępnych szacunków GUS, PKB województwa podlaskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosło w 2014 roku 32 304 zł. Jeżeli szacunki te ulegną potwierdzeniu, będzie to oznaczało, iż w przeciwieństwie do roku poprzedniego, wzrost PKB w regionie ponownie był mniejszy niż analogiczny średni wzrost dla Polski. PKB na jednego mieszkańca w Polsce w roku 2014 wyniósł 44 670 zł, co stanowiło wzrost o 3,8% względem roku poprzedniego, wg szacunków GUS analogiczny wzrost PKB w województwie podlaskim wyniósł 3%.

Wykres 1.3. Trend dla PKB *per capita* w województwie podlaskim i dla kraju (bez województwa mazowieckiego)

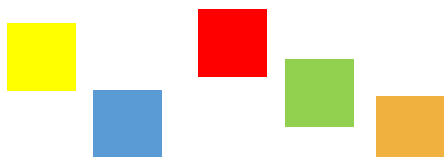
*Wartości dla roku 2014 są wstępными szacunkami GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Region posiada silne ośrodki akademickie, zdolne do kształcenia wysoko wykwalifikowanych specjalistów. Najwyżej oceniane kierunki studiów to medycyna, prawo oraz fizyka. Wiodące ośrodki akademickie skupiają się w znacznej mierze w stolicy województwa⁸. Poziom wykształcenia w regionie nie odbiega od przeciętnego w kraju. W roku 2014 (podobnie jak w roku 2013) odsetek ludności w wieku 15-64 z wykształceniem wyższym wyniósł 24,3% i był o pół punktu procentowego wyższy niż wartość średnia dla Polski (wg badania BAEL).

Województwo podlaskie to region typowo rolniczy, udział pracujących w sekcji A. Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo, od wielu lat utrzymuje się na poziomie około 32% (31,1% w roku 2014). Odsetek ten jest wyższy tylko w województwach: lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim. W 2013 roku 8,7% wartości dodanej brutto wytwarzane było w sekcji A podlaskiej gospodarki, więcej niż w jakimkolwiek innym województwie Polski. W porównaniu do roku 2012 odsetek ten wzrósł o 0,9 p. p., tj. z poziomu 7,8%. Fundamentem podlaskiego rolnictwa jest silnie rozwinięta i wysoko uprzemysłowiona branża mleczarska.

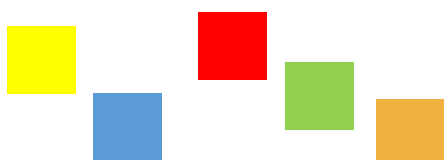
⁸ Ibidem s. 29.

Sytuację województwa pod względem rozdrobnienia agrarnego można określić jako umiarkowaną. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych, o powierzchni powyżej 1 ha, wynosiła w 2013 r. 13,6 ha, co znacznie przewyższało średnią wartość tego wskaźnika dla Polski wynoszącą 9,5 ha. Wartość ta jest jednak znacznie niższa niż w województwach charakteryzujących się najkorzystniejszą strukturą agrarną w Polsce, tj. zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim (w 2013 r. odpowiednio: 22,3 ha oraz 21,5 ha). Cechą niekorzystną jest natomiast bardzo mały udział gospodarstw wielkoobszarowych (o powierzchni użytków rolnych co najmniej 100 ha). W 2013 r. tylko około 0,5% gospodarstw rolnych stanowiły gospodarstwa wielkoobszarowe, co jest wartością niższą od średniej krajowej, wynoszącej 0,78% gospodarstw.

Województwo podlaskie nie wykorzystuje w pełni swojego transgranicznego położenia. Wielkość zainwestowanego w województwie kapitału zagranicznego jest najniższa w Polsce, zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na mieszkańca. W 2014 r. na mieszkańca województwa podlaskiego w wieku produkcyjnym przypadało zaledwie 523 zł kapitału zagranicznego.⁹ Drugim województwem o najniższej wartości tego wskaźnika było województwo lubelskie, w którym na każdego mieszkańca w wieku produkcyjnym przypadało 1 099 zł kapitału zagranicznego, a średnio w Polsce wielkość ta wynosiła 8 081 zł na osobę w wieku produkcyjnym. Podlaskie charakteryzuje się również bardzo niskim poziomem eksportu. Niemniej jednak, w ostatnich latach odnotować można było znaczny wzrost dynamiki eksportu w regionie.

⁹ W 2013 r. na mieszkańca województwa podlaskiego przypadało 180 zł. kapitału zagranicznego.

2. Metodyka monitoringu

Rozdział zawiera opis metodyki monitorowania SRWP 2020, wynikający zarówno z zapisów Strategii, jak i proponowanych założeń analiz statystycznych, wykorzystanych w kolejnych rozdziałach Raportu.

2.1. Kierunki operacjonalizacji założeń Systemu Monitorowania SRWP do roku 2020

Ramy Systemu Monitorowania SRWP nakreślone w dokumencie Strategii¹⁰ wyznaczają kierunki operacjonalizacji jego założeń. Zgodnie z nimi proces monitorowania odbywa się w oparciu o określone w Strategii wskaźniki monitorowania celów strategicznych i operacyjnych¹¹.

Tabela 2.1. Wskaźniki monitorowania celów strategicznych

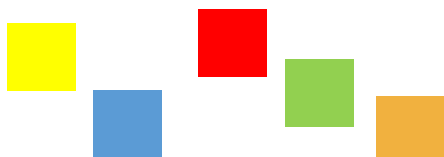
Cel strategiczny	Wskaźniki celów	Miara	Źródło	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2020)
Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka	1. PKB na 1 mieszkańca (ceny stałe z roku 2005)	zł	obliczenia na podstawie BDL i GUS	22 300 (2010)	30 687
	2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 ludności	szt.	GUS	764 (2011)	830
Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe	3. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	EUR	obliczenia na podstawie Ministerstwa Finansów	930 (2010)	1 320
	4. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce	%	obliczenia na podstawie BDL	0,27 (2011)	0,34
Cel strategiczny 3. Jakości życia	5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	osoby / na 1000	GUS	-1,64 (2011)	-0,4
	6. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	GUS	1188,5 (2011)	1 648

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, s. 65.

Monitorowanie celów strategicznych opiera się na sześciu wskaźnikach. Obserwacja postępów w zakresie realizacji celów operacyjnych odbywa się w oparciu o 43 wskaźniki. Strategia precyzuje również

¹⁰ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, s. 64, <http://www.strategia.wrotapodlasia.pl/pl/strategia/var/resources/154/248/22/1310strategia2020wwwpl.pdf>.

¹¹ Obecny zestaw wskaźników, ujęty w Załączniku Nr 4 do Strategii, zgodnie z założeniem tego dokumentu, nie jest ostateczny. Jego zmiany są determinowane przez ustalenia w zakresie wskaźników kluczowych, definicji wskaźników komisyjnych oraz współpracę z GUS (m.in. w ramach Krajowego Obserwatorium Terytorialnego), por.: przypis 1, str. 3 Załącznika 4 do Strategii.

siedem wskaźników kontekstowych, które powinny podlegać obserwacji. W trakcie prac nad Systemem Monitorowania Strategii sformulowano ponadto osiem dodatkowych wskaźników, które mogłyby ułatwić obserwację postępów w realizacji założeń dokumentu. Aktualne, szczegółowe zestawienie wskaźników ujętych w Systemie Monitorowania SRWP 2020, z uwzględnieniem ich przyporządkowania poszczególnym celom strategicznym i operacyjnym, zawiera **Załącznik 4. Zestawienie wskaźników monitorowania celów Strategii**.

2.2. Monitoring programów/planów rozwojowych

Monitorowaniu podlega także realizacja programów i planów rozwojowych, poprzez które wdrażana jest Strategia: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego (RPOWP) oraz komponenty programów ponadregionalnych i krajowych. Przyjęta w Strategii koncepcja uaktualniania założeń Systemu uzasadnia dodatkowe analizowanie **informacji o realizowanych i planowanych działaniach departamentów merytorycznych i jednostek podległych UMWP**, które mogą mieć wpływ na osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych SRWP. Uwzględnienie tego aspektu pozwala na zaangażowanie wymienionych jednostek w proces monitorowania Strategii oraz na pozyskiwanie bieżącej informacji na poziomie wdrożeniowym o realizowanych planach, programach, działaniach, które dają wiedzę, i tym samym podstawę do wprowadzania odpowiednich korekt w zestawie wskaźników monitorowania Strategii, w odniesieniu do zmieniających się warunków.

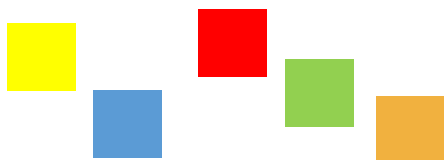
Na potrzeby Systemu Monitorowania Strategii przyjęto następujące definicje programu i planu rozwojowego:

Programy rozwojowe - wszystkie dokumenty o charakterze **strategicznym**, przyjęte mocą przepisów wydanych przez odpowiednie organy administracji samorządowej lub, w przypadku komponentów programów ponadregionalnych i krajowych, rządowej, w których zapisane są planowane, przyszłe kierunki działań, powiązane z konkretnymi celami rozwojowymi oraz zintegrowanym i terytorialnym podejściem do rozwoju, bez względu na źródło finansowania.

Plany rozwojowe - wszystkie dokumenty o charakterze **operacyjnym**, przyjęte mocą przepisów wydanych przez odpowiednie organy administracji samorządowej, w których zapisane są planowane, przyszłe działania, powiązane z konkretnymi celami wynikającymi z określonych programów rozwojowych, stanowiące przełożenie mierzalnych celów wyznaczonych w tych programach na konkretne działania.

Szczegółowy wykaz działań jednostek zaangażowanych we wdrażanie Strategii w 2015 r., realizowanych w ramach programów/planów rozwojowych, zawiera **Załącznik 1. Wykaz działań podejmowanych w 2015 r. przez jednostki zaangażowane we wdrażanie SRWP 2020 w ramach realizowanych programów/planów rozwojowych** do Raportu.

Dzięki stałemu monitorowaniu instrumentów wdrożeniowych Strategii, zapewnione zostaje operacyjne śledzenie postępów pełnego spektrum działań. Każdy ze zgłoszonych programów/planów rozwojowych, komponentów programów ponadregionalnych i krajowych, a także RPOWP

(przyporządkowany w zakresie priorytetów i działań do konkretnych celów Strategii) został zaprezentowany we wspomnianym załączniku, w układzie zgodnym z poniższą tabelą.

Tabela 2.2. Schemat prezentowania efektów wdrażania programu/planu rozwojowego zgłoszonego przez departament/JOSW¹²

Charakter działania	Kwota wydatków (w tys. zł) z podaniem źródła finansowania	Liczba podmiotów objętych wsparciem/ inne rezultaty działania

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie programów i planów rozwojowych, a także działań podejmowanych przez Samorząd Województwa Podlaskiego, ma z jednej strony na celu pokazanie rozmiaru inicjatyw o charakterze wdrożeniowym, z drugiej, stworzenie podłoża dla oceny efektywności podejmowanych działań w trakcie przyszłych ewaluacji.

2.3. Monitoring realizacji celów Strategii – analiza statystyczna wskaźników monitorowania celów strategicznych i operacyjnych

Monitorowanie celów strategicznych i operacyjnych zostało przeprowadzone w oparciu o analizę wskaźników statystycznych określonych w załączniku 4. *Zestawienie wskaźników monitorowania celów Strategii* do niniejszego raportu, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych do zestawu wskaźników w 2015 r.¹³. Analizy statystyczne wskaźników obejmują:

- a) analizę korelacji,
- b) analizę trendów:
 - model szeregów czasowych ARIMA (w przypadku wskaźników realizacji celów strategicznych),
 - trend liniowy (w przypadku wskaźników realizacji celów operacyjnych).
- c) analizę kierunków zmian w wartościach wskaźników,
- d) analizę wskaźników kontekstowych.

2.3.1. Analiza korelacji

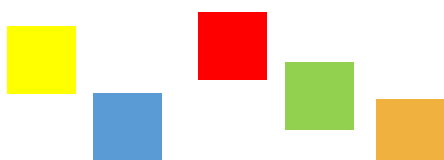
Rozdział czwarty zawiera analizę korelacji pomiędzy wskaźnikami statystycznymi z wykorzystaniem współczynnika korelacji liniowej Pearsona. W celu obliczenia współczynnika korelacji liniowej Pearsona dla dwóch wskaźników statystycznych posłużono się wzorem:

$$\rho_{X,Y} = \frac{cov(X,Y)}{\sigma_X \sigma_Y}$$

gdzie: X i Y to dwa wskaźniki statystyczne, dla których liczony jest współczynnik, σ_X to odchylenie standardowe wskaźnika X, σ_Y to odchylenie standardowe wskaźnika Y, a $cov(X,Y)$ to kowariancja pomiędzy wskaźnikami X i Y. Kowariancja wyrażona została następującym wzorem:

¹² JOSW – jednostka organizacyjna samorządu województwa.

¹³ Z założeniem, że zestaw wskaźników opisanych w Załączniku 4 do Strategii nie jest katalogiem zamkniętym i będzie podlegał zmianom.

$$cov(X, Y) = \sum_{i=1}^n X_i Y_i - \bar{X} \bar{Y}$$

gdzie: X_i oznacza kolejne obserwacje wskaźnika X, Y_i to kolejne obserwacje wskaźnika Y (tak więc wyrażenie $\sum_{i=1}^n X_i Y_i$ oznacza sumę iloczynów kolejnych obserwacji wskaźników X i Y) natomiast \bar{X} \bar{Y} to średnie wartości wskaźników X i Y.

Współczynnik korelacji liniowej Pearsona jest miarą wystandaryzowaną i przyjmuje wartości z przedziału $[-1;1]$, gdzie wartość 1 oznacza idealnie skorelowane zmienne/wskaźniki – wzrost jednej wartości jest ściśle zależny od wzrostu drugiej. Wartość -1 oznacza silną ujemną korelację, to znaczy, wzrost jednej wartości jest ściśle powiązany ze spadkiem drugiej wartości. Wartości bliskie 0 oznaczają brak jakichkolwiek zależności. Znacznie negatywne wartości współczynnika korelacji może świadczyć, że nie jest możliwe jednocześnie zwiększenie wartości obydwu analizowanych wskaźników.

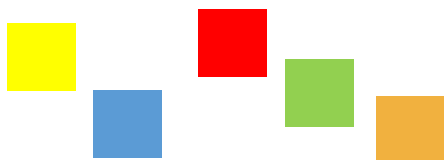
W rozdziale podane zostały wartości współczynnika korelacji dla tych par wskaźników monitorowania, dla których przyjął on wartość równą bądź większą od 0,7 lub równą bądź mniejszą od -0,7, tzn. w przypadkach, w których przeprowadzona analiza może sugerować silne powiązanie dwóch wskaźników, z uwzględnieniem zależności opisanych w poprzednim akapicie. **W celu zapewnienia kompletności analizy oraz aby zapobiec możliwemu przeoczeniu oczywistych relacji pomiędzy poszczególnymi wskaźnikami monitorowania realizacji celów Strategii, obliczone zostały wskaźniki korelacji pomiędzy wszystkimi parami wskaźników monitorowania, dla których było to możliwe ze względu na dostępność i kompletność danych.** Ewentualnego wyłączenia danej pary wskaźników z dalszej analizy dokonywano po analizie eksperckiej, już po uzyskaniu wyników analizy statystycznej.

2.3.2. Analiza trendu

Rozdział czwarty zawiera graficzną analizę trendu dla wskaźników monitorowania SRWP. W tabelach przedstawiono zmiany wartości danego wskaźnika w czasie oraz, gdzie to było możliwe, również: dynamikę danego wskaźnika (tj. zmianę procentową wartości wskaźnika, która charakteryzuje kolejne okresy jego analizy), udział procentowy wartości danego wskaźnika w wartości analogicznego wskaźnika dla Polski oraz pozycję województwa podlaskiego pod względem danego wskaźnika na tle innych województw Polski. Wykonanie wskazanych operacji wymagało zebrania danych o wskaźnikach dla województwa podlaskiego, pozostałych 15. województw i danych o średniej dla kraju za lata 2013-2015¹⁴.

W przypadku wskaźników, dla których w SRWP 2020 zakładana jest tendencja wzrostowa, pozycję określano zgodnie ze schematem: im większa wartość wskaźnika tym wyższa pozycja regionu wobec pozostałych województw i kraju. W przypadku wskaźników, dla których Strategia zakłada tendencję spadkową, pozycja województw określana była zgodnie ze schematem: im niższa wartość wskaźnika tym wyższa pozycja województwa. Obrazując przyjętą procedurę przykładem: w przypadku wskaźnika: *emisja metanu (CH_4)*, dla którego SRWP 2020 zakłada spadek wartości emisji, pierwszą pozycję będzie zajmowało województwo z najniższą wartością wskaźnika; natomiast w przypadku wskaźnika: *PKB na jednego mieszkańca*, dla którego oczekiwany jest wzrost wartości, najwyższą pozycję będzie zajmowało województwo o najwyższej wartości tego wskaźnika.

¹⁴ Przy założeniu dostępności danych statystycznych.

Analizę trendu dla wskaźników realizacji celów operacyjnych wykonano przy użyciu prostego modelu regresji liniowej, szacowanego z wykorzystaniem klasycznej metody najmniejszych kwadratów (KMNK). Model ten ma postać:

$$y_t = \alpha_0 + \beta_1 x_t + \epsilon_t$$

gdzie: y_t to wartość danego wskaźnika statystycznego w danym roku, a x_t to rok odpowiadający danej wartości wskaźnika, α_0 i β_1 to parametry modelu szacowane za pomocą KMNK, natomiast ϵ_t to składnik losowy opisujący zmiany wartości wskaźnika, których model nie jest w stanie uchwycić, t. oznacza kolejny okres obserwacji, tzn. jeżeli pierwszym rokiem, w którym znana jest wartość wskaźnika jest rok 2002, w którym wskaźnik osiągnął wartość 20, wtedy: $t = 1$, $x_t = 2002$, a $y_t = 20$.

W praktyce możliwe jest jedynie oszacowanie parametrów modelu opisanego powyżej (a nie poznanie ich faktycznych wartości), to znaczy znalezienie takich wartości parametrów, które najlepiej opisują tendencję zmian danego wskaźnika, na podstawie znanych już danych. Oszacowanie parametrów α_0 i β_1 oznacza się jako, odpowiednio, a_0 i b_1 . Natomiast wartości wskaźnika y_t oszacowane przy pomocy modelu (a nie zaobserwowane empirycznie) dla danego roku oznacza się jako \hat{y}_t . Oszacowanie parametrów modelu następuje na podstawie dostępnych wartości danego wskaźnika statystycznego wg wzorów:

$$b_1 = \frac{\sum_{t=1}^n (x_t - \bar{x}) (y_t - \bar{y})}{\sum_{t=1}^n (x_t - \bar{x})^2}$$

$$a_0 = \bar{y} - b_1 \bar{x}$$

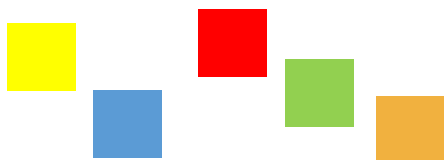
gdzie n to liczba dostępnych obserwacji danego wskaźnika (liczba lat, dla których znana jest wartość wskaźnika).

Po wyznaczeniu parametrów modelu otrzymujemy wzór:

$$\hat{y}_t = a_0 + b_1 x_t$$

Powyższy wzór opisuje dotychczasowy liniowy trend danego wskaźnika statystycznego, np.: jeżeli na podstawie dostępnych wartości wskaźnika statystycznego oszacowano, iż: $a_0 = 4$ i $b_1 = 0,25$, to możliwe jest podanie, jaka będzie szacowana wartość danego wskaźnika w każdym kolejnym roku, pod warunkiem, że zachowany zostanie dotychczasowy trend zmian. Zgodnie z przyjętymi założeniami, w roku 2020, szacowana wartość wskaźnika wyniesie $\hat{y}_t = 4 + 0,25 * 2020 = 509$. Przedstawienie równania $\hat{y}_t = a_0 + b_1 x_t$ na wykresie wyznacza linię trendu dla danego wskaźnika, co pozwala unaocznić, jak będzie zmieniała się wartość danego wskaźnika statystycznego w przyszłości, przy zachowaniu dotychczasowej tendencji zmian.

Do wyznaczenia prognozy w przypadku wskaźników realizacji celów strategicznych Strategii posłużono się bardziej zaawansowaną metodą prognozowania statystycznego od metody wyznaczania trendu liniowego – modelem szeregów czasowych ARIMA. ARIMA jest elastyczną metodą pozwalającą na analizowanie szeregów czasowych danych (czyli danych mierzonych w ustalonych odstępach czasu), na którą składa się model autoregresyjny (AR) i model średniej ruchomej (MA) przy określonym stopniu integracji danych (I). Metoda ta pozwala uzyskać nieliniową prognozę przyszłych wartości wskaźnika, która w odróżnieniu od metody wyznaczania trendu liniowego, różnicuje istotność obserwacji poczynionych wcześniej i obserwacji poczynionych później – oznacza to, że ostatnia dostępna wartość wskaźnika będzie miała większy wpływ na prognozę w modelu ARIMA niż obserwacje z początku analizowanego okresu. Ze względu na zbliżone właściwości statystyczne wskaźników realizacji celów

strategicznych (m.in. autokorelacja oraz trend wzrostowy), do analizy każdego wskaźnika zastosowano model ARIMA o takiej samej specyfikacji ARIMA(1,1,1) w następującej postaci:

$$\hat{Y}_t - Y_{t-1} = \mu + \phi_1(Y_{t-1} - Y_{t-2}) + \theta_1\epsilon_{t-1}$$

gdzie: \hat{Y}_t , to wartość analizowanego wskaźnika w okresie t wyznaczana za pomocą modelu, Y_{t-1} to wartość wskaźnika w okresie poprzedzającym okres t, Y_{t-2} to wartość wskaźnika z dwóch okresów wstecz przed okresem t, ϵ_{t-1} to błąd losowy w modelu z okresu poprzedzającego okres t a μ , ϕ_1 , oraz θ_1 to parametry modelu wyznaczone podczas estymacji modelu.

Model ARIMA estymowany jest przy pomocy metody największej wiarygodności.

2.3.3. Analiza kierunków zmian w wartościach wskaźników

W ramach prowadzonych prac monitoringowych przeprowadzono dodatkową analizę kierunków zmian w wartościach wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Wyniki tej analizy zawiera **Załącznik 5. Kierunki zmian w wartościach wskaźników**.

Analizę przeprowadzono na podstawie wartości przedmiotowych wskaźników, zgromadzonych dla lat 2003-2014 (w miarę dostępności danych). Zgromadzone dane usystematyzowano w formie tabeli. Poprawę wartości wskaźnika względem poprzedniego roku oznaczono w tabeli kolorem **zielonym** natomiast pogorszenie się wartości wskaźnika względem roku poprzedniego, kolorem **czerwonym**.

Wskaźniki, dla których zakładaną w Strategii tendencją jest wzrost lub wartość wyższa niż wartość początkowa, uznano za **STYMULANTY** – czyli wskaźniki, których wzrost wartości jest pozytywny dla sytuacji społeczno-gospodarczej województwa. W przypadku takich wskaźników kolorem czerwonym zaznaczono wartości wskaźnika, które są niższe niż w roku poprzednim, a zielonym wartości wyższe niż w roku poprzednim.

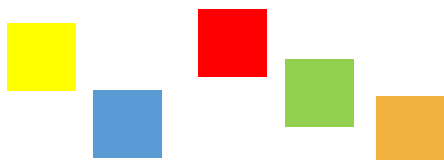
Wskaźniki, dla których zakładaną w Strategii tendencją jest spadek lub wartość niższa od wartości początkowych uznano za **DESTYMULANTY** – czyli wskaźniki, których spadek wartości jest pozytywny dla sytuacji społeczno-gospodarczej województwa. W ich przypadku kolorem czerwonym zaznaczono wartości wskaźnika, które są wyższe niż w przypadku roku poprzedniego, a zielonym wartości niższe niż w roku poprzednim.

Wskaźniki, dla których w Strategii nie wskazano kierunkowej tendencji zmian (wzrost lub spadek) przypisano arbitralnie do odpowiednich kategorii, kierując się oceną ekspercką w zakresie pożądanych kierunków zmian w wartości wskaźnika, w następujący sposób:

a) Stymulanty:

- 7. Liczba uzyskanych patentów,
- 18. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych sieci elektroenergetycznych,
- 21. Powierzchnia nowoudostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych,
- 24. Liczba nowych umów dotyczących współpracy w ramach EWT,
- 25. Liczba nowych wspólnych projektów ponadregionalnych,
- 26. Liczba nowych umów/porozumień pomiędzy władzami samorządowymi,
- 27. Długość dróg nowych lub zmodernizowanych,
- 31. Przyrost naturalny na 1000 ludności,

b) Destymulanty:

37. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców.

Biorąc pod uwagę przyjęte założenia, w tabeli oznaczono stymulanty i destymulanty, wprowadzając odpowiednie etykiety w nawiasach przy nazwie wskaźnika. Kolor zielony w obu przypadkach (stymulanty i destymulanty) oznacza pozytywny kierunek zmian, co należy interpretować następująco:

- a) w przypadku stymulanty wartość wskaźnika w roku zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego i przyjmuje pożądany kierunek zmian,
- b) w przypadku destymulanty wartość wskaźnika w roku uległa zmniejszeniu i również jest to pożądany kierunek zmian, zgodnie z założeniami Strategii.

Natomiast kolor czerwony, w obu przypadkach oznacza negatywny kierunek zmian:

- a) w przypadku stymulanty oznaczają, iż wartość wskaźnika w roku zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego i przyjmuje kierunek odwrotny do oczekiwanego,
- b) w przypadku destymulanty wartość wskaźnika w roku uległa zwiększeniu, przez co również przyjmuje kierunek zmian odwrotny do oczekiwanego.

Zaproponowana, jako element dodatkowy, obserwacja pozwala na szybką orientację w kierunkach zmian, które przybierają wskaźniki ujęte w systemie monitorowania celów Strategii.

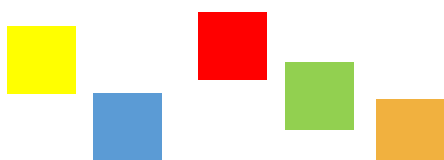
2.3.4. Analiza wskaźników kontekstowych

Założenia monitoringu Strategii, sformułowane w dokumencie SRWP 2020, przewidują obserwację 7. wskaźników kontekstowych. Precyzują również sposób obserwacji zmian w zakresie tych wskaźników i zakładają odniesienie ich wartości do wartości średnich dla kraju. Tym samym, analizy wskaźników kontekstowych objęły dane o wskaźnikach:

- a) *Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON podmioty gospodarki narodowej,*
- b) *Nakłady ogółem na działalność B+R na jednego mieszkańca,*
- c) *Nakłady na działalność B+R ogółem,*
- d) *Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem,*
- e) *Stopa bezrobocia (stan na koniec grudnia),*
- f) *Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały,*
- g) *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca.*

Analiza polegała na obserwacji:

- a) wartości wskaźnika w regionie na tle kraju,
- b) wartości procentowej wskaźnika na tle kraju (przy założeniu, że Polska=100),
- c) średniej wskaźnika dla wszystkich regionów Polski i odniesienia wartości wskaźnika w regionie do średniej dla wszystkich regionów (przy założeniu, że 16 regionów=100).

3. 3. Ocena stopnia realizacji celów Strategii

3.1. Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka

KONTEKST STRATEGICZNY. W strukturze gospodarczej regionu dużą rolę odgrywa rolnictwo, charakteryzujące się niską produktywnością w porównaniu do sektorów przemysłu i usług. Rozwój działów pozarolniczych charakteryzuje się niską dynamiką. Problemem są niskie nakłady inwestycyjne i niska innowacyjność w przedsiębiorstwach oraz słaba współpraca świata nauki i przedsiębiorstw. Notowana sytuacja przekłada się na niskie dochody mieszkańców regionu i sytuację na rynku pracy, która w latach 2008-2013 charakteryzowała się stałym wzrostem stopy bezrobocia. W latach 2014-2015 negatywne trendy na rynku pracy uległy odwróceniu.

Radykalny wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności podlaskiej gospodarki może stać się mechanizmem zapewniającym istotne zmiany w strukturze zatrudnienia w kierunku wzrostu roli produkcji przemysłowej, usług i budownictwa, które zapewniają wyższą niż rolnictwo wartość dodaną na jednego zatrudnionego. Niezbędne jest jednak oparcie konkurencyjności regionalnej gospodarki na wiedzy

innowacjach wdrażanych w zakorzenionych sektorach tradycyjnych. Należy zwiększyć wykorzystanie koncepcji inteligentnych specjalizacji, łącząc tradycje gospodarcze regionu z najnowszą wiedzą i technologiami. Nie można przy tym zaniedbywać nowych, rodzących się sektorów gospodarczych, w których region także może znaleźć swoje szanse.

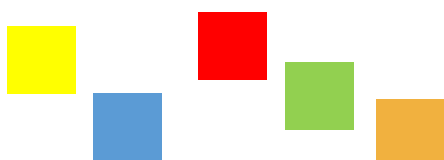
Przedsiębiorczość oraz gospodarka oparta na wiedzy i innowacjach może zapewnić trwałą przewagę konkurencyjną w warunkach globalizacji. Rozwój przedsiębiorczości w regionie powinien przyczynić się do wzmocnienia jego potencjału gospodarczego. Po pierwsze, efektem tego powinno stać się zwiększenie liczby przedsiębiorstw, a więc zwiększenie liczby podmiotów i osób zaangażowanych w kreowanie wzrostu gospodarczego regionu. Po drugie, rozwój przedsiębiorczości ma skłonić przedsiębiorców do podejmowania nowych wyzwań gospodarczych oraz podnieść ich kompetencje związane z prowadzeniem biznesu. Nowoczesna, konkurencyjna gospodarka napędzana przedsiębiorczością mieszkańców, której wytwory będą skierowane na rynki zewnętrzne, zapewni wzrost dochodów i zatrudnienia.

Rolnictwo jest i powinno być niezmiernie ważną gałęzią gospodarki, przy czym konieczne jest dążenie do sprzedaży poza region wysoko przetworzonych produktów. Produkcję rolną należy ukierunkować na żywność bezpieczną, wysokiej jakości i wytwarzaną w sposób zrównoważony. Obiektem szczególnej troski powinny być zatem z jednej strony innowacje w rolnictwie oraz sferze produkcji żywności, a z drugiej ochrona dziedzictwa i wsparcie produktów tradycyjnych. Należy dążyć do wzmocnienia pozycji rolników w łańcuchu dostaw żywności poprzez innowacyjne rozwiązania, które sprzyjają przejrzystości, przepływowi informacji i zdolnościom w zakresie zarządzania oraz służą wytwarzaniu nowych produktów wysokiej jakości.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **PKB na 1 mieszkańca w cenach bieżących**

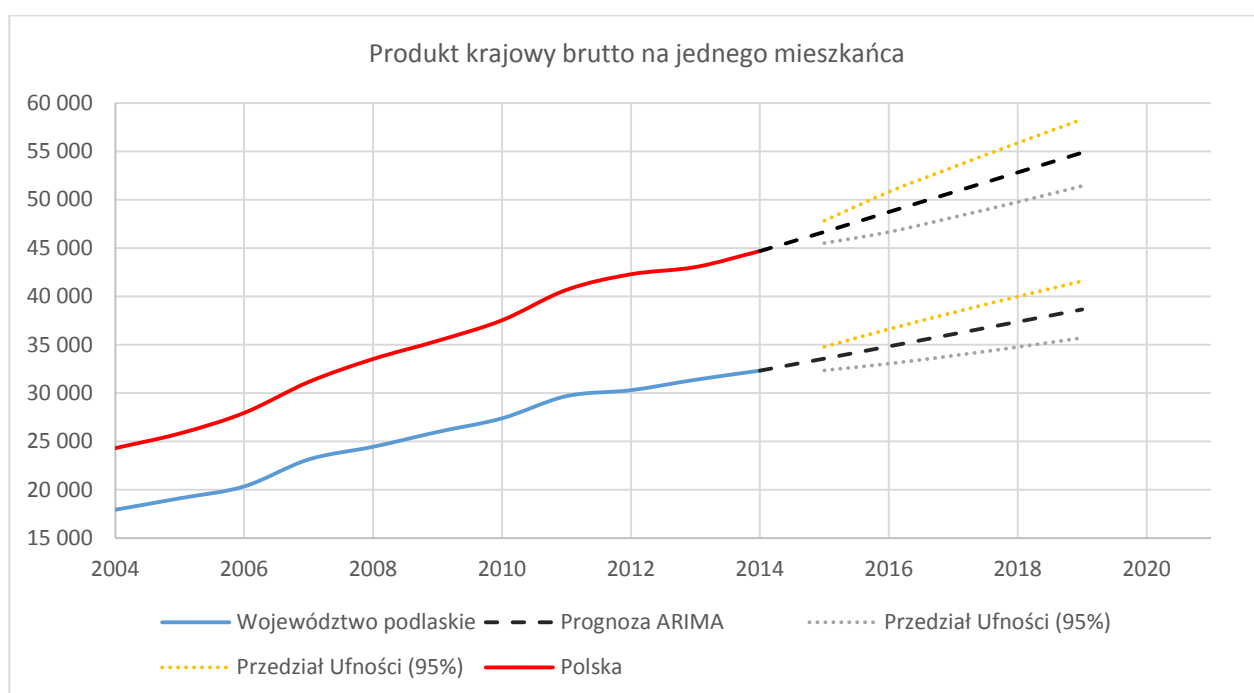
— Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

Tabela 3.1. Produkt krajowy brutto na mieszkańca

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące)	PLN	17914	19100	20328	23120	24428	25964	27374	29669	30281	31362	32304	nie ustalono po zmianie wskaźnika w 2015 r.
Dynamika wskaźnika	%	7,39%	6,62%	6,43%	13,73%	5,66%	6,29%	5,43%	8,38%	2,06%	3,57%	3,00%	
% wartości dla Polski	%	74%	74%	73%	74%	73%	73%	73%	73%	72%	73%	72%	
Pozycja wśród województw		14	14	14	13	14	13	13	13	13	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.1. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca

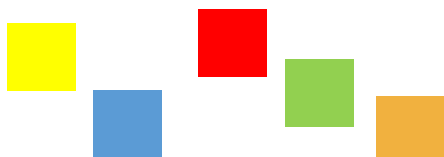

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

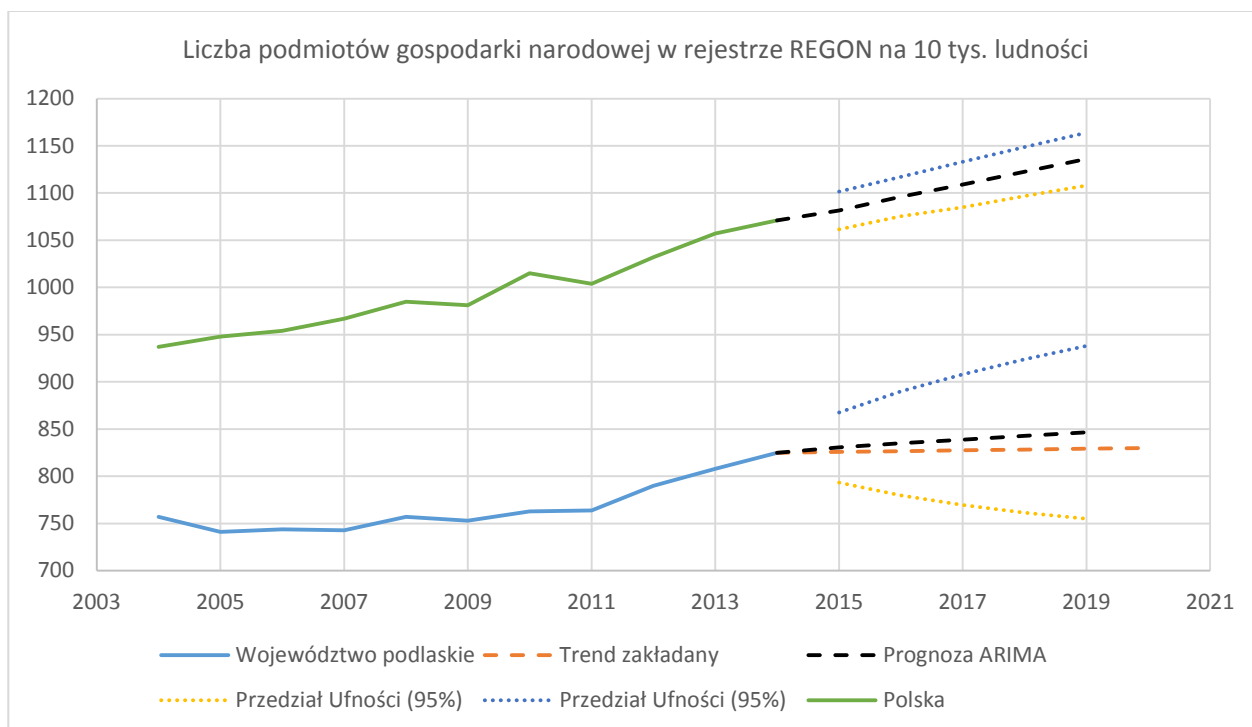
Tabela 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	szt.	757	741	744	743	757	753	763	764	790	808	825	830
Dynamika wskaźnika	%	-5,85	-2,11	0,40	-0,13	1,88	-0,53	1,33	0,13	3,40	2,28	2,10	
% wartości dla Polski	%	81	78	78	77	77	77	75	76	77	76	77	
Pozycja wśród województw		14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	
% osiągnięcia wartości docelowej	%	91	89	90	90	91	91	92	92	95	97	99	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Produkt Krajowy Brutto na osobę w województwie podlaskim, charakteryzuje się stabilnym wzrostem, jednak wzrost ten jest nieco niższy od przeciętnego w kraju. W roku 2013 poziom **PKB per capita** regionu wynosił tylko 72,9% wartości krajowej, co gorsza, mimo corocznego wzrostu PKB, dystans pomiędzy poziomem PKB w regionie a średnią wartością dla kraju systematycznie się powiększa. W latach 2003-2013 PKB w przeliczeniu na mieszkańca województwa wzrósł o około 88%, a w przypadku Polski

o około 94%. Należy przy tym zauważyć, że w roku 2013 miał miejsce relatywnie wysoki wzrost wskaźnika **PKB per capita** w stosunku to wzrostu krajowego (wzrost o 3,6% w województwie podlaskim względem wzrostu o 1,8% dla Polski). Niestety wg wstępnych szacunków GUS na rok 2014 wzrost **PKB per capita** w roku 2014 ponownie był niższy (3,0%) od średniego wzrostu dla Polski (3,8%). W roku 2013 poziom **PKB per capita** trzech województw był niższy niż województwa podlaskiego (województwa: podkarpackie, lubelskie oraz warmińsko-mazurskie). Na potrzeby Raportu przygotowano prognozę zmian wartości **PKB per capita** województwa podlaskiego w czasie, w oparciu o model szeregów czasowych ARIMA (1,1,1). Wyniki prognozy wskazują, że przy zachowaniu obecnej struktury dynamiki wskaźnika w roku 2019 można spodziewać się, iż **PKB per capita** w województwie podlaskim osiągnie poziom 38 631,54 zł na osobę, a zgodnie ze specyfikacją modelu, na 95% będzie zawierał się w przedziale pomiędzy 35 691,29 zł a 41 571,79 zł. Natomiast na podstawie identycznej prognozy przeprowadzonej na danych dla Polski, można wnioskować, iż w roku 2019 wartość **PKB per capita** będzie zawierała się w przedziale pomiędzy 51 403,79 zł a 58 295,82 zł z wartością najbardziej prawdopodobną równą 54 849,8zł. Wartość docelowa **Produktu Krajowego Brutto na osobę** przyjęta w Strategii została ustalona w cenach stałych. Została ona osiągnięta przez region już w roku 2013. W 2015 roku nastąpiła zmiana wskaźnika **PKB per capita (w cenach stałych)** na **PKB per capita (w cenach bieżących)**. Po wprowadzeniu zmian, wartość docelowa nie została ustalona.

Województwo podlaskie nie jest regionem wykazującym duży poziom przedsiębiorczości, wskaźnik **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności**, którego wartość w roku 2014 wyniosła 825 klasyfikuje województwo podlaskie na 14 miejscu wśród 16 województw Polski (przed województwami: podkarpackim i lubelskim). Przez długi okres do 2011 roku wskaźnik wykazywał bardzo niską dynamikę, której wynikiem było zwiększenie dystansu województwa podlaskiego do średnich wartości w kraju. Sytuacja ta uległa znacznej poprawie od roku 2011 kiedy to dynamika wskaźnika uległa wyraźnemu zwiększeniu. Obecne tempo zmian nie gwarantuje jednak zmniejszania dystansu pomiędzy liczbą podmiotów w województwie podlaskim i wartościami średnimi dla kraju. Biorąc pod uwagę niską dynamikę wskaźnika w okresie do 2011 roku, wartość docelowa przyjęta w Strategii została ustalona na dość zachowawczym poziomie, co sprawia, że już w roku 2014 województwo podlaskie było bardzo bliskie osiągnięcia wartości docelowej wynoszącej 830 podmiotów na 10 tys. ludności.

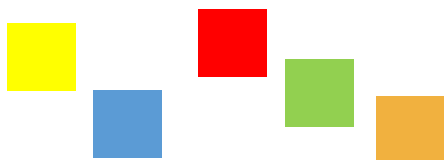
Prognoza z wykorzystaniem modelu ARIMA(1,1,1) pozwala twierdzić z dużą dozą prawdopodobieństwa, iż wartość docelowa zostanie przekroczona już w 2016 r. osiągając liczbę 831 podmiotów. Wartość prognozowana na rok 2019 wynosi: 847 podmiotów z 95% przedziałem ufności w granicach: 755 podmiotów i 938 podmiotów. Identyczna prognoza wyznaczona dla Polski wskazuje na dużo wyższą dynamikę z najbardziej prawdopodobną wartością w roku 2019 wynoszącą 1136 podmiotów (o 34% więcej niż prognoza dla województwa podlaskiego). Przedział wahań dla prognozy dla Polski to: 1108 – 1164 podmioty.

Wskaźnik **Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca**, jako główny wskaźnik ukazujący siłę podlaskiej gospodarki wykazuje, duży poziom korelacji z innymi pokrewnymi wskaźnikami rozwoju gospodarczego w tym ze wskaźnikami związanym z powiązaniami międzynarodowymi: *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,87), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,99), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,86), *WDB na*

1 pracującego w tys. zł (0,99), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (0,75), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,79), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,81).

Bardzo wysoki poziom współczynnika korelacji dla wskaźników: *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* oraz *WDB na 1 pracującego* pokazuje, że do pewnego stopnia wzrost gospodarczy w województwie przekłada się bezpośrednio na poziom płac w regionie, oraz że głównym motorem napędowym wzrostu gospodarczego był wzrost wydajności pracy (a nie np. wzrost ilości podmiotów gospodarczych czy liczby osób zatrudnionych). Dane te mogą sugerować, iż wzrost wydajności pracy w regionie przekłada się bezpośrednio na wzrost płac. Na podstawie analizowanych zależności nie można jednak stwierdzić, czy przyrost płac jest rozłożony równomiernie na pracowników zapewniających wyższą wydajność.

Typowym zjawiskiem dla województwa podlaskiego jest bardzo silne powiązanie rozwoju gospodarczego z kwestiami ekologii i ochrony środowiska. Te same zależności były mocno widoczne również w Raporcie z realizacji strategii w roku ubiegłym. Takie zależności można tłumaczyć na wiele sposobów. Z pewnością inwestycje w infrastrukturę służącą ochronie środowiska i rozwojowi odnawialnych źródeł energii mogą mieć bezpośrednio stymulujący wpływ na PKB regionu (tak zwany efekt popytowy). Z drugiej strony rozwój gospodarczy regionu został w Strategii ściśle powiązany z dążeniem do zachowania cennych przyrodniczo obszarów oraz wykorzystaniem dobrego stanu

środowiska oraz podnoszeniem świadomości na temat potrzeby jego ochrony. Ponadto, możliwe jest, że zarówno rozwój gospodarczy jak i poziom dbania o środowisko naturalnie w regionie są zależne od zewnętrznych uwarunkowań politycznych – przez co obie te kategorie rozwijają się w podobnym tempie i niejako niezależnie od siebie. Najprawdopodobniej wysokie wskaźniki korelacji obserwowane pomiędzy wskaźnikami rozwoju gospodarczego a wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska naturalnego to wypadkowa wszystkich trzech (i być może jeszcze innych) zależności.

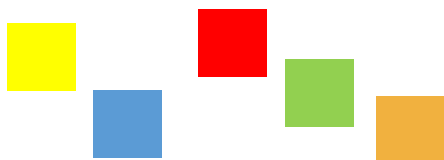
Następujące wskaźniki wykazują na znaczny poziom skorelowania ze wskaźnikiem **Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca**: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,96), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,96), Emisja metanu CH₄ (-0,79), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,88), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,76).*

Analiza struktury korelacji zwraca również uwagę na ograniczony stopień skorelowania wskaźników rozwoju gospodarczego ze wskaźnikami związanymi z innowacyjnością gospodarki. Wskaźnik **Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca**, wykazuje pewien stopień skorelowania tylko z dwoma wskaźnikami odnoszącymi się do wydatków na innowacyjność oraz B+R, są to wskaźniki: *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące) (0,77), Liczba uzyskanych patentów przez: (0,75).* Obserwowana sytuacja wskazuje, że na obecnym poziomie rozwoju regionu wydatki na B+R nie mają bezpośredniego przełożenia na wzrost gospodarczy województwa. Sytuacja taka może mieć wiele wytłumaczeń między innymi: poziom wydatków na innowacyjność i B+R w województwie jest zbyt niski by wywierać wyraźny wpływ na wzrost gospodarczy; korzyści dla rozwoju gospodarczego płynące z wydatków na B+R są mocno oddalone w czasie, czy inne.

Przeprowadzone w regionie badania wskazują na niskie zainteresowanie podlaskich przedsiębiorstw współpracą z instytucjami otoczenia biznesu, która potencjalnie mogłaby prowadzić do wzrostu innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw poprzez prowadzenie i zlecanie działań badawczo-rozwojowych. Przeprowadzona ankieta wskazuje, że tylko 18,7% przedsiębiorców korzysta ze wsparcia otoczenia biznesowego z czego w zdecydowanej większości dotyczy to usług szkoleniowych (80% badanych). Ponadto ponad połowa przebadanych przedsiębiorstw, które nie korzystały z usług instytucji otoczenia biznesu, nie jest zainteresowana korzystaniem z takich usług w przyszłości co oznacza, że co czwarte przebadane przedsiębiorstwo nie korzysta i nie zamierza w przyszłości korzystać z usług instytucji wspierających rozwój biznesu w województwie.

Aktualna oferta IOB koncentruje się, przede wszystkim na usługach doradczych ogólnych (72% IOB), wśród których (61,1%) przeważają usługi w zakresie zakładania i/lub prowadzenia działalności gospodarczej oraz funduszy UE i zewnętrznych źródeł finansowania, a także różnorodnych programów pomocowych. Natomiast specjalizacja wskazywana przez IOB w regionie (27,8%) ogniskuje się na usługach doradczych dotyczących funduszy UE, zewnętrznych źródeł finansowania i programach pomocowych.

Wyniki badań podkreślają również, że w sytuacji, kiedy w perspektywie finansowej 2014-2020 wiele uwagi poświęca się zwiększeniu nakładów na B+R ponoszonych przez przedsiębiorstwa, wzmocnieniu powiązań między biznesem a nauką, a tym samym zwiększeniu stopnia komercjalizacji wyników prac B+R i ich praktycznego wykorzystania w gospodarce, oraz wsparciu innowacyjności firm, rynek usług świadczonych przez IOB w regionie nie jest wystarczająco przygotowany do efektywnego wspierania

podmiotów gospodarczych w procesie zwiększania innowacyjności. Główną specjalizacją IOB w regionie (27,8%) są usługi doradcze dotyczące funduszy UE, zewnętrznych źródeł finansowania, czy programów pomocowych. W sytuacji, w której województwo podlaskie charakteryzuje niski poziom przedsiębiorczości, ukierunkowanie usług świadczonych przez IOB, wydaje się być logicznym następstwem popytu generowanego przez potencjalnych i funkcjonujących przedsiębiorców – ale głównie znajdujących się we wczesnych fazach rozwoju firmy.

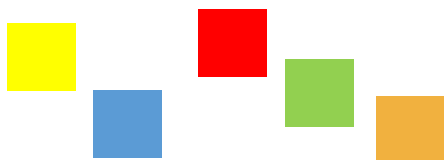
Jednocześnie, przedstawiciele IOB, w badaniach jakościowych wskazują na istnienie zapotrzebowania przedsiębiorców na różnego rodzaju usługi okołobiznesowe, przy czym dostrzegają problemy z precyzyjnym wyspecyfikowaniem swoich potrzeb przez przedsiębiorców. Wskazuje się np., na **istnienie ogromnego zapotrzebowania** na innowacje przy jednoczesnym braku wśród przedsiębiorców umiejętności sformułowania swojego zapotrzebowania. Jednak IOB nie są przygotowane do wyjścia naprzeciw z konkretną ofertą wsparcia, adekwatną do obserwowanej sytuacji.

Zainteresowanie usługami IOB/IS dotyczące przyszłości pokazuje zbliżony rozkład popytu przyszłego do efektywnego (już zrealizowanego). Wśród badanych przedsiębiorców zamierzających skorzystać z usług IOB i IS ponad 60% wskazała na zamiar skorzystania z usług szkoleniowych, niemal 40% przedsiębiorstw zainteresowanych jest również ofertą usług finansowych. Jedna trzecia zamierza korzystać z usług doradczych ogólnych i związanych z reklamą, co czwarte przedsiębiorstwo zainteresowane jest usługami marketingowymi, a **co piąte** usługami prawnymi, księgowymi, **doradczymi proinnowacyjnymi** oraz informacyjnymi. Identyfikowany popyt na proinnowacyjne usługi doradcze jest wyraźnie ograniczony, dotyczy niespełna 10% przedsiębiorców korzystających z usług IOB. Odpowiedzią na identyfikowany popyt jest oferta tych instytucji, która skupia się przede wszystkim na wskazywaniu źródeł finansowania i promocji nowych rozwiązań oraz technologii. Mając na uwadze znaczenie wspierania innowacji w perspektywie finansowej 2014-2020, wydaje się konieczne opracowanie przez IOB konkretnej oferty wsparcia proinnowacyjnego, uwzględniającej różne poziomy „zaawansowania” przedsiębiorstw i marketing podaży przygotowanej oferty.¹⁵

Ponadto analiza korelacji ukazuje bardzo wyraźny wpływ rozwoju gospodarczego województwa na poziom kapitału społecznego mierzonego następującymi trzema wskaźnikami: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,95), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,92), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,99). Na podstawie powyższych korelacji można przypuszczać, że rozwój gospodarczy regionu, ma pewne przełożenie na kwestie związane z kapitałem społecznym. Ponadto analizowany wskaźnik wykazuje silną korelację z niektórymi wskaźnikami odnoszącymi się do rozwoju nowoczesnej infrastruktury sieciowej (dróg i dostępu do sieci Internet): *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,98), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,97), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,98).

W przypadku drugiego wskaźnika realizacji **Celu strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka** (*Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*) liczba silnych korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii, jest znacząco niższa niż w przypadku wskaźnika *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca*. Wskazuje to na fakt, iż rozwój

¹⁵ *Zapotrzebowanie przedsiębiorstw na usługi świadczone przez instytucje otoczenia biznesu w regionie podlaskim*, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok 2015, s. 88-156.

gospodarczy województwa jedynie w umiarkowanym stopniu wpływa na wzrost przedsiębiorczości regionu. Brak silnego powiązania liczby przedsiębiorstw ze wzrostem PKB pokazuje, iż zdecydowanie to nie rosnąca liczba podmiotów gospodarczych wpływa na rozwój regionu lecz rosnąca wydajność pracy. Analizowany wskaźnik wykazuje silne powiązanie ze wskaźnikami gospodarczymi związanymi z umiędzynarodowieniem gospodarki regionu: *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,95) oraz *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,95) – co może sugerować, że umiędzynarodowienie podlaskiej gospodarki posiada duży wpływ na wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Wskaźnik ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** wykazuje silną korelację tylko z jednym wskaźnikiem odnoszącym się do innowacyjności: *Liczba uzyskanych patentów przez:* (0,9) oraz tylko z jednym wskaźnikiem odnoszącym się do kapitału społecznego: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,97), co wskazuje również na słabe powiązanie wskaźnika z tymi obszarami rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności wykazuje natomiast silny i wyraźny poziom korelacji z wieloma wskaźnikami z zakresu ekologii i ochrony środowiska oraz rozwoju nowoczesnej infrastruktury sieciowej. Wskazuje również, że rozwój przedsiębiorczości w województwie nie stoi w sprzeczności z dbaniem o środowisko naturalne oraz ochroną przyrody. Możliwą przyczyną korelacji może być obszar działalności nowopowstających przedsiębiorstw, który w wielu przypadkach może być powiązany z ekologią i ochroną środowiska – przedsiębiorstwa inwestujące w obszarze OZE czy rolnictwa ekologicznego. Korelacje w analizowanym obszarze obejmują następujące wskaźniki: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,96), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,89), *Emisja metanu CH₄* (-0,93 – negatywny współczynnik korelacji należy tu rozumieć jako pozytywne zjawisko – rosnące liczba przedsiębiorstw jest powiązana ze zmniejszającą się ilością emisji metanu do atmosfery), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,72), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,88), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,91), *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,76), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,89).

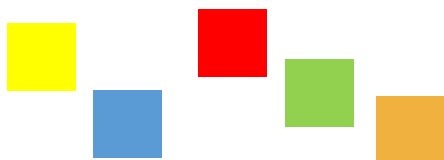
3.1.1. Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości

KONTEKST STRATEGICZNY. W województwie podlaskim wyraźnie mniej osób niż w bardziej rozwiniętych regionach decyduje się na prowadzenie działalności gospodarczej. Mniej firm to niższy potencjał rozwoju gospodarczego, a tym samym mniejsze szanse w konkurencji z innymi regionami. Przedsiębiorczość przekłada się nie tylko na dużą liczbę firm, ale również na aktywność i skuteczność już istniejących. Wsparcie przedsiębiorczości powinno stanowić tło (aspekt horyzontalny) innych działań strategicznych w województwie podlaskim.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Promowanie postaw przedsiębiorczych
- b> Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

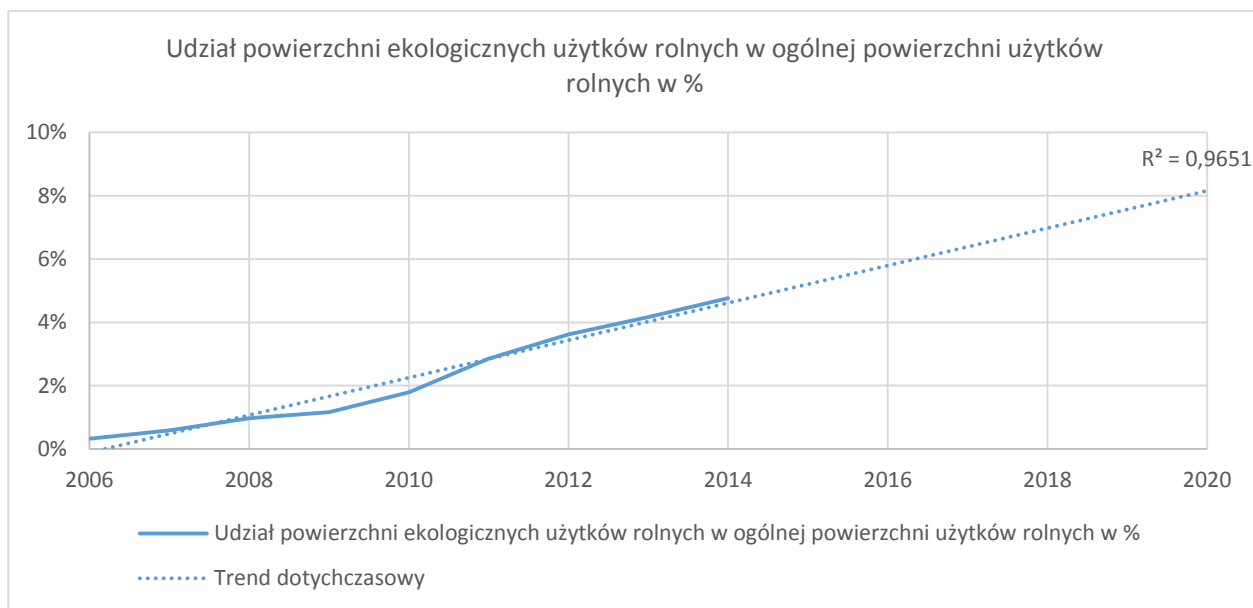
- **Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych**
- **Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym**

Tabela 3.3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2014 (w %)

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych w %	%	0,33	0,59	0,97	1,16	1,79	2,85	3,62	4,17	4,76	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		79	64	20	54	59	27	15	14	
% średniej wartości dla Polski	%	70	69	87	84	86	115	119	124	125	
Pozycja wśród województw		8	10	9	9	8	7	5	5	4	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.3. Trend wskaźnika: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2013 (w %)

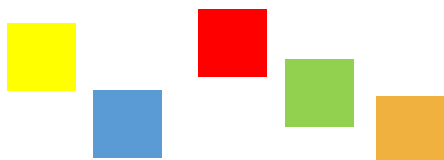

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

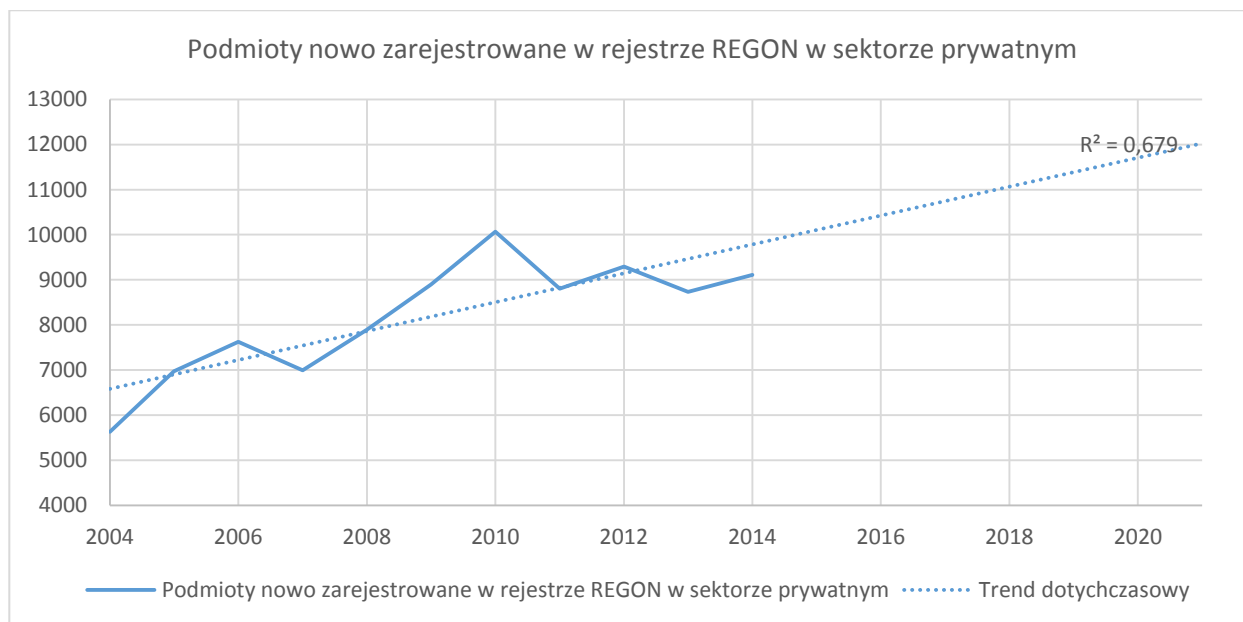
Tabela 3.4. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym		5633	6973	7625	6997	7896	8899	10064	8802	9291	8732	9111	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-11,9	23,8	9,4	-8,2	12,8	12,7	13,1	-12,5	5,6	-6,0	4,3	
% średniej wartości dla Polski	%	2,51	2,74	2,60	2,40	2,51	2,57	2,53	2,56	2,62	2,40	2,57	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.4. Trend wskaźnika: podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik **Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych** wykazuje pozytywną tendencję zmian. W latach 2006-2014 wskaźnik wykazywał znaczną dynamikę wzrostową. Ponadto jego wartość w tym okresie znacznie przewyższyła średnią wartość dla Polski. Obecnie województwo podlaskie jest jednym z liderów pod względem powierzchni ekologicznych użytków rolnych (4 miejsce wśród województw Polski pod względem analizowanego wskaźnika w roku 2014, za województwami: zachodniopomorskim, lubuskim oraz warmińsko-mazurskim). Obserwowana sytuacja wskazuje na wykorzystywanie warunków dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i wpisywanie się w międzynarodowe trendy związane ze wzrostem popularności rolnictwa ekologicznego.

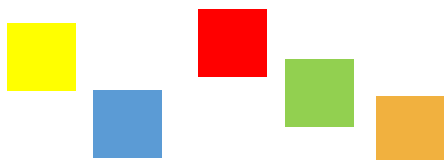
Podstawowym wskaźnikiem realizacji celu *rozwój przedsiębiorczości* jest wskaźnik **Liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w rejestrze REGON**. Daje on możliwość ogólnej oceny sytuacji w zakresie poziomu przedsiębiorczości w województwie podlaskim. W roku 2014 nastąpił wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów względem roku poprzedniego o 4,3%, a ogólny długoterminowy trend ma charakter wzrostowy z cyklicznymi fluktuacjami. Należy to ocenić jako realizację założeń Strategii w ramach celu (założono wzrost liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw, bez określenia poziomu tego wzrostu). W latach 2004 – 2014, średni przyrost wartości analizowanego wskaźnika w cyklu rocznym wyniósł 3,9%. Wzrost obserwowany w skali województwa jest zbliżony do wzrostu obserwowanego w skali kraju. Oznacza to, że średniorocznie **liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw** w województwie podlaskim wzrasta w podobnym tempie jak w Polsce. Obserwowany poziom zmian nie przekłada się jednak na wzrost udziału liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w regionie w ogólnej liczbie nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w kraju. Liczba rejestrowanych rocznie w regionie przedsiębiorstw wahała się w ostatnich latach w granicach 2,4% - 2,7% liczby nowo

rejestrujących się przedsiębiorstw w Polsce. Nie jest to sytuacja korzystna dla województwa, jeżeli wziąć pod uwagę liczbę ludności województwa podlaskiego, która stanowi około 3,1% ludności Polski. Należałoby bowiem oczekiwać zbliżonego odsetka udziału nowopowstających firm w województwie podlaskim. Przy utrzymywaniu się dotychczasowego poziomu wzrostu liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw, poziom przedsiębiorczości w regionie nie będzie zbliżał się do średniego poziomu w kraju. Fakt ten potwierdza wartość wskaźnika **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** (odnoszący się do realizacji **Celu Strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka**), która mimo dynamicznego wzrostu w ostatnich latach (w roku 2014 wartość wskaźnika była bardzo bliska założonej w strategii wartości docelowej dla roku 2020) nie zbliża się do wartości średniej dla kraju (por. ocena stopnia realizacji **Celu Strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka** - Tabela 3.2).

Analiza korelacji pokazuje, iż wskaźniki realizacji celu operacyjnego 1.1. charakteryzuje różna struktura powiązań pomiędzy innymi wskaźnikami celów strategicznych i operacyjnych. Wskaźnik **Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych** wykazuje silną korelację z bardzo wieloma innymi wskaźnikami, zwłaszcza ze wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym takimi jak: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,92), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności* (0,95), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,96), *WDB na 1 pracującego* (0,97), *Współczynnik aktywności zawodowej* (0,71) w tym również ze wskaźnikami dotyczącymi powiązań międzynarodowych podlaskiej gospodarki: *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,96), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,93) oraz *Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce* (0,97). Jest to zrozumiałe zważywszy na fakt, iż rolnictwo stanowi bardzo znaczącą część podlaskiej gospodarki – dlatego też rozwój rolnictwa przekłada się bezpośrednio na wzrost podstawowych wskaźników gospodarczych regionu. Z silnej korelacji ze wskaźnikami dotyczącymi eksportu można wywnioskować, że znaczna część produktów rolnictwa ekologicznego przeznaczana jest na eksport.

Zanotowano również korelację ze wskaźnikiem *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB* (0,91), oraz z liczbą uzyskanych patentów w województwie (0,79). Co może stanowić sygnał, iż rozwój rolnictwa ekologicznego jest do pewnego stopnia powiązany z rozwojem innowacyjności w województwie. Co więcej, na związek rozwoju rolnictwa ekologicznego z rozwojem i wykorzystywaniem nowoczesnych technologii może wskazywać wysoka korelacja z wskaźnikiem: *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,94).

Inne pozytywne powiązania ze wskaźnikiem **Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych**, to wysoka korelacja ze wskaźnikami kapitału społecznego oraz wskaźnikami związanymi z ochroną i dbaniem o środowisko. Może je interpretować tak, iż społeczeństwo wykazujące wyższy poziom kapitału społecznego jest bardziej zaangażowane w kwestie ochrony środowiska oraz zgłasza większy popyt na produkty rolnictwa ekologicznego. Świadczą o tym wysokie współczynniki korelacji z takimi wskaźnikami jak: *Zwiedzający galerie sztuki na 1000 ludności* (0,84), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,79), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym* (0,95), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,93), *Korzystający z instalacji gazowej wśród ogółu ludności* (0,93), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,87) oraz *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu*

odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,88), a także silna negatywna korelacja ze wskaźnikiem *Emisja metanu CH₄* (-0,82).

Wskaźnik ***Liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw*** wykazuje silną korelację ze zdecydowanie mniejszą liczbą innych wskaźników, niż wskaźnik ***Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych***. Przede wszystkim jest to korelacja z niektórymi wskaźnikami charakteryzującymi rozwój gospodarczy województwa, takimi jak: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,86), *WDB na 1 pracującego* (0,82) oraz *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę*

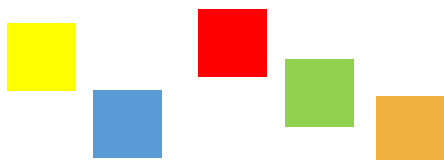
w gospodarstwie domowym (0,88), co może wskazywać, iż wraz ze wzrostem liczby przedsiębiorstw w regionie wzrasta zarówno PKB regionu przypadająca na jednego mieszkańca, wydajność pracy jak i wynagrodzenia. Wzrost dochodów mieszkańców (wynikający ze wzrostu wynagrodzeń) posiada bezpośrednie przełożenie na wskaźniki charakteryzujące kapitał społeczny: *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (rośnie liczba widzów w kinach). Wzrost liczby przedsiębiorstw oznacza również wzrost liczby nowych miejsc pracy, co może bezpośrednio przekładać się na wzrost popytu na opiekę nad osobami i zależnymi. Na opisany związek wskazuje wysoka wartość współczynnika korelacji ***Liczby nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw*** ze wskaźnikiem *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w %* (0,86). Obserwowana jest również silna korelacja (0,78) ze wskaźnikiem *Drogi o twardej nawierzchni na 100 km²*, co może wskazywać, że poprawiająca się dostępność transportowa województwa stymuluje wzrost liczby przedsiębiorstw. Wzrost ***Liczby nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw*** wykazuje również wysoki związek (0,78) ze wskaźnikiem *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w %*. Obserwowana sytuacja może oznaczać stymulujący wpływ polityki proekologicznej realizowanej w regionie, wyrażającej się

w inwestycjach w odnawialne źródła energii) na wzrost przedsiębiorczości. Dostępność środków UE na rozwój energetyki odnawialnej może stymulować wzrost liczby przedsiębiorstw działających w obszarze bioenergetyki. Wskaźnik ten nie wykazuje silnej dodatniej korelacji ze wskaźnikami odnoszącymi się do innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw, co więcej wykazuje on silnie negatywną korelację (-0,66) ze wskaźnikiem *Udział nakładów na działalność B+R ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem*. Oznacza to, że rośnie liczba podmiotów gospodarczych nieinnowacyjnych, przy jednoczesnym utrzymywaniu się względnie stałego poziomu podmiotów innowacyjnych (których udział w liczbie podmiotów gospodarczych ogółem, maleje wraz ze wzrostem tej liczby).

W 2014 roku największą liczbę noworejestrujących się przedsiębiorstw stanowiły przedsiębiorstwa z sektora usług (6 762 nowozarejestrowanych podmiotów) w tym najliczniejszą grupę stanowiły podmioty z sekcji G PKD (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) (2270 podmiotów). Ponadto duża liczba nowych podmiotów w rejestrze REGON to przedsiębiorstwa

z sektora budowlanego (sekcja F PKD) 1596 nowych podmiotów w roku 2014, ogółem w sektorze przemysł i budownictwo w roku 2014 powstało 2 247 podmiotów a w sektorze rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 165 podmiotów.¹⁶

¹⁶ Dane uwzględniają również podmioty publiczne.

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Rozwój przedsiębiorczości* kształtowały się zgodnie z przyjętymi założeniami. Odnotowano zarówno wzrost *udziału powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych*, jak i *liczby nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w rejestrze REGON*. Symulacje wskazują, że zaobserwowane zmiany wartości wskaźników są zgodne z trendem wzrostowym przewidywanym w najbliższych latach. Należy ocenić, iż realizacja analizowanego celu operacyjnego SRWP jest zgodna z założeniami i wynika m.in. z działań podejmowanych w regionie, które dotyczyły przede wszystkim promocji przedsiębiorczości. Jednakże obserwowane zmiany są niewystarczające aby poprawić rzeczywistą sytuację województwa w analizowanym zakresie, na tle innych regionów.

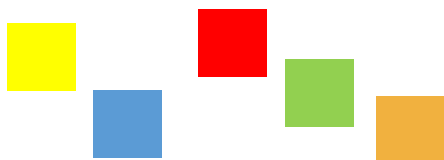
Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do zwiększenia *liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON* w sektorze prywatnym, prezentują tabele 1 i 2 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.1.2. Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw

KONTEKST STRATEGICZNY. Założeniem SRWP jest podniesienie poziomu innowacyjności w działalności podlaskich przedsiębiorstw i wzrost ich konkurencyjności na rynkach zewnętrznych, a przez to istotny wzrost sprzedaży produktów i usług wytworzonych w regionie. Za priorytet przyjęto wspieranie przedsiębiorstw wykazujących najwyższą konkurencyjność i innowacyjność. Na bazie kluczowych branż regionu, w których działają innowacyjne przedsiębiorstwa, powinny być tworzone platformy współpracy środowiska naukowego, instytucji otoczenia biznesu oraz sektora przedsiębiorstw. W dalszej kolejności interwencja powinna dotyczyć wszystkich firm, wprowadzających rozwiązania innowacyjne, bez względu na to czy będą to rozwiązania własne, czy pozyskane. Należy przy tym analizować innowacje rozumiane szeroko, jako obejmujące wdrażanie nowych produktów, procesów, sposobów organizacji pracy i marketingu. Założeniem jest, aby w każdym przypadku zastosowana innowacja przynosiła wymierne efekty rynkowe.

Szczególną uwagę Strategia poświęca stymulowaniu prac badawczo-rozwojowych prowadzonych przez przedsiębiorstwa, w szczególności związanych z innowacjami produktowymi, i wprowadzaniem wyników tych prac na rynek. Zakłada się wspieranie przede wszystkim przedsięwzięć podnoszących konkurencyjność w wymiarze krajowym i międzynarodowym, podejmowanie działań poprawiających dostęp przedsiębiorstw do kapitału z wykorzystaniem inżynierii finansowej, co w efekcie przyczyni się do zwiększenia poziomu inwestycji w regionie. Szczególnej uwadze poświęca się małe i średnie przedsiębiorstwa, nie partycypujące do tej pory w procesach związanych z podnoszeniem innowacyjności. Zakłada się uruchamianie instrumentarium, które pozwoliłoby wygenerować w nich popyt na innowacje produktowe, procesowe, marketingowe, organizacyjne.

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na ukierunkowanie wsparcia w tym obszarze w przyszłości jest (zaakceptowany przez Komisję Europejską w dniu 10 maja 2016 r.) **Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015–2020+ (RIS 2015-2020+)**. Plan ten określa inteligentne specjalizacje regionu, na które przeznaczone zostanie przynajmniej 80%

wszystkich środków z funduszy Unii Europejskiej przeznaczonych na wspieranie innowacyjności w województwie podlaskim.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Promowanie postaw proinnowacyjnych
- b> Wspieranie działalności B+R w przedsiębiorstwach
- c> Zapewnienie dostępu do kapitału na działalność inwestycyjną i innowacyjną przedsiębiorstw
- d> Wspieranie transferu wiedzy i komercjalizacji wyników B+R
- e> Wspieranie innowacji produktowych, procesowych, organizacyjnych i marketingowych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

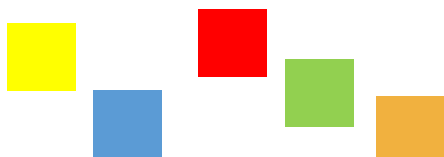
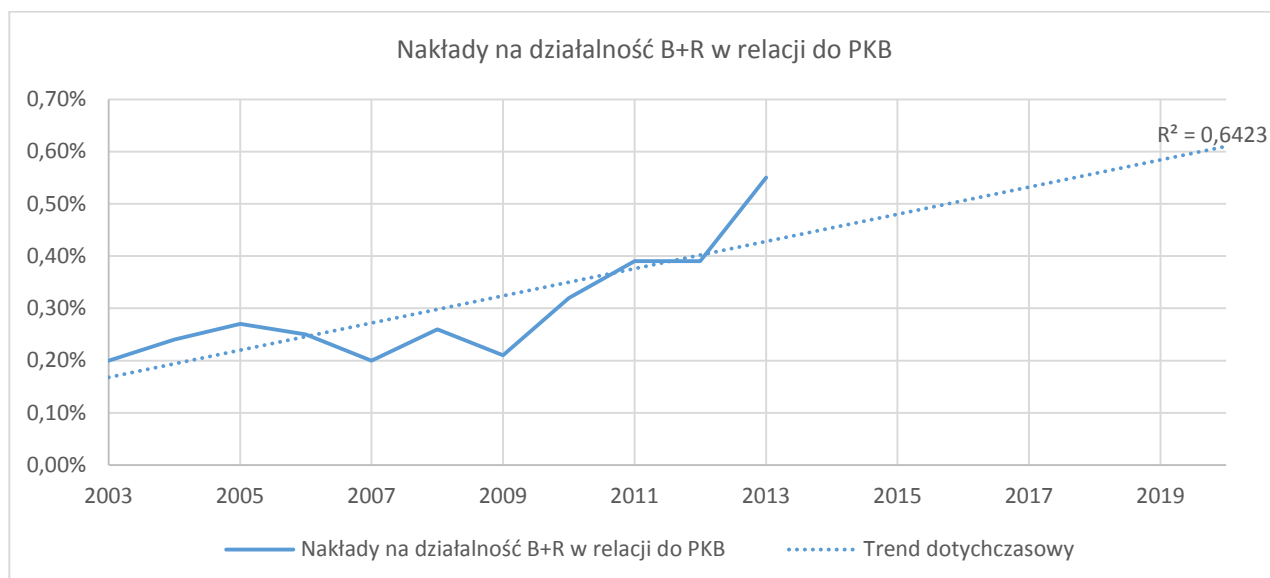
- **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – w relacji do PKB (ceny bieżące)**
- **Nakłady na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł**
- **Wartość Dodana Brutto na 1 pracującego w tys. zł**
- **Liczba uzyskanych patentów**

Tabela 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB

Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Zakładana tendencja
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	0,20	0,24	0,27	0,25	0,20	0,26	0,21	0,32	0,39	0,39	0,55	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		20,0	12,5	-7,4	-20,0	30,0	-19,2	52,4	21,9	0,0	41,0	
% średniej wartości dla Polski	%	35,7	42,9	47,4	44,6	35,1	43,3	31,3	44,4	52,0	43,8	63,2	
Pozycja wśród województw		12	11	10	11	12	11	15	12	11	12	10	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

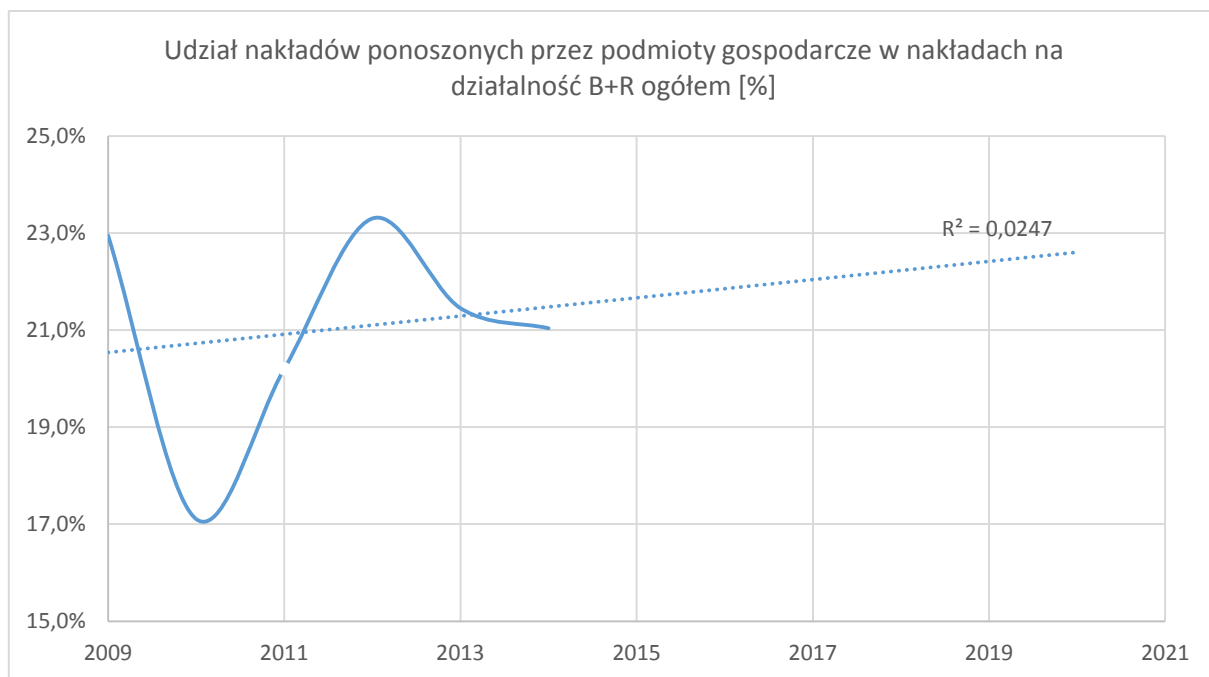
Tabela 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem

Wyszczególnienie	Miara	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem [%]	%	22,9	17,1	b.d.*	23,3	21,4	21,0	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		-25,5	b.d.	-	-7,9	-1,9	
% średniej wartości dla Polski	%	81	64	b.d.	63	49	45	
Pozycja wśród województw		6	13	b.d.	13	12	14	

* - brak danych związany z tajemnicą statystyczną

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

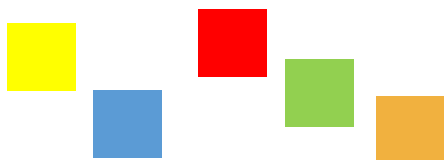
Wykres 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Tabela 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady

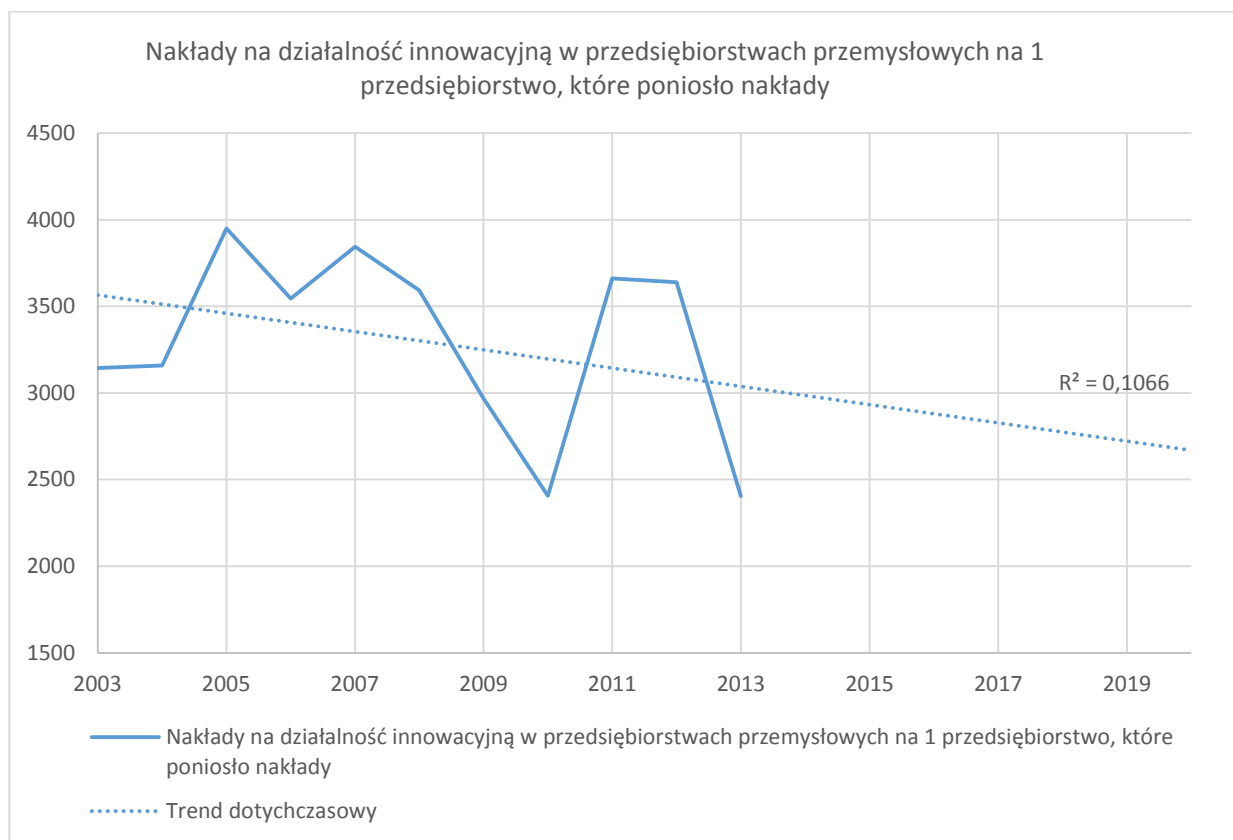
Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Zakładana tendencja
Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady	tys. PLN	3143,8	3159,1	3949,9	3545,7	3845,2	3592,4	2968,9	2406,3	3661,6	3639,6	2404	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w	%		0,5	25,0	-10,2	8,4	-6,6	-17,4	-18,9	52,2	-0,6	-33,9	

Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Zakładana tendencja
porównaniu do roku poprzedniego)													
% średniej wartości dla Polski	%								41,9	70,9	66,3	50,1	
Pozycja wśród województw									14	10	12	14	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady

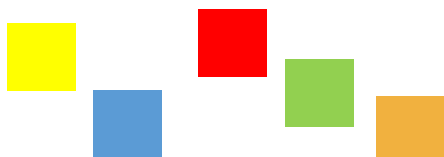

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

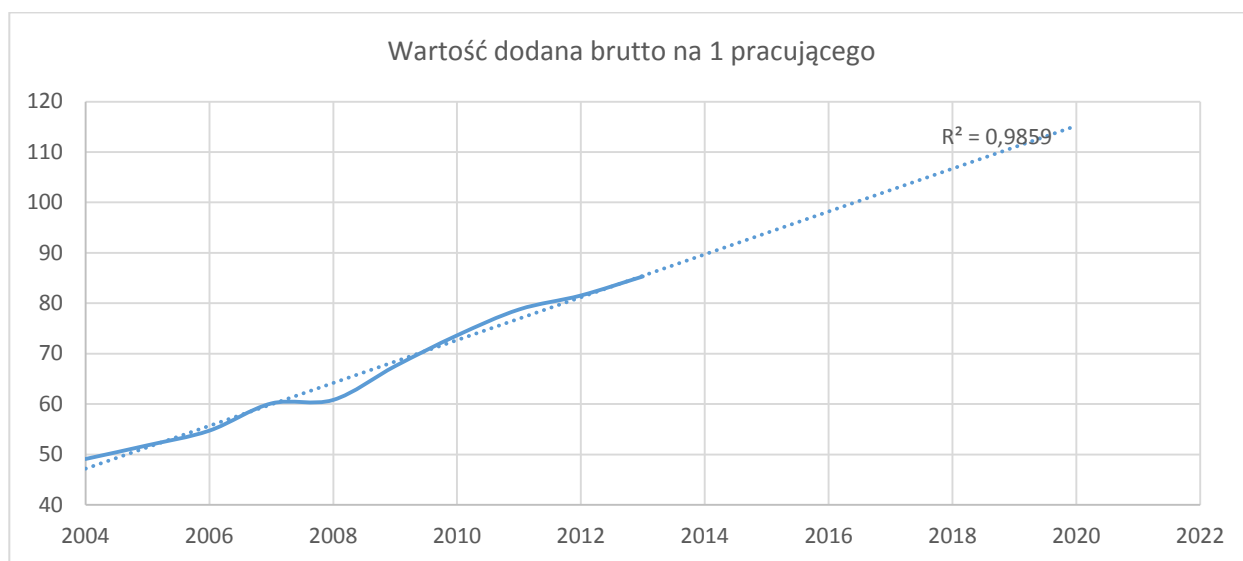
Tabela 3.8. Wartość dodana brutto na 1 pracującego

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Zakładana tendencja
Wartość dodana brutto na 1 pracującego	tys. PLN	49,09	51,81	54,72	60,11	60,81	67,52	73,62	78,76	81,54	85,31	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		6	6	10	1	11	9	7	4	5	
% średniej wartości dla Polski	%	77	78	77	79	77	78	80	80	78	80	
Pozycja wśród województw		14	13	13	13	14	14	13	13	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.8. Wartość dodana brutto na 1 pracującego

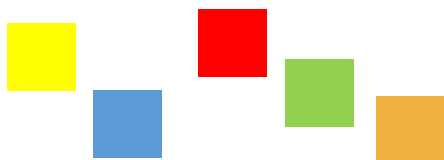
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Tabela 3.9. Liczba uzyskanych patentów

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Liczba uzyskanych patentów (ogółem):		13	9	13	11	15	11	11	21	32	31	32	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	85,7	-30,8	44,4	-15,4	36,4	-26,7	0,0	90,9	52,4	-3,1	3,2	
jednostki naukowe		8	1	2	2	4	2	6	5	11	13	13	
przedsiębiorstwa		4	4	5	3	6	6	4	11	15	14	13	
osoby fizyczne		1	4	6	6	2	3	1	5	6	4	6	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UPRP.

Wykres 3.9. Liczba uzyskanych patentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UPRP.

Województwo podlaskie nie należy do regionów charakteryzujących się wysokim stopniem innowacyjności. **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB** charakteryzują się trendem wzrostowym, który nieco zwiększył swoją dynamikę w roku 2013, jednak przy zachowaniu obecnego średniego tempa wzrostu wskaźnika można spodziewać się, że w długim okresie jego wartość będzie oscylować w granicach jedynie około połowy średniej wartości dla Polski, jeżeli jednak dynamiczny wzrost wskaźnika z roku 2013 utrzyma się, województwo podlaskie może liczyć na dogonienie reszty kraju w perspektywie do roku 2020. Analiza historycznych wartości wskaźnika wskazuje jednak na sekwencję następujących po sobie spadków i wzrostów dynamiki z roku na rok. Dużo bardziej niepokojącym jest fakt, iż wyraźnym (choć powolnym) trendem spadkowym charakteryzują się **Średnie nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady**. Zestawienie różnic w zmianach w wartościach tych dwóch wskaźników pokazuje, iż pomimo wzrostu ilości wydatków na badania i rozwój w regionie w ostatnich latach, nie skutkuje to zwiększaniem się wartości nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach związanych z produkcją. Wg danych za rok 2014 województwo podlaskie jest dziesiątym województwem w kraju pod względem ilości wydatków poniesionych na B+R w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

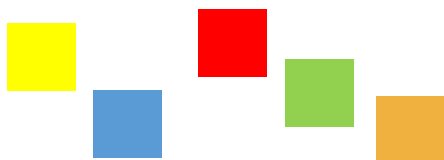
Pomiędzy rokiem 2011 a 2013 miał miejsca dynamiczny wzrost **Liczy udzielonych patentów** w województwie podlaskim (w roku 2013 liczba uzyskanych patentów była prawie trzykrotnie wyższa niż w roku 2011) jednak najnowsze dane z roku 2014 i 2015 wskazują jednak na ustabilizowanie się liczby uzyskiwanych co roku patentów na nowym wyższym poziomie w stosunku do lat poprzednich. Nie jest to pożądana tendencja zważywszy na fakt w stosunku do średniej krajowej liczba patentów uzyskiwana przez podmioty z województwa podlaskiego jest ciągle bardzo niska (w 2014 mniej patentów w przeliczeniu na osobę przypadało tylko w województwie warmińsko-mazurskim).

Wskaźnik **Wartość dodana brutto na 1 pracującego** wykazuje się stosunkowo stałym i stabilnym poziomem dynamiki z roku na rok. Mierzona tym wskaźnikiem wydajność pracy w województwie podlaskim wynosiła w 2014 roku 80% wydajności pracy dla kraju (13 miejsce wśród województw). Średni przyrost wydajności pracy na przestrzeni ostatnich lat był tylko nieznacznie wyższy od średniego przyrostu w kraju – co sprawia, że wartość wskaźnika zbliża się do wartości średniej dla kraju bardzo powoli.

Poszczególne wskaźniki związane z rozwojem innowacyjności w województwie podlaskim wykazują zgoła inną charakterystykę jeżeli chodzi o korelację z poszczególnymi wskaźnikami celów operacyjnych i strategicznych. Wskaźnik **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB (ceny bieżące)** wykazuje silną korelację z wieloma wskaźnikami rozwoju gospodarczego takimi jak: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (0,77)*, *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,94)*, *Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce (0,88)*, *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,78)*, *WDB na 1 pracującego (0,81)*, *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,96)* co może wskazywać na a obustronną relację kategorii rozwój gospodarczy – wydatki na badania i rozwój. Z jednej strony w rozwijającej się gospodarce wzmacnia się zainteresowanie do inwestowania w rozwój badań naukowych jako nowy sposób na osiągnięcie zysku; z drugiej strony inwestycje w B+R mogą stymulować rozwój gospodarczy regionu i zwiększać jego możliwości produkcyjne, - ponadto samo wydatkowanie znacznych środków w gospodarce na badania i rozwój prowadzi do zwiększenia się wartości wskaźników gospodarczych poprzez efekt popytowy. Co ciekawe analizowany wskaźnik nie wykazuje znaczącej korelacji ze wskaźnikami związanymi z ilością przedsiębiorstw powstających w regionie: *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* i *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* co może wskazywać, że wzmożone wydatki na badania i rozwój nie prowadzą do powstawania większej liczby podmiotów gospodarczych a jedynie do ewentualnego zwiększenia dochodowości podmiotów istniejących.

Wskaźnik **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB (ceny bieżące)** jest też mocno skorelowany ze wskaźnikami odnoszącymi się do kwestii ochrony środowiska i rozpowszechnienia infrastruktury sieciowej takimi jak: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,93)*, *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,81)*, *Emisja metanu CH₄ (-0,72 w tym wypadku korelacja wskazująca na odwrotną zależność im więcej środków przeznaczonych na B+R tym mniejsza emisja metanu w województwie)*, *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,82)*, *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,85)*, *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,91)*, *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,93)*, *Drogi o twardej nawierzchni na 100km² (0,80)*. Wyżej wspomniane korelacje pokazują, że wzmożone wydatki na B+R mogą wpływać pozytywnie na poziom ochrony środowiska i rozwój infrastruktury ochrony środowiska. Zależność analizowana w drugą stronę może świadczyć o tym, że wraz ze wzmożonym zainteresowaniem (oraz regulacjami) dotyczącym ochroną środowiska zwiększa się konieczność wydatkowania środków na badania w tym zakresie. Widoczna zależność wydatków na B+R z rozwojem technologii i infrastruktury sieciowej może być przypadkową zbieżność kierunków zmian tych wskaźników (oba wskaźniki wzrastały w tym samym okresie), bądź może wynikać z mniej oczywistych zależności.

Inne wskaźniki, które są silnie skorelowane z analizowanym to: *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej (0,83)*, *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (0,80)* - co może wskazywać z jednej strony na wzmożony popyt na doświadczonych pracowników z dużym stażem pracy a z drugiej na konieczność rozwoju placówek przedszkolnych w wyniku wzmożonego zapotrzebowania na pracę związaną z prowadzeniem działalności Badawczo-Rozwojowej. Pozytywną korelację ze wskaźnikiem *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności*

(0,79) można wytłumaczyć zapotrzebowaniem zgłaszanym przez podmioty trzeciego sektora na prowadzenie badań - bądź również faktem, iż podmioty te mogą same prowadzić działalność badawczą. Nie jest również zaskoczeniem wysoka korelacja ze wskaźnikiem *Liczba uzyskanych patentów* (0,79) gdyż większa liczba przyznanych patentów w regionie jest logicznym następstwem zwiększenia wydatków na B+R.

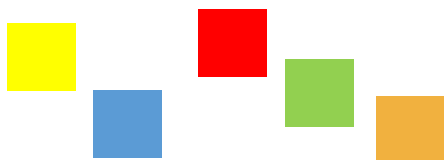
Z racji niestandardowych zmian w czasie (które mogą wynikać z niedoskonałości w pomiarze zjawiska) wartości wskaźnika ***Udział nakładów na działalność B+R ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem*** wskaźnik ten nie wykazuje znacznych korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych za wyjątkiem raczej przypadkowych wysokich negatywnych wartości współczynnika korelacji ze wskaźnikami *Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku* (-0,84) oraz *Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym* (-0,87). Brak korelacji jest również spowodowany ograniczonym dostępem do wartości wskaźnika (brak informacji o wartości wskaźnika w roku 2011 ze względu na tajemnicę statystyczną GUS).

Również wskaźnik ***Nakłady na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady*** charakteryzuje się brakiem istotnych korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Sytuacja taka wynika po części z faktu, że analizowany wskaźnik charakteryzuje się bardzo nieznacznym trendem spadkowym co jest niezgodne z dynamiką innych wskaźników, w związku z powyższym nie ma możliwości określenia współzależności.

Z kolei wskaźnik ***Wartość dodana brutto na 1 pracującego*** wykazuje bardzo silne korelacje z wieloma innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Jest to po części spowodowane tym, że wskaźnik charakteryzuje się stałym i relatywnie stabilnym trendem wzrostowym, przez co wiele wskaźników, których wartość również charakteryzuje się trendem wzrostowym będzie wykazywać silną korelację z wartością WDB.

Silna korelacja WDB i wskaźnika *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,99) pokazuje, że za wzrost gospodarczy w regionie w dużej mierze odpowiada wzrost produktywności pracy – analiza korelacji wskazuje, że ten czynnik bardziej przyczynia się do wzrostu gospodarczego w województwie niż nowopowstające podmioty gospodarcze. Wyraźne jest też powiązanie poziomu WDB z innymi wskaźnikami rozwoju gospodarczego takimi jak: *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,82), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,88), *Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce* (0,90), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,99), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,82), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,79), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,72). Powiązanie produktywności pracy z kategoriami związanymi z eksportem oraz kapitałem zagranicznym zainwestowanym w regionie – może oznaczać, że wzrost produktywności pracy w podlaskiej gospodarce sprawia, iż bardziej opłacalny staje się eksport oraz inwestorzy zagraniczni są bardziej skłonni do inwestowania w regionie i zatrudniania miejscowej ludności.

Podobnie jak w przypadku innych wskaźników gospodarczych również wskaźnik ***WDB na 1 pracującego***, jest silnie powiązany ze wskaźnikami odnoszącymi się do ochrony środowiska i infrastruktury sieciowej takimi jak: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,97),

Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,97), Emisja metanu CH₄ (-0,80), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,99), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,97), Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności (0,93), Drogi o twardej nawierzchni na 100km² (0,99), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,81), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,92). Sytuacja ta pokazuje, iż w województwie podlaskim kwestie związane z ochroną środowiska są silnie związane z rozwojem gospodarczym – analiza podobnych zależności w innych województwach Polski wskazuje, że nie jest to regułą. Analiza powyższych korelacji może również wskazywać, że rozwój infrastruktury sieciowej i nowoczesnych technologii może korzystnie wpływać na poziom wydajności pracy – bądź też, że zwiększenie wydajności pracy pozwala na szybszy rozwój infrastruktury.

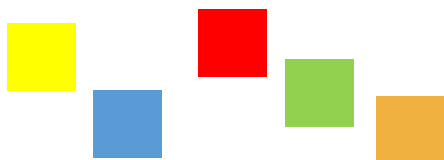
Analizowany wskaźnik nie wykazuje natomiast znacznej korelacji ze wskaźnikami związanymi z innowacyjnością i wydatkami na B+R – co może świadczyć o tym, że wydatki na powyższe kategorie nie mają puki co bezpośredniego przełożenia na wzrost wydajności pracy w województwie. Występuje tu jednak (być może przypadkowa) korelacja z liczbą uzyskanych w regionie patentów (0,71).

Ponadto zauważalna jest korelacja wskaźnika **WDB na 1 pracującego** ze wskaźnikami związanymi z kapitałem społecznym. – Co może stanowić sygnał iż rozwój gospodarczy wpływa znacząco na poprawę spójności społecznej województwa. Następujące wskaźniki wykazują wysoki współczynnik korelacji z analizowanym wskaźnikiem: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,98), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,87).*

Inne wskaźniki, z którymi wskaźnik wykazuje silną korelację, w przypadku których trudniej o wytłumaczenie bezpośredniego powiązania to: *Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę (0,81) oraz Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (0,99).*

Wskaźnik **Liczba uzyskanych patentów**, wykazuje dużo więcej powiązań (mierzonych współczynnikiem korelacji) z innymi kategoriami społeczno-gospodarczymi, niż pozostałe wskaźniki związane z innowacyjnością i wydatkami na B+R. Co więcej widać wyraźną zbieżność pomiędzy strukturą korelacji tego wskaźnika ze wskaźnikiem **WDB na 1 pracującego**, co może wskazywać, iż w ostatnich latach rozwój gospodarczy w województwie podlaskim przyczyniał się do zwiększenia ilości patentów udzielanych podmiotom z województwa podlaskiego. Podobnie jak w przypadku poprzedniego wskaźnika również

i ilość patentów wykazuje silną korelację ze wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym, rozwojem infrastruktury sieciowej oraz ochroną środowiska a także kapitałem społecznym: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (0,75), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,90), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,88), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,70), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,86), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (0,79), WDB na 1 pracującego (0,71), Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,86), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,78), Emisja metanu CH₄ (-0,95), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych*

w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,82), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,77), Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności (0,91), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,91), Drogi o twardej nawierzchni na 100km² (0,75), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 lat i więcej (0,78), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,91), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,812).

Wskaźniki których korelację z liczbą uzyskanych patentów trudno wytłumaczyć to przede wszystkim negatywna korelacja ze wskaźnikiem: *Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (przeciętne w roku)* (-0,71) oraz pozytywna korelacja ze wskaźnikiem: *Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: nowotwory*.

Analiza wykazała, iż w przypadku wskaźnika **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB, Wartość Dodana Brutto na 1 pracującego w tys. zł oraz Liczba uzyskanych patentów**, zgodnie

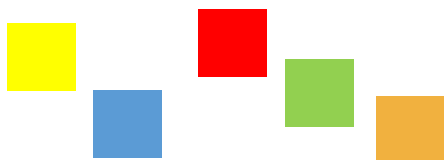
Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do zwiększenia **Nakładów na działalność badawczo-rozwojową, Liczby uzyskanych patentów**, wzrostu **Wartości Dodanej Brutto na 1 pracującego** oraz rozwoju współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw w zakresie transferu wiedzy i wzmocnienia powiązań sfery B+R z przedsiębiorstwami, prezentują tabele 3 i 4 w załączniku nr 1 do Raportu.

z przyjętymi założeniami, odnotowano wzrost wartości. Symulacje wykazały, że w najbliższych latach wzrostowy trend zmian powinien zostać utrzymany. W przypadku **Nakładów na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł** odnotowano spadek wartości. Mimo pozytywnych zmian, w przypadku wartości trzech z czterech przyjętych do monitorowania celu wskaźników, należy stwierdzić, że negatywny trend w kształtowaniu się wielkości nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych pokazuje, że zwiększenie innowacyjności podlaskiej gospodarki wymagać może znacznego wysiłku i ponadprzeciętnych środków. Dotychczasowe wsparcie innowacyjności w województwie podlaskim realizowane było głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 oraz ze środków Programu Operacyjnego Kapitał ludzki na lata 2007-2013.

3.1.3. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu

KONTEKST STRATEGICZNY. Przewaga konkurencyjna gospodarki w coraz większym stopniu determinowana jest poziomem kapitału ludzkiego. Za priorytetowe traktuje się w tym dokumencie kwestie związane ze wzrostem poziomu wykształcenia mieszkańców regionu, dostosowaniem oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Podstawowe wyzwania wiążą się z podjęciem działań w kierunku podwyższenia jakości systemu edukacji, w tym ustawicznej i szkoleń, jego dopasowania do potrzeb gospodarczych i społecznych. Zakłada się rozwój współpracy pomiędzy pracodawcami i szkołami, zwłaszcza zawodowymi i wyższymi, podnoszenie atrakcyjności i elastyczności kształcenia i szkolenia zawodowego, inwestycje mające na celu

wzmacnianie kadr regionalnej gospodarki, w tym zarówno administracji publicznej, pracowników firm, jak i przedsiębiorców (w szczególności w zakresie kompetencji zarządczych).

Dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb regionalnej gospodarki uwzględnia również działania w zakresie reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa, dostosowywanie pracowników do zmieniających się oczekiwań rynku pracy. Przewiduje się również działania zapobiegające „drenażowi mózgów”, takie jak na przykład system wsparcia talentów.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy
- b> Aktywizacja zawodowa osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

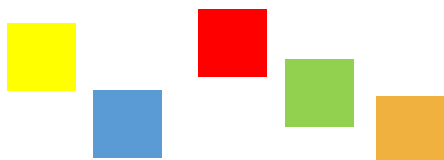
- **Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (przeciętnie w roku) w %**
- **Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %**

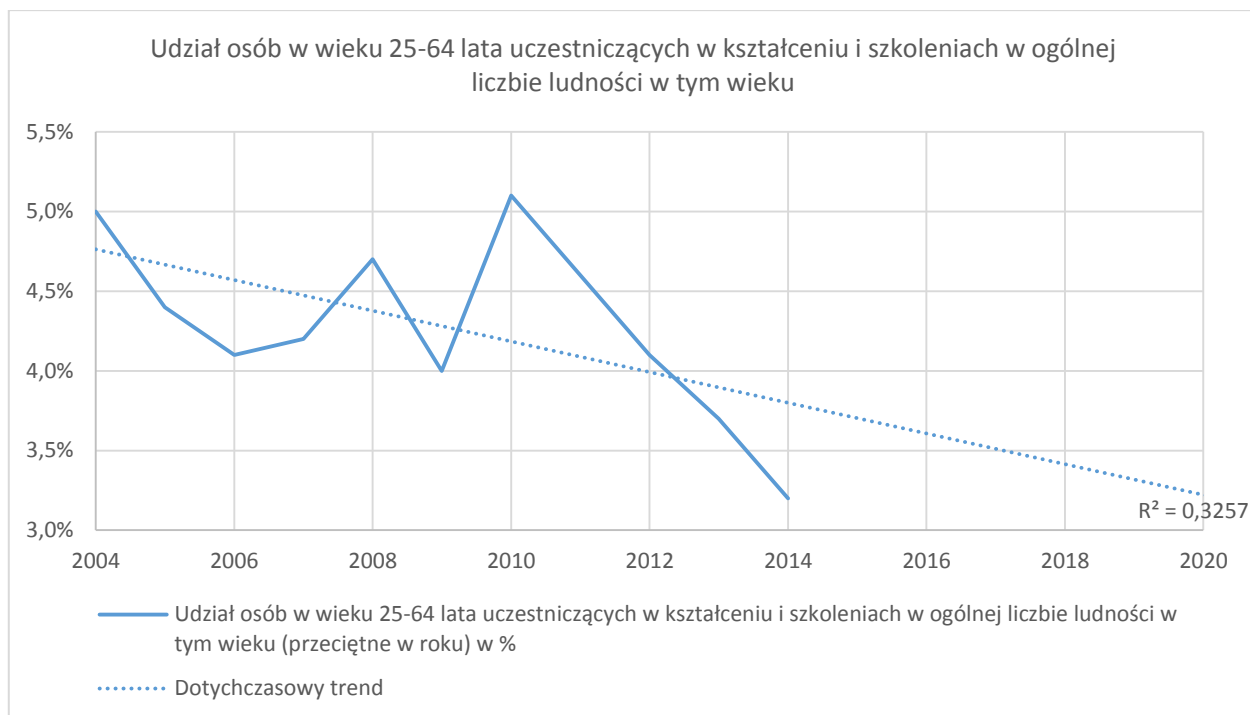
Tabela 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w %

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w %	%	5,0	4,4	4,1	4,2	4,7	4,0	5,1	4,6	4,1	3,7	3,2	wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	22,0	-12,0	-6,8	2,4	11,9	-14,9	27,5	-9,8	-10,9	-9,8	-13,5	
% średniej wartości dla Polski	%	100	92	87	82	100	85	98	105	91	86	80	
Pozycja wśród województw		6	9	9	9	6	11	6	4	7	8	10	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w %

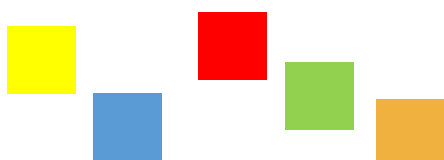
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

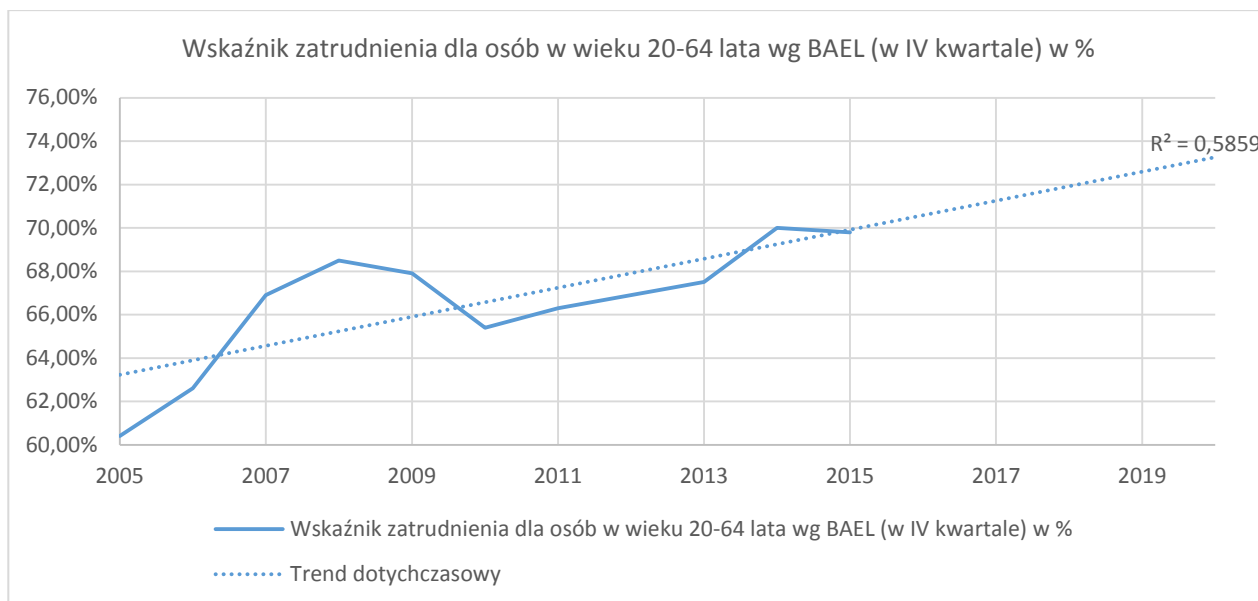
Tabela 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %	%	60,4	62,6	66,9	68,5	67,9	65,4	66,3	66,9	67,5	70,0	69,8	wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		3,6	6,9	2,4	-0,9	-3,7	1,4	0,9	0,9	3,7	-0,3	
% średniej wartości dla Polski	%	102,0	102,0	104,7	104,3	104,6	101,4	102,5	102,9	102,9	103,9	101,9	
Pozycja wśród województw		4	5	2	2	2	3	3	2	4	2	3	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik **Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku** w ostatnich latach charakteryzował się bardzo niekorzystną tendencją zmian, również w stosunku do innych regionów Polski. Od roku 2010 wartość wskaźnika systematycznie spadała o około 0,5 punktu procentowego rocznie. W 2011 roku województwo podlaskie charakteryzowało się większym udziałem osób korzystających z kształcenia ustawicznego niż średnia dla kraju. W roku 2014 wartość wskaźnika była niższa od przeciętnej wartości w Polsce o 20%. Spadek w roku 2014 można wiązać z wygasaniem perspektywy finansowej 2007-2013 przez co dostępnych było mniej szkoleń finansowanych w ramach programu POKL 2007-2013. Jednak spadki z lat poprzednich wskazują na długofalową niekorzystną tendencję. Ewentualnym wytłumaczeniem tych negatywnych obserwacji może być stosunkowo dobra sytuacja na rynku pracy mierzona **Wskaźnikiem zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)**, którego wartość od wielu lat utrzymuje się powyżej średniej krajowej – być może stosunkowo dobra sytuacja na rynku pracy nie skłania osób w województwie podlaskim do pozyskiwania nowych kwalifikacji. Warto jednak zauważyć, że w zestawieniu ze statystykami wskazującymi na zdecydowanie niższe zarobki w województwie niż w innych regionach Polski, wytłumaczenie takie należałoby uznać za nie do końca racjonalne.

Wskaźnikiem zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale), charakteryzuje się wyraźnym długoterminowym trendem wzrostowym, z występowaniem jednak okresów, w których jego wartość spada w charakterze pewnej korekty wcześniejszego odstępstwa od trendu – jak np. w roku 2015. Wartość wskaźnika utrzymuje się powyżej średniej krajowej. W roku 2014 tylko województwo mazowieckie charakteryzowało się wyższym wskaźnikiem zatrudnienia od województwa podlaskiego (w roku 2015 województwo podlaskie przewyższało województwo dolnośląskie i kujawsko-pomorskie). Warto jednak zwrócić uwagę, że statystyki dotyczące bezrobocia rejestrowanego są zdecydowanie mniej korzystne dla województwa podlaskiego niż dane pozyskane w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności. Może to sugerować, że wiele osób, które w badaniu ankietowym określają się jako aktywne zawodowo – pracuje *de facto* w szarej strefie i pozostaje jednocześnie zarejestrowane jako bezrobotni.

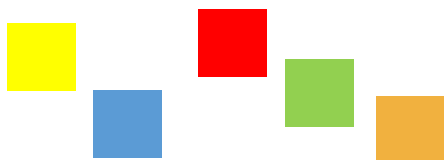
Zważywszy na utrzymujący się spadkowy trend wskaźnika **Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku**, nie wykazuje on

wielu znaczących korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii. Zidentyfikowano wysokie negatywne wartości z kilkoma wskaźnikami charakteryzującymi się trendami wzrostowymi: *Udział nakładów na działalność B+R ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem* (-0,84), *Liczba uzyskanych patentów* (-0,71) oraz *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,99), co ciekawe wszystkie trzy wskaźniki odnoszą się do nakładów na B+R i nowoczesnych technologii. Trudno znaleźć wytłumaczenie dla takich zależności można przypuszczać, że są one przypadkowe. Z pewnością przypadkowa jest również korelacja pozytywna ze wskaźnikiem *Emisja metanu CH₄*, (0,86).

Również **Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)** nie wykazuje dużej ilości korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Jedyne wskaźniki bezpośrednio i pośrednio związane z rozwojem gospodarczym wykazujące znaczące korelacje ze wskaźnikiem zatrudnienia to: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,74), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,94), oraz *Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym* (0,73). Korelacja ze wskaźnikiem ubóstwa jest zdecydowanie nieintuicyjna gdyż musiałaby oznaczać, iż wraz ze wzrostem zatrudnienia wzrasta zagrożeniem ubóstwa w gospodarce regionu. Należy więc uznać, że jest to przypadkowa zbieżność. Zaskakujący jest brak korelacji ze wskaźnikami związanymi z ilością podmiotów gospodarczych w województwie i innymi wskaźnikami rozwoju gospodarczego takimi jak Wartość Dodana Brutto. Może to sugerować, że wskaźnik uzyskiwany w badaniu BAEL w słaby sposób opisuje gospodarkę regionu.

Inne wskaźniki wykazujące korelację ze wskaźnikiem zatrudnienia to: *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,72), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,99) – zależności te można łatwo wytłumaczyć, zwiększenie zatrudnienia sprawia, że większa liczba mieszkańców województwa wybiera kino jako rozrywkę oraz zakłada szerokopasmowe łącze w domu. Dwa pozostałe wskaźniki skorelowane ze wskaźnikiem zatrudnienia to: *Emisja metanu CH₄* (-0,75) – co pokazuje, że zwiększanie zatrudnienia w regionie nie koliduje ze zmniejszaniem emisji gazów cieplarnianych oraz *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,83) – co może sugerować, że inwestycje w budowę sieci elektroenergetycznych stymulują wzrost zatrudnienia w regionie.

W ramach realizacji celu operacyjnego **Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu** obserwowany jest negatywny trend spadku udziału dorosłych w procesie podnoszenia poziomu swoich umiejętności, wiedzy i postaw sprzyjających rozwojowi zawodowemu. Sytuacja ta może wskazywać na trudności w osiągnięciu założonego w Strategii: stałego wzrostu roli kapitału ludzkiego, lepiej wykształconego, zdolnego odpowiadać wyzwaniom elastycznego na rynku pracy. Przyczyn tego stanu rzeczy możemy upatrywać między innymi w niedostosowanej ofercie kształcenia do potrzeb rynku pracy, bądź też niskiej świadomości samodoskonalenia lub po prostu braku czynników, które skłaniałyby mieszkańców do podnoszenia kwalifikacji. Spadek wartości wskaźnika **Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku**, w ostatnich latach może też być spowodowany zakończeniem ostatniej perspektywy finansowej, co skutkuje mniejszą ilością dostępnych szkoleń finansowanych ze środków UE. Pozytywnym elementem realizacji celu jest natomiast długoterminowy trend wzrostowy wskaźnika zatrudnienia mieszkańców regionu, co może w pewnym stopniu uzasadniać negatywne tendencje w zakresie kształcenia ustawicznego. Poziom zatrudnienia nieustannie przewyższa średnią wartość dla Polski i realizuje założenia Strategii w zakresie rosnącej aktywności zawodowej społeczności. Niemniej jednak

obserwowana sytuacja może wskazywać na powstawanie w województwie miejsc pracy, w liczbie umożliwiających wprowadzić stały wzrost wartości wskaźnika zatrudnienia, lecz charakteryzujących się niskimi wymaganiami kompetencyjno-zawodowymi. Z jednej strony sytuacja ta może wpływać na obserwowany spadek udziału dorosłych w kształceniu ustawicznym, z drugiej może tłumaczyć powodować utrzymywanie się trendów związanych z niską innowacyjnością gospodarki województwa, która będzie zgłaszała brak kadr przygotowanych do wdrażania innowacji.

3.1.4. Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych

KONTEKST STRATEGICZNY. W Strategii Europa 2020 inwestycje w kapitał społeczny zostały uznane za jeden z kluczowych czynników przyczyniających się do osiągnięcia większej spójności społecznej i budowy społeczeństwa opartego na wiedzy. Strategia wiele uwagi poświęca roli kapitału społecznego, wyrażającego kompetencje i postawy sprzyjające współpracy, komunikacji, kreatywności, otwartości

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r. zmierzające do realizacji **Celu operacyjnego 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu** prezentują tabele 5, 6 i 7 w załączniku nr 1 do Raportu.

i umiejętności elastycznego wykorzystywania posiadanej wiedzy i doświadczenia. W dokumencie dostrzega się konieczność kształtowania w społeczeństwie umiejętności działania w strukturach sieciowych, dbania o zdrowe relacje społeczne, o dobro wspólne i współpracę. Tym samym zwraca się w tym dokumencie uwagę na konieczność budowania w regionie tzw. „pomostowego” kapitału społecznego, utożsamianego z zaangażowaniem w działania na rzecz innych.

Działania ukierunkowuje się na wzmacnianie społecznych i obywatelskich kompetencji mieszkańców regionu oraz wspieranie dialogu społecznego; kształtowanie kompetencji sprzyjających kooperacji, takich jak tolerancja, otwartość, innowacyjność i kreatywność. Zakłada się również poprawę jakości działania instytucji publicznych, szczególnie w sferze komunikacji z obywatelem. Precyzuje się działania ukierunkowane na wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu.

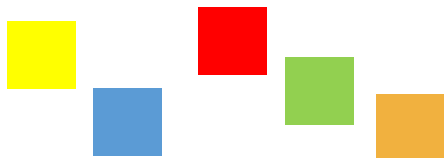
Ukierunkowanie interwencji:

- a> Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej oraz wspieranie dialogu społecznego
- b> Efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego
- c> Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych
- d> Poprawa skuteczności zarządzania regionalnego i lokalnego – sprawna administracja

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności
- Zwiedzający muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności

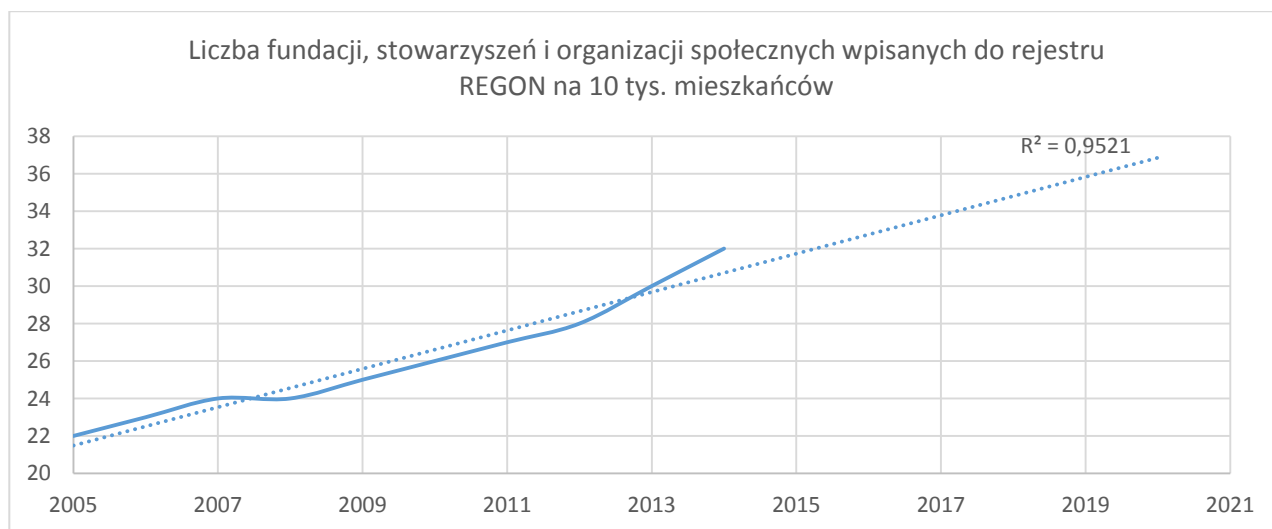
- Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności
- Uczestnicy imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców
- Zwiedzający galerie sztuki na 1000 ludności
- Widzowie w kinach na 1000 ludności
- Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności

Tabela 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	%	22	23	24	24	25	26	27	28	30	32	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		4,5	4,3	0,0	4,2	4,0	3,8	3,7	7,1	6,7	
% średniej wartości dla Polski	%	105	105	100	96	96	96	96	93	94	97	
Pozycja wśród województw		3	4	5	11	11	12	12	13	11	11	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

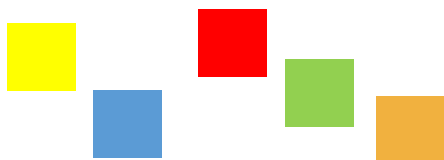
Wykres 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Tabela 3.13. Wskaźniki dotyczące kultury dla celu operacyjnego 1.4

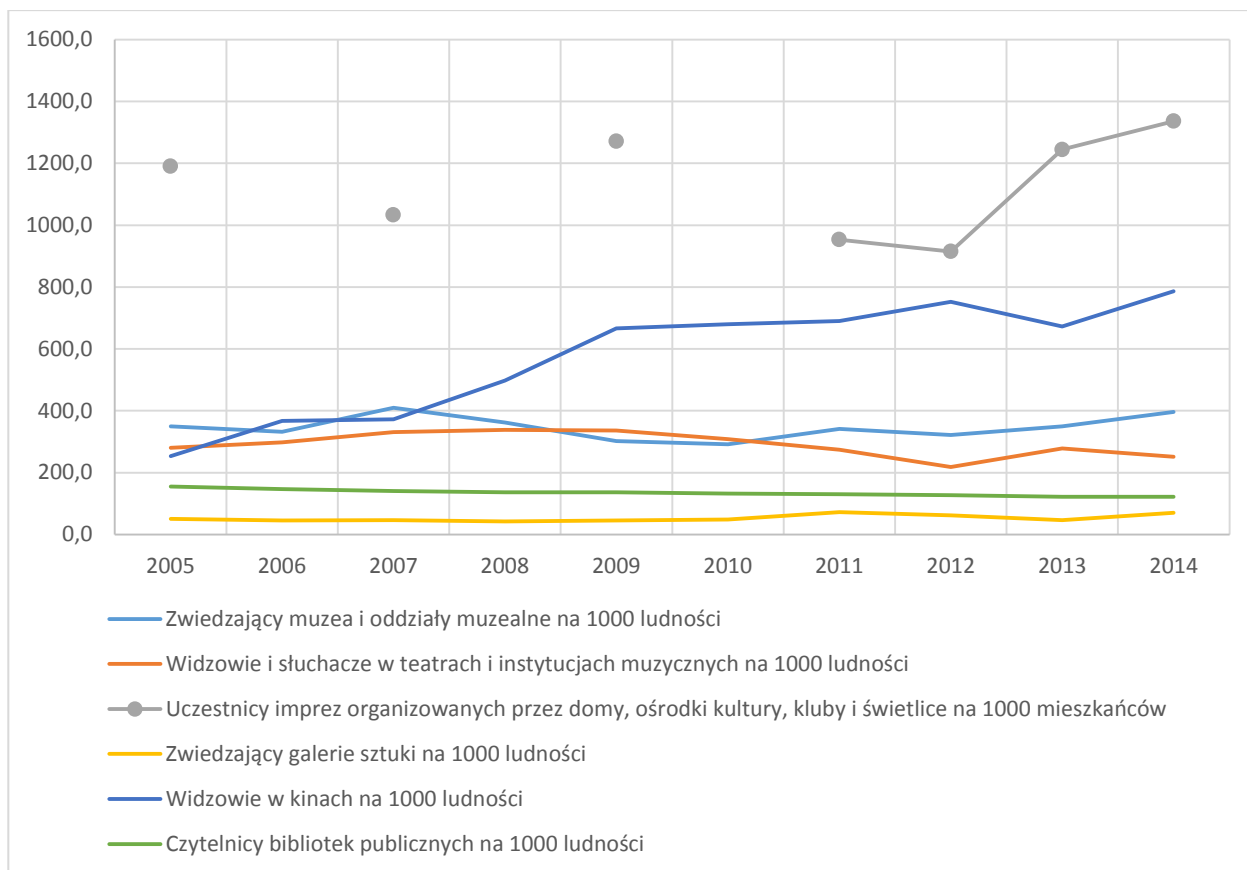
Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Zwiedzający muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności		364,3	349,5	331,8	409,8	361,8	301,7	292,2	341,4	321,5	350,0	395,8	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	23,2	-4,1	-5,1	23,5	-11,7	-16,6	-3,1	16,8	-5,8	8,9	13	
% średniej wartości dla Polski	%	79,5	72,1	69,5	76,4	66,5	55,7	50,7	52,8	46,4	46,4	50	

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Polski													
Pozycja wśród województw		7	8	9	7	9	11	11	11	11	11	10	
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności		268,1	280,8	297,6	331,0	338,0	335,8	308,7	273,7	218,4	278,1	251,8	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-10,9	4,7	6,0	11,2	2,1	-0,6	-8,1	-11,3	-20,2	27,3	-9	
% średniej wartości dla Polski	%	109,8	111,5	118,2	128,2	111,1	111,4	103,2	96,4	78,8	93,5	79	
Pozycja wśród województw		5	5	2	2	5	5	6	6	10	6	10	
Uczestnicy imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców		b.d	1190,3	b.d	1033,0	b.d	1271,4	b.d	953,3	914,8	1244,4	1336,2	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%									-4,0	36	7	
% średniej wartości dla Polski	%		140,7		117,1		140,8		119,4	112,0	126	128	
Pozycja wśród województw			1		5		1		6	8	3	4	
Zwiedzający galerie sztuki na 1000 ludności		40,7	50,4	45,1	46,8	41,9	45,7	48,4	72,1	62,0	46,4	69,9	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-17	24	-11	4	-11	9	6	49	-14	-25	51	
% średniej wartości dla Polski	%	52	65	52	52	46	44	47	67	65	39	53	
Pozycja wśród województw		11	9	12	10	12	12	13	10	10	13	9	
Widzowie w kinach na 1000 ludności		461,0	253,0	367,0	372,0	498,0	666,0	680,0	690,0	752,0	673,0	786,0	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	68	-45	45	1	34	34	2	1	9	-11	17	
% średniej wartości dla Polski	%	53	39	43	42	54	65	70	67	77	70	73	
Pozycja wśród województw		13	13	15	15	12	11	11	12	11	11	11	
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności		159,0	155,0	147,0	141,0	137,0	136,0	132,0	130,0	127,0	122,0	122,0	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-2	-3	-5	-4	-3	-1	-3	-2	-2	-4	0	
% średniej wartości dla Polski	%	81	81	80	80	80	79	78	77	76	73	74	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.13. Wskaźniki dotyczące kultury dla celu operacyjnego 1.4

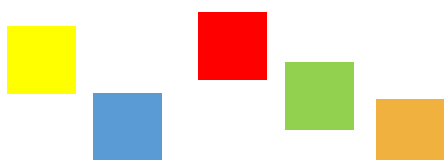

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik **Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności** wykazuje w województwie podlaskim bardzo wyraźny i stabilny trend wzrostowy. Wartość wskaźnika jest zbliżona do wartości średnich dla kraju. Jednak brak przyrostu wartości wskaźnika w roku 2008 względem roku 2007 sprawił, że pod względem liczby podmiotów trzeciego sektora, województwo podlaskie spadło na 11 pozycję wśród województw Polski (z miejsca 5). W 2014 roku wartość wskaźnika w województwie wynosiła 97% przeciętnej wartości dla Polski co plasowało region w dalszym ciągu na 11 miejscu wśród wszystkich województw – należy przy tym zauważyć, że wskaźnik ten nie wykazuje dużego zróżnicowania pomiędzy poszczególnymi województwami w kraju.

Jeżeli chodzi o wskaźniki związane z korzystaniem przez ludność województwa podlaskiego z usług instytucji kultury, wartość większości wskaźników, w długim okresie utrzymuje się na względnie stałym poziomie, ulegając nieznacznym fluktuacjom. W przypadku większości wskaźników nie da się zidentyfikować wyraźnego trendu wzrostowego bądź spadkowego. Wyjątkiem jest tu wskaźnik **Widzowie w kinach na 1000 ludności** w przypadku, którego zanotowano dynamiczny wzrost pomiędzy rokiem 2007 a 2009, od tego okresu, zauważalna jest delikatna tendencja wzrostowa. Drugim wyjątkiem jest wskaźnik odnoszący się do liczby osób korzystających z bibliotek publicznych (**Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności**). W przypadku tego wskaźnika sytuacja regionu kształtuje się bardzo niekorzystnie. Województwo podlaskie od wielu lat wykazuje najmniejsze wartości wskaźnika wśród pozostałych województw Polski. Jednocześnie liczba osób korzystających z bibliotek publicznych z roku na rok systematycznie spada.

Analiza korelacji pokazuje, iż aktywność instytucji trzeciego sektora jest istotnym elementem funkcjonowania podlaskiej gospodarki. Wskaźnik: **Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys.**

ludności wykazuje pozytywne korelacje z bardzo wieloma wskaźnikami zarówno związanymi z rozwojem gospodarczym jak i społecznym regionu. Powiązania z rozwojem gospodarczym widać na przykładzie wysokiego współczynnika korelacji ze wskaźnikami: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,95), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,97), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,94), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł* (0,92), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,98), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,91), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,77), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej* (0,76).

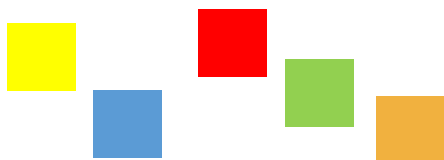
Obserwowane korelacje podkreślają występowanie, opisywanych w literaturze naukowej, związków kapitału społecznego z rozwojem regionalnym. Przekonanie o istotnej roli czynników niematerialnych w pobudzaniu rozwoju gospodarczego i społecznego sprawia, że termin kapitał społeczny wykroczył poza granice swojej dyscypliny i jest intensywnie eksploatowany przez naukowców, którzy niejednokrotnie podejmują próby oszacowania wpływu zasobów kapitału społecznego na dochody osiągane przez ludność oraz tempo wzrostu gospodarczego polskich regionów¹⁷. Poziom kapitał społeczny jest o tyle istotny, że zaufanie i wspólne wartości, jakie posiadają członkowie danej społeczności, wyzwalają oddolne przejawy samoorganizowania się ludzi i zaangażowania obywatelskiego. Gdy jednostki o podobnych cechach obywatelskich spotykają się i nawiązują relacje, powstaje dodatkowa wspólna jakość, która przynosi korzyści wszystkim członkom społeczności.¹⁸

Obserwowana jest również wysoka korelacja pomiędzy wskaźnikiem ***Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności***, a wskaźnikami charakteryzującymi innowacyjność i wykorzystanie nowoczesnych technologii. Tego typu korelacje obserwowane są w przypadku: *Nakładów na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,87), *Liczba uzyskanych patentów* (0,86), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,99), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,91).

Wysoka korelacja wskaźnika ***Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności*** z niektórymi wskaźnikami związanymi z rozwojem innowacyjności i wykorzystaniem nowoczesnych technologii, potwierdza znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju innowacyjności i unowocześnienia gospodarki. Związki obserwowane w regionie pomiędzy rozwojem form trzeciego sektora, a innowacyjnością tłumaczy podejście teoretyczne noszące nazwę ***nowej ekonomii instytucjonalnej***. Zgodnie z jego założeniami, instytucje można podzielić na formalne (twarde) i nieformalne (miękkie). Pierwszą grupę tworzą uniwersalne reguły określone w prawie (konstytucji, zarządzeniach, statutach), drugą – normy, tradycje i zwyczaje społeczne, kontakty interpersonalne oraz nieformalne sieci powiązań, stanowiące minimum niezbędne do budowy zaufania i kapitału społecznego. Instytucje, reguły i normy, zgodnie z podejściem ***nowej ekonomii instytucjonalnej***, przyczyniają się do redukcji kosztów transakcyjnych. Stanowią również gwarancję dla umów i zobowiązań, rozwiązują problemy związane z prawem gospodarczym, monitorują praktyki monopolistyczne, w ujęciu ogólnym: tworzą korzystny klimat dla rozwoju biznesu już istniejącego w regionie i jednocześnie atrakcyjny dla firm spoza regionu. Z kolei powiązania społeczne i współpraca redukują koszty (poprawiają dostęp do) informacji, zwłaszcza dla obecnych i potencjalnych partnerów handlowych. Prowadzą do poszerzenia potencjalnego rynku,

¹⁷ M. Herbst (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007, s. 5.

¹⁸ R. D. Putnam, *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 36.

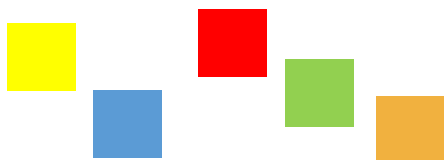

ułatwiają identyfikację i sankcjonowanie oportunistycznych praktyk, jak również przyspieszają przekazywanie informacji na temat dobrych praktyk, co ułatwia ich imitację i dyfuzję. Instytucje o charakterze formalnym i nieformalnym pomagają regionom dostosować się do zmian na rynku, generując możliwość sprawnej adaptacji, a więc chęć i zdolność lokalnych jednostek do przyswajania nowej wiedzy i angażowania się w działalność innowacyjną. Wspólna wiedza i kompetencje, posiadane przez firmy, nie są wystarczającym elementem do rozpoczęcia procesu „interaktywnego uczenia”. Wymaga on jeszcze uruchomienia różnych mechanizmów, takich jak rynki czy sieci powiązań, które koordynują działania w ramach i między organizacjami. Do organizacji tych, oprócz firm, należą, między innymi, ośrodki badawcze, systemy edukacyjne czy instytucje finansowe, które stanowią istotne uzupełnienie budowy innowacyjnych procesów. Zgodnie z teorią regionalnych systemów innowacji konkurencyjność regionu zależy nie tylko od obecności krytycznej masy „wykwalifikowanych” organizacji, ale także od ich zdolności do koordynacji działań w ramach całego systemu. Zakłada się, że o dynamice systemu innowacji decyduje liczba interakcji zachodzących między jego elementami. Najważniejszym typem relacji w takim systemie jest transfer wiedzy. Jest on przede wszystkim efektem mobilności siły roboczej oraz występowania powiązań między-firmowych (choć istnieją inne mechanizmy, takie jak rynek, sieci powiązań, firmy, organizacje publiczne, mogące budować powiązania sprzyjające transferowi wiedzy. Innowacyjne przedsiębiorstwa pozyskują *know how* na trzy sposoby: poprzez zakupy na rynku, poprzez zakupy dokonywane w ramach sieci powiązań – opartych na zaufaniu wzajemnych i stabilnych relacjach rynkowych między organizacjami oraz (gdy poprzednie nie zapewniają ochrony praw własności i wystarczającego zwrotu z inwestycji w nową wiedzę) wygenerowanie innowacji w ramach firmy. Ostatni sposób uważany jest za prowadzący do ograniczania poziomu różnorodności na poziomie regionalnym i prowadzący do erozji lokalnej bazy potencjalnych źródeł innowacji.¹⁹

Wyraźna jest również korelacja ze wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska takimi jak: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,98), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,93) *Emisja metanu CH₄* (-0,84), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,91), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,88). Obserwowana korelacja wynika ze związków pomiędzy kapitałem społecznym, a zrównoważonym rozwojem. Zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju, która od 1997 posiada w Polsce rangę konstytucyjnej, rozwój społeczno-ekonomiczny powinna cechować zdolność do samopodtrzymywania, trwałości i zrównoważenia. Wzrost gospodarczy powinien przeciwdziałać marginalizacji i dyskryminacji społecznej oraz wpływać na poprawę jakości środowiska naturalnego. Zakłada się przy tym, iż celem nadrzędnym jest zrównoważona jakość życia, do której osiągnięcia niezbędne jest stałe tworzenie i wzbogacanie instrumentarium rozwoju społecznego, gospodarczego

i środowiskowego. Istotne jest w związku z tym nie tylko zachowanie różnorodności, wolności i równości w odniesieniu do świata społecznego, lecz również dbanie o odmienną form i procesów właściwych dla świata przyrodniczego. Tym samym, zrównoważony rozwój wymaga wielowymiarowego podejścia do rozwiązywania problemów o charakterze globalnym, odnoszących się do całej ludzkości, jak np. konflikty międzynarodowe, starzenie się społeczeństw, migracje, ubóstwo, problemy żywnościowe i surowcowe,

¹⁹ A. Golejewska, *Kapitał ludzki, innowacje i instytucje a konkurencyjność regionów Europy Środkowej i Wschodniej*, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa 2012, s. 26-29.

zanieczyszczenie środowiska. W ocenie jakości życia jako nadrzędnego celu rozwoju zrównoważonego istotne znaczenie posiada ocena postaw i zachowań społecznych, w tym kapitału społecznego (jakość życia rozumiana jest jako przykład wskaźników subiektywnej jakości życia, czyli zgłaszanego przez poszczególnych ludzi stopnia zaspokojenia ich indywidualnych potrzeb). Brane są tu pod uwagę również takie cechy, jak np. ocena życia fizycznego, stanu posiadania, dobrostanu psychicznego, wsparcia społecznego, oceny swojej sytuacji na rynku pracy, stylu życia czy skłonności do ryzyka²⁰. Choć kapitał społeczny jest tylko jednym ze wskaźników subiektywnej jakości życia to ma kluczowe znaczenie dla rozwiązywania problemów globalnych w wymiarze lokalnym i regionalnym.²¹

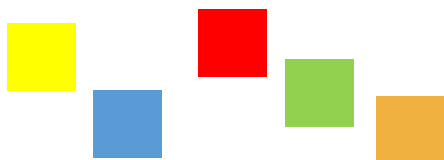
Pozostałe wskaźniki wykazujące znaczącą korelację z liczbą instytucji trzeciego sektora to: *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,85), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,96), *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,71), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,96), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,95). Z racji na różny charakter poszczególnych instytucji trzeciego sektora dla każdej z tych korelacji można znaleźć adekwatne wytłumaczenie, jednak istnieje duża szansa, że są to korelacje do pewnego stopnia przypadkowe wynikające z faktu, że wszystkie z wymienionych wskaźników wykazywały trend wzrostowy.

Wskaźniki związane z usługami instytucji kultury generalnie wykazują słaby poziom korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów operacyjnych i strategicznych. Dzieje się tak dla tego, że większość z tych wskaźników nie wykazuje regularnych tendencji zmian a jedynie chaotyczne fluktuacje z roku na rok. Ryzykiem jest więc wnioskowanie o braku związków pomiędzy zmianami społeczno-gospodarczymi zachodzącymi w województwie, a poziomem korzystania z dóbr kultury. Co ciekawe, brak jest również istotnych korelacji wzajemnej pomiędzy poszczególnymi wskaźnikami z zakresu kultury – co wskazuje, że wahania w wartościach tych wskaźników faktycznie mogą wpływać na obserwowane wyniki w zakresie współczynnika korelacji. Wyjątkiem jest tu wskaźnik **Widzowie w kinach na 1000 ludności**, który wykazuje znaczącą korelację z wieloma innymi wskaźnikami. Analizowane zależności wskazują, że wraz ze wzrostem rozwoju gospodarczego regionu i poprawiającymi się warunkami w zakresie poziomu zatrudnienia, wzrasta popyt na spędzanie czasu wolnego w kinach. Widać to na podstawie korelacji z następującymi wskaźnikami: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,92), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,73), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,91), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,83), *WDB na 1 pracującego* (0,87), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEI (w IV kwartale)* (0,72), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,83), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,72).

Pozostałe wskaźniki z którymi analizowany wskaźnik wykazuje znaczny poziom korelacji to: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,85), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,92), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,94), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat*

²⁰ Dla porównania wskaźnikami obiektywnej jakości życia, czyli infrastrukturalnych warunków funkcjonowania zbiorowości społecznych, są m. in. sytuacja dochodowa gospodarstwa domowego i sposób gospodarowania dochodami, wyżywienie, zasobność materialna, korzystanie z pomocy społecznej, kształcenie dzieci, uczestnictwo w kulturze i wypoczynku, korzystanie z usług systemu ochrony zdrowia, ubezpieczenia i zabezpieczenia emerytalne, ubóstwo czy bezrobocie.

²¹ A. Klimczuk, *Rozwój zrównoważony a kapitał społeczny i metody jego budowania*, [w:] *Wyzwania Globalnego Rozwoju*, Kujawsko-Pomorska Akademia Edukacji Globalnej, s. 56-57.

objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) (0,93), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,73), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,82).

W większości przypadków, wskaźniki monitorowane w ramach realizacji celu operacyjnego odnoszą się bezpośrednio do tzw. kapitału kulturowego²². Kapitał kulturowy jest pojęciem ściśle związanym z pojęciem kapitału społecznego. Może być konwertowany na tę formę kapitału pomimo, że relacje pomiędzy kapitałem kulturowym a społecznym są dosyć złożone. Kultura jest często przede wszystkim narzędziem budowy tożsamości grupowej i służy jako funkcjonalna bariera między grupami, utrudniając zarówno awans, jak i degradację społeczną. Obok ujęć przedstawiających kapitał kulturowy jako efekt konwersji zasobów kapitału społecznego, czy też jako narzędzie wzmacniania sieci społecznych, wskazuje się także coraz częściej na to, że zasoby kapitału kulturowego mogą być też dobrymi predyktorami posiadanych sieci kapitału społecznego.²³

W świetle analizowanych wskaźników cel operacyjny *Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych* częściowo jest realizowany zgodnie z założeniami SRWP 2020. Wskaźnik **Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności** przybiera oczekiwany, stały trend wzrostowy. Jednak kierunek i tempo zmian, nie pozwalają na znaczącą poprawę pozycji regionu wśród pozostałych województw. Pozycja 11 w rankingu pozwala na zaliczenie regionu do grupy najslabszych pod względem poziomu kapitału społecznego. Nisko można również ocenić poziom kapitału kulturowego, który może się przekładać na niską konwersję tej formy na kapitał społeczny. Aktywność kulturowa mieszkańców województwa ogniskuje się na dwóch formach: **uczestnictwie w imprezach kulturalnych organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice** oraz **korzystaniu z oferty kin**. Preferencje odbiorców ogniskują się więc na formach, które wymagają z jednej strony mniejszego wysiłku od artystów, z drugiej zmuszają do mniejszej aktywności interpretacyjnej samego odbiorcę (łatwość przekazu i zrozumienia idei).

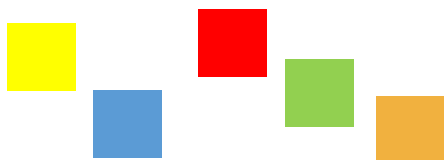
Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r. dotyczące rozwoju partnerstwa lokalnego na rzecz promocji zatrudnienia oraz rozwoju zasobów ludzkich zawiera tabela 8 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.1.5. Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych

KONTEKST STRATEGICZNY. Wzrost efektywności korzystania z zasobów naturalnych przez podlaskie przedsiębiorstwa powinien przyczynić się do obniżenia kosztów działalności, a tym samym do podniesienia ich konkurencyjności. Największy potencjał w tym zakresie daje realizacja przedsięwzięć ograniczających energo- i materiałochłonność działalności.

²² Kapitałem kulturowym określa się wiedzę, umiejętności i przedmioty o wartościach kulturowych, jakie ludzie nabywają, w czasie uczestnictwa w życiu społecznym. Wyraża się on przede wszystkim w kompetencjach jednostki o charakterze językowym i kulturowym. Kapitał ten występuje w trzech podstawowych formach: **ucieleśnionej (embodied)** - jako tzw. "dobre maniere", gust kulturowy, smak, znajomość form kultury wysokiej, konwencji kulturowych i towarzyskich; **zinstytucjonalizowanej** - w postaci sformalizowanego wykształcenia, w szczególności potwierdzonego przez świadectwa, dyplomy; **uprzedmiotowionej (objectified)** - jako posiadane dobra kulturowe (malarstwo, książki, maszyny itp.).

²³ T. Zarycki, *Kapitał kulturowy – założenia i perspektywy zastosowań teorii Pierre'a Bourdieu*, Psychologia Społeczna 2009, tom 4 1–2 (10), s. 16-17.

Efektywnemu korzystaniu z zasobów naturalnych mają służyć ekoinnowacje, wdrażane także w sektorach tradycyjnych, takich jak: przemysł tekstylny, drzewny czy produkcja żywności. Przewiduje się realizację wszelkich przedsięwzięć związanych z zieloną gospodarką, w tym na terenach wiejskich, tak zwanych *business & biodiversity*, rozwój technologii ICT. Poza innowacjami technologicznymi uwzględnia się również zorientowanie na innowacje pozatechnologiczne, takie jak organizacyjne (zielone zamówienia publiczne, certyfikacja), czy nowe modele biznesowe (leasing, Product Service Systems). Uzupełniający charakter mają posiadać działania w zakresie dostosowania istniejących instalacji do wymogów najlepszych dostępnych technik (*best available technology* – BAT), wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego oraz uzyskania certyfikowanych ekoznaków.

Efektywnemu korzystaniu z zasobów naturalnych powinno również sprzyjać podniesienie efektywności energetycznej i wzrost użycia OZE poprzez wdrażanie programów oszczędnego gospodarowania energią (w tym poprzez działania termomodernizacyjne), zarówno w przedsiębiorstwach, jak i sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej. Skutkiem tych działań powinno być mniejsze zużycie energii, surowców i materiałów w przeliczeniu na jednostkę produktu lub usługi oraz redukcja kosztów utrzymania budynków.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Promowanie postaw i działań sprzyjających efektywności wykorzystania zasobów naturalnych
- b> Ograniczanie energo – i materiałochłonności
- c> Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

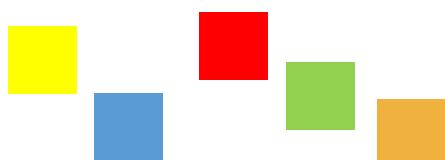
Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w %
- Emisja metanu CH₄

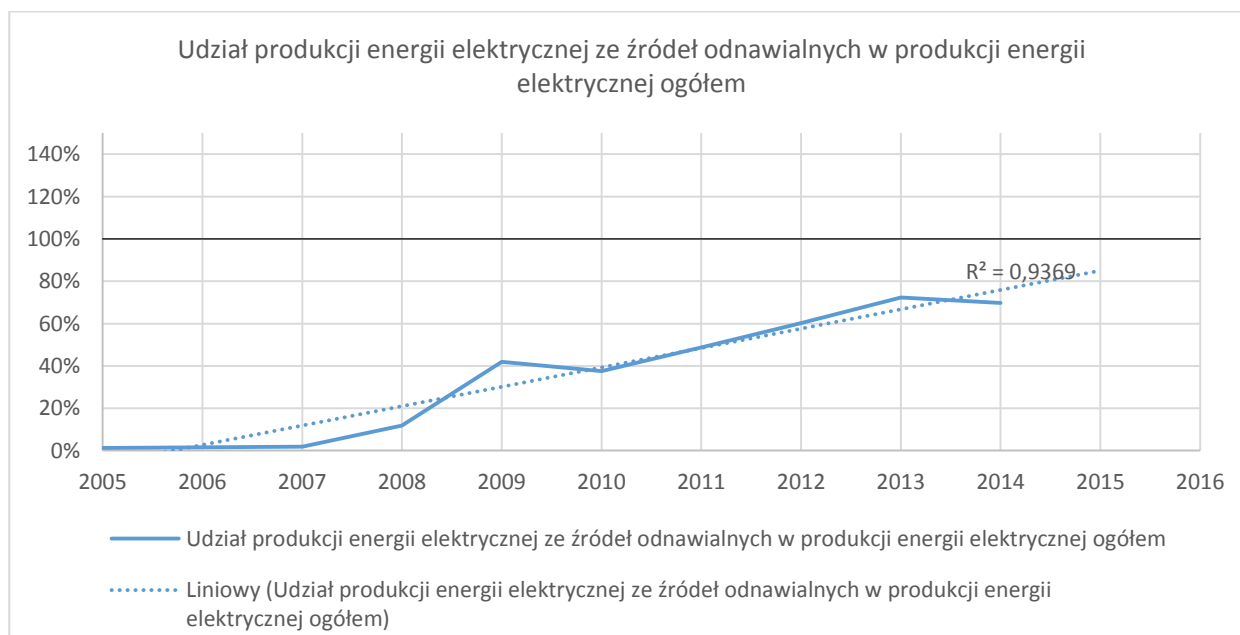
Tabela 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	1,3	1,6	1,8	11,8	42,0	37,5	48,8	60,2	72,3	69,8	Wzrost
Dynamika wskaźnika	%		23,1	12,5	555,6	255,9	-10,7	30,1	23,4	20,1	-3,5	
% wartości dla Polski	%	52,0	59,3	52,9	274,4	736,8	543,5	610,0	578,8	695,2	558,4	
Pozycja wśród województw		10	10	11	4	2	3	3	2	1	2	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem

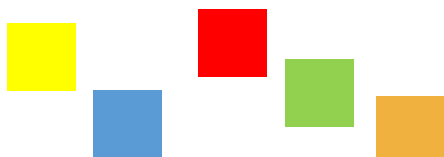
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

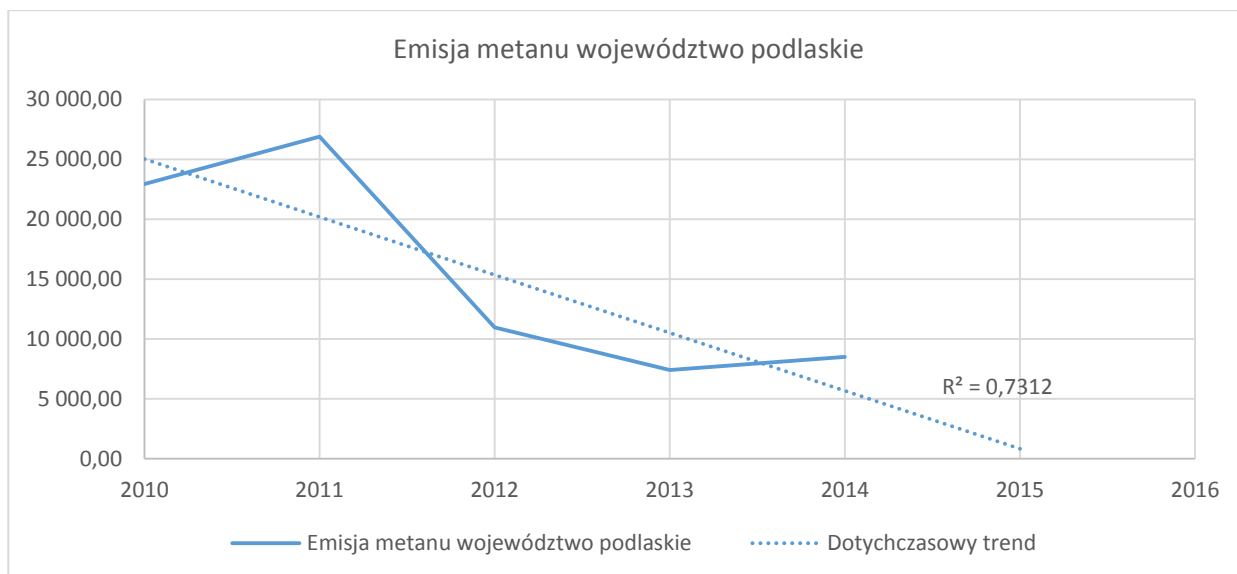
Tabela 3.15. Emisja metanu CH₄

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Emisja metanu województwo podlaskie	kg/rok	22 943,60	26 888,51	10 973,90	7 425,10	8 501,67	Spadek
Dynamika wskaźnika	%		17,2	-59,2	-32,3	14,5	
Wartość dla Polski	kg/rok	261 835 090,99	376 058 108,41	477 864 400,86	472 619 921,41	488 640 150,90	
% wartości dla Polski	%	0,00876	0,00715	0,00230	0,00157	0,00174	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Energią (KOBiZE).

Wykres 3.15. Emisja metanu CH₄

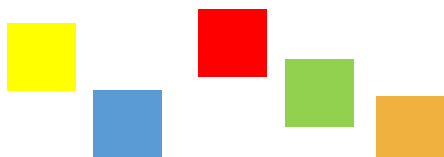

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KOBIZE.

W obszarze ochrony środowiska województwo podlaskie wykazuje bardzo korzystne statystyki. Co więcej, długoterminowe tendencje zmian w województwie również wskazują na stopniowe polepszanie się sytuacji w tym zakresie. Taką tendencję bardzo dobrze widać na przykładzie obserwacji zmian wartości wskaźnika **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem**. Jego poziom bardzo szybko rósł w ostatnich latach sprawiając, że województwo podlaskie w roku 2013 było województwem, w którym największy odsetek energii wytwarzany był z wykorzystaniem OZE. W roku 2014 udział ten nieco spadł co być może wskazywać, że wartości wskaźnika ukształtowały się na pewnym pułapie wynoszącym około 70%, z jednej strony, jest to bardzo dobry wynik zważywszy na fakt, że średni odsetek dla Polski wynosił w tym roku tylko 12,5%. Analiza długookresowego trendu może sugerować, że w przyszłości odsetek energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych może w województwie podlaskim zbliżyć się do 100%, jednak obserwowane wahania skłaniają raczej do wniosku o bardziej prawdopodobnym scenariuszu ustabilizowania się wartości analizowanego wskaźnika na obecnym bądź zbliżonym poziomie. Jedynym województwem o lepszych statystykach w zakresie wskaźnika **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem**, w roku 2014 było województwo Warmińsko-Mazurskie, gdzie odsetek energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych wynosił w tym roku 78,7%.

Również drugi wskaźnik opisujący cel operacyjny **Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych**, wykazuje bardzo pozytywny poziom wartości jak i długoterminowe tendencje zmian. W okresie, dla którego dostępne są dane, tendencja zmian zdecydowanie wskazuje na znaczne ograniczanie emisji metanu przez podmioty gospodarcze. Podobnie jak w przypadku wskaźnika **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem**, również w przypadku wskaźnika **Emisja metanu CH₄** można odnieść wrażenie, iż województwo podlaskie osiągnęło pewien pułap emisji w okolicach 8 ton metanu emitowanego na rok (7,4 ton w roku 2013 i 8,5 ton w roku 2014). Wartość ta jest bardzo niska biorąc pod uwagę, iż roczna emisja metanu w Polsce w roku 2014 wyniosła ponad 488 tysięcy ton – oznacza to, że emisja metanu z województwa podlaskiego to zaledwie 0,00174% całkowitej emisji metanu z kraju przy liczbie ludności województwa stanowiącej 3,1% ludności kraju²⁴.

²⁴ Informacja o emisji metanu CH₄, jest przygotowywana przez KOBIZE w oparciu o dane przekazywane przez podmioty wprowadzające roczne raporty do Krajowej bazy, o których mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie

Analiza korelacji wskaźników związanych z ochroną środowiska z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii pokazuje bardzo dużo istotnych relacji pomiędzy poziomem dbania o środowisko naturalne a rozwojem społeczno-gospodarczym województwa oraz poziomem innowacyjności. Jest to cecha charakterystyczna dla regionu, gdyż nie we wszystkich województwach Polski można zaobserwować silne skorelowanie wskaźników ochrony środowiska naturalnego i wskaźników rozwoju gospodarczego jak w województwie podlaskim. Na podstawie tych obserwacji można stwierdzić, że rozwój podlaskiej gospodarki nie stoi w sprzeczności z dbaniem o środowisko naturalne, co więcej dbałość o środowisko może przyczyniać się do stymulowania rozwoju województwa.

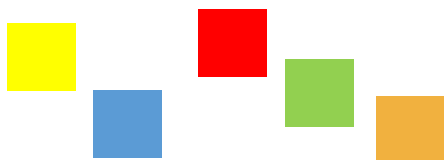
Wskaźniki gospodarcze z którymi wskaźnik **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem**, wykazuje silny poziom skorelowania to: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,96), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,89), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,87), *Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce* (0,71), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,95), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,78), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,81), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,97), *Liczba uzyskanych patentów* (0,78), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,79), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,91), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,85).

Zupełnie naturalnym jest oczywiście fakt, że analizowany wskaźnik **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem** wykazuje silną korelację z innymi wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska, racjonalnym gospodarowaniem zasobami, czy rozwojem infrastruktury służącej poprawie warunków sanitarnych takimi jak: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,94), *Emisja metanu CH₄* (-0,9), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,81), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,72), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,96).

Pozostałe wskaźniki, wykazujące znaczny poziom korelacji z analizowanym, które mogą sugerować mniej oczywiste relacje pomiędzy poziomem dbania o środowisko naturalne a rozwojem społecznym to: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,93), - co może wskazywać, że działalność podmiotów trzeciego sektora przyczynia się do większego dbania o środowisko (por. opis stopnia realizacji Celu operacyjnego 1.4 również podmiotów publicznych), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,92), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,98), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,98).

Struktura korelacji ze wskaźnikiem **Emisja metanu CH₄** jest mocno zbliżona do korelacji ze wskaźnikiem **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem**. Warto zauważyć, że odwrotnie jak w przypadku większości innych wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych

zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz. U. z 2013 r., poz. 1107 z późn. zm.) zgodnie ze wzorem określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie wzoru formularza Sprawozdania oraz sposobu jego wprowadzania do Krajowej bazy o emisjach gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz. U. z 2011r., Nr 3, poz. 4). W województwie podlaskim, w latach 2010-2012 tylko 6 zakładów przekazywało dane o emisji tego gazu, a w latach 2013-2014 tylko 4 zakłady.

strategii, pożądanym kierunkiem zmian wartości wskaźnika Emisja metanu CH₄ jest spadek, **tak więc współczynniki korelacji tego wskaźnika z innymi wskaźnikami (dla których pożądaną tendencją zmian jest wzrost) będą przyjmowały ujemne wartości.**

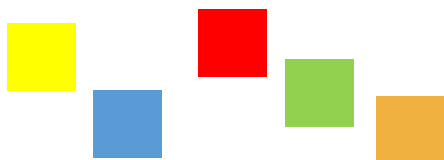
Następujące poziomy korelacji ze wskaźnikiem **Emisja metanu CH₄** wskazują na pozytywne powiązanie rozwoju podlaskiej gospodarki z redukcją emisji: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (-0,79), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (-0,93), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (-0,91), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (-0,72), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (-0,8), *Liczba uzyskanych patentów* (-0,95), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (-0,75), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (-0,92), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (-0,9).

Tak jak w przypadku poprzedniego wskaźnika również wskaźnik **Emisja metanu CH₄** wykazuje silną korelację z innymi wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska, racjonalnym gospodarowaniem odpadami i infrastrukturą sanitarną: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (-0,86), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (-0,9), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (-0,97), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (-0,93).

Wskaźniki, których zależność od wskaźnika **Emisja metanu CH₄** jest mniej oczywista do wytłumaczenia to: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (-0,84) – w tym przypadku relacje można wytłumaczyć analogicznie jak w przypadku wskaźnika **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem**, *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (-0,78), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (-0,74), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (-0,73), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (-0,81), *Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym* (0,73). Ponadto, następujące wskaźniki wykazują bardzo nieintuicyjny kierunek korelacji ze wskaźnikiem emisji metanu i mogą wynikać z przypadkowej zbieżności kierunków zmian wartości wskaźnika:

Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (przeciętne w roku) (0,86) – znak współczynnika korelacji wskazuje na wzrost odsetka osób uczęszczających na szkolenia wraz ze wzrostem emisji metanu, *Przyrost naturalny na 1000 ludności* (0,75) – kierunek korelacji wskazuje na wzrost przyrostu naturalnego wraz ze zwiększaniem się emisji metanu, *Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: nowotwory* (-0,72) – oczekiwaną tendencją jest spadek zachorowalności wraz ze spadkiem emisji metanu, kierunek korelacji wskazuje więc na występowanie zupełnie odwrotnego zjawiska -ze wzrostem emisji metanu spada liczba zgonów z powodu nowotworów.

Jednym ze wskaźników pierwotnie przyjętym do monitorowania w ramach **Celu operacyjnego 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych**, który miał być pozyskiwany z Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, był wskaźnik: **Odsetek spraw załatwianych drogą elektroniczną (jako % z 20 podstawowych usług)**. W związku z faktem zaprzestania przez ministerstwo publikowania tego wskaźnika w Raporcie rocznym z realizacji SRWP zaproponowano i wprowadzono do analizy nowy wskaźnik: **Wskaźnik**

świadczenia i rozwijania usług e-administracji. Niestety raport zawierający powyższy wskaźnik, który w założeniu miał być tworzony co roku, został opublikowany tylko dwa razy z czego tylko raz zawierał wartości wskaźnika dla poszczególnych województw (wartość dla województwa podlaskiego w roku 2012 wynosiła 31%). W związku z tym, w momencie tworzenia niniejszego Raportu, brak jest możliwości podania zaktualizowanych wartości tego wskaźnika.

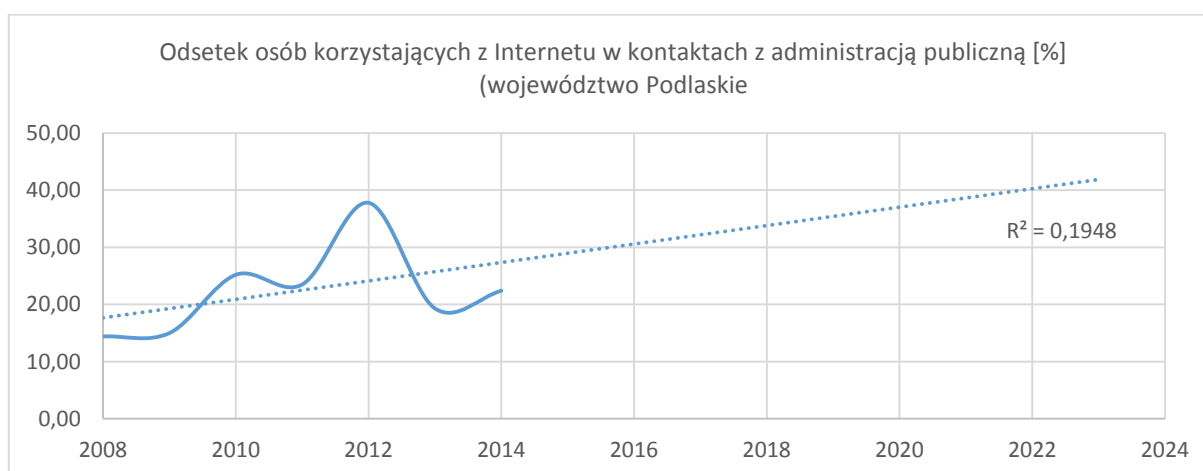
Ze względu na brak możliwości regularnego monitorowania wartości **Wskaźnika świadczenia i rozwijania usług e-administracji**, zasadne jest rozważenie wprowadzenia następnej zmiany i przyjęcie do analiz wskaźnika **Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną** dostępnego w bazie STRATEG, zarządzanej przez Główny Urząd Statystyczny, oraz ustalenie wartości docelowej dla tego wskaźnika. Podstawą szacowania wartości docelowej przedmiotowego wskaźnika był szereg czasowy wartości wskaźnika **Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną** dostępny w bazie STRATEG, zarządzanej przez Główny Urząd Statystyczny. Wartość docelowa 41,9%, założona do osiągnięcia na 2023 r. jest rezultatem sporządzenia prognoz (przedłużenia trendu liniowego) dla wartości wskaźnika. Szacowanie przeprowadzono klasyczną metodą najmniejszych kwadratów.

Tabela 3.16. Prognoza wartości wskaźnika: Odsetek obywateli korzystających z e-administracji do 2023 r.

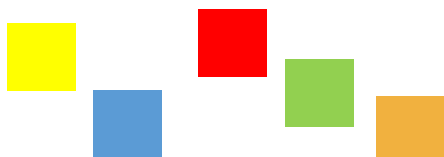
Wyszczególnienie	Wartości historyczne							Wartości wynikające z przedłużenie trendu liniowego								
Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną [%]	14,4	15,0	25,2	23,5	37,8	19,3	22,4	29,0	30,6	32,2	33,9	35,5	37,1	38,7	40,3	41,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG.

Wykres 3.16. Zakładana linia trendu dla wartości wskaźnika: Odsetek obywateli korzystających z e-administracji do 2023 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG.

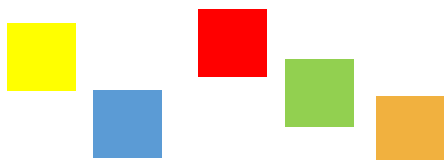

Biorąc pod uwagę fakt, iż alokacja na działania dedykowane e-administracji w perspektywie finansowej 2014-2020, nie uległa pomniejszeniu w stosunku do poprzedniej perspektywy finansowej, można przyjąć założenie, że dotychczasowy (długoterminowy) trend zmian wartości wskaźnika nie ulegnie odwróceniu (nadal będzie przyjmował kierunek wzrostowy). W perspektywie 2007-2013 w RPOWP na oś priorytetową IV, w ramach której finansowane były projekty z szerokorozumianego obszaru społeczeństwa informacyjnego (włączając w to projekty infrastrukturalne w rozwój sieci teleinformatycznych) przeznaczono blisko 51 mln euro w ramach EFRR, natomiast w obecnej perspektywie na same działania związane z e-administracją, e-uczeniem się, e-włączaniem społecznym e-kulturą oraz e-zdrowiem planowane jest dofinansowanie z EFRR na poziomie 40 mln euro. Ponieważ w ramach analizowanego wskaźnika brak jest rozróżnienia na administrację rządową i samorządową korzystny wpływ na jego wartość w województwie podlaskim będą miały projekty realizowane w ramach centralnego Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, w którym na projekty z zakresu e-administracji oraz otwartego rządu przewidziano ponad 949 milionów euro w skali kraju (znacznie więcej niż na analogiczne działania w poprzedniej perspektywie finansowej).

Oba analizowane wskaźniki posiadają szczególne znaczenie ze względu na wskazania **Prognozy oddziaływania na środowisko SRWP 2020²⁵ (Prognoza)**. Prognoza podkreśla, że ważnym czynnikiem warunkującym wysoką jakość życia jest środowisko przyrodnicze zachowane w dobrym stanie. W odniesieniu do jakości powietrza atmosferycznego brak realizacji SRWP, może doprowadzić do stopniowego wzrastania emisji zanieczyszczeń powietrza z sektorów gospodarki, w tym gazów cieplarnianych i pyłów. Do podobnego efektu prowadzić będzie zaniechanie rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki oraz utrzymanie przestarzałych technologii, prowadzące do wzrostu energochłonności oraz wzmożonej emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Za szczególnie niebezpieczne w tym zakresie uznano wykorzystywanie węgla niskiej jakości jako głównego źródła energii, brak inwestycji proekologicznych w dziedzinie ciepłownictwa oraz stosowanie alternatywnych źródeł energii na małą skalę. Niewystarczający poziom realizacji SRWP w obszarach związanych z ochroną środowiska może przyczynić się utraty przez województwo korzystnej pozycji wśród innych i dołączenie regionu do grupy regionów o podwyższonej emisji zanieczyszczeń. Na pogorszenie stanu atmosfery wpływ będzie posiadał również brak zakładanych inwestycji w infrastrukturę drogową.

Zmiany obserwowane w wartościach analizowanych wskaźników, należy więc interpretować jako pozytywny obraz realizacji celu operacyjnego *Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych*, odzwierciedlający również wskazania Prognozy, co do utrzymania wysokiej jakości środowiska naturalnego poprzez właściwą gospodarkę energetyczną regionu i czystość jego atmosfery. Osiągnięcie wysokich wartości wskaźnika **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem** może jednak wynikać nie tylko z warunków naturalnych umożliwiających efektywne wykorzystanie zasobów odnawialnych oraz z uwarunkowań politycznych sprzyjających inwestowaniu w zielone technologie, ale również z faktu, iż ogólna produkcja energii elektrycznej w regionie jest niska, a większa część energii zużywanej w regionie musi być sprowadzana z poza województwa podlaskiego. W przypadku drugiego wskaźnika: **Emisja metanu CH₄**, korzystne z punktu widzenia ochrony środowiska wartości wskaźnika mogą być po części spowodowane, niskim poziomem emisji tego gazu, z drugiej niepełną informacją

²⁵ Aneks nr 6 do Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 z dnia 9 września 2013 r. - Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, Dokument przyjęty Uchwałą Nr 182/2630/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 3 września 2013 r.

statystyczną wynikającą z faktu przekazywania informacji o emisji przez niewielką liczbę zakładów z terenu województwa.

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r. w zakresie wspierania efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych zawierają tabele 9 i 10 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.1.6. Cel operacyjny 1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa

KONTEKST STRATEGICZNY. Powszechna dostępność do szerokopasmowego Internetu powinna stać się standardem cywilizacyjnym: warunkuje rozwój społeczeństwa informacyjnego, upowszechnienie korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną, ale także poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych. Strategia formułuje ponadto działania ukierunkowane na inwestycje w infrastrukturę telekomunikacyjną, wpływające na podniesienie atrakcyjności regionu z punktu widzenia zarówno przedsiębiorców, jak i mieszkańców. Zakłada się rozbudowę i modernizację infrastruktury energetycznej sieci przesyłowej i dystrybucyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem energetyki opartej na energii odnawialnej (np. budowa sieci umożliwiającej dystrybucję energii ciepłej). Precyzuje się działania dotyczące rozwoju inteligentnych systemów przesyłowych i dystrybucji energii elektrycznej, rozwój sieci gazowniczej w regionie.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> **Rozbudowa infrastruktury telekomunikacyjnej**
- b> **Przebudowa systemu energetycznego**
- c> **Wspieranie rozwoju infrastruktury gazowej**

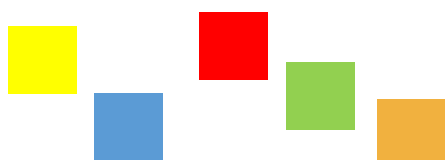
OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu**
- **Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu**
- **Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności**
- **Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych**

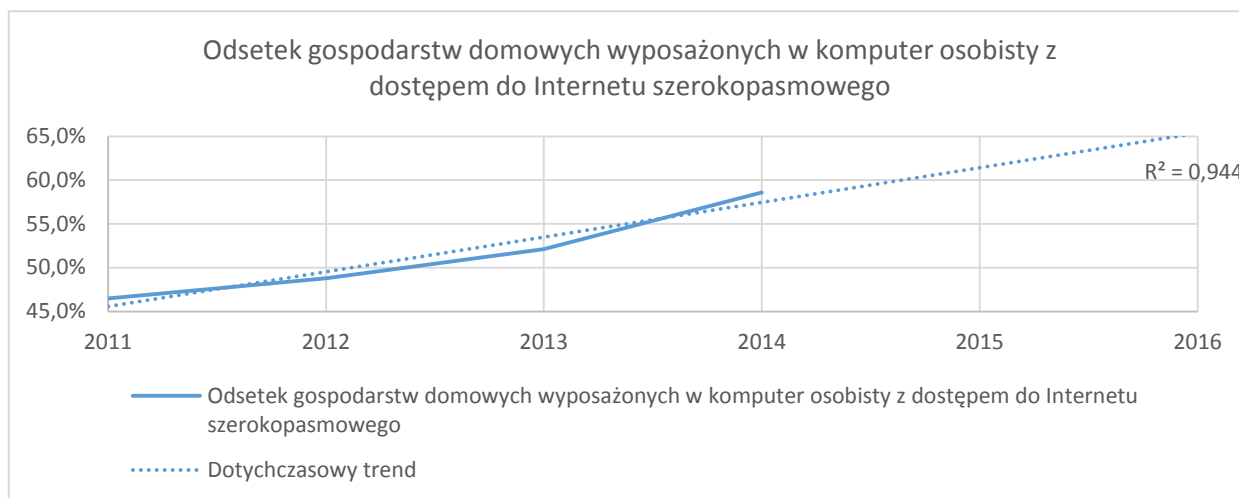
Tabela 3.17. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego

Wyszczególnienie	Miara	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego	%	46,5	48,8	52,1	58,6	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		4,9	6,8	12,5	
% średniej wartości dla Polski	%	96,5	93,1	94,0	99,5	
Pozycja wśród województw		8	11	13	10	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PGE i PSE..

Wykres 3.17. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego

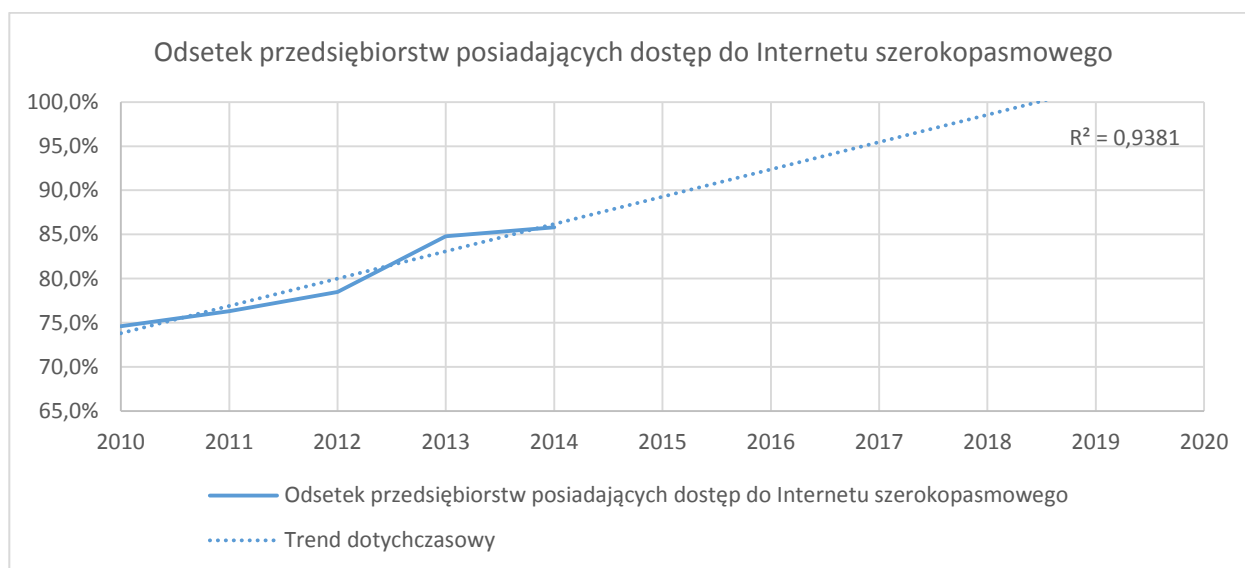
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Tabela 3.18. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego	%	74,6	76,3	78,5	84,8	85,8	91,10	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		2,3	2,9	8,0	1,2	6,2	
% średniej wartości dla Polski	%	108,1	98,5	95,8	102,7	94,9	99,1	
Pozycja wśród województw		1	9	12	3	15	9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.18. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

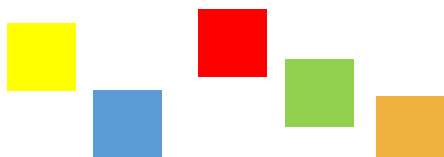
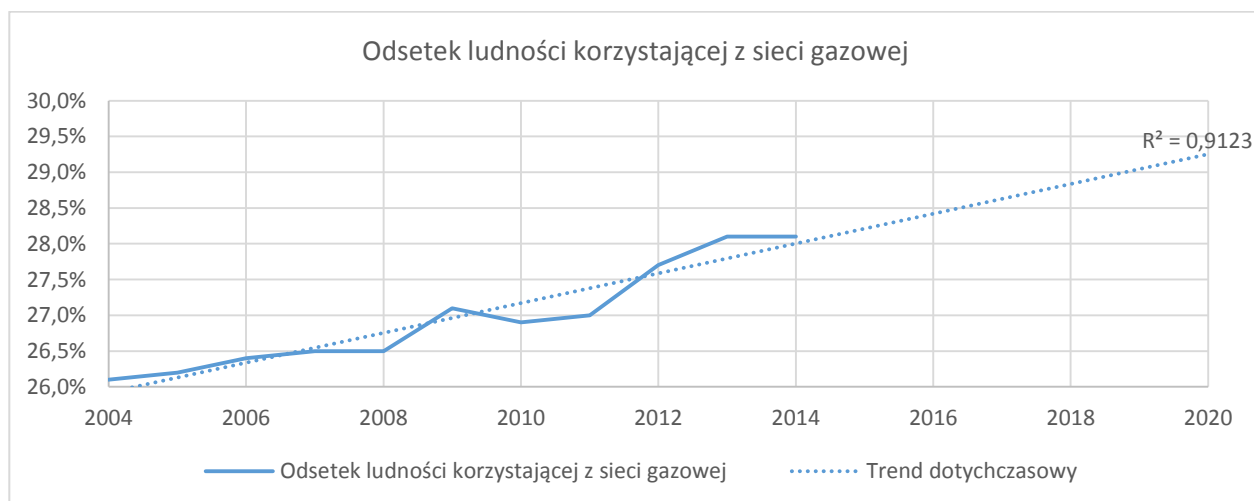

Tabela 3.19. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej	%	26,1	26,2	26,4	26,5	26,5	27,1	26,9	27,0	27,7	28,1	28,1	Wzrost
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-5,1	0,4	0,8	0,4	0,0	2,3	-0,7	0,4	2,6	1,4	0,0	
% średniej wartości dla Polski	%	50,4	50,7	51,0	51,3	51,3	51,5	51,2	51,4	52,9	53,6	53,8	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.19. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej

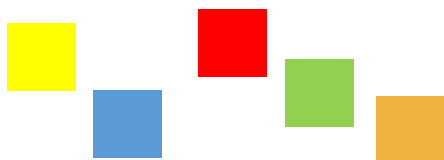

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

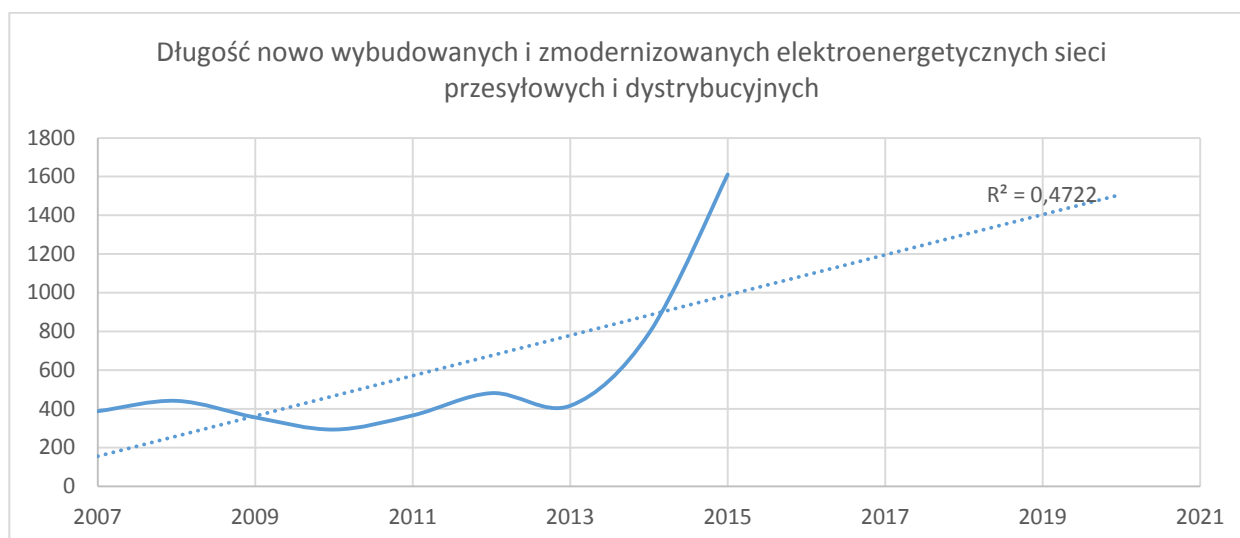
Tabela 3.20. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych

Wyszczególnienie	Miara	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych	km	387,9	441,3	356	293,2	366,2	481,4	416,0	790,13	1610,8	Nie wskazano
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%		13,8	-19,3	-17,6	24,9	31,5	-13,6	89,9	103,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PGE i PSE..

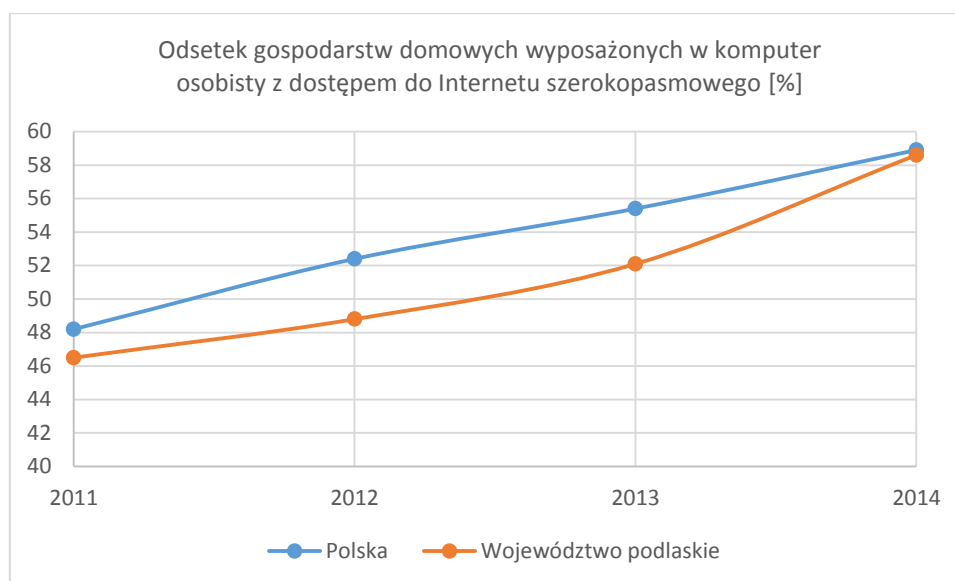
Wykres 3.20. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PGE i PSE..

Pod względem wskaźników określających dostęp do szerokopasmowego Internetu województwo podlaskie posiada umiarkowaną pozycję względem reszty kraju. Pomimo, iż wartości wskaźników: **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego** oraz **Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego**, w województwie podlaskim wykazują dość regularny trend wzrostowy, to pozycja województwa wśród innych województw ulega z roku na rok znaczącym fluktuacjom. Dzieje się tak, ponieważ w innych regionach kraju, obszar ten rozwija się bardzo dynamicznie i nie raz skokowo. Obserwowana sytuacja może mieć również związek z faktem, że regularne badania w tym obszarze są prowadzone przez GUS dopiero od niedawna (od 2011 roku) – stąd możliwe jest występowanie niedoskonałości w metodyce badania. W przypadku wskaźnika **Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego**, ostatnia dostępna wartość dla województwa podlaskiego (rok 2014) była bardzo bliska wartości średniej dla Polski. Natomiast fakt systematycznego zwiększania się **Odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego** pozwolił na osiągnięcie w 2014 r. stanu konwergencji wartości tego wskaźnika w województwie podlaskim do poziomu średniego dla Polski.

Wykres 3.21. Konwergencja wartości wskaźnika: *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego* dla województwa podlaskiego i kraju

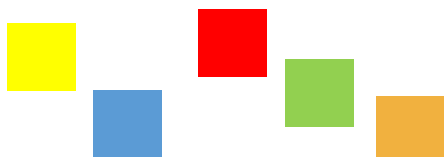
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG.

Województwo podlaskie charakteryzuje się niskimi wartościami wskaźnika **Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej**, wartości te przyjmują delikatną tendencją wzrostową z bardzo wyraźnymi fluktuacjami. Lecz przy obecnych wartościach znacznie poniżej 30% dynamika wskaźnika jest zdecydowanie zbyt niska aby pozwoliła na zrównanie się pod względem wartości wskaźnika chociażby z drugim najsłabszym pod tym względem województwem (Świętokrzyskie 36,5%). W roku 2014 wartość wskaźnika w województwie podlaskim (28,1%) wynosiła zaledwie 53,8% średniej dla Polski.

Dane przekazane województwu podlaskiemu przez spółki PGE oraz PSE wskazują, iż w ostatnich latach znacząco wzrosła ilość modernizowanych i budowanych na nowo elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. W latach 2007 – 2013 liczba rocznie modernizowanych i nowoutworzonych sieci elektroenergetycznych wynosiła średnio 391,7 km, w roku 2014 wartość ta wzrosła dwukrotnie, do poziomu 790,13 km, a w 2015 roku ponownie uległa ponad dwukrotnemu podwojeniu uzyskując poziom 1610,8 km.

Obydwa wskaźniki związane z poziomem dostępu do Internetu szerokopasmowego są silnie skorelowane z wieloma wskaźnikami związanymi z rozwojem społecznym i gospodarczym. Jest to zrozumiałe bowiem dostęp do szerokopasmowego Internetu stymuluje rozwój gospodarki i jest jednym z podstawowych elementów funkcjonowania nowoczesnego społeczeństwa. Prowadzone analizy wskazują na negatywne skutki jego ograniczania, prowadzące do „wykluczenia cyfrowego” i uniemożliwienia realizacji wizji jednolitego społeczeństwa informacyjnego²⁶. Wyniki analiz pokazują, że dzięki Internetowi szerokopasmowemu wzrost PKB był w Polsce wyższy o 0,5-0,6 pkt. proc. w latach 2003-2008 i o 0,7-0,9% w latach 2009-2014. Informatyzacja społeczeństwa, z upływem czasu prowadzi do poprawy jakości i komfortu życia; wzrostu płac związanego z ograniczeniem zatrudnienia na stanowiskach mało produktywnych i zanikiem sektorów o niskim poziomie produktywności oraz stopniowym rozwojem w ich miejsce gałęzi gospodarki opartych na wiedzy i innowacjach. Tym samym

²⁶ R. Strużak, *Rozwój szerokopasmowego Internetu w Polsce – trendy i granice wzrost*, „Telekomunikacja i Techniki Informacyjne”, 2009, s. 1.

rozwój Internetu sprzyja rozwojowi sektora MŚP, branży ICT oraz tych branż, które najintensywniej korzystają z cyfryzacji²⁷.

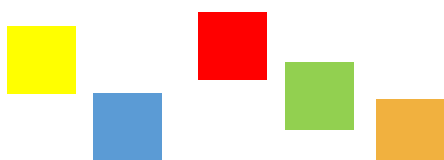
Wraz z rozwojem i bogaceniem się regionu coraz więcej osób i instytucji decyduje się na korzystanie z szybkiego Internetu. Komputeryzacja przedsiębiorstw wpływa pozytywnie na wzrost gospodarczy oraz zwiększenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw. Świadczą o tym wysokie wartości współczynnika korelacji wskaźników związanych z rozwojem gospodarczym oraz innowacyjnością, ze wskaźnikiem: **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego** uzyskuje wysokie wartości korelacji, a następujące: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,98), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,95), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,87), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,75), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,91), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,99), *Liczba uzyskanych patentów przez:* (0,82), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (0,99), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,9), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,82), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,96), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej* (0,92).

Ponadto wskaźnik **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego**, wykazuje znaczący poziom korelacji ze wskaźnikami odnoszącymi się do ochrony środowiska, racjonalnego gospodarowania zasobami i rozwojem infrastruktury. Może to oznaczać, że dzięki rozprzestrzenianiu się dostępu do szybkiego Internetu, rośnie również świadomość związana ze środowiskiem naturalnym. Ponadto fakt wykorzystywania nowoczesnego osprzętu światłowodowego przy budowie szerokopasmowej łączności internetowej wpływa pozytywnie na środowisko naturalne. Wyjątkowa siła oddziaływania cyfryzacji polega na tym, że daje jednocześnie możliwość redukcji kosztów jednostkowych produkcji materialnej i przesuwania istotną część konsumpcji materialnej współczesnej cywilizacji w sferę wirtualną. Ma to wpływ na ochronę środowiska, klimatu, cyrkulacyjnej gospodarki itp.²⁸ Uzyskane wartości korelacji pomiędzy wskaźnikiem: **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego**, a wskaźnikami monitorującymi stan środowiska naturalnego potwierdzają opisane związki: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,96), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,79), *Emisja metanu CH₄* (-0,73), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,8), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,86), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,97).

Korelacja z niektórymi wskaźnikami wskazuje ponadto, że korzystanie z Internetu może również przyczyniać się do rozwoju kapitału społecznego i wzmożonego uczestniczenia w życiu kulturalnym. Internet sprzyja aktywności zawodowej, edukacyjnej - umożliwia m.in. dostęp do ogromnych zasobów wiedzy, wykorzystywanej m.in. do podnoszenia swoich kwalifikacji. Korzystanie z Internetu sprzyja

²⁷ Raport końcowy z badania dotyczącego wpływu rozwoju Internetu szerokopasmowego na społeczeństwo i gospodarkę w Polsce w ramach Projektu systemowego – działania na rzecz rozwoju szerokopasmowego dostępu do Internetu, Info Strategia A. Szczerba i Wspólnicy sp. j., Fundacja Warszawski Instytut Studiów Ekonomicznych InfoStrategia sp. z o.o., Kraków, 2016 r., s. 79.

²⁸ Tamże, str. 79.

również aktywności sportowej, co ma przełożenie na zdrowie i samopoczucie społeczeństwa, szeroko rozumianej aktywności społecznej, kulturalnej i rozrywkowej²⁹: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,99), *Zwiedzający muzea i wystawy na 1000 ludności* (0,9), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,99).

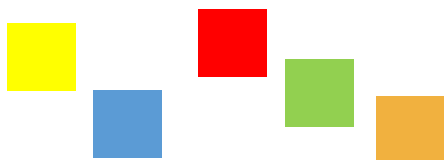
Nieco mniej oczywiste wydają się współczynniki korelacji analizowanego wskaźnika z następującymi innymi wskaźnikami: *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,91) – co może wskazywać na potrzebę rozwoju sieci przesyłowych wraz z rozpowszechnianiem się Internetu w województwie, *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,99), *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,88),

Ponadto wskaźnik ***Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego***, wykazuje bardzo wiele korelacji ujemnych (w stosunku do pozostałych wskaźników), które zaprzeczają analizowanym dotychczas związkom i które trudno jest uzasadnić w logiczny sposób: *Nakłady na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł* (-0,92), *Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (przeciętne w roku)* (-0,99), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 15-24 lata* (-0,99), *Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: nowotwory* (0,92), *Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: choroby układu krążenia* (0,85), *Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę* (-0,98), *Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych)* (-0,76),

Struktura korelacji jest bardzo podobna w przypadku wskaźnika ***Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu***, jednak występuje tu nieco mniejsza liczba współzależności z innymi wskaźnikami oraz zdecydowanie mniej korelacji, które wydają się sprzeczne z intuicją. W sposób dość oczywisty analizowany wskaźnik powiązany jest z rozwojem gospodarczym regionu jak i rozwojem innowacyjności. Ciężko wyobrazić sobie innowacyjny podmiot gospodarczy, który nie wykorzystywałby Internetu, zarówno w prowadzeniu badań jak i działalności operacyjnej. Innowacje są determinantą rozwoju i ewolucji społeczeństwa. Współczesne badania ekonomiczne upatrują w innowacjach związanych z rozwojem technologii internetowych źródła napędu rozwoju gospodarczego, którego pozytywne efekty odnotowywane są jednak przede wszystkim w perspektywie długookresowej w zakresie przede wszystkim poziomu życia i rozwoju społeczno-gospodarczego.³⁰ Następne wskaźniki wykazujące silną korelację ze wskaźnikiem ***Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu*** to: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,97), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,88), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,92), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,97), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,93), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,97), *Liczba uzyskanych patentów przez:* (0,77), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,9), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej* (0,73), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,92).

²⁹ Tamże, str. 10-11.

³⁰ Tamże, str. 7.

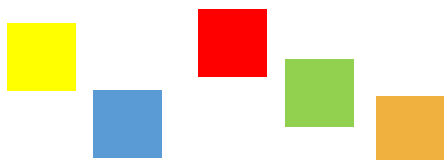
Podobnie jak w przypadku wskaźnika wskaźnik **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego**, również wskaźnik **Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu**, wykazuje znaczny poziom korelacji ze wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska i rozwojem społecznym: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,95), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,91), *Emisja metanu CH₄* (-0,81), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,85), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,8), *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,91), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,83), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,95), *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności* (-0,81).

Do trudnych do wytłumaczenia korelacji ze wskaźnikiem **Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu** można zaliczyć: *Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności* (-0,81) - znak współczynnika korelacji wskazuje na to, że wraz ze wzrostem dostępu do Internetu szerokopasmowego w podmiotach gospodarczych spada liczba osób odwiedzających teatry i instytucje muzyczne, *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,95).

W przypadku wskaźnika **Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej** struktura korelacji z innymi wskaźnikami jest bardziej ograniczona niż w przypadku wskaźników związanych z dostępem do Internetu szerokopasmowego – wskaźnik wykazuje znaczny stopień skorelowania z dużo mniejszą liczbą innych wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii. Na tej podstawie można wnioskować, że rozwój społeczno-gospodarczy województwa w dużo mniejszym stopniu przekłada się na rozwój dostępności do sieci gazowej. Ciężko również stwierdzić, czy bardzo słabo rozwinięta sieć gazowa w województwie stanowi barierę w rozwoju gospodarczym regionu. Następujące wskaźniki gospodarcze wykazują silne skorelowanie ze wskaźnikiem **Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej** (warto tu zwrócić uwagę na brak silnego skorelowania ze wskaźnikiem *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca*): *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,91), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,93), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,93), *Liczba uzyskanych patentów przez:* (0,92), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,8), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,85), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,91).

Ponadto wskaźnik **Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej** wykazuje istotny poziom korelacji z większością wskaźników realizacji celów Strategii odnoszących się do obszaru ochrony środowiska co może być pewnym sygnałem, że działania w tym zakresie mogą stymulować rozwój sieci gazowej w województwie. Zidentyfikowane korelacje to: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,95), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,96), *Emisja metanu CH₄* (-0,97), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,73).

Ponadto wskaźnik **Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej** wykazuje istotne korelacje z następującymi wskaźnikami: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,96) – co może sugerować, że działalność instytucji trzeciego sektora przyczynia się do poprawienia warunków w dostępie do sieci gazowej. Obserwowany jest bowiem coraz większy udział trzeciego sektora w rozwiązywaniu problemów społecznych. Priorytetowym celem działań województwa podlaskiego jest

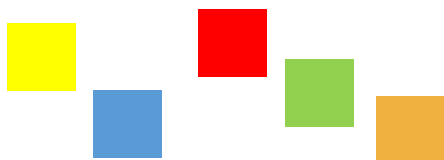
rozwój społeczno - ekonomiczny województwa, w tym zaspokajanie podstawowych potrzeb mieszkańców. Stąd też realizacja *Programu współpracy Województwa Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi* w celu zwiększenia skuteczności w rozwiązywaniu problemów społecznych w tym obszarze.

Przypadkowa wydaje się natomiast korelacja ze wskaźnikami: *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,74), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,94).

Wskaźnik ***Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych***, wykazuje jeszcze bardziej ograniczoną ilość istotnych korelacji w porównaniu z innymi wskaźnikami realizacji ***Celu operacyjnego 1.6***. Przyczyną tego stanu rzeczy może być fakt, że analizowany wskaźnik ma inny charakter niż większość innych wskaźników monitorowania Strategii. Ma on charakter rocznych przyrostów (i modernizacji) sieci elektroenergetycznych a nie zasobu tej sieci występującej na terenie województwa (jak w przypadku większości innych wskaźników realizacji strategii). Niemniej wskaźnik wykazuje silne skorelowanie z niektórymi wskaźnikami z obszaru rozwoju gospodarczego co może sugerować, że w okresach wzmożonego wzrostu gospodarczego w regionie powstaje więcej sieci elektroenergetycznych: *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,76), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (0,83), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,91) – co może wskazywać na warunkowanie dostępu do Internetu rozbudową sieci elektroenergetycznej, *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,8), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej* (0,86).

Pozostałe wskaźniki, z którymi wskaźnik ***Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych*** wykazuje znaczący poziom korelacji to: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,71), *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,72), *Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę* (-0,79), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,75), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,91).

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Nowoczesna infrastruktura sieciowa* kształtowały się zgodnie z przyjętymi założeniami. Odnotowano wzrost *odsetka gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego* jak i *odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej oraz długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych*. Symulacje wskazują, że zaobserwowane zmiany wartości wskaźników pozwalają zakładać utrzymywanie się trendu wzrostowego w najbliższych latach. Ze względu na szerokie powiązania ze wskaźnikami gospodarczymi oraz wskaźnikami charakteryzującymi stan ochrony środowiska naturalnego, za szczególnie korzystne z punktu widzenia rozwoju regionu należy uznać stymulowanie działań w zakresie rozwoju dostępu do szerokopasmowego Internetu. Pomimo ogólnie niekorzystnej sytuacji regionu w zakresie dostępu do Internetu szerokopasmowego (58,6% mieszkańców posiada ten dostęp), obserwujemy pozytywny trend wzrostowy w tym zakresie. Upowszechnienie dostępu do Internetu szerokopasmowego stale rośnie prowadząc do zapewnienia w regionie standardu

cywilizacyjnego. Warunkuje to rozwój informacyjny regionu, możliwość korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną, ale także poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych w województwie podlaskim.

Rozwój społeczno-gospodarczy wiąże się również z wyłączeniem powierzchni biologicznie czynnej ze środowiska. Rozwój ośrodków miejskich powoduje coraz większą presję na tereny dotychczas nieurbanizowane. Antropopresja ma więc coraz szerszy zasięg przestrzenny, obejmując często także obszary cenne przyrodniczo. Rozwój sieci osadniczej wiąże się aktualnie z jednoczesnym rozwojem tzw. infrastruktury służącej ochronie środowiska. Jednak znaczna część obszarów wiejskich nadal pozostaje nieskanalizowana, a gromadzenie i pozbywanie się ścieków bytowych nie zawsze odpowiada przepisom. Wokół miejscowości często pojawiają się „dzikie składowiska” odpadów, co stanowi zagrożenie szczególnie dla wód i gleb. Obszary wiejskie stanowią również zagrożenie, związane z występowaniem licznych rozproszonych źródeł „emisji niskiej”³¹. Brak sieci ciepłowniczej, czy też dostępu do sieci gazowej, generuje konieczność korzystania z indywidualnych kotłowni, w dużej mierze opalanych paliwami wysokoemisyjnymi. Przewidywany rozwój infrastruktury gazowej na terenie województwa podlaskiego może mieć z jednej strony wydźwięk pozytywny w stosunku do jakości powietrza i klimatu, związany głównie z odejściem od spalania węgla w kierunku gazu, charakteryzującego się niższą emisyjnością.

Z drugiej strony szerszy dostęp społeczeństwa do sieci gazowej może zniechęcać do stosowania paliw i energii ze źródeł alternatywnych (odnawialnych).

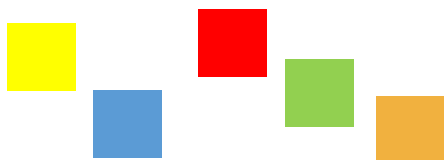
Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r. w zakresie wspierania rozwoju nowoczesnej infrastruktury sieciowej zawierają tabele 11 i 12 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.1.7. Wnioski

Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka. Przeprowadzone analizy wskazują na pewien wzrost konkurencyjności gospodarki regionu w analizowanym okresie. Poziom tego wzrostu nie jest jednak wystarczający, aby w długim terminie zapewnić konwergencję PKB gospodarki regionalnej i krajowej.

- A. Wzrost PKB w regionie podlaskim w roku 2013 (po raz pierwszy w analizowanym okresie) wykazał się wyższą dynamiką od średniej krajowej. Niestety, spodziewane odwrócenie się, negatywnej dotychczas tendencji w zakresie dywergencji województwa podlaskiego w stosunku średniej dla kraju nie zostało potwierdzone wartościami wzrostu PKB regionu w roku 2014. Wstępne szacunki PKB dla województwa podlaskiego za 2014 rok wskazują na powrót regionu na ścieżkę oddalania się od innych regionów kraju pod względem poziomu rozwoju gospodarczego. Obserwowana sytuacja mogła wynikać z wyhamowania, wysokiej w ostatnich latach, dynamiki eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych z województwa Podlaskiego (dynamika uległa obniżeniu z 22,7% w 2012 r. do 12,8% w 2013 r. i 1% w 2014 r.).

³¹ Emisja niska – oznacza emisję pyłów i szkodliwych gazów pochodzącą z lokalnych kotłowni węglowych i domowych pieców grzewczych.

Można przypuszczać, iż skutki zanotowanego spadku dynamiki eksportu zostały częściowo zniwelowane przez wzrost absorpcji funduszy UE (wyższe wydatki ze środków UE w ramach RPOWP 2007-2013 w 2014 r. – 409,7 mln. zł. wobec 282,9 mln. zł. w 2013 r.).

Możliwość otrzymania przez region mniejszej puli środków finansowych z UE w perspektywie 2020+ uzasadnia podejmowanie wszelkich działań ukierunkowanych na inwestycje przynoszące trwały efekt rozwojowy regionu.

Wyniki przeprowadzonych prognoz wskazują, że przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu wskaźnika PKB, w 2019 roku możemy się spodziewać następującego scenariusza wartości PKB dla regionu:

- I. **PKB per capita** województwa podlaskiego - 38 631,54 zł. stanowiące 70% średniej dla Polski 54 849,80 zł. (co oznaczałoby wzmożenie procesów dywergencyjnych).

Wartości tej prognozy mogą się wahać w następujących przedziałach:

- Województwo podlaskie **PKB per capita** od: 35 691,29 zł. do: 41 571,79 zł.
- Polska **PKB per capita** od: 51 405,79 zł. do: 58 295,82 zł.

Co oznacza, że **PKB per capita** województwa podlaskiego w roku 2019 może się kształtować pomiędzy ok 61%³² a około 81%³³ **PKB per capita kraju**.

Prawdopodobieństwo uzyskania przez region wyniku dla **PKB per capita** pomiędzy wartościami wyznaczonymi przez powyższe prognozy wynosi 95%.

Zmiana wskaźnika *PKB per capita* w cenach stałych na **PKB per capita** w cenach bieżących wymaga ustalenia wartości docelowej tego wskaźnika na 2020 r., przy uwzględnieniu prawdopodobnych scenariuszy tej wartości oraz możliwości regionu w zakresie oddziaływania na rozwój gospodarczy.

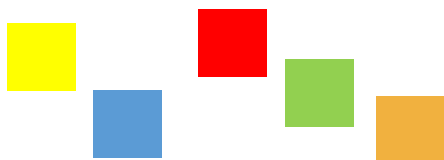
Mając na względzie sposób liczenia PKB (PKB = konsumpcja + inwestycje + wydatki rządowe + eksport – import) oraz fakt, iż wzrost wartości PKB może przejawiać się we wzroście eksportu czy w zwiększeniu się inwestycji zagranicznych, zasadne wydaje się wspieranie w pierwszej kolejności tych elementów, na które samorząd województwa ma szanse oddziaływać w najwyższym stopniu: **inwestycje i eksport**.

Biorąc pod uwagę silne korelacje **PKB per capita** ze wskaźnikami:

- *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,87),
- *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,79),
- *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,86),
- *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (0,75),
- *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,81),

³² Wartość ta zakłada najkorzystniejszy scenariusz dla Polski i najmniej korzystnego scenariusza dla województwa podlaskiego.

³³ Przy założeniu najkorzystniejszego scenariusza dla województwa podlaskiego i najmniej korzystnego scenariusza dla Polski.

- *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,96),*
- *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,96),*

działania ukierunkowane na odwrócenie negatywnych tendencji powinny uwzględniać oddziaływanie na wartości wyspecyfikowanych wskaźników (przy założeniu kierunku oddziaływania, w którym wyspecyfikowane wskaźniki wpływają na wartości wskaźnika realizacji celu strategicznego).

- B. ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** przyjmuje wprowadzie trend rosnący jednak obecne tempo zmian nie gwarantuje zmniejszania dystansu pomiędzy liczbą podmiotów w województwie podlaskim i wartościami średnimi dla kraju.

Wyniki przeprowadzonych wskazują, iż przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu wskaźnika ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności***, w 2019 roku możemy się spodziewać następującego scenariusza wartości PKB dla regionu:

- I. ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** województwa podlaskiego – 847 podmiotów, stanowiących 75% średniej dla Polski – 1136 podmiotów.

Wartości tej prognozy mogą się wahać w następujących przedziałach:

- Województwo podlaskie ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** od 755 do 938 podmiotów.
- Polska ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** od 1108 do 1164 podmiotów.

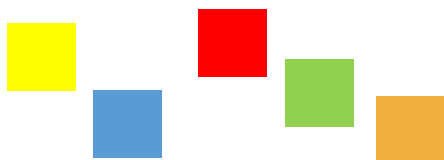
Co oznacza, że ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** w województwie podlaskim, w roku 2019, może się kształtować pomiędzy około 65%³⁴ a około 85%³⁵ ***Liczbę podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** stanowiącej średnią dla kraju.

Prawdopodobieństwo uzyskania przez region wyniku dla wskaźnika ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności*** pomiędzy wartościami wyznaczonymi przez powyższe prognozy wynosi 95%.

Spodziewany scenariusz wartości wskaźnika dla województwa podlaskiego oznaczać będzie pogorszenie się sytuacji województwa podlaskiego w stosunku do średniej krajowej (w 2014 r. wartość wskaźnika dla regionu stanowiła 77% średniej wartości dla Polski, spodziewana w 2019 r. może wynosić 75%). Wskazane jest więc podjęcie intensywnych działań w kierunku zwiększenia tempa wzrostu ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności***, umożliwiającego przełamanie dotychczasowej tendencji o charakterze *constant* (utrzymywanie się w kolejnych latach wartości wskaźnika dla regionu na poziomie 76-77% średniej dla kraju).

³⁴ Wartość ta zakłada najkorzystniejszy scenariusz dla Polski i najmniej korzystnego scenariusza dla województwa podlaskiego.

³⁵ Przy założeniu najkorzystniejszego scenariusza dla województwa podlaskiego i najmniej korzystnego scenariusza dla Polski.

Przyjęcie założeń w kierunku zwiększenia tempa wzrostu wartości wskaźnika spowoduje automatyczną konieczność ustalenia na nowym poziomie wartości docelowej dla wskaźnika **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** (założona obecnie w Strategii do uzyskania w 2020 r. – 830 podmiotów, zostanie zgodnie z prognozą przekroczona w 2016 r.).

Biorąc pod uwagę silne korelacje wskaźnika **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** ze wskaźnikami:

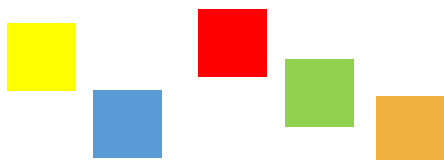
- Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,95),
- Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,95),
- Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,96),
- Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,89),
- Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,88),
- Drogi o twardej nawierzchni na 100km² (0,89),

działania ukierunkowane na odwrócenie negatywnych tendencji powinny uwzględniać oddziaływanie na wartości wyspecyfikowanych wskaźników (przy założeniu kierunku oddziaływania, w którym wyspecyfikowane wskaźniki wpływają na wartości wskaźnika realizacji celu strategicznego).

C. Uzyskanie założeń strategicznych utrudniają problemy z realizacją celów operacyjnych:

I. Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości: Średniorocznie **liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw** w województwie podlaskim wzrasta w zbyt wolnym tempie. Dynamika jest zbliżona do dynamiki w kraju. Przyrost ten nie pozwala na wzrost udziału liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w regionie w ogólnej liczbie nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w kraju (Liczba rejestrowanych rocznie w regionie przedsiębiorstw waha się w ostatnich latach w granicach 2,4% - 2,7% liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w Polsce. Wskazany jest udział przyrostu na poziomie zbliżonym do udziału liczby ludności województwa podlaskiego, która stanowi około 3,1% ludności Polski. Przy utrzymywaniu się dotychczasowego poziomu wzrostu liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw, poziom przedsiębiorczości w regionie nie będzie zbliżał się do średniego poziomu w kraju. Wskaźnik **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności**, odnoszący się do realizacji **Celu Strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka**, mimo dynamicznego wzrostu w ostatnich latach (w roku 2014 wartość wskaźnika była bardzo bliska założonej w strategii wartości docelowej dla roku 2020) nie zbliża się do wartości średniej dla kraju.

Dlatego konieczna jest zarówno intensyfikacja wsparcia w podejmowaniu własnej działalności gospodarczej jak i działania ukierunkowane na zwiększenie przeżywalności nowozakładanych firm.

Wskaźnik wykazuje niewiele związków korelacyjnych z innymi analizowanymi wskaźnikami, co do których można byłoby się spodziewać, że wywierają silny wpływ na rozwój przedsiębiorczości:

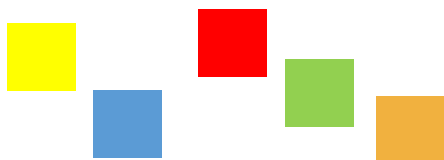
- *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (0,86),*
- *Drogi o twardej nawierzchni na 100 km²,*
- *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w %.*

II. Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw: Niepokojącym jest fakt, iż wyraźnym (choć powolnym) trendem spadkowym charakteryzują się ***Średnie nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady.*** Pomimo wzrostu ilości wydatków na B+R w regionie w ostatnich latach, nie skutkuje to zwiększaniem się wartości nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach związanych z produkcją.

Jednocześnie prowadzone dodatkowo badania wskazują na niskie zainteresowanie podlaskich przedsiębiorstw współpracą z instytucjami otoczenia biznesu, która potencjalnie mogłaby prowadzić do wzrostu ich innowacyjności. Z drugiej strony, aktualna oferta IOB koncentruje się, przede wszystkim na usługach doradczych ogólnych (72% IOB), wśród których (61,1%) przeważają usługi w zakresie zakładania i/lub prowadzenia działalności gospodarczej oraz funduszy UE i zewnętrznych źródeł finansowania, a także różnorodnych programów pomocowych. Wyniki badań podkreślają jednocześnie, że w sytuacji, kiedy w perspektywie finansowej 2014-2020 wiele uwagi poświęca się zwiększeniu nakładów na B+R oraz wzrostowi innowacyjności przedsiębiorstw, rynek usług świadczonych przez IOB w regionie nie jest wystarczająco przygotowany do efektywnego wspierania podmiotów gospodarczych w procesie zwiększania innowacyjności. Główną specjalizacją IOB w regionie (27,8%) są usługi doradcze dotyczące funduszy UE, zewnętrznych źródeł finansowania, czy programów pomocowych. Mając na uwadze znaczenie wspierania innowacji w perspektywie finansowej 2014-2020, wydaje się konieczne opracowanie przez IOB konkretnej oferty wsparcia proinnowacyjnego, uwzględniającej różne poziomy „zaawansowania” przedsiębiorstw i marketing podaży przygotowanej oferty.

Wskaźnik charakteryzuje się brakiem istotnych korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych.

III. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu: Wskaźnik ***Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku*** w ostatnich latach charakteryzował się niekorzystną tendencją zmian, również w stosunku do innych regionów Polski. Od roku 2010 wartość wskaźnika systematycznie spada o około 0,5 punktu procentowego rocznie. W 2011 roku województwo podlaskie charakteryzowało się większym udziałem osób korzystających z kształcenia ustawicznego niż średnia dla kraju, natomiast w roku 2014 wartość wskaźnika była niższa od przeciętnej wartości w Polsce o 20%. Wskaźnik nie wykazuje wielu znaczących korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii.

IV. Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych: Wskaźniki monitorowane w ramach realizacji celu operacyjnego odnoszą się bezpośrednio do tzw. kapitału kulturowego. Wartość tego kapitału jest istotna z punktu widzenia możliwości jego konwersji na kapitał społeczny. W monitorowanym obszarze jedynie wskaźnik ***Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności*** przybiera oczekiwany, stały trend wzrostowy. Jednak kierunek i tempo zmian, nie pozwalają na znaczącą poprawę pozycji regionu wśród pozostałych województw. Pozycja 11 w rankingu pozwala na zaliczenie regionu do grupy słabych pod względem poziomu kapitału społecznego. Nisko należy również ocenić poziom kapitału kulturowego, który może się przekładać na niską konwersję tej formy na kapitał społeczny. Aktywność kulturalna mieszkańców województwa ogniskuje się na dwóch formach: ***uczestnictwie w imprezach kulturalnych organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice*** oraz ***korzystaniu z oferty kin***. Preferencje mieszkańców ogniskują się więc w głównej mierze na formach, które wymagają z jednej strony mniejszego wysiłku od artystów, z drugiej zmuszają do mniejszej aktywności interpretacyjnej samego odbiorcę (łatwość przekazu i zrozumienia idei).

Wskaźniki związane z usługami instytucji kultury generalnie wykazują słaby poziom korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów operacyjnych i strategicznych. Dzieje się tak dla tego, że większość z tych wskaźników nie wykazuje regularnych tendencji zmian a jedynie chaotyczne fluktuacje z roku na rok.

3.2. Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe

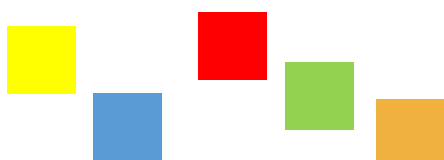
KONTEKST STRATEGICZNY. Ograniczony potencjał gospodarczy i społeczny województwa podlaskiego sprawiają, iż w Strategii dostrzega się wagę poszukiwania dróg rozwoju w zacieśnianiu współpracy z innymi obszarami, tak w kraju, jak i za granicą. Z perspektywy gospodarki ograniczoność rynku zbytu, ograniczony potencjał inwestycyjny rodzimych firm sprawiają, iż dostęp do zewnętrznych rynków produktów i kapitału będzie miał kluczowe znaczenie z punktu widzenia możliwości przyspieszenia rozwoju regionalnego.

Ze względu na położenie regionu wzdłuż wschodniej granicy Polski i Unii Europejskiej, Strategia przewiduje ukierunkowanie na współpracę z rynkami wschodnimi, które w przeszłości stanowiły silny bodziec gospodarczego rozwoju. Uwagę skupia się na rozwoju współpracy transgranicznej, jako na sposobie poszerzenia kontaktów społeczności lokalnych, promocji regionu, pozyskania inwestorów zagranicznych, a także wykorzystania doświadczeń międzynarodowych organizacji współpracy regionalnej dla przyspieszenia procesów rozwojowych na obszarze województwa.

Zakłada się rozwijanie wszelkich form współpracy i powiązań sieciowych w układach zewnętrznych, poprzez ciągłe komunikowanie się, wymianę informacji, wiedzy, dobrych praktyk oraz tworzenie mniej czy bardziej sformalizowanych powiązań.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

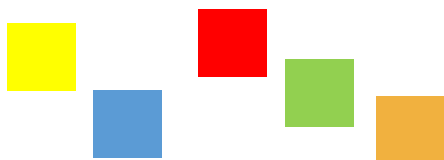
- **Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca**
- **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce**

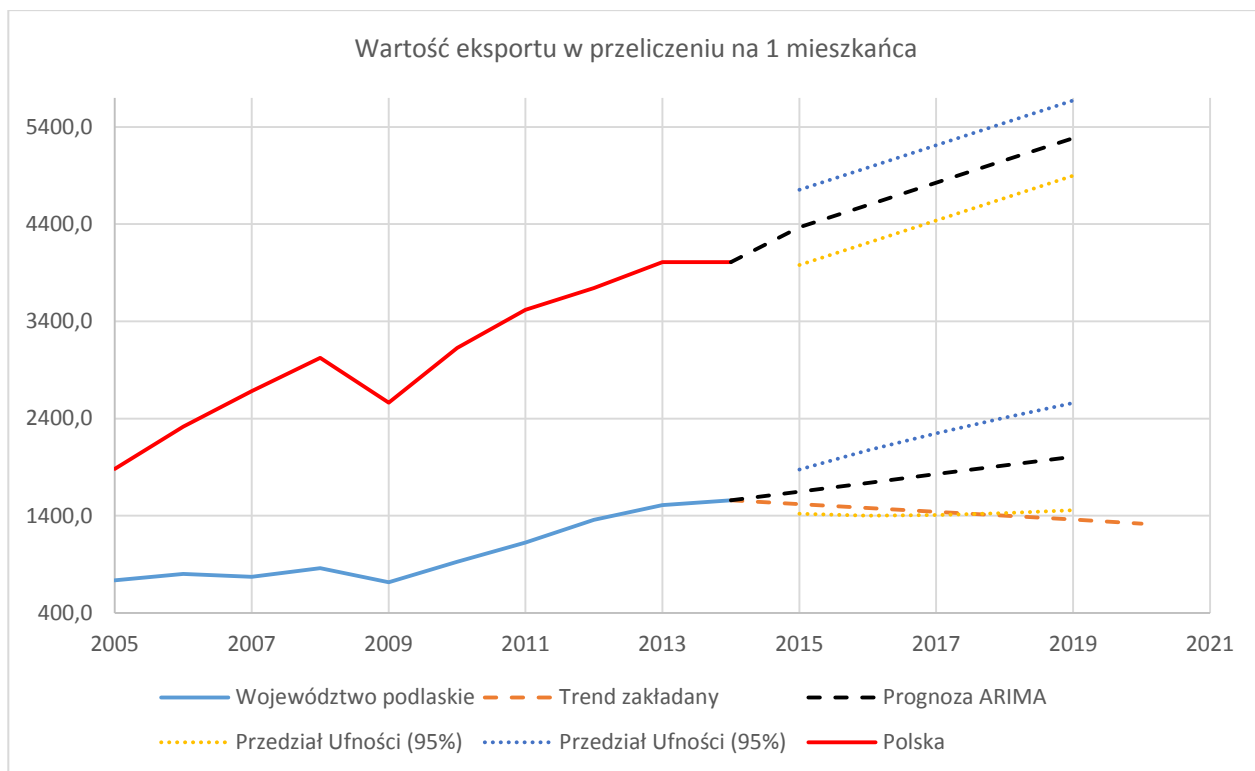
Tabela 3.21. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	EUR/os.	737,0	802,1	772,1	859,8	715,5	927,5	1123,4	1359,6	1509,6	1559,1	1320
Dynamika wskaźnika	%		8,8	-3,7	11,4	-16,8	29,6	21,1	21,0	11,0	3,3	
% wartości dla Polski	%	39,2	34,6	28,8	28,4	27,9	29,7	31,9	36,3	37,7	38,9	
Wartość dla Polski	EUR/os.	1880,1	2315,0	2680,9	3022,8	2562,6	3125,6	3519,2	3741,9	4009,5	4010,5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC Izby Celnej w Warszawie oraz GUS BDL

Wykres 3.22. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca

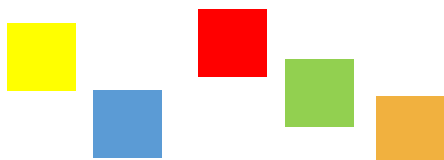
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC Izby Celnej w Warszawie oraz GUS BDL.

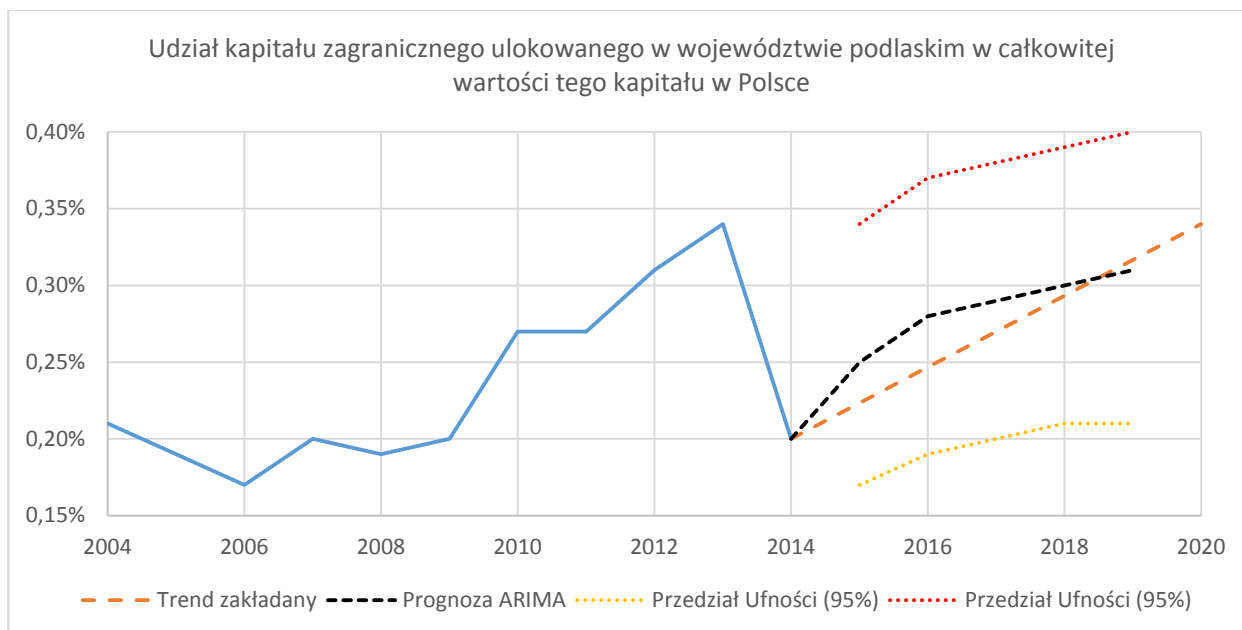
Tabela 3.22. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce	%	0,21	0,19	0,17	0,20	0,19	0,20	0,27	0,27	0,31	0,34	0,20	0,34%
Dynamika wskaźnika	%	-4,55	-9,52	-10,53	17,65	-5,00	5,26	35,00	0,00	14,81	9,68	-41,18	
Pozycja wśród województw									16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.23. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce

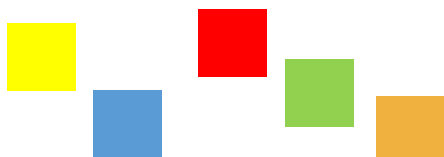

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Województwo podlaskie nie może poszczycić się dużym udziałem eksportu³⁶ w całkowitej wartości eksportu Polski. W 2014 roku **Wartość eksportu z województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca** wynosiła 1559,1 EUR, co stanowiło zaledwie 38,9% średniej wartości dla Polski. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach dynamika eksportu z województwa podlaskiego znacznie wzrosła co skutkowało podwojeniem się wartości wskaźnika na przestrzeni lat 2009-2013. Eksport województwa rozwija się szczególnie prężnie w sektorze spożywczym, w roku 2014 blisko 20% polskiego eksportu spożywczych produktów zwierzęcych pochodziło z województwa podlaskiego. Największymi towarami eksportowymi województwa w tej kategorii są produkty z mleka krowiego oraz produkty rybne. Dynamiczny wzrost eksportu notowany od roku 2010 sprawił, że już w roku 2012 województwo podlaskie udało się osiągnąć założoną w Strategii wartość docelową wskaźnika **Wartość eksportu z województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca** wynoszącą 1320 EUR. Prognoza z wykorzystaniem modelu ARIMA(1,1,1) wskazuje, że w najbliższych latach dynamiczny wzrost wskaźnika może się utrzymać. Analiza szeregu czasowego wskazuje, że w roku 2019 wartość wskaźnika na 95% będzie zawierała się w przedziale od 1455,67 EUR do 2560,85 EUR (czyli nawet przy najbardziej pesymistycznym scenariuszu zdecydowanie powyżej wartości docelowej założonej w Strategii). Analogiczna prognoza dla wartości krajowych wykazuje natomiast stabilny trend wzrostowy, którego wynikiem będzie osiągnięcie w roku 2019 wartości eksportu na osobę w wysokości: 5 284,81 EUR z przedziałem wahań od 4 897,93 do 5 671,68 EUR – co oznacza dywergencję wartości wskaźnika dla regionu względem wartości wskaźnika dla kraju.

Podobnie jak w przypadku eksportu, w przypadku wskaźnika **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce** od mniej więcej 2010 roku notowano znaczny wzrost dynamiki zmian – wzrost ten pozwolił na szybkie osiągnięcie wartości docelowej założonej w Strategii już w roku 2013 – szybki wzrost nie przyczynił się jednak do poprawienia sytuacji województwa podlaskiego na tle kraju – podlaskie jest województwem o

³⁶ Pojęcie eksportu używane w opisie realizacji **Celu strategicznego 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe** odnosi się do łącznej wartości eksportu do krajów spoza Unii Europejskiej i wartości dostaw wewnątrzwspólnotowych („eksportu” do krajów Unii Europejskiej).

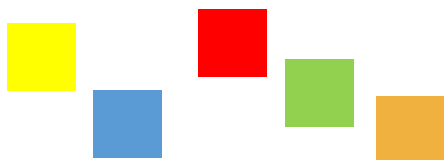
najmniejszej wartości zainwestowanego kapitału zagranicznego. Co gorsza rok 2014 przyniósł bardzo znaczący spadek wartości kapitału zagranicznego zainwestowanego w regionie. Wielkość tego kapitału spadła o około 38% z 636 mln złotych w roku 2013 do 395 mln złotych w roku 2014. Ponieważ w tym samym okresie ogólna wartość kapitału zagranicznego w Polsce uległa zwiększeniu wartość wskaźnika: **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce** zanotowała silny spadek, do poziomu obserwowanego w roku 2009 (0,20%). Prognoza ARIMA(1,1,1) wskazuje, że w roku 2019 można spodziewać się osiągnięcia wartości wskaźnika nieco poniżej wartości docelowej, a 95 procentowy przedział zmienności dla roku 2019 wynosi od 0,21% do 0,4%.

Struktura korelacji wskaźnika **Wartość eksportu z województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca** wskazuje, że jest on powiązany z bardzo wieloma kategoriami rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Sytuacja taka pozwala twierdzić, że rozwój eksportu i produkcja na rynki zagraniczne może być postrzegana jako siła napędowa podlaskiej gospodarki oraz zjawisko korzystnie wpływające na ogólny rozwój społeczno-gospodarczy. Analizowany wskaźnik wykazuje silną korelację z bardzo dużą liczbą innych wskaźników związanych ze wzrostem gospodarczym oraz z dwoma wskaźnikami związanymi z obszarem innowacyjności: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,87), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,95), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,86), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,94), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,88), *Liczba uzyskanych patentów* (0,88), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,97), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,71).

Co więcej wskaźnik **Wartość eksportu z województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca**, wykazuje bardzo dużą ilość silnych korelacji ze wskaźnikami z obszaru rozwoju infrastruktury sieciowej, może to sugerować, że działalność eksportowa przedsiębiorstw przyczynia się do rozwoju infrastrukturalnego regionu – ale może też świadczyć o tym, że nowoczesna i dobrze rozwinięta infrastruktura jest warunkiem koniecznym do dalszego rozwoju działalności eksportowej: *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,96), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,87), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,92), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,93), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,88).

Podobnie jak inne wskaźniki rozwoju gospodarczego również **Wartość eksportu z województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca** wykazuje silną korelację ze wskaźnikami odnoszącymi się do ekologii i ochrony środowiska naturalnego: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,97), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,87), *Emisja metanu CH₄* (-0,91), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,81).

Ponadto wskaźnik **Wartość eksportu z województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca** wykazuje wysoki poziom korelacji ze wskaźnikami związanymi z kapitałem społecznym: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,94), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,73), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,89), oraz ze wskaźnikiem: *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,73).

Z kolei drugi wskaźnik realizacji celu strategicznego 2 **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce** wykazuje bardzo niewielki poziom korelacji z innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego. Dzieje się tak za sprawą nieregularnego charakteru zmian wskaźnika, który w różnych częściach analizowanego okresu wykazywał różne tendencje – niewielkie zmiany z okresu na okres bez wyraźnego trendu wzrostowego lub spadkowego, następnie stabilny wzrost, a w ostatnim roku gwałtowny spadek wartości. Ponieważ inne wskaźniki zasadniczo nie wykazywały podobnego charakteru zmian trzy zaobserwowane wysokie wartości współczynnika korelacji można uznać za przypadkowe: *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,89), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,9), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,71).

3.2.1. Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym

KONTEKST STRATEGICZNY. Strategia wskazuje na słabą aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynkach zewnętrznych i niskie nakłady inwestycyjne, co odbija się na konkurencyjności podlaskiej gospodarki i jej zdolności do wzrostu. Bariery rozwoju podlaskich firm diagnozuje się m.in. w wysoce ograniczonym potencjale rynku lokalnego, determinowanym niewielką liczbą mieszkańców i ich niskimi dochodami.

Realizacji powyższego celu upatruje się w kreowaniu inicjatyw służących nawiązywaniu kontaktów gospodarczych, wspieraniu działań marketingowych i promocyjnych na rynkach zewnętrznych oraz promocji regionu uwzględniającej potencjał regionalnej gospodarki.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Promocja gospodarcza regionu
- b> Inicjatywy sprzyjające nawiązywaniu kontaktów gospodarczych oraz wspieranie obecności podlaskich przedsiębiorstw na rynkach zewnętrznych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

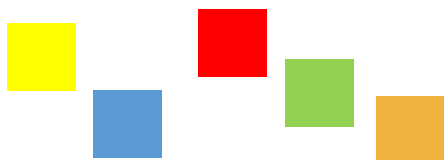
Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem**

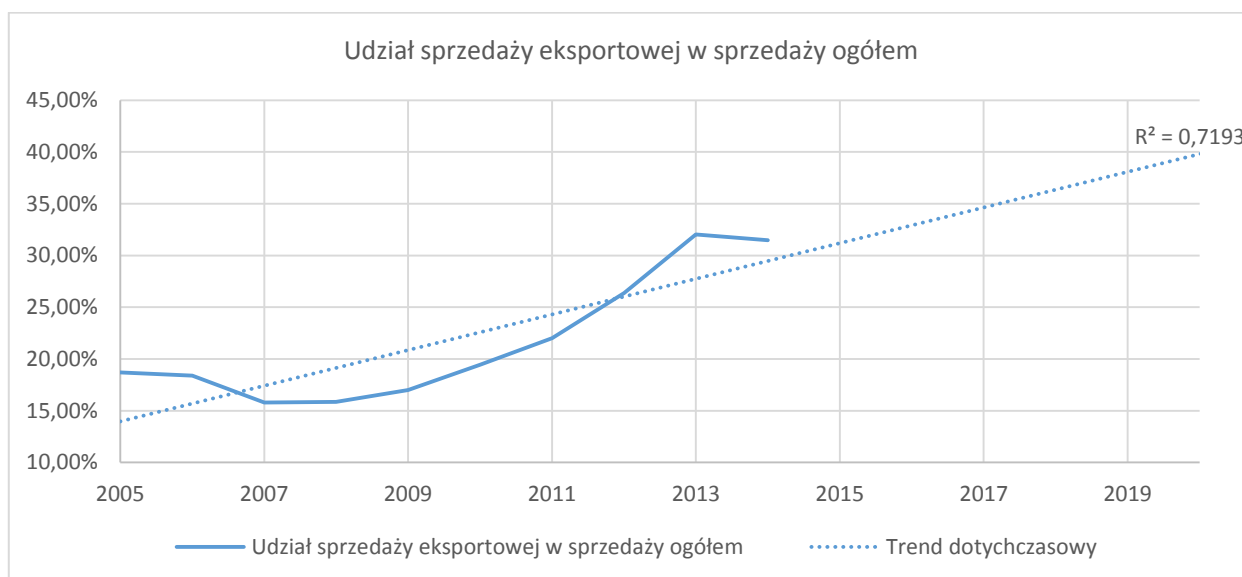
Tabela 3.23. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem	%	18,70	18,40	15,78	15,85	17,01	19,43	22,02	26,37	32,03	31,46	Wzrost
% wartości wskaźnika dla Polski	%	55,29	50,55	44,12	46,09	46,49	49,95	54,24	62,41	72,40	67,55	
Wartość wskaźnika dla Polski	%	33,81	36,40	35,75	34,39	36,59	38,90	40,60	42,26	44,24	46,57	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, NBP oraz Izby Celnej w Warszawie.

Wykres 3.24. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem

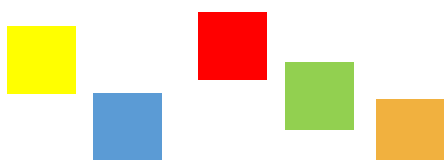
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, NBP oraz Izby Celnej w Warszawie.

W latach 2009 – 2013 w województwie podlaskim odnotowano bardzo dynamiczny wzrost sprzedaży eksportowej, który pozwolił już w roku 2012 na przekroczenie założonej w Strategii wartości docelowej wskaźnika realizacji celu strategicznego 2 (patrz

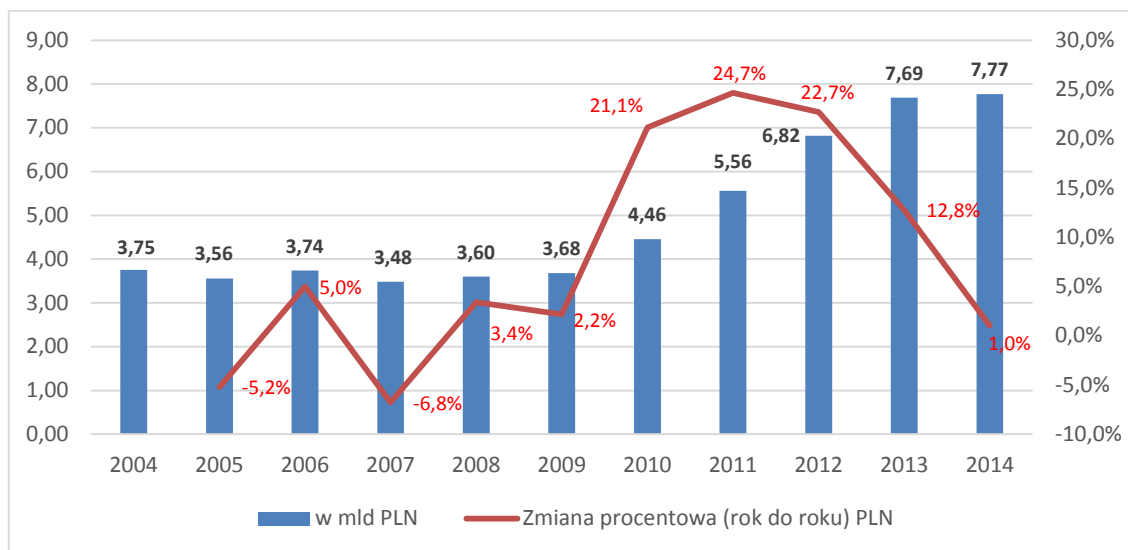
Tabela 3.21). Rosnąca sprzedaż towarów poza granice kraju wpłynęła również na wzrost wskaźnika **Udziału sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem**. Brak dostępności danych dotyczących wielkości eksportu na poziomie pozostałych województw, utrudnia kompleksową ocenę pozycji województwa podlaskiego na tle innych regionów w tej kategorii. Jednak porównanie z wartościami średnimi dla Polski wskazuje, iż w analizowanych latach miała miejsce korzystna tendencja konwergencji wartości wskaźnika **Udziału sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem** dla województwa podlaskiego i reszty kraju. Niestety wzrost wskaźnika w województwie został zahamowany w roku 2014 – było to związane zarówno z ograniczeniem, bardzo dużej w latach poprzedzających dynamiki, sprzedaży eksportowej oraz ze stabilnym nie przerwany wzrostem sprzedaży krajowej.

Począwszy od 2010 r., w regionie obserwowano dynamiczny wzrost wartości eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych³⁷. W roku 2010 odnotowano wzrost wartości podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych o 21,1%, do wartości 4,46 mld zł (wykres 3.25). W kolejnych dwóch latach, wzrastały one w tempie przekraczającym 20% rocznie. Spowodowało to, że w roku 2012, w porównaniu z rokiem 2010, odnotowano zmianę na poziomie ok. 53%. W latach 2013-2014 dynamika wzrostu podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych wyraźnie wyhamowała, osiągając 1% w roku 2014, w stosunku do roku poprzedniego. Nie zmienia to faktu, że w ostatnim roku analizy wartość eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych wyniosła 7,77 mld zł, co oznacza wzrost o 107,2% w stosunku do roku 2004.

³⁷ Wewnątrzspółnotową dostawą towarów jest wywóz towarów z terytorium kraju do innego państwa członkowskiego UE w wykonaniu czynności będących dostawą; art. 13 ust. 1 Ustawy z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. nr 54, poz. 535 ze zm.).

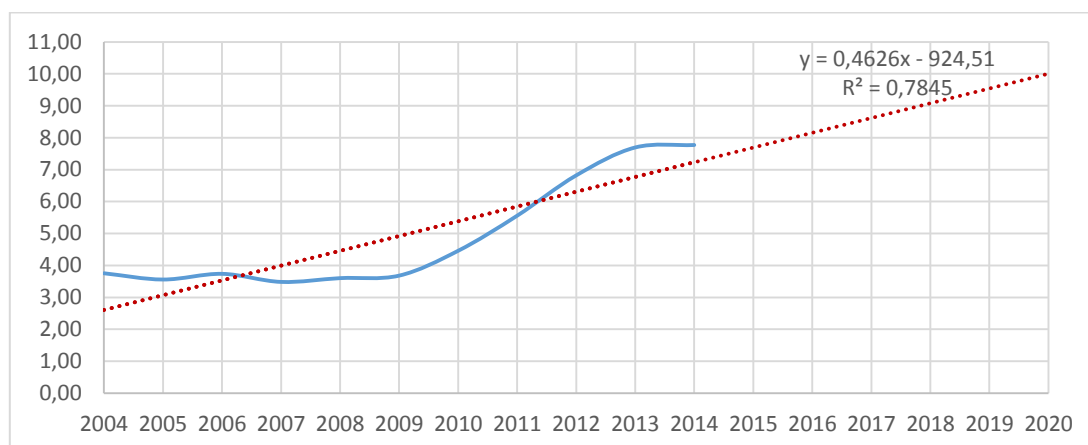
Wykres 3.25. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe województwa podlaskiego w latach 2004-2014 (w mld PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Służby Celnej.

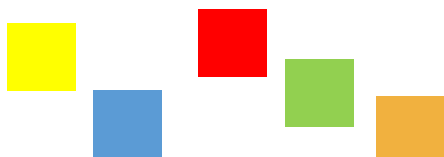
Dane o eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych pochodzące z okresu 2004-2014 stanowią podstawę do wyznaczenia trendu zmian do roku 2020. Należy wskazać na regularny wzrost wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych, mimo wahań notowanych w poszczególnych latach. Mimo jednoprocentowego wzrostu w 2014 roku, wartość eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych nadal znajduje się nad linią trendu. W przyszłych latach można oczekiwać ponownego wzrostu dynamiki sprzedaży eksportowej do wartość z lat 2009-2013, bądź ustabilizowania się jej wartości na obecnym pułapie z niewielkim trendem wzrostowym – drugi z tych przypadków będzie wiązał się ze spadkiem wartości wskaźnika **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem**.³⁸ Biorąc pod uwagę fakt, że handel międzynarodowy zależy od dynamicznych zmian na rynkach światowych, sytuacji międzynarodowej oraz odległej perspektywy wejścia Polski do strefy euro, do zaprezentowanych prognoz należy podchodzić z dużą ostrożnością (wykres 3.26).

Wykres 3.26. Trend zmian podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych do roku 2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Służby Celnej.

³⁸ Zgodnie z wyznaczoną linią trendu w roku 2020 globalna wartość podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych może osiągnąć poziom 10 mld zł. (wobec 7,8 mld zanotowanego w 2014 r. i 3,8 mld w 2004 r.).

Podlaski eksport **do krajów spoza UE** przyjmował w analizowanym okresie wartości w przedziale 0,99 mld zł – 2,40 mld zł i był ok. 2-2,5 krotnie niższy od wartości dostaw wewnątrzwspólnotowych (transferu towarów do państw członkowskich). Najwyższy udział krajów spoza UE w eksporcie z województwa podlaskiego zanotowano w roku 2008 (tabela 3.24). Tym samym dostawy wewnątrzwspólnotowe stanowiły w 2008 r. zaledwie 63,6%. Nieznacznie wyższy odsetek dostaw (64,8%) został osiągnięty w roku 2012. W 2014 r. wzrósł on do wartości 72,2%.

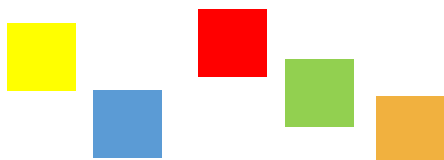
Tabela 3.24. Wartość eksportu województwa podlaskiego i dostaw wewnątrzwspólnotowych w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wartość w mld zł											
Dostawy wewnątrzwspólnotowe	2,76	2,55	2,52	2,35	2,29	2,53	2,85	3,74	4,42	5,30	5,60
Eksport do krajów spoza UE	0,99	1,01	1,22	1,13	1,31	1,15	1,61	1,82	2,40	2,39	2,17
Razem	3,75	3,56	3,74	3,48	3,60	3,68	4,46	5,56	6,82	7,70	7,77
Dynamika w % (wzrost +, spadek -, rok poprzedni=100)											
Dostawy wewnątrzwspólnotowe	-	-7,6	-1,2	-6,7	-2,6	10,5	12,6	31,2	18,2	19,9	5,7
Eksport do krajów spoza UE	-	2,0	20,8	-7,4	15,9	-12,2	40,0	13,0	31,9	-0,4	-9,2
Razem		-5,2	5,0	-6,8	3,4	2,2	21,1	24,7	22,7	12,8	1,0
Udział (%) w wywozie towarów z regionu											
Dostawy wewnątrzwspólnotowe	73,6	71,6	67,4	67,5	63,6	68,8	63,9	67,3	64,8	68,9	72,1
Eksport do krajów spoza UE	26,4	28,4	32,6	32,5	36,4	31,3	36,1	32,7	35,2	31,1	27,9
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

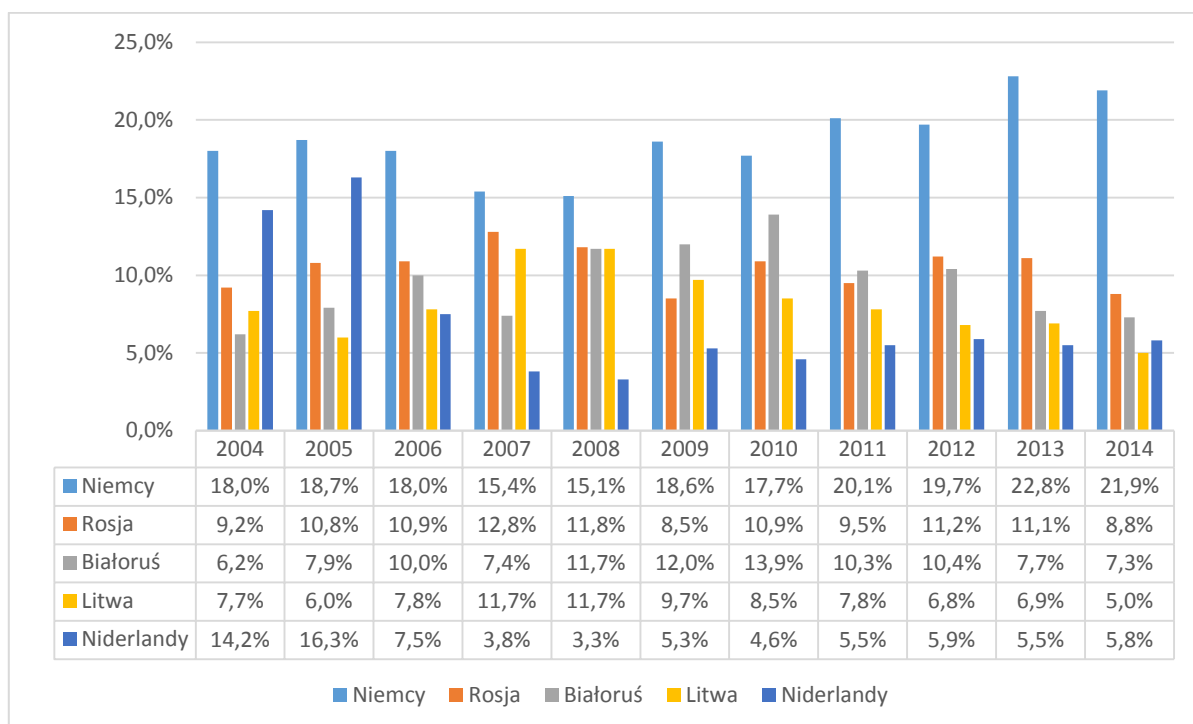
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Służby Celnej.

Wskazane powyżej zmiany w przestrzennej strukturze podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych, jak i jego wartości, wynikają między innymi z zauważalnej ekspansji regionalnych podmiotów na nowych rynkach. W okresie 2004-2009 liczba krajów, do których sprzedano towary i usługi kształtowała się w liczbie od 109 (2007) do 121 (2009). Zaobserwowany wzrost wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych o ponad ¼ w roku 2010, w stosunku do 2009 roku, wiązał się z zauważalną ekspansją podlaskich przedsiębiorstw na nowe rynki zagraniczne. Począwszy od tego roku liczba krajów docelowych podlaskiego handlu międzynarodowego zwiększała się, osiągając 159 w 2014 roku. W ciągu dekady liczba nowych rynków importujących podlaskie produkty i usługi wzrosła o 38,3%.

W rankingu krajów-importerów o najwyższym udziale w zagregowanym eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego, dominuje grupa pięciu państw. Pierwsze miejsce niezaprzeczalnie zajmują Niemcy, podobnie jak w przypadku całej Polski. Pozostałe kraje to: Rosja, Litwa, Białoruś oraz Niderlandy.

Wykres 3.27. Udział eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych podlaskich przedsiębiorstw do wybranych krajów w eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych ogółem w latach 2012-2014

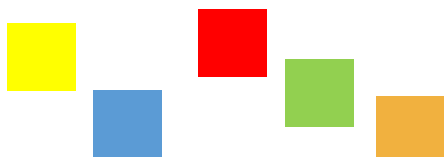

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Służby Celnej.

Udział Niemiec w wartości towarów wywożonych z województwa podlaskiego w latach 2004-2006 wahał się w przedziale 18,0%-18,7%. W kolejnych dwóch latach zmniejszył się do poziomu 15,1%, zaś w 2009 roku osiągnął poziom porównywalny z rokiem 2005. Od tego momentu podlegał nie jednokierunkowym zmianom, osiągając najwyższy poziom (22,8%) w roku 2013 (wykres 3.27). Zbliżoną wielkość udziału w dostawach wewnątrzwspólnotowych ogółem (14,2%-16,3%) osiągnęły Niderlandy, jednak tylko w latach 2004-2005 (2 miejsce). W kolejnych latach wartość transakcji z tym krajem uległa znacznemu obniżeniu, osiągając poziom 3,3% (2008). W roku 2014 wzrósł on do poziomu 5,8%.

Niestabilność w kontaktach politycznych z Rosją i Białorusią, niewątpliwie wpływa na kontakty handlowe podlaskich przedsiębiorstw. Jednak wbrew przypuszczeniom, decyzje polityczne władz obu krajów nie oddziałują trwale na poziom wymiany towarów i usług z województwem podlaskim. W przypadku Rosji, kolejne embarga wpłynęły na obniżenie wartości wymiany w latach 2008-2009, przy czym w 2009 r. spadek eksportu należy ocenić jako znaczący – niemal 30%. Od następnego roku region nie tylko odrobił straty, notując natychmiastowy wzrost eksportu o niemal 60%, ale osiągnął poziom wyższy od notowanego w okresie poprzedzającym spadek (2007 rok). Lata 2010-2013 to okres stałych, niższych lub wyższych, wzrostów wartości podlaskiego eksportu do Rosji. Dopiero rok 2014 przyniósł następny, dosyć gwałtowny spadek, chociaż na poziomie niższym (ok. 20%) od zanotowanego w 2009 r. Niemniej jednak, wartość nominalna eksportu do Rosji, na przestrzeni lat 2004-2014 wzrosła z 0,35 mld zł. do 0,68 mld zł., a więc uległa niemal podwojeniu.

Bardziej destabilizująco na kontakty handlowe podlaskich przedsiębiorców wydaje się wpływać sytuacja na rynku białoruskim. Zawirowania eksportowe obserwowane są w tym przypadku częściej, a ostatnie dwa lata analizy (2013-2014) wskazują na sukcesywny spadek wartości regionalnego eksportu na Białoruś. Pierwszy problem z wymiana handlową z naszym zagranicznym sąsiadem pojawił się w 2007

r. Następny rok przyniósł jednak nie tylko odrobienie strat, ale również przekroczenie wartości eksportu (0,42 mld zł.) z roku 2006 (0,37 mld zł.), poprzedzającego spadek. Następna sytuacja kryzysowa wystąpiła w 2011 r. Tym razem spadek był jednak zdecydowanie niższy (8,1%) w stosunku do spadku obserwowanego w 2007 r., a następny rok znów przyniósł odrobienie strat (0,71 mld zł.) oraz wzrost wartości eksportu w stosunku do roku 2010 (0,62 mld zł.). Lata 2013-2014 to kolejne lata spadku wartości eksportu na Białoruś, odpowiednio o 17% oraz o 4,6%. Notowane spadki nie zmieniają jednak faktu, że rok 2014 zamknięto wartością wymiany o 244% wyższą od wartości notowanej w 2004 roku.

Wnioski płynące z analizy wymiany handlowej z Rosją i Białorusią nie pozwalają na jednoznaczne potwierdzenie tezy o negatywnym wpływie sytuacji politycznej na kontakty handlowe ze wschodem. Obserwowana sytuacja może wskazywać na stosunkowo dobre radzenie sobie podlaskich przedsiębiorców z niesprzyjającym klimatem będącym pochodną stosunków międzynarodowych. Wartość sprzedaży z województwa podlaskiego na rynki rosyjski i białoruski rośnie w ujęciu nominalnym. Straty obserwowane w danym roku są szybko i z nadwyżką odrabiane w następnym. Może to świadczyć o elastyczności przedsiębiorstw w dostosowywaniu się do wprowadzanych ograniczeń, np. poprzez odpowiednie przetwarzanie produktów objętych embargiem. Co jest niepokojące, to utrzymujący się w dwóch ostatnich latach spadek wartości nominalnej eksportu na Białoruś. Jeżeli spadek utrzyma się w 2015 r. będzie już mógł być interpretowany w kategorii poważnego wpływu na sytuację w zakresie wymiany handlowej z tym krajem. Nie musi to jednak oznaczać pogorszenia się sytuacji finansowej przedsiębiorstwa eksportera. Obserwowany w kolejnych latach, zarówno wzrost liczby transakcji, jak liczby krajów z którymi podlascy przedsiębiorcy utrzymują kontakty handlowe, pozwala przypuszczać, że eksporterzy nie poddają się biernie nieprzewidywanym ograniczeniom politycznym, działają zapobiegawczo poszukując nowych rynków zbytu. Na poziomie pojedynczych przedsiębiorstw, zmniejszenie obrotów wywołane spadkiem eksportu, może prowadzić do negatywnych konsekwencji.

W 2014 roku najwyższy spadek wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych, rzędu 0,23 mld zł (-9,7%) odnotowała sekcja I *Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego*. Na drugim miejscu pod względem ujemnej korekty znalazła się sekcja V *Produkty mineralne*, w której spadek o ok. 0,09 mld zł, w porównaniu do roku 2013, oznaczał zmianę o 42,5%. W roku 2012 na pierwszym miejscu odnotowano spadek wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych o 0,003 mld zł w sekcji VIII *Skóry i skóry surowe, skóry wyprawione, skóry futerkowe i artykuły z nich; wyroby siodlarskie*

i rymarskie; artykuły podróżne, torebki i podobne pojemniki; artykuły z jelit zwierzęcych (innych niż z jelit jedwabników). Zidentyfikowane w tym roku rozmiary spadków przyjęły najniższe rozmiary w okresie lat 2012-2014. Potwierdza to wniosek o wysokiej zmienności struktury rodzajowej podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych. W przypadku gwałtownych spadków wartości towarów sprzedawanych w ramach danej sekcji, w analizie należy brać pod uwagę kilkuletni okres poprzedzający rok spadku. Jeżeli sprzedaż utrzymywała się w tym okresie na wyższym poziomie, spadek wartości transakcji może wynikać z charakteru zawieranych kontraktów (np. zakończenie kilkuletniego kontraktu o wysokiej wartości), ale może być również wynikiem oddziaływania innych czynników, takich jak wspomniane wyżej ograniczenia eksportowe (embargo).

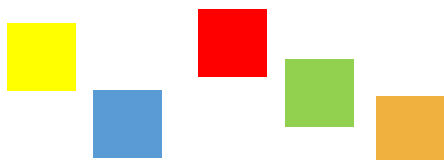

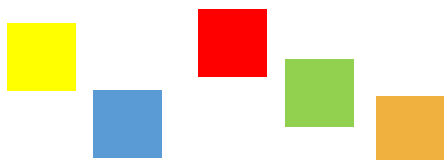
Tabela 3.25. Największe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2014 roku (według sekcji klasyfikacji CN)

Lokata	Spadek wartości w mld zł	Spadek wartości w mln zł	Zmiana %	Sekcja	Nazwa
1	-0,23	-232,84	-9,7%	I	Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego
2	-0,09	-92,98	-42,5%	V	Produkty mineralne
3	-0,05	-52,68	-29,8%	X	Ścier z drewna lub z pozostałego włóknistego materiału celulozowego; papier lub tektura, z odzysku (makulatura i odpady); papier i tektura oraz artykuły z nich
4	-0,03	-33,54	-7,0%	XX	Artykuły przemysłowe różne
5	-0,03	-28,43	-52,7%	III	Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego oraz produkty ich rozkładu; gotowe tłuszcze jadalne; woski pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Służby Celnej.

W roku 2014 najwyższe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych odnotowano w grupie *Mięso ze świń, świeże, schłodzone lub zamrożone* o ponad 80% (184,9 mln zł). Ta sama grupa produktów, rok wcześniej zanotowała spadek na poziomie wyższym niż 40% (jeszcze w 2010 r. notowano ponad 200% wzrost eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych świeżego mięsa wieprzowego). Tym samym, w ciągu dwóch lat, sprzedaż zagraniczna mięsa nieprzetworzonego spadła niemal do zera. Rok 2014 charakteryzował się również ponad 20% spadkiem sprzedaży w grupie *Ser i twaróg* (147,3 mln zł). Poprzednio, lata 2010, 2012 i 2013, charakteryzowały się wzrostem wartości sprzedaży tej grupy produktów, średniorocznie na poziomie 25%. W latach 2010-2012 obserwowano duże spadki wartości eksportu w grupie *maszyn rolniczych, ogrodniczych lub leśnych (...)*. W kolejnych latach osiągały one poziom odpowiednio: -9,1%, -61,6%, - 62,6% (zmiany roczne). Obserwowana sytuacja oznacza zbliżenie się do poziomu bliskiego zera, również w tej grupie produktów. Rok 2012 charakteryzował się również spektakularnym spadkiem o 100% wartości sprzedanych napojów alkoholowych. W 2010 roku podobną sytuację notowano w grupie *maszyn do przygotowywania lub przerobu tytoniu* (- 99,8%), z tym że maszyny, w 2014 r. zanotowały skokowy wzrost sprzedaży w stosunku do roku poprzedniego, na poziomie ponad 2600%. Rok 2011, był rokiem niekorzystnym dla sprzedaży w grupie *Mleko i śmietana, zagęszczane lub zawierające dodatek cukru lub innego środka słodzącego* – 48,6 mln zł. (-51%) oraz *Mleko i śmietana, niezagęszczane ani niezawierające dodatku cukru lub innego środka słodzącego* – 35,24 mln zł. (-46%). Podobnej wielkości korektę - 52,7 mln zł (-40,8%) zaobserwowano również w roku 2010, w odniesieniu do grupy *Mleko i śmietana, niezagęszczane ani niezawierające dodatku cukru lub innego środka słodzącego*. Analiza w poszczególnych latach została ograniczona do grup produktów, w których obserwowano najwyższe spadki. Zmiany trendów w następnych latach mogły być obserwowane, lecz na poziomach niższych niż te, które mogłyby powodować ujęcie danej grupy produktów wśród produktów o najwyższych wzrostach/spadkach sprzedaży.

W latach 2013-2014, na pierwszym miejscu pod względem udziału w eksporcie ogółem i dostawach wewnątrzwspólnotowych uplasowały się produkty *Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi* (tabela 3.26). Ich udział w sprzedaży ogółem, wyniósł odpowiednio 8,8% oraz 9,1%, zaś wartość w roku 2014 wyniosła ponad 703 mln zł. Na drugim miejscu (6,7%) uplasowały się produkty z grupy *Ser i twarogi*, na następnych: *Podgrzewacze do wody, natychmiastowe lub zbiornikowe, oraz*

grzałki nurnikowe, elektryczne... - 5,1%, Meble i ich części, gdzie indziej niesklasyfikowane – 3,5% oraz Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niesklasyfikowane – 3,4%. W obydwu wskazanych latach, kolejne miejsca zajmowały dokładnie te same grupy produktów. Ich udział w roku 2014 uległ nieznacznemu obniżeniu w porównaniu z rokiem 2013.

Tabela 3.26. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe w pięciu grupach produktów o największym udziale w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w latach 2013-2014

Lokata	Wartość w mln. zł	Wartość w zł	Udział w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem	Grupa produktów ³⁹
2014				
1	703,56	703 557 366,0	9,1%	Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi; ⁴⁰
2	521,36	521 363 279,0	6,7%	Ser i twaróg
3	393,32	393 323 819,0	5,1%	Podgrzewacze do wody, natychmiastowe lub zbiornikowe, oraz grzałki nurnikowe, elektryczne; ⁴¹
4	273,42	273 418 395,0	3,5%	Meble i ich części, gdzie indziej niesklasyfikowane (z wył. mebli do siedzenia i mebli lekarskich, chirurgicznych, dentystycznych lub weterynaryjnych)
5	267,87	267 870 760,0	3,4%	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niesklasyfikowane
2013				
1	678,12	678 117 456,0	8,8%	Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi; ⁴²
2	668,67	668 674 767,0	8,7%	Ser i twaróg
3	440,41	440 409 872,0	5,7%	Podgrzewacze do wody, natychmiastowe lub zbiornikowe, oraz grzałki nurnikowe, elektryczne; ⁴³
4	276,79	276 787 314,0	3,6%	Meble i ich części, gdzie indziej niesklasyfikowane (z wył. mebli do siedzenia i mebli lekarskich, chirurgicznych, dentystycznych lub weterynaryjnych)
5	255,42	255 423 431,0	3,3%	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niesklasyfikowane

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Służby Celnej.

Analiza korelacji wskaźnika **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem** pozwala stwierdzić, że rozwój gospodarczy oraz wzrost innowacyjności województwa podlaskiego w ostatnich latach szedł w parze ze zwiększaniem działalności eksportowej podlaskich przedsiębiorstw – jest to zjawisko bardzo pozytywne, biorąc pod uwagę fakt, iż rynek regionalny ma ograniczoną chłonność z racji małej liczby ludności i niskiego poziomu zamożności społeczności lokalnej. Być może to ekspansja eksportowa stała

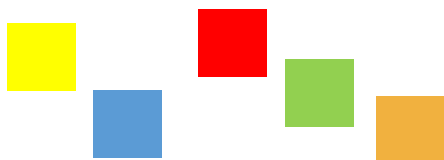
³⁹ W celu zapewnienia przejrzystości prezentowanych tabel umieszczono w nich tylko część nazwy grupy produktów zgodnej z klasyfikacją CN. W przypisach podano pełne nazwy odpowiednich grup produktów.

⁴⁰ Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi; ryby wędzone, nawet gotowane przed lub podczas procesu wędzenia nadające się do spożycia przez ludzi; maki, mączki i granulki, z ryb, nadające się do spożycia przez ludzi.

⁴¹ Podgrzewacze do wody, natychmiastowe lub zbiornikowe, oraz grzałki nurnikowe, elektryczne; aparatura do ogrzewania gleby i pomieszczeń, elektryczna; przyrządy fryzjerskie np. suszarki do włosów, termoloki, lokówki oraz suszarki do rąk, elektrotermiczne; żelazka do prasowania, elektryczne; urządzenia elektrotermiczne, w rodzaju stosowanych do użytku domowego; elektryczne rezystory grzejne (inne niż te objęte pozycją 8545); ich części.

⁴² Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi; ryby wędzone, nawet gotowane przed lub podczas procesu wędzenia nadające się do spożycia przez ludzi; maki, mączki i granulki, z ryb, nadające się do spożycia przez ludzi.

⁴³ Podgrzewacze do wody, natychmiastowe lub zbiornikowe, oraz grzałki nurnikowe, elektryczne; aparatura do ogrzewania gleby i pomieszczeń, elektryczna; przyrządy fryzjerskie np. suszarki do włosów, termoloki, lokówki oraz suszarki do rąk, elektrotermiczne; żelazka do prasowania, elektryczne; urządzenia elektrotermiczne, w rodzaju stosowanych do użytku domowego; elektryczne rezystory grzejne (inne niż te objęte pozycją 8545); ich części.

się jednym z głównych czynników wzrostu gospodarczego w województwie. Na takie zależności wskazują następujące wartości współczynnika korelacji ze wskaźnikami realizacji celów Strategii: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,79), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,95), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,97), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,77), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,79), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej* (0,71), *Liczba uzyskanych patentów* (0,92), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,96).

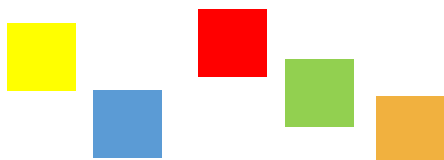
Jak w przypadku innych wskaźników rozwoju gospodarczego, również wskaźniki związane ściśle z obszarem eksportu wykazują silne powiązania z kategoriami związanymi z ekologią i ochroną środowiska. W związku z powyższym nie dziwi silna korelacja wskaźnika **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem** ze wskaźnikami związanymi z ekologią i ochroną środowiska: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,95), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,85), *Emisja metanu CH₄* (-0,92), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,93), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,77).

Ponadto współczynniki korelacji wskazują, iż rozwój eksportu województwa podlaskiego może również korzystnie wpływać na rozwój infrastruktury sieciowej w województwie. Sytuacja taka może mieć wiele przyczyn pośrednich np. zwiększanie sprzedaży eksportowej wymusza na podlaskich przedsiębiorstwach komputeryzację i rozpowszechnienie korzystania z Internetu. Można jednak przypuszczać, że rozwój infrastruktury sieciowej jest w prosty sposób zależny od ogólnego poziomu rozwoju gospodarczego regionu: *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,82), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,92), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,91), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,84).

Inne wskaźniki skorelowane ze wskaźnikiem **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem** to: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,91), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,82).

Ponadto trudno znaleźć logiczne uzasadnienie dla następujących korelacji: *Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności* (-0,75) – wartość współczynnika korelacji sugeruje, iż zwiększanie udziału sprzedaży eksportowej prowadzi do zmniejszenia się liczby osób odwiedzających teatry i instytucje muzyczne, *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,77) – korelacja sugeruje, iż zwiększenie sprzedaży eksportowej prowadzi do zmniejszania się liczby rannych osób w wypadkach drogowych.

Wartość wskaźnika monitorującego realizację celu operacyjnego **Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym** uległa minimalnemu obniżeniu w porównaniu z rokiem 2013. Przedstawione symulacje wskazują, iż w przyszłości może nastąpić ustabilizowanie wartości wskaźnika lub jego wzrost. Pierwszy scenariusz potwierdza fakt, iż udział procentowy wartości wskaźnika **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem** dla województwa podlaskiego w wartości wskaźnika dla Polski w porównaniu do roku 2013. Oznacza to, że wskaźnik dla Polski wzrasta regularnie, gdy

w regionie ujawniła się tendencja spadkowa. Można ją wyjaśniać zahamowaniem dynamiki wzrostowej eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych generowanych przez podlaskie przedsiębiorstwa, która w 2014 roku wyniosła zaledwie 1%. Przyczyn tej sytuacji m.in. należy upatrywać w konieczności zmiany przez podlaskie przedsiębiorstwa dotychczasowych kierunków zagranicznych dostaw, co potwierdza rokroczne zwiększanie się liczby krajów docelowych podlaskiego eksportu. Z kolei możliwość wzrostu eksportu, a co za tym idzie również wartości wskaźnika analizowanego celu operacyjnego, potwierdzają wykonane analizy oraz analiza korelacji. Wskazują one, że rozwój gospodarczy oraz wzrost innowacyjności województwa podlaskiego w ostatnich latach szedł w parze ze zwiększaniem działalności eksportowej podlaskich przedsiębiorstw. Przyjmując ekspansję eksportową za jeden z głównych czynników wzrostu gospodarczego w województwie, można przypuszczać, iż we właściwych warunkach ujawnią się efekty synergii oraz sprzężenia zwrotnego, które zazwyczaj są obserwowane z opóźnieniem.

Działania promocyjne realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do zwiększanie rozpoznawalności regionalnych marek i obejmowały również wspieranie umiędzynarodowienia podlaskich przedsiębiorstw, prezentują tabele 13 i 14 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.2.2. Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa

KONTEKST STRATEGICZNY Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej województwa powinno przyczynić się do wzrostu poziomu nakładów inwestycyjnych ze strony firm regionalnych, jak i inwestorów zewnętrznych. Dlatego też, Strategia zakłada aktywne działania w celu pozyskania takich inwestorów, poprzez, z jednej strony wykorzystanie przewag województwa i ich umacnianie, a z drugiej – adresowanie oferty do wyselekcjonowanych odbiorców, dla których słabsze strony województwa mają mniejsze znaczenie.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Aktywność informacyjno-promocyjna ukierunkowana na inwestorów (aktywne pozyskiwanie inwestorów)
- b> Dostępność terenów inwestycyjnych

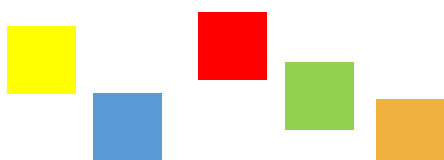
OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- *Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa podlaskiego – pozycja w rankingu*
- *Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych*
- *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu*

Tabela 3.27. Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa - pozycja w rankingu

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
------------------	-------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	---------------------

Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa - pozycja w rankingu	Pozycja	16	16	16	16	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	Poprawa
---	---------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---------

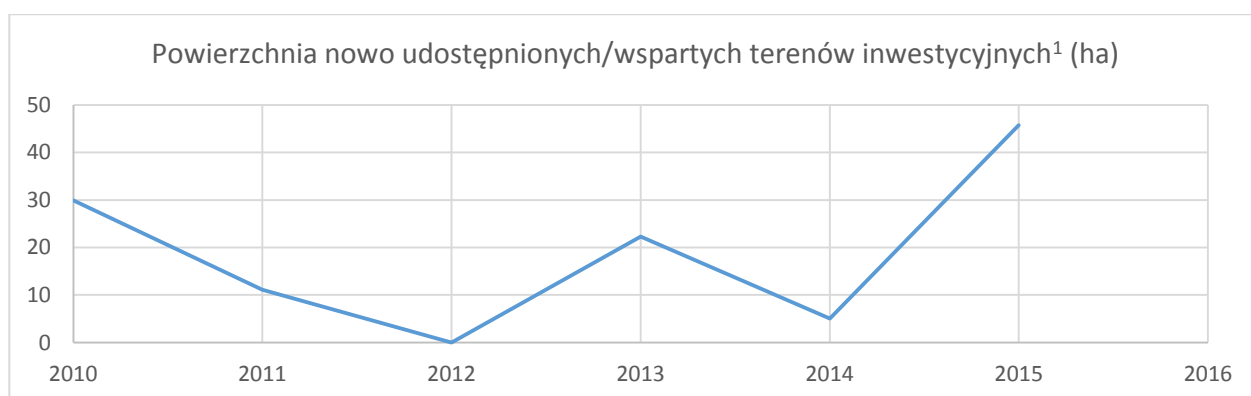
Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów IBnGR.

Tabela 3.28. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych ⁴⁴	ha	29,91	11,11	0	22,31	5,02	45,73	Nie wskazano

Źródło: opracowanie własne na podstawie KSI SIMIK 2007-2013.

Wykres 3.28. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie KSI SIMIK 2007-2013.

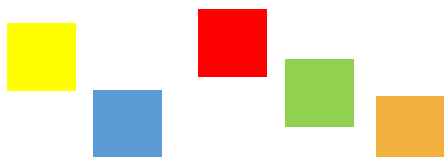
Tabela 3.29. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego

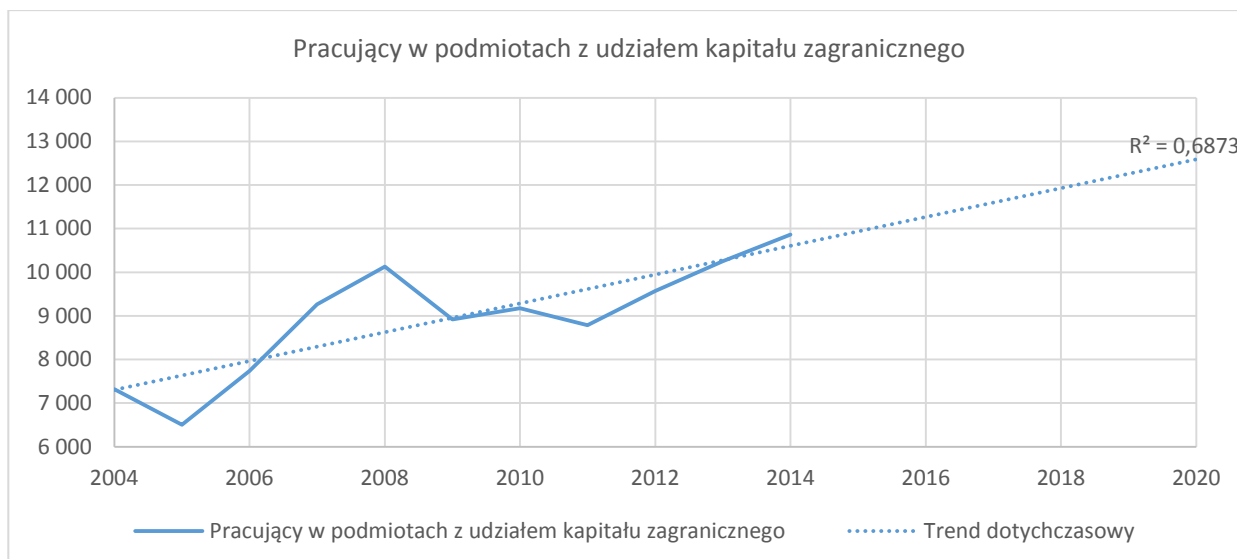
Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego	osoby	7318	6500	7735	9260	10130	8915	9175	8782	9570	10251	10859	Wzrost
Dynamika wskaźnika	%	-9,6	-11,2	19,0	19,7	9,4	-12,0	2,9	-4,3	9,0	7,1	5,9	
% wartości dla Polski	%	0,66	0,55	0,59	0,64	0,66	0,61	0,60	0,56	0,61	0,63	0,62	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 3.29. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego

⁴⁴ Dane dotyczą tylko terenów wspartych w ramach RPOWP 2007-2013, w podanych tereny inwestycyjne były również tworzone w ramach PO RPW 2007-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

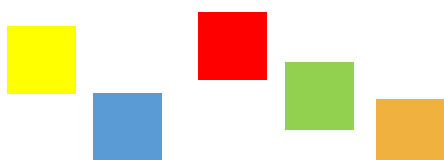
W publikowanym co roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową „**Rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski**” województwo podlaskie stale (za wyjątkiem roku 2009) zajmuje ostatnią pozycję wśród regionów Polski. W roku 2015 eksperci Instytutu najslabiej oceniają województwo w kategoriach: dostępność transportowa oraz zasoby i koszty pracy, a w dalszej kolejności w kategoriach: infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna oraz aktywność województwa wobec inwestorów. Jedyną kategorią analizowaną w rankingu, w której województwo podlaskie zajmuje korzystną pozycję jest bezpieczeństwo powszechne.

Powierzchnia nowo udostępnionych terenów inwestycyjnych w ramach projektów realizowanych z RPOWP 2007 – 2013, zmieniała się znacząco co roku. Miało to związek z różnymi fazami wdrażania Programu. W roku 2015 zakończyła się realizacja projektów, w ramach których oddano do użytku 45,73 ha terenów inwestycyjnych.

Liczba osób pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie podlaskim wykazuje dość wyraźną tendencję wzrostową z okresowymi zmianami dynamiki. Województwo podlaskie posiada bardzo małą, w stosunku do innych województw, liczbę przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym – w roku 2014 były to 182 podmioty (najmniej ze wszystkich województw). Zestawienie wartości wskaźnika **Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego**, dla województwa podlaskiego z wartościami dla Polski pokazuje, że w długiej perspektywie stosunek tych wartości kształtuje się na podobnym poziomie (nieco powyżej 0,6% wszystkich osób pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowanych w Polsce pracuje w województwie podlaskim).

Ze względu na brak zmian wartości **Wskaźnika atrakcyjności inwestycyjnej województwa** oraz na niestandardowy charakter oraz tendencję zmian wartości wskaźnika **Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych** – nie wyznaczono dla nich wartości korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów Strategii.

Wskaźnik **Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu** wykazuje podobną strukturę korelacji co inne wskaźniki rozwoju gospodarczego związanego z umiędzynarodowieniem podlaskiej gospodarki, jednak powiązania te są mniej intensywne, a wysokie wartości współczynnika korelacji występują w przypadku mniejszej liczby wskaźników. Powyższa sytuacja

świadczy, że rozwój społeczno-gospodarczy województwa tylko do pewnego stopnia wpływa na przyciąganie inwestycji zagranicznych i zwiększenie zatrudnienia w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego – jest to sygnał, że sam rozwój gospodarczy województwa może nie być wystarczającym motorem napędowym dla napływu zagranicznego kapitału. Instrumenty, które wspierają rozwój otoczenia inwestycyjnego związane są z zachętami inwestycyjnymi w specjalnych strefach ekonomicznych i gminach, dostępność środków z funduszy strukturalnych UE, dostępność lokalizacji *brownfield* i *greenfield* po korzystnych cenach, parki przemysłowe i technologiczne, rozwój sektorów wysokiej szansy, niskie koszty prowadzenia działalności gospodarczej⁴⁵. W tych obszarach należy upatrywać szansy regionu w procesie pozyskiwania inwestorów zagranicznych.

Wskaźniki rozwoju gospodarczego, z którymi wskaźnik ***Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu*** wykazuje znaczny stopień korelacji: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,81), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,71), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,77), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,72), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (0,94) – Nieoczekiwany okazał się w tym wypadku przede wszystkim brak silnej korelacji ze wskaźnikiem *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem*.

Analizowany wskaźnik również wykazuje pewne powiązania ze wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska – jednak ponownie powiązania te są mniej intensywne niż w przypadku innych wskaźników odnoszących się np. do eksportu i sprzedaży eksportowej: *Emisja metanu CH₄* (-0,9), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,76), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,76).

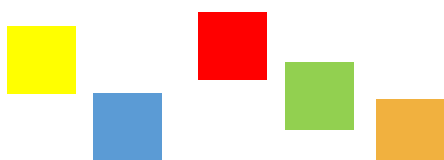
Ponadto wskaźnik wykazuje pozytywne korelacje ze wskaźnikami dotyczącymi rozwoju infrastruktury sieciowej: *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,96), *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,8), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,7).

Zaobserwowano również związek tego wskaźnika z trzema wskaźnikami odnoszącymi się do kapitału społecznego: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,77), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,72), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,78). Kapitał ludzki jest niezbędnym składnikiem, który sprzyja tworzeniu otoczenia inwestycyjnego. W dużej mierze od jakości i potencjału kapitału zależy zdolność przyciągania zagranicznych inwestycji i maksymalizowanie efektów wynikających z obecności przedsiębiorstw zagranicznych. Proces ten może mieć działanie dwustronne, bowiem zagraniczne inwestycje wpływają również pośrednio na rozwój i wzmocnienie kapitału społecznego. Stąd kwestia rozwoju kapitału ludzkiego jest ściśle związana z innymi szerszymi zagadnieniami dotyczącymi rozwoju⁴⁶.

W województwie podlaskim, tak jak i w pozostałych regionach kraju, udało się połączyć potrzeby inwestorów z potrzebami regionu. W ramach Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na terenie miast regionu: Suwałk, Białegostoku i Łomży funkcjonują Podstrefy – nowoczesne dzielnice przemysłowe

⁴⁵ A. Szewc-Rogalska, M. Leszczyńska, *Kapitał zagraniczny jako czynnik rozwoju i modernizacji gospodarki*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, Rzeszów 2011, s. 184.

⁴⁶ *Przegląd: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na rzecz rozwoju: maksymalizacja korzyści przy minimalnych kosztach*, OECD, 2003, str. 14-15.

przygotowane do szybkiej realizacji inwestycji przez przedsiębiorców krajowych i zagranicznych. W roku 2015 w ramach Suwalskiej SSE utworzono szereg nowych podstref w mniejszych miejscowościach regionu takich jak: Szczuczyn, Bielsk Podlaski, Siemiatycze, Czyżew, Hajnówka, Narewka, Nowogród, Sejny oraz Zabłudów. Całkowita powierzchnia strefy wzrosła z 375,6334 ha w roku 2014 do 635,0653⁴⁷ ha w roku 2015⁴⁸. W 2015 roku, Samorząd Województwa realizował działania, których celem było podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Centrum Obsługi Inwestora nieodpłatnie udzielało kompleksowej informacji na wpływające do Władz Samorządowych zapytania inwestorskie oraz współpracowało z licznymi instytucjami wspierającymi przedsiębiorczość.

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż atrakcyjność inwestycyjna województwa, nie ulega odpowiednio szybkiej poprawie. W rankingu IBNGR w tym zakresie słabo oceniana jest dostępność transportowa regionu, zasoby i koszty pracy, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna oraz aktywność województwa wobec inwestorów. Pozytywnie należy ocenić natomiast wzrost *powierzchni nowo udostępnionych terenów inwestycyjnych* w głównej mierze dzięki wsparciu RPOWP 2007-2013. Zgodnie z przyjętymi założeniami kształtują się wartości wskaźnika *Liczba osób pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego* w województwie podlaskim, wykazując tendencję

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do poprawy atrakcyjności inwestycyjnej województwa prezentuje tabela 15 w załączniku nr 1 do Raportu.

w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowanych w Polsce.

3.2.3. Cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej

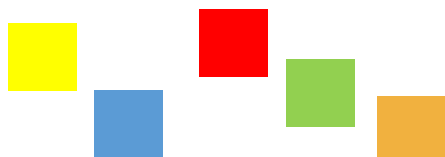
KONTEKST STRATEGICZNY. Strategia przywiązuje wagę do poprawy transgranicznych zdolności do współpracy na poziomie regionalnym i lokalnym, wymiany informacji, doświadczeń, dobrych praktyk i kadr, współpracy instytucji publicznych, przede wszystkim jednostek samorządu terytorialnego na obszarach przygranicznych, szczególnie w zakresie wspólnego planowania strategicznego i przestrzennego. Zakłada się więc wykorzystanie możliwości współpracy gospodarczej bazującej na wspólnych projektach oraz wykorzystywaniu potencjałów przedsiębiorczości po obu stronach granic, rozwój partnerskiej współpracy z sąsiadami ze Wschodu, oparty na potencjale oraz istniejących już doświadczeniach ośrodków naukowych regionu.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Poprawa przepustowości i zwiększanie sieci przejść granicznych
- b> Działania w zakresie ułatwień w przekraczaniu granicy
- c> Tworzenie powiązań formalnych i nieformalnych oraz sieci współpracy

⁴⁷ Liczba ta uwzględnia niektóre podstrefy poza granicami województwa podlaskiego: Elk, Gołdap, Olecko, Ostrów Mazowiecka.

⁴⁸ Informacje dostępne: http://www.paiz.gov.pl/strefa_inwestora/sse/suwalki

d> Ochrona i efektywne wykorzystanie wspólnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Liczba sieci współpracy transgranicznej (w tym euroregiony)**
- **Liczba nowych umów dotyczących współpracy w ramach EWT**

Rozwój gospodarczy województwa podlaskiego warunkowany jest m.in. jego położeniem transgranicznym. Priorytetowe, w kontekście uwarunkowań międzynarodowych, stają się zatem ułatwienia w przekraczaniu granicy, zwiększanie jej przepustowości, a w dalszej kolejności wspieranie rozwoju przedsiębiorczości po obu stronach granicy. Z roku na rok rosną średnie wydatki w Polsce osób narodowości białoruskiej przekraczających granicę zewnętrzną UE. W roku 2010 na jedną taką osobę przypadły wydatki w wysokości 474,5 zł, a w roku 2014 już 831,95 zł. Dla porównania w roku 2013 kwota ta wynosiła 807 zł. Wzrasta również liczba osób przekraczających granicę polsko-białoruską na przejściach granicznych zlokalizowanych na terenie województwa podlaskiego (Kuźnica, Bobrowniki, Połowiec – od 1 kwietnia 2015 przejście międzynarodowe). W roku 2013 tą granicę przekroczyło 4 543,9 tys. osób, a w roku 2014 – 4 598,4 tys. osób (z czego 4 180,8 tys. stanowili cudzoziemcy)⁴⁹. Natomiast wewnętrzną granicę UE między Polską a Litwą przekroczyło w roku 2014 7 467,7 tys. osób.⁵⁰ Ogólna kwota wydatków poniesiona w województwie podlaskim przez cudzoziemców w roku 2014 wyniosła 1 612,5 mln złotych z czego największa część (357 mln zł) przeznaczonych było na sprzęt AGD i RTV. W porównaniu do roku 2013 odnotowano wzrost wydatków cudzoziemców o 3,1% z poziomu 1 564,4 mln złotych, zaś w przypadku wydatków na artykuły radiowo-telewizyjne o ponad 50% (2013 - 236 mln zł).⁵¹

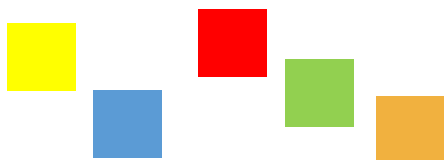
W latach 2014 i 2015, województwo podlaskie kontynuowało działania promujące region jako właściwe miejsce do inwestowania, rozwoju współpracy transgranicznej w oparciu o walory, potencjały województwa. Zgodnie z dokumentem *Priorytety współpracy zagranicznej Województwa Podlaskiego* kontynuowano współpracę z regionami przygranicznymi Litwy i Białorusi, ze szczególnym uwzględnieniem regionów zrzeszonych w euroregionach „Niemen” i „Puszcza Białowieska”.

Samorząd województwa jest aktywny w promowaniu regionu na arenie międzynarodowej, zgodnie z opracowanym corocznie *Planem promocji województwa*, który precyzuje działania promocyjne zorientowane na upowszechnianie pozytywnego wizerunku regionu wśród potencjalnych odbiorców jego oferty. Dodatkowo opracowany został dokument *Zasady komunikacji marki Województwa Podlaskiego*, którego celem jest określenie zasad dotyczących komunikowania marki Województwa Podlaskiego w perspektywie najbliższych lat. Na rzecz przyciągania potencjalnych zagranicznych inwestorów do województwa podlaskiego działa Podlaskie Centrum Obsługi Inwestora oraz Podlaskie Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów.

⁴⁹ Dane pochodzą z publikacji GUS: *Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2014 roku*, Główny Urząd Statystyczny oraz Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa – Rzeszów 2015, s. 41. oraz *Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski w 2013 roku*, Główny Urząd Statystyczny oraz Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa – Rzeszów 2014, s. 24.

⁵⁰ *Ruch graniczny oraz wydatki...*, op. cit., s. 40.

⁵¹ *Ruch graniczny oraz przepływ...*, op. cit., s. 87-89.

W celu stymulowania współpracy międzynarodowej i transgranicznej, zwłaszcza z Białorusią, państwami bałkańskimi oraz innymi państwami wschodnimi, opracowany został Program **Podlaskie Otwarte do 2020 roku**, do celów programu należy również tworzenie dobrych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości opartej o lokalny potencjał kulturowy i kreatywny oraz rozwój kapitału społecznego poprzez zwiększenie poziomu partycypacji obywateli województwa w tworzeniu i realizacji polityk publicznych oraz integrację środowisk wewnątrz województwa. Program ten został przyjęty przez Zarząd Województwa Podlaskiego w roku 2015.

Sieci, współpracy transgranicznej, w których uczestniczy województwo podlaskie to euroregiony: Niemen i Puszcza Białowieska oraz programy w ramach EWT i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa: Perspektywa finansowa 2007-2013: Litwa-Polska, Interreg IVC, Program dla Europy środkowej, URBACT II, ESPON, Polska-Rosja, Polska-Białoruś-Ukraina oraz Litwa-Polska-Rosja Perspektywa finansowa 2014-2020: Interreg 5a Litwa-Polska, Interreg Europa, Europa Środkowa, URBACT III, ESPON 2020.

Z racji wygasania perspektywy finansowej 2007-2013, w roku 2015 nie zawarto nowych umów współpracy w ramach EWT.

3.2.4. Cel operacyjny 2.4. Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej

KONTEKST STRATEGICZNY. Województwo należy do makroregionu Polski Wschodniej, obejmującego 5 województw charakteryzujących się niskim poziomem rozwoju, tak na tle innych regionów kraju, jak i Unii Europejskiej. Dotychczasowe przyjmowane strategie rozwoju tego makroregionu oraz efekty Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej ujawniły istotne, często wspólne potencjały tego obszaru. Dlatego też, wspólne problemy rozwojowe, jak i wspólne potencjały rozwoju, Strategia traktuje jako właściwą płaszczyznę współpracy w układzie międzyregionalnym, zwłaszcza w zakresie przekonywania inwestorów zagranicznych, pozyskiwania środków publicznych na rozwój uboższych regionów, prowadzenie spójnej polityki rozwoju regionalnego.

Dokument ten wskazuje również na konieczność rozwijania partnerskiej współpracy z innymi regionami w Polsce i w Unii Europejskiej, w tym najwyższej rozwiniętymi. Dzięki temu może nastąpić przepływ wiedzy i dobrych praktyk. Warto rozwijać współdziałanie w zakresie wspólnych badań naukowych czy wymiany kadry.

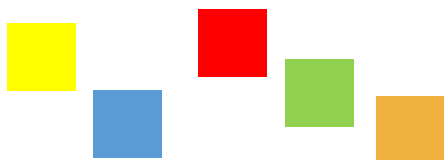
Ukierunkowanie interwencji:

- a> Tworzenie powiązań formalnych i nieformalnych oraz sieci współpracy
- b> Rozwój specjalizacji ponadregionalnych i współpraca w zakresie wspólnych problemów
- c> Rozwój współpracy w sferze innowacji i inwestycji

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- *Liczba nowych wspólnych projektów ponadregionalnych*
- *Liczba nowych umów/porozumień pomiędzy władzami samorządowymi*

Współpraca między województwem podlaskim a innymi województwami Polski w głównej mierze koncentruje się na przygotowywaniu i wdrażaniu programów ponadregionalnych i transgranicznych. Samorząd województwa czynnie uczestniczył w pracach związanych z przygotowaniem Programu Operacyjnego Polska Wschodnia. Województwo podlaskie razem z województwami: warmińsko-mazurskim, lubelskim, świętokrzyskim i podkarpackim, jest również członkiem inicjatywy Dom Polski Wschodniej w Brukseli, którego zadaniem jest przede wszystkim:

- reprezentowanie interesów regionów przed instytucjami europejskimi,
- promowanie Polski Wschodniej w Brukseli i w innych regionach Unii Europejskiej,
- lobbowanie na rzecz projektów złożonych w Brukseli przez władze samorządowe i instytucje z Polsk Wschodniej.

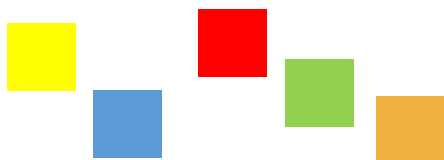
Przygotowując programy na nową perspektywę finansową 2014-2020 w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa województwo podlaskie aktywnie współpracowało z województwami: podkarpackim, lubelskim i mazowieckim w przygotowaniu Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, który został zatwierdzony przez Komisję Europejską w grudniu 2015 r. oraz z województwem warmińsko-mazurskim i pomorskim w przygotowaniu Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020. Z kolei w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej województwo podlaskie współpracowało z województwem warmińsko-mazurskim przygotowując Program Litwa-Polska na nową perspektywę finansową. Program Współpracy Interreg V-A Litwa-Polska został zatwierdzony w grudniu 2015 roku. W strukturze Departamentu Rozwoju Regionalnego funkcjonuje Regionalny Punkt Kontaktowy Programu, który promuje i przekazuje informacje dla potencjalnych beneficjentów. Województwo podlaskie współpracuje z województwem warmińsko-mazurskim również w ramach Euroregionu Niemen.

W roku 2015 województwo podlaskie nie zawierało nowych umów/porozumień z władzami samorządowymi.

3.2.5. Cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu

KONTEKST STRATEGICZNY. Jedną z najważniejszych determinant rozwoju regionalnego jest dostępność transportowa oparta o nowoczesny, sprawny i wydajny system transportowy, na który składa się system dróg różnych kategorii, linie kolejowe oraz transport lotniczy. Strategia wskazuje, iż dla rozwoju regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do optymalizacji i integracji systemów transportowych, zwiększenia ich efektywności, zmniejszenia obciążeń środowiskowych i poprawy bezpieczeństwa ich użytkowania, z uwzględnieniem walorów przyrodniczych województwa i obecności węzłów sieci ekologicznej.

Strategia zakłada interwencję w zakresie integrowania transportu drogowego, kolejowego, powietrznego, tworzenia warunków do komplementarności różnych rodzajów transportu oraz rozbudowy „inteligentnych” systemów transportowych. Pierwszoplanowe znaczenie przypisuje stworzeniu dogodnych warunków do budowy i rozbudowy terminali przeładunkowych i przesiadkowych dla różnych form transportu. W aglomeracji białostockiej oraz innych ośrodkach miejskich zakłada dążenie do tworzenia intermodalnego pasażerskiego transportu publicznego.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Poprawa zewnętrznej dostępności transportowej regionu
- b> Wzmocnienie spójności terytorialnej poprzez wspieranie wewnętrznej dostępności transportowej
- c> Efektywny system transportu publicznego

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

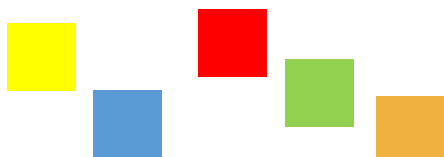
- **Drogi o twardej nawierzchni na 100km²**
- **Liczb mieszkańców w strefach dostępności drogowej Białegostoku 60 min.**
- **Liczba mieszkańców w strefach dostępności kolejowej Białegostoku 60 min**
- **Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym i kolejowym) z Białegostoku do:**
 - **Warszawy**
 - **Suwałk**
 - **Łomży**
 - **Bielska Podlaskiego**
 - **Olsztyna**
 - **Lublina**
 - **Kowna**

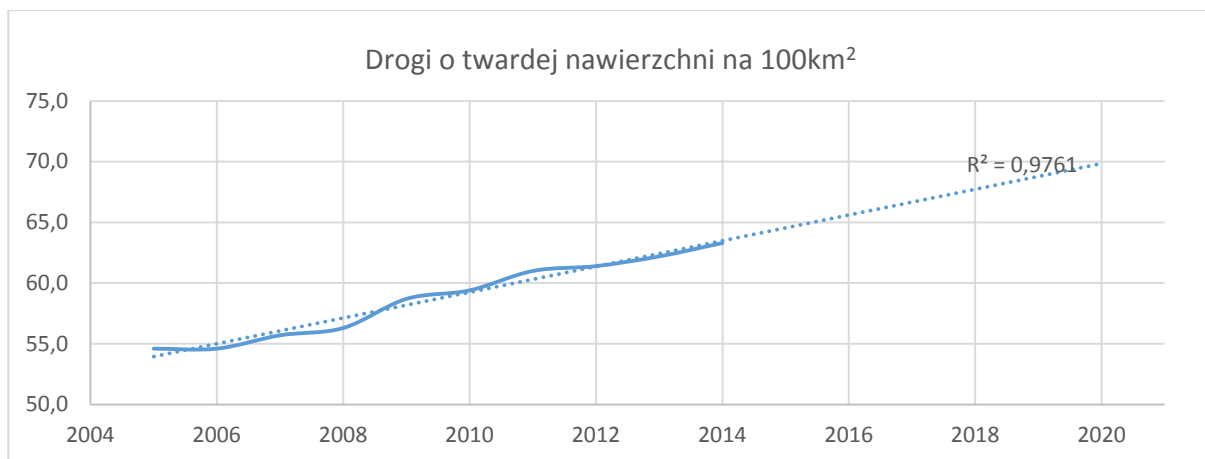
Tabela 3.30. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km²

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Drogi o twardej nawierzchni na 100km ²	km	54,6	54,6	55,7	56,3	58,7	59,4	61,0	61,4	62,2	63,3	Wzrost
Dynamika wskaźnika	%		0,0	2,0	1,1	4,3	1,2	2,7	0,7	1,3	1,8	
% wartości dla Polski	%	67,2	66,8	67,3	67,4	68,4	67,8	68,0	68,4	68,6	68,8	
Pozycja wśród województw		15	15	15	15	14	13	13	13	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3.30. Drogi o twardej nawierzchni na 100km²

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3.31. Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina) (min)⁵²

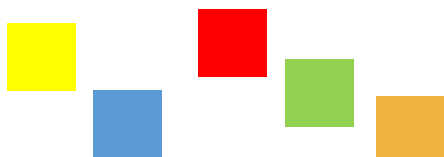
Wyszczególnienie	Białystok	Bielsk Podlaski	Łomża	Suwałki
Białystok	x	47	62	98
Bielsk Podlaski	47	x	87	142
Łomża	62	87	x	106
Suwałki	98	142	106	x
Lublin	206	161	204	301
Olsztyn	191	216	129	168
Warszawa	136	149	109	215

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Regionalnego Planu Transportowego województwa podlaskiego na lata 2014-2020*, s. 64⁵³.

Drogi o twardej nawierzchni na 100km² zostały przyjęte jako ważny wskaźnik poziomu realizacji celu operacyjnego 2.5., na podstawie zmian przyjętych przez Zarząd Województwa Podlaskiego wraz ze *Raportem Rocznym z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku za 2014 r.* Wartość tego wskaźnika w analizowanym okresie charakteryzowała się stabilnym i umiarkowanym trendem wzrostowym z jedynie niewielkimi wahaniami okresowymi. Wzrost wskaźnika posiada bezpośredni związek z realizacją projektów unijnych z zakresu infrastruktury transportowej w województwie. Ponieważ projekty te posiadają zazwyczaj długoletni charakter, nie jest widoczny spadek dynamiki wskaźnika pod koniec starej perspektywy finansowej. Pod względem wartości wskaźnika, województwo podlaskie plasuje się na dalekich miejscach wśród województw Polski. Pozytywnym trendem jest natomiast coroczne zmniejszanie się dystansu wartości wskaźnika w województwie podlaskim do średniej wartości w kraju. Dystans do średniej pozostaje jednak ciągle znaczący.

⁵² Brak porównywalnych danych dotyczących czasu dojazdu do Kowna.

⁵³ Regionalny plan transportowy województwa podlaskiego na lata 2012-2020 został przyjęty Uchwałą Nr 131/1587/2016 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 20 kwietnia 2016 r. w sprawie przyjęcia *Regionalnego planu transportowego województwa podlaskiego na lata 2014-2020 oraz pismem podsumowania i uzasadnienia w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Regionalnego planu transportowego województwa podlaskiego na lata 2014-2020* i przekazany do Komisji Europejskiej celem potwierdzenia spełnienia warunku ex ante dotyczącego spełnienia **Celu Tematycznego 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej**, RPOWP 2014-2020.

W roku 2015 odsetek ludności województwa mieszkającej w strefie dostępności drogowej miasta Białystok wynosił 58,1%⁵⁴, co było wartością dużo niższą niż analogiczny wskaźnik dla Polski: *Ludność objęta zasięgiem izochrony drogowej 60 minut względem miast wojewódzkich*, którego wartość w roku 2014 wynosiła 67,7%. Należy więc uznać, że wartość tego wskaźnika jest niezadawalająca. Również w tym wypadku, na wynik regionu wpływa duża powierzchnia województwa i stosunkowo luźno rozłożona sieć osadnicza.

Tabela 3.28 prezentuje średnie czasy dojazdu pomiędzy miastami powiatowymi województwa podlaskiego oraz ważnymi ośrodkami miejskimi w bezpośrednim sąsiedztwie województwa. Charakterystyczny jest dużo niższy, średni czas przejazdu na trasie Białystok-Warszawa niż na trasach Białystok-Olsztyn i Białystok-Lublin, co może wskazywać, iż infrastruktura drogowa na tych odcinkach wymaga zwiększenia przepustowości.

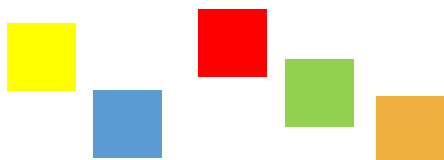
Zdecydowanie pozytywnym zjawiskiem jest wysoka korelacja pomiędzy ilością dróg w województwie wyrażoną wskaźnikiem ***Drogi o twardej nawierzchni na 100km²***, z bardzo dużą ilością wskaźników związanych z rozwojem gospodarczym województwa. Może to oznaczać, zarówno, że wzrost gospodarczy regionu pociąga za sobą rozwój infrastruktury transportowej, jak i to, że zwiększenie ilości i jakości dróg wojewódzkich stymuluje wzrost gospodarczy i rozwój przedsiębiorczości. Zależność ta podkreślana jest również w Strategii Rozwoju Polski Wschodniej, gdzie wskazano, iż zdynamizowanie procesów rozwojowych w Polsce Wschodniej, w tym minimalizacja i łagodzenie peryferyzacji regionów jest w dużej mierze warunkowane zintegrowaną i efektywną infrastrukturą powiązań komunikacyjnych. Intensyfikacja działań w tym obszarze stanowi szansę rozwojową, która w dużym stopniu może przyczynić się do poprawy pozycji rozwojowej regionu.⁵⁵

Następujące wskaźniki związane z rozwojem gospodarczym wykazują znaczny poziom korelacji ze wskaźnikiem ***Drogi o twardej nawierzchni na 100km²***: *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,98), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,89), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,88), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,98), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,78), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,99), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,84), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,7).

Pozytywnie należy również odczytywać wysoki poziom korelacji pomiędzy analizowanym wskaźnikiem a wskaźnikami odnoszącymi się do kwestii związanych z ekologią i racjonalnym gospodarowaniem zasobami środowiska naturalnego. Sytuacja taka pozwala twierdzić, że rozwój infrastruktury transportowej w województwie podlaskim nie wykluczał działalności mającej na celu racjonalizację gospodarki zasobami przyrodniczymi oraz nie wpływał negatywnie na ogólny stan środowiska przyrodniczego. Następujące wskaźniki wykazują silną korelację ze wskaźnikiem ***Drogi o twardej nawierzchni na 100km²***: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,96), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,98), *Emisja metanu CH₄* (-0,78), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,81), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,76).

⁵⁴ Regionalny plan transportowy... , op. cit. s. 65.

⁵⁵ Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008, s. 55.

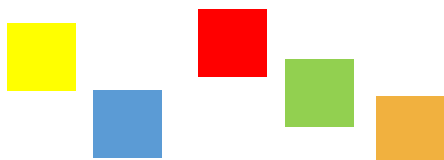

Analizowany wskaźnik wykazuje również wysoki poziom korelacji z innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego, co może sugerować, iż rozwój infrastruktury transportowej w regionie jest zależny oraz wpływa na wiele kategorii społeczno-ekonomicznych. Można w związku z tym wysuwać wnioski, iż rozwój transportu może być w przyszłości jednym z kluczowych czynników rozwoju regionu. Komisja Europejska podkreśliła w *Białej Księdze Planowania jednolitego europejskiego obszaru transportu*, iż transport stanowi fundament gospodarki i społeczeństwa. Mobilność jest ważna dla rynku wewnętrznego oraz jakości życia obywateli. [...] Inwestycje w infrastrukturę transportową mają pozytywny wpływ na wzrost gospodarczy, pozwalający na stworzenie dobrobytu i miejsc pracy, zwiększenie handlu, mobilności i dostępności geograficznej.⁵⁶ Pozostałe wskaźniki, które wykazują wysoki poziom korelacji ze wskaźnikiem **Drogi o twardej nawierzchni na 100km²** to: *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,8), *Liczba uzyskanych patentów przez:* (0,75), *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,96), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,94), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (1), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,95), *Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności* (0,94), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,99).

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu* kształtowały się zgodnie z przyjętymi założeniami. Odnotowano wzrost wartości wskaźnika **Drogi o twardej nawierzchni na 100km²**. Jednakże identyfikowana poprawa stanu nawierzchni dróg w regionie nie przyczynia się do poprawy pozycji województwa wśród pozostałych regionów w kraju. Od 2010 r. województwo podlaskie plasuje się na 13 pozycji. W 2015 r., po raz pierwszy wyliczono wartość dla Liczby mieszkańców w strefach dostępności drogowej Białegostoku 60 min, którą to wartość należy przyjąć za stan wyjściowy dla dalszych analiz. W przypadku braku zakładanej wcześniej aktywności Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk (IGiZ PAN) w wyliczaniu jego wartości, następna ocena wartości wskaźnika możliwa będzie w ramach zakładanej ewaluacji Strategii. IGiZ PAN nie wyliczył natomiast w 2015 r. wartości wskaźnika *Liczba mieszkańców w strefach dostępności kolejowej Białegostoku 60 min*. Wyliczenie wartości tego wskaźnika będzie możliwe również w ramach planowanych badań ewaluacyjnych. Po raz pierwszy wyliczono również wartość wskaźnika *Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina*. Nie wyliczono *Średniego czasu dojazdu do Kowna* (zarówno w transporcie drogowym jak i kolejowym). Wartość wskaźnika również będzie mogła być weryfikowana w ramach planowanych badań ewaluacyjnych. Brakuje wyliczeń wartości wskaźnika w transporcie kolejowym (ewentualne badania ewaluacyjne, dopiero w przyszłości pozwolą na oszacowanie jego wartości po raz pierwszy).

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do podniesienia zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu zawiera tabela 16 w załączniku nr 1 do Sprawozdania.

⁵⁶ *Biała Księga. Planowanie jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu*, KOM (2011) 144 wersja ostateczna, Bruksela 2011 za J. Rakowską, *Dostępność transportowa Polski Wschodniej w kontekście budowy spójności przestrzennej UE*, „Logistyka-nauka”, Warszawa 2011, s. 6.

3.2.6. Wnioski

Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe nie jest w pełni realizowany zgodnie z założeniami przyjętymi w strategii.

- A. Wzrost **Wartości eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** wykazywał w latach 2010 – 2013 bardzo wysoką dynamikę, która pozwalała na powolną lecz systematyczną konwergencję wartości wskaźnika w województwie z wartościami wskaźnika w kraju. Niestety w roku 2014 nie udało się dalej zachować tej wysokiej dynamiki a **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** województwa wzrosła tylko o 3,3%. Niemniej tak wysoki wzrost eksportu województwa nie został przewidziany na etapie tworzenia Strategii przez co wartość docelowa została osiągnięta już w roku 2012. Obecnie wartość wskaźnika dla województwa to zaledwie 38,9% wartości wskaźnika dla kraju, co oznacza, że konieczne jest wyznaczenie nowej wartości docelowej, która pozwoli dążyć do konwergencji wartości eksportu w województwie i kraju. Wyniki przeprowadzonych prognoz nie są do końca optymistyczne. Przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu Eksportu, w 2019 roku można się spodziewać następującego scenariusza **Wartości eksportu w przeliczeniu na mieszkańca**:

- I. **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** w województwie podlaskim: 2008,3 EUR na osobę – stanowiące 38% wartości dla Polski 5284,8 EUR

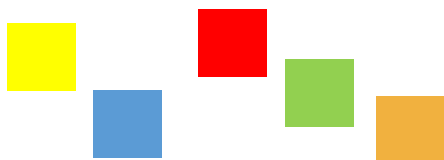
Wartości tej prognozy mogą się wahać w następujących przedziałach:

- Województwo podlaskie **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** od: 1455,7 do: 2560,9
- Polska **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** od: 4897,9 do: 5671,7

co oznacza, że **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** w województwie podlaskim w roku 2019 może wahać się pomiędzy około 26% a 45% wartości wskaźnika dla Polski.

Prawdopodobieństwo ukształtowania się wskaźnika pomiędzy powyższymi wartościami wynosi 95%. Najbardziej prawdopodobny scenariusz przedstawiony powyżej zakłada w miarę stały udział eksportu województwa podlaskiego w ogólnym eksporcie kraju, natomiast wszelkie odchylenia od tego scenariusza będą powodować konwergencję lub dywergencję wartości wskaźnika w województwie od wartości średnich dla kraju. Pomimo, iż podlaskie charakteryzuje się niewielkim poziomem eksportu to jest on silnie skorelowany ze wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym regionu i innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego np.:

- Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (0,87),
- Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,95),
- Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,86),
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące) (0,94),
- WDB na 1 pracującego w tys. zł (0,88),
- Liczba uzyskanych patentów przez: (0,88),
- Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,97),
- Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,71).

Co pozwala twierdzić, że zarówno działania nakierowane na promocję eksportu i umiędzynarodowienie podlaskiej gospodarki będzie miało znaczny wpływ na ogólny rozwój regionu, jak i, że dalszy rozwój gospodarczy regionu może pociągać za sobą wzrost dynamiki eksportu. Dlatego też działania ukierunkowane na odwrócenie negatywnych tendencji powinny uwzględniać oddziaływanie na wartości wyspecyfikowanych wskaźników (przy założeniu kierunku oddziaływania, w którym wyspecyfikowane wskaźniki wpływają na wartości wskaźnika realizacji celu strategicznego).

- B. Wartość ***Udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce***, jest bardzo niska. Województwo podlaskie jest województwem o najmniejszej ilości zainwestowanego kapitału w Polsce. Co prawda w latach 2012 i 2013 miało miejsce szybki wzrost ilości tego kapitału, który pozwolił na osiągnięcie wartości docelowej założonej w Strategii. Jednak w roku 2014 nastąpił gwałtowny spadek, który sprawił, że wartość wskaźnika powróciła do poziomu z roku 2009.

Wartości wskazane w wyznaczonej prognozie są alarmujące i mogą wskazywać, że osiągnięcie wartości docelowej do roku 2020 będzie problematyczne. Prognoza może wskazywać na trzy scenariusze kształtowania się wartości wskaźnika w roku 2019:

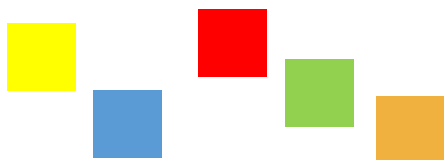
- I. Scenariusz optymistyczny: ***Udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** wyniesie w roku 2019: 0,40%
- II. Scenariusz umiarkowany: ***Udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** wyniesie w roku 2019: 0,31%
- III. Scenariusz pesymistyczny: ***Udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** wyniesie w roku 2019: 0,21%

Faktyczna wartość wskaźnika w roku 2019 powinna na 95% zawierać się w ramach wyznaczonych przez powyższe scenariusze.

Niepokojący jest fakt iż wskaźnik ***Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** prawie nie wykazuje silnych korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii, przez co zarówno bezpośrednie jak i pośrednie oddziaływanie na jego wartość poprzez działania samorządu województwa podlaskiego może być utrudnione. Korelacje, które wykazuje analizowany wskaźnik to:

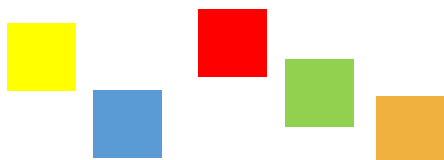
- *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,89),
- *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,9), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,71).

- C. Uzyskanie założeń strategicznych będzie istotnie zależne od realizacji celów operacyjnych:
- I. Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym: W latach 2009 – 2013 w województwie podlaskim odnotowano bardzo dynamiczny wzrost sprzedaży eksportowej, który pozwolił już w roku 2012 na przekroczenie założonej w Strategii wartości docelowej wskaźnika realizacji celu strategicznego *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (wartość uzyskana w 2012 r. – 1359,6 zł., wartość zakładana w 2020 r. – 1320 zł. Rosnąca sprzedaż towarów poza granice kraju wpłynęła więc automatycznie na

wzrost wskaźnika *Udziału sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem*. Niestety wzrost wskaźnika w województwie został zahamowany w roku 2014 – która to sytuacja była wynikiem zarówno ograniczenia, bardzo wysokiej dynamiki wzrostu eksportu w latach poprzednich jak i stabilnego, nie przerwano wzrostu sprzedaży krajowej. Pomimo, iż oba wskaźniki zachowują trend wzrostowy, działania wspierające podlaski eksport należy poddać szczególnej uwadze i wspieraniu. Odwrócenie pozytywnej tendencji i dalsze hamowanie dynamiki eksportu znajdzie negatywne odzwierciedlenie w spadku wielu wskaźników, z którymi eksport wykazuje wysokie wartości współczynnika korelacji (*Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,79), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,95), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,97), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,77), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,79), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 55 lat i więcej* (0,71), *Liczba uzyskanych patentów* (0,92), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,96), *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,95), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,85).

- II. Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa: W publikowanym co roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową „*Rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski*” województwo podlaskie stale (za wyjątkiem roku 2009) zajmuje ostatnią pozycję wśród regionów Polski. W roku 2015 eksperci Instytutu najslabiej ocenili województwo w kategoriach: *dostępność transportowa* oraz *zasoby i koszty pracy*, a w dalszej kolejności w kategoriach: *infrastruktura gospodarcza*, *infrastruktura społeczna* oraz *aktywność województwa wobec inwestorów*. Jedyną kategorią analizowaną w rankingu, w której województwo podlaskie zajmuje korzystną pozycję jest bezpieczeństwo powszechne.
- III. Cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu: Przeprowadzona analiza wskazuje na polepszenie się sytuacji regionu w zakresie wewnętrznej dostępności transportowej. *wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu*

kształtowały się zgodnie z przyjętymi założeniami. Odnotowano wzrost wartości wskaźnika *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²*. Jednakże identyfikowana poprawa stanu nawierzchni dróg w regionie nie przyczynia się do poprawy pozycji województwa wśród pozostałych regionów w kraju. Od 2010 r. województwo podlaskie plasuje się na 13 pozycji. Problem stwarza monitorowanie pozostałych z założonych do obserwacji wskaźników. W 2015 r., po raz pierwszy wyliczono wartość dla Liczby mieszkańców w strefach dostępności drogowej Białegostoku 60 min, którą to wartość należy przyjąć za stan wyjściowy dla dalszych analiz. W przypadku braku zakładanej wcześniej aktywności Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk (IGiZ PAN) w wyliczaniu jego wartości, następna ocena wartości wskaźnika możliwa będzie w ramach zakładanej ewaluacji Strategii. Nie ma możliwości monitorowania wskaźnika w cyklach rocznych. IGiZ PAN nie wyliczył natomiast w 2015 r. wartości wskaźnika *Liczba mieszkańców w strefach dostępności kolejowej Białegostoku 60 min*. Wyliczenie wartości tego wskaźnika będzie możliwe również w ramach planowanych badań ewaluacyjnych, co również wiąże się z brakiem możliwości monitorowania wartości wskaźnika w cyklach rocznych. Po raz pierwszy wyliczono również wartość wskaźnika *Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina*. Nie wyliczono *Średniego czasu dojazdu do Kowna* (zarówno w transporcie drogowym jak i kolejowym). Wartość wskaźnika również będzie mogła być weryfikowana w ramach planowanych badań ewaluacyjnych. Ewentualne badania ewaluacyjne, dopiero w przyszłości pozwolą na oszacowanie jego wartości po raz pierwszy, co stawia pod znakiem zapytania sens monitorowania wartości *Średniego czasu dojazdu do Kowna* (zarówno w transporcie drogowym jak i kolejowym), gdyż wyliczona w przyszłości wartość może się okazać pierwsza i ostatnią, monitorowaną w okresie obowiązywania Strategii.

3.3. Cel strategiczny 3. Jakość życia

KONTEKST STRATEGICZNY. Strategia wskazuje na czynniki sprzyjające kształtowaniu się wysokiej jakości życia obywateli (wysokość dochodów i związany z tym wzrost gospodarczy, mierzony tradycyjnie wskaźnikiem PKB), jak i na szereg innych czynników silnie warunkujących jakość życia, jak: „długie i zdrowe życie”, „wiedza” i „dostatni standard życia” (wskaźniki istotne dla wyliczenia indeksu HDI).

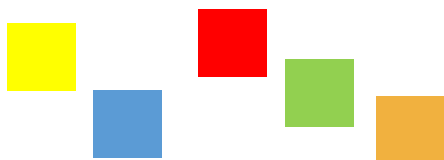
Strategia wskazuje, iż podejmowanie działań w tych obszarach może znacząco poprawiać jakość życia, a nawet zapewnić szczególnie uprzywilejowaną pozycję w tym zakresie na tle innych regionów, nie tylko w Polsce, ale i w skali Unii Europejskiej.

Dlatego wskazuje się na konieczność wykorzystania i rozwoju potencjału czynników warunkujących wysoką jakość życia mieszkańców województwa, aby zapewnić nie tylko najlepsze warunki życia, ale także uczynić z jakości życia symbol regionu i czynnik wspierający możliwość osiągnięcia pozostałych celów strategicznych.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności**

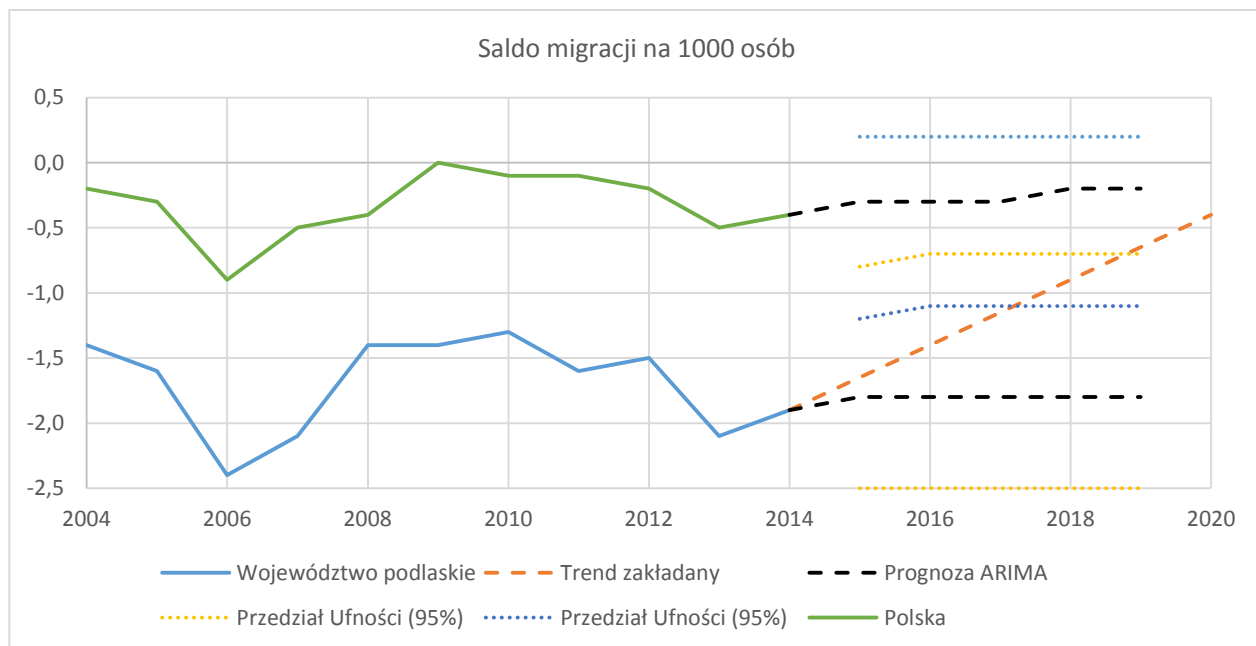
— **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**

Tabela 3.32. Saldo migracji na 1000 osób

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Saldo migracji na 1000 osób		-1,4	-1,6	-2,4	-2,1	-1,4	-1,4	-1,3	-1,6	-1,5	-2,1	-1,9	-0,4
Zmiana w wartościach bezwzględnych	%	0,20	-0,20	-0,80	0,30	0,70	0,00	0,10	-0,30	0,10	-0,60	0,20	
Wartość wskaźnika w Polsce		-0,2	-0,3	-0,9	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,4	
Pozycja wśród województw	-	11	11	11	11	11	12	12	12	12	12	12	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.31. Saldo migracji na 1000 osób

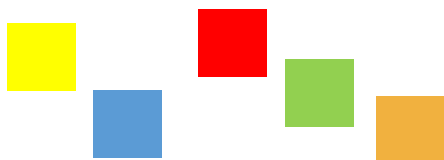

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

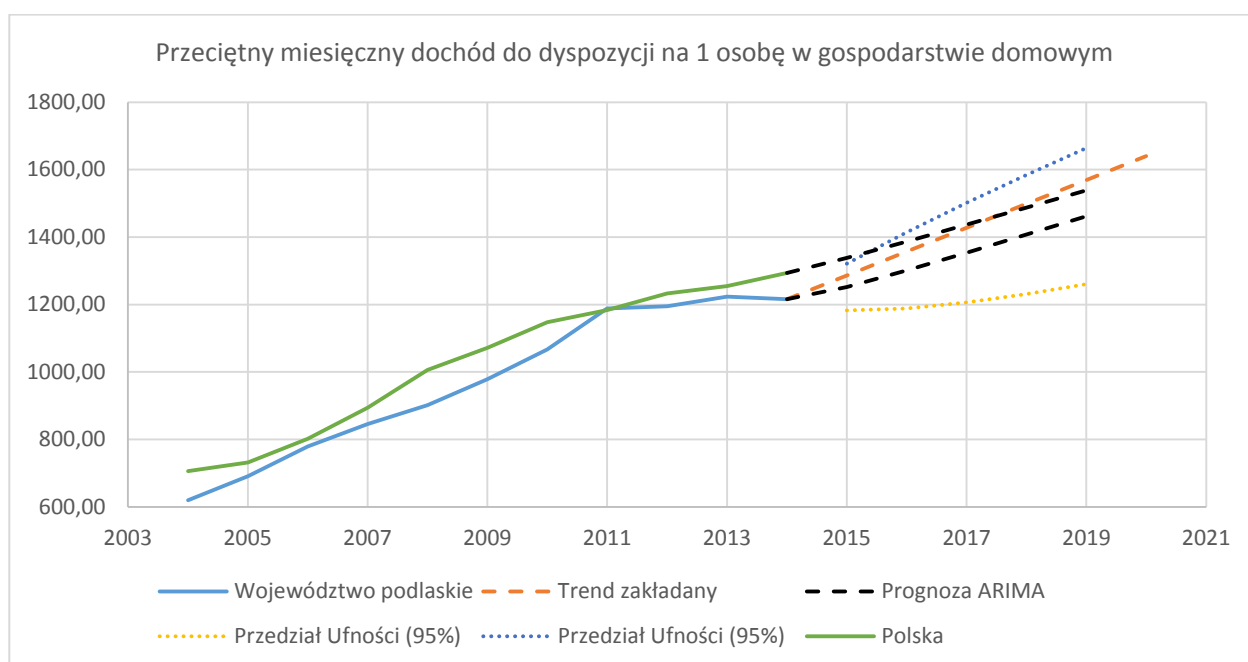
Tabela 3.33. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym	PLN	620,0	691,5	779,8	845,5	902,1	978,2	1067,3	1188,5	1194,9	1223,4	1215,5	1648,00
Dynamika wskaźnika	%	6,3	11,5	12,8	8,4	6,7	8,4	9,1	11,4	0,5	2,4	-0,6	
% wartości dla Polski	%	87,8	94,5	97,2	94,5	89,6	91,3	93,0	100,4	96,9	97,5	94,0	
Pozycja wśród województw		14	10	9	11	13	13	12	5	8	6	10	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

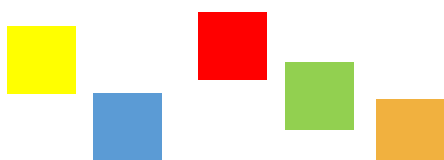

Wykres 3.32. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Województwo podlaskie charakteryzuje się corocznie wysokim negatywnym saldem migracji, co w połączeniu z niskim przyrostem naturalnym prowadzi do poważnych problemów demograficznych, w tym postępującego wyludniania się niektórych regionów oraz ich coraz silniejszej peryferyzacji. Odwrócenie tej niekorzystnej tendencji stanowi bardzo duże wyzwanie i wymaga szerokiego działania w celu poprawienia wielu aspektów społeczno-gospodarczych w województwie podlaskim. W długim okresie średnia wartość wskaźnika **Salda migracji na 1000 osób**, to około -1,7. Prognoza z wykorzystaniem modelu ARIMA wskazuje, iż w przyszłych latach wartość wskaźnika ustabilizuje się na niekorzystnym poziomie -1,8, z 95 procentowym przedziałem wahań od -2,5 do -1,1. Górna granica przedziału leży zdecydowanie poniżej wartości docelowej założonej w Strategii co pozwala twierdzić, iż jej osiągnięcie w perspektywie do roku 2020 jest bardzo mało prawdopodobne. Prognoza wartości analizowanego wskaźnika dla Polski również wskazuje na stabilizację **Salda migracji na 1000 osób**, z tym, że na dużo wyższym poziomie niż wartość dla województwa podlaskiego. Wg Prognozy ARIMA(1,1,1) przeciętna wartość wskaźnika dla Polski w roku 2019 wynosić będzie -0,2 i na 95% zawierać się będzie pomiędzy wartościami -0,7 a 0,2.

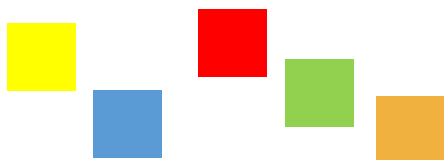

Pomimo, iż wynagrodzenia w województwie podlaskim należą do grupy najniższych w kraju, to poziom **Przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (zł.)** plasuje się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej i do roku 2013 systematycznie wzrastał⁵⁷. W roku 2014 nastąpił jednak niewielki spadek wartości wskaźnika, co wpłynęło negatywnie na pozycję województwa podlaskiego (w roku 2013 województwo podlaskie było 6 województwem pod względem **Przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**, natomiast w roku 2014 dopiero 10). W związku z zahamowaniem wzrostu wartości, prognoza w oparciu o model ARIMA wskazuje, iż osiągnięcie docelowej wartości wskaźnika (1648 zł.) w roku 2020 może okazać problematyczne. Zgodnie z prognozą wartość wskaźnika w roku 2019 z prawdopodobieństwem 95% zawierać się będzie pomiędzy wartościami: 1260,09 zł., a 1663,82 zł. Bardzo podobną dynamikę można zaobserwować w przypadku wartości wskaźnika dla Polski, dlatego też analogiczna prognoza wskazuje, iż w 2019 roku średnia wartość dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym będzie wyższa od wartości w województwie podlaskim o podobny rząd wielkości jak w roku 2014 i wyniesie 1 538,7 zł, z 95% przedziałem wahań pomiędzy 1358,83 zł. a 1718,58 zł. Warto zauważyć, że przedziały wahań obydwu prognoz (dla kraju i dla województwa) mocno na siebie zachodzą, co wskazuje, iż istnieje duże prawdopodobieństwo, że wartość wskaźnika województwa podlaskiego w roku 2019 będzie równa, bądź wyższa od wartości krajowej.

Ze względu na brak zauważalnej tendencji zmian wskaźnika **Saldo migracji na 1000 osób** oraz na fakt, że większość zmian wskaźnika wydaje się być przypadkowymi odchyleniami (na przypadkowość odchylen wskazuje również prognoza z użyciem modelu ARIMA, przewidująca duże prawdopodobieństwo uzyskania stałej wartości wskaźnika w przyszłości). Wskaźnik ten praktycznie nie wykazuje silnych korelacji z innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego. Jednym wyjątkiem jest stosunkowo wysoki poziom korelacji ze wskaźnikiem: *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 15-24 lata* (0,77). Może to wskazywać, że jednym z czynników pozytywnie oddziałujących na migracje w województwie jest możliwość znalezienia pracy przez osoby w młodym wieku i ta właśnie grupa jest najbardziej mobilna pod względem podejmowania decyzji o wyjeździe z województwa.

Z kolei drugi wskaźnik realizacji celu strategicznego 3. **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**, jako jeden z głównych indyktorów poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w województwie, wykazuje bardzo dużo powiązań z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii. W naturalny sposób na poziom dochodów w regionie wpływa rozwój gospodarczy (należy przy tym pamiętać, że analizowany wskaźnik nie mówi nic o dystrybucji tych dochodów w populacji regionu), przez co wiele wskaźników rozwoju gospodarczego wykazuje dużą, korelację ze wskaźnikiem **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**: *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,86), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,88), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,99), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,77), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,77), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,78), *Liczba uzyskanych patentów* (0,71).

⁵⁷ Taka sytuacja bierze się stąd, że przeciętne gospodarstwo domowe w województwie podlaskim liczy stosunkowo mało osób oraz z faktu, że duży odsetek osób w przeciętnym gospodarstwie domowym to osoby pracujące bądź osoby pobierające świadczenia emerytalne, rentowe lub społeczne.

Jak widać powyżej, analizowany wskaźnik, wykazuje również do pewnego stopnia korelację ze wskaźnikami związanymi z rozwojem innowacyjności. Poziom tej korelacji jest zbliżony do korelacji jaką wykazują inne wskaźniki rozwoju gospodarczego ze wskaźnikami związanymi z innowacyjnością podlaskich przedsiębiorstw.

Pozostałe obszary, w których zauważalna jest silna korelacja ze wskaźnikiem to (podobnie jak w przypadku innych wskaźników rozwoju gospodarczego) ochrona środowiska naturalnego: *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,94), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,95), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności* (0,86), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,71).

Wiele silnych korelacji tego wskaźnika notowanych jest również w przypadku indykatorów charakteryzujących kapitał społeczny oraz infrastrukturę sieciową: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,92), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,91), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,99), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,75), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,97), *Drogi o twardej nawierzchni na 100km²* (0,98).

Struktura korelacji analizowanego wskaźnika jest bardzo zbliżona do struktury korelacji innych wskaźników rozwoju gospodarczego takich jak *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* czy *WDB na 1 pracującego*. Dlatego też zależności te można tłumaczyć w analogiczny sposób.

3.3.1. Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych

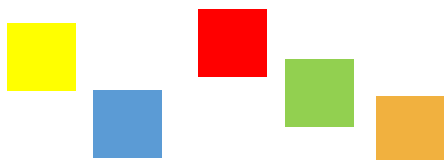
KONTEKST STRATEGICZNY. Problemy demograficzne, takie jak spadek liczby ludności, starzenie się społeczeństwa, presja migracyjna, dysproporcje w rozmieszczeniu siły roboczej, wskazywane są jako kluczowe wyzwania polityki społeczno-gospodarczej nie tylko na poziomie europejskim, krajowym, ale także regionalnym. W odniesieniu do województwa podlaskiego jednym z głównych problemów jest ujemne saldo migracji oraz prognozowany dalszy spadek liczby ludności.

W świetle powyższych zagrożeń Strategia wskazuje na nieuniknione podjęcie działań mających na celu neutralizowanie efektów zmian demograficznych, w tym podtrzymanie aktywności zawodowej i społecznej, w szczególności osób starszych, rozwój usług opiekuńczych i opieki długookresowej nad osobami zależnymi, rozwój infrastruktury związanej z czasem wolnym z uwzględnieniem potrzeb osób starszych.

Za istotny obszar działania uznaje się tworzenie warunków sprzyjających godzeniu ról rodzinnych i zawodowych, w tym poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi, poprawę dostępności oraz jakości edukacji przedszkolnej.

Wskazuje się na działania w sektorze edukacji formalnej, ukierunkowane na zapewnienie wysokiej jakości usług i poprawy jakości kształcenia ustawicznego.

Precyzuje się konieczność zwiększania uczestnictwa w rynku pracy, tworzenia elastycznych warunków pracy, w tym zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin bądź telepracy oraz pomoc

pracownikom, zwłaszcza starszym, w nabyciu i podtrzymaniu umiejętności i kwalifikacji niezbędnych do pracy.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Wspieranie rodzin w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi
- b> Rozwój nowoczesnych, dobrze adresowanych usług społecznych
- c> Wsparcie aktywności zawodowej i społecznej osób starszych, umożliwiające lepsze wykorzystanie ich potencjału

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

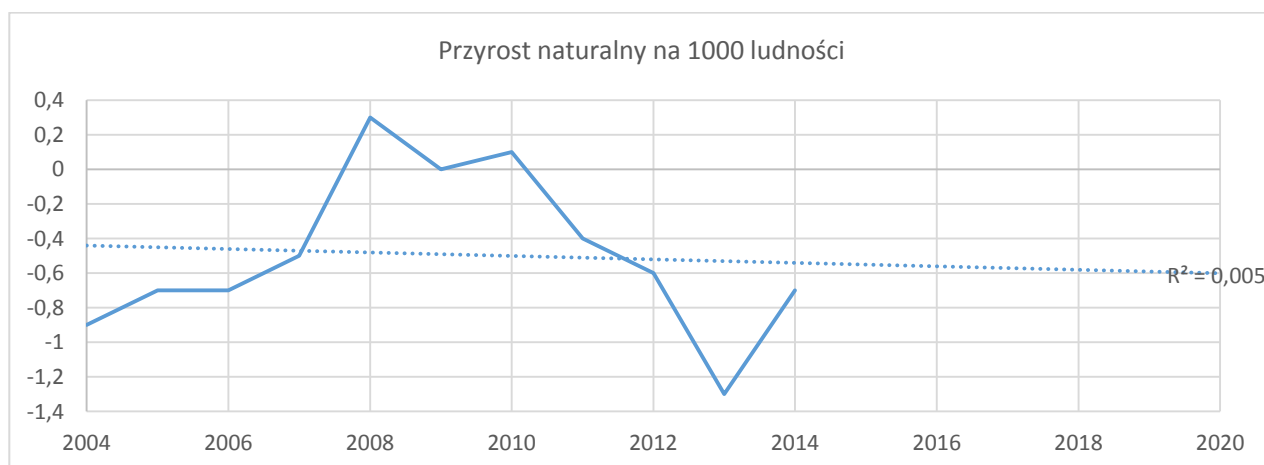
- **Przyrost naturalny na 1000 ludności**
- **Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale): ogółem, osób w wieku 15-24 lata, osób w wieku 55 lat i więcej**

Tabela 3.34. Przyrost naturalny na 1000 ludności

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Przyrost naturalny na 1000 ludności	osoby	-0,9	-0,7	-0,7	-0,5	0,3	0	0,1	-0,4	-0,6	-1,3	-0,7	Const.
Zmiana w wartościach bezwzględnych		-0,1	0,2	0	0,2	0,8	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	-0,7	0,6	
Wartość wskaźnika w Polsce	osoby	-0,2	-0,1	0,1	0,3	0,9	0,9	0,9	0,3	0	-0,5	0	
Pozycja wśród województw		8	8	9	8	8	8	8	8	8	8	8	

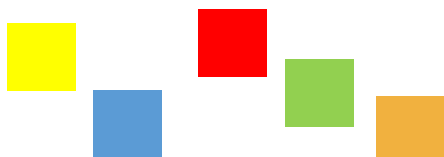
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.33. Przyrost naturalny na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Tabela 3.35. Współczynnik aktywności zawodowej

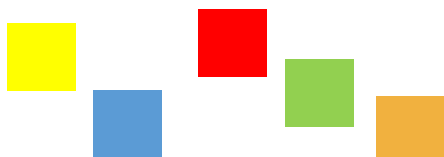

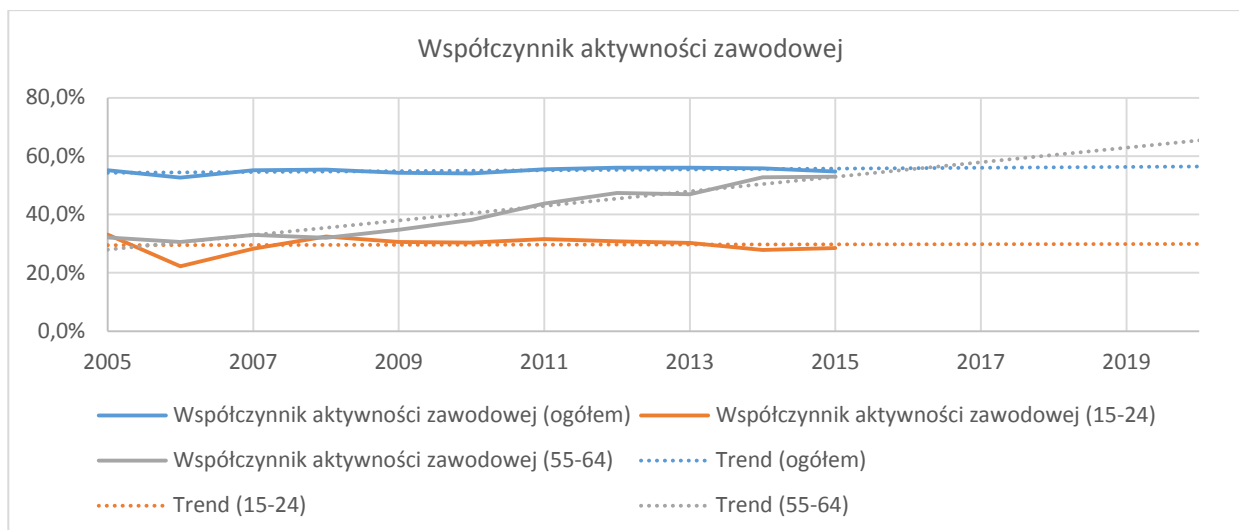
Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Współczynnik aktywności zawodowej (ogółem)	%	52,6	55,1	55,4	54,3	54,1	55,5	56,0	56,0	55,8	54,70
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-4,5	4,8	0,5	-2,0	-0,4	2,6	0,9	0,0	-0,4	-2,0
% średniej wartości dla Polski	%	97,2	101,8	101,3	98,5	97,7	99,6	100,0	99,8	99,1	96,8
Pozycja wśród województw		12	5	6	11	10	7	9	7	8	10
Współczynnik aktywności zawodowej (15-24)	%	22,2	28,3	32,4	30,6	30,4	31,6	30,8	30,3	27,8	28,50
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-32,9%	27,5%	14,5%	-5,6%	-0,7%	3,9%	-2,5%	-1,6%	-8,3%	2,5%
% średniej wartości dla Polski	%	64,7%	86,3%	97,0%	89,5%	89,9%	94,0%	90,6%	90,4%	84,0%	85,8%
Pozycja wśród województw		16	15	9	12	13	12	14	13	14	15
Współczynnik aktywności zawodowej (55-64)	%	30,6%	33,0%	32,0%	34,8%	38,2%	43,7%	47,4%	46,9%	52,7%	53%
Dynamika wskaźnika (wzrost+/spadek- w porównaniu do roku poprzedniego)	%	-4,7	7,8	-3,0	8,7	9,8	14,4	8,5	-1,1	12,4	0,6
% średniej wartości dla Polski	%	96,8	100,3	94,7	99,1	100,5	108,2	110,7	104,0	112,8	110,2
Pozycja wśród województw		9	7	10	7	7	3	2	3	2	2

Zakładana tendencja
Wzrost

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.34. Współczynnik aktywności zawodowej

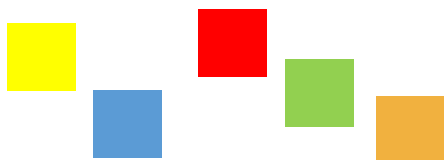
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik **Przyrost naturalny na 1000 ludności**, na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, niezmiennie wykazuje tendencję spadkową. Niemniej jednak identyfikuje się jego liczne wahania. Nieustannie mamy do czynienia z przeważającą liczbą zgonów nad liczbą urodzeń żywych. Największy wzrost wskaźnika zanotowano w 2008 roku, największy spadek w roku 2013. W odniesieniu do średniej wartości dla Polski, wartość wskaźnika również nie ulega zmianie. Obecnie województwo podlaskie zajmuje ósmą pozycję w kraju. Od 2013 roku identyfikuje się wzrost wskaźnika, co może być wynikiem prowadzonej przez rząd polityki wsparcia rodzin wprowadzającej roczne urlopy rodzicielskie. Przeprowadzone symulacje na podstawie danych historycznych wskazują, iż w najbliższych latach trend spadkowy nie ulegnie odwróceniu. Należy jednak zauważyć, iż może on ulec odwróceniu dzięki zmianie kierunków polityki prorodzinnej i wprowadzeniu programu 500+. Na wartości wskaźnika w następnych latach, w dalszym ciągu będą posiadały wpływ również inne czynniki, tj.: zagrożenie ubóstwem, migracje, wciąż niedostateczne warunki dla godzenia ról rodzinnych i zawodowych, w tym system opieki nad dzieckiem oraz jakość i dostępność edukacji przedszkolnej.

Podstawowym wskaźnikiem realizacji Celu 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków demograficznych jest wskaźnik **Współczynnik aktywności zawodowej**. Daje on możliwość porównania liczby osób aktywnych zawodowo do ogólnej liczby ludności w określonym przedziale wiekowym. Długoterminowy trend kształtowania się sytuacji w zakresie aktywności ekonomicznej ludności posiada charakter niezmienny. Spośród wszystkich analizowanych kategorii wiekowych tendencję wzrostową wskaźnika obserwuje się w grupie aktywnych zawodowo w wieku 55-64 lata.

W przypadku Wskaźnika **Przyrost naturalny na 1000 ludności** zaobserwowano jedynie korelację, ze wskaźnikiem – *Emisja metanu CH₄* (0,75). Trudno jest jednak racjonalnie uzasadnić powiązanie wzrostu przyrostu naturalnego ze wzrostem emisji metanu.

Analiza korelacji pokazuje, iż **Współczynnik aktywności zawodowej** koreluje z wieloma wskaźnikami w zakresie ochrony środowiska, kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego. Silne korelacje wykazane w obszarze ochrony środowiska odnosiły się do takich wskaźników jak: *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w %* (0,92), *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,86), *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających*

certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,73). Oznaczać to może zwiększoną świadomość i możliwości społeczności w zakresie ochrony i wykorzystywania potencjału środowiska naturalnego i zarazem większą aktywność w tym obszarze osób 55+ aniżeli pozostałych grup. Korelację odnotowane w przypadku wskaźników kapitału społecznego oraz rozwoju gospodarczego, dotyczyły wskaźników: *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,92), *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,73), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB* (0,83), *Liczba uzyskanych patentów* (0,78), *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,76), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,71). Wzrost aktywności zawodowej wpływa na jakość kapitału społecznego, który m.in. warunkuje rozwój gospodarczy. Posada również przełożenie na jakość życia społeczeństwa, dostęp i możliwość korzystania z określonych dóbr (np. Internet), rozwój innowacyjności i przedsiębiorczości. Przypadkowa natomiast wydaje się korelacja ujemna ze wskaźnikiem *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,76).

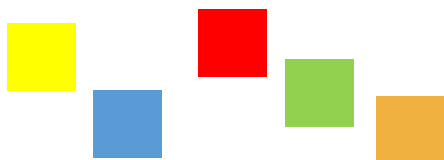
Podczas analiz, zanotowano również powiązanie **Współczynnika aktywności zawodowej osób w wieku 15-24 lata** z *Saldem migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności* (0,72). Należy więc zwrócić uwagę, że ujemne saldo migracji w województwie może mieć wpływ na większą dostępność miejsc pracy. Ujemna korelacja w zakresie *Liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności* (-0,80), wydaje się zrozumiała, gdyż wzrost aktywności zawodowej społeczeństwa powinien powodować spadek aktywności w zakresie korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Brak jest natomiast racjonalnego uzasadnienia ujemnej korelacji ze wskaźnikiem *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (-0,99).

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych* kształtowały się nie do końca zgodnie z przyjętymi założeniami. Mimo, iż w roku 2015 odnotowano wzrost *Przyrostu naturalnego*, symulacja dla wskaźnika pokazuje trend malejący w najbliższych latach. Dynamika spadku będzie jednak bardzo powolna i na odwrócenie tej tendencji mogą wpłynąć zmiany w polityce prorodzinnej, inicjowane na poziomie krajowym. W przypadku *Współczynnika aktywności zawodowej ogółem* obserwowany jest trend wskazujący na utrzymywanie się stałego poziomu. Nieznaczne wahania dotyczą również wartości tego wskaźnika w kategorii wiekowej 15-24 lata. Wyraźny trend wzrostowy występuje jedynie w kategorii wiekowej 55-64 lata, co należy uznać za niewystarczające z punktu widzenia realizacji celu.

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do zmniejszenia negatywnych skutków problemów demograficznych zawiera tabela 17 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.3.2. Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej

KONTEKST STRATEGICZNY. Jednym z zasadniczych celów polityki Unii Europejskiej (wyrażonych w Strategii Europa 2020) jest eliminacja ryzyka ubóstwa i wykluczenia. Poprawy spójności społecznej *Strategia* upatruje we wspieraniu grup najbiedniejszych, niwelowaniu ubóstwa, wspieraniu młodzieży,

osób niepełnosprawnych i imigrantów. Za istotny element działania uważa się zwiększenie dostępu do różnego rodzaju usług społecznych, co sprzyjać będzie ograniczaniu pogłębiania się sfery ubóstwa.

Strategia za kluczowe uznaje wzmocnienie roli ekonomii społecznej poprzez wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz rozwój współpracy instytucjonalnej na rzecz ekonomii społecznej. Priorytetowo traktowane będą działania z zakresu aktywnej integracji.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Współpraca i rozwój potencjału instytucjonalnego w obszarze pomocy i integracji społecznej
- b> Wspieranie osób wykluczonych społecznie, zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją lub przeżywających trudność
- c> Wsparcie rodziny i systemu pieczy zastępczej

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

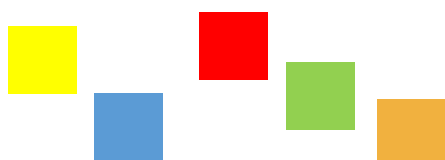
- *Wskaźnik zagrożenia ubóstwem*
- *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności*
- *Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce*

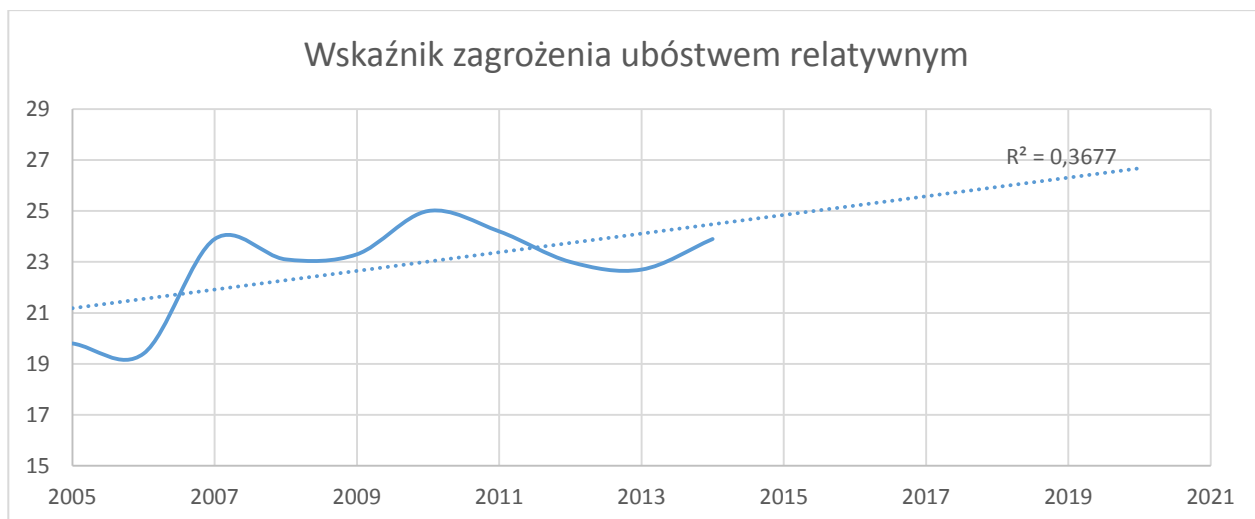
Tabela 3.36. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	19,80	19,40	23,90	23,10	23,30	25	24,20	23	22,70	23,90	Spadek
Dynamika wskaźnika	%		-2,0	23,2	-3,3	0,9	7,3	-3,2	-5,0	-1,3	5,3	
% wartości dla Polski	%	109,4	109,6	138,2	131,3	134,7	143,7	143,2	141,1	140,1	147,5	
Pozycja wśród województw		10	10	13	13	14	13	14	14	15	15	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.35. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym

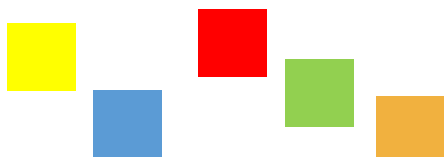
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

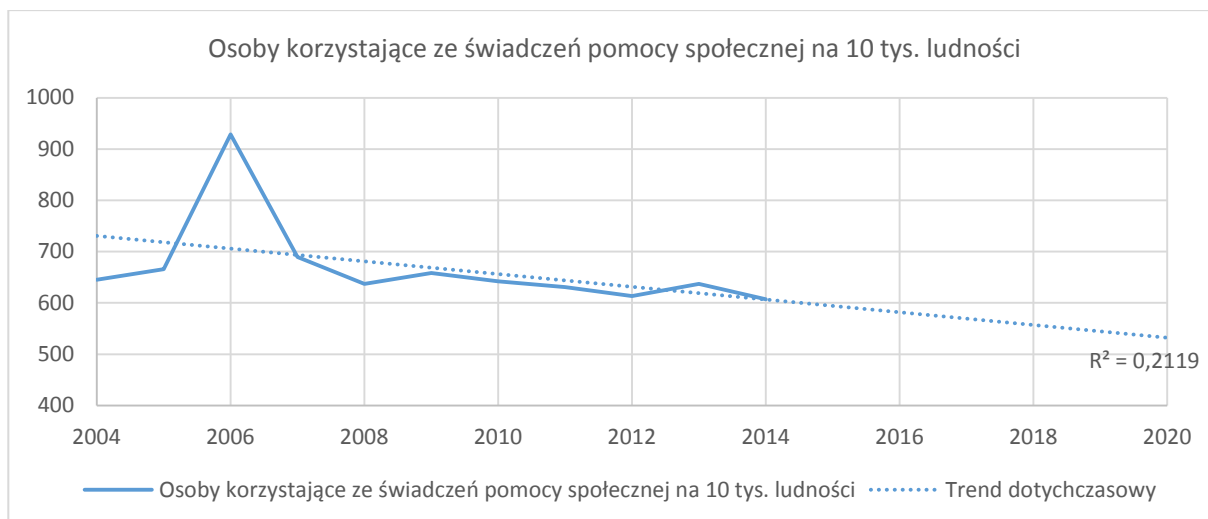
Tabela 3.37. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności		645,2	666,0	928,7	689,2	637,1	658,2	642,3	630,6	613,2	637,3	607,3	Spadek
Dynamika wskaźnika	%	2,0	3,2	39,4	-25,8	-7,6	3,3	-2,4	-1,8	-2,8	3,9	-4,7	
% wartości dla Polski	%	86,1	87,8	95,3	84,5	86,2	84,0	83,8	83,8	82,5	81,6	82,7	
Pozycja wśród województw		4	5	6	4	5	4	4	4	5	5	5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.36. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Tabela 3.38. Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce

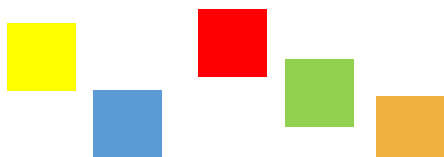
Wyszczególnienie	Miara	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce	%	1,8	1,9	0,6	Wzrost
Liczba polskich przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact		55	54	162	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym kształtuje się niekorzystnie i od 2005 r. przyjmuje trend wzrostowy notując w niektórych latach spadki wartości. W roku 2014 zanotowano niewielki wzrost jego wartości. Województwo niezmiennie od 2005 roku jest znacznie powyżej średniej dla Polski i jednym z województw o najwyższym wskaźniku zagrożenia ubóstwem relatywnym w Polsce (15 miejsce wśród województw). Oznacza to, iż w regionie cały czas mamy do czynienia z występowaniem czynników powodujących wzrost liczby osób żyjących w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji jest niższy niż 50% średnich dochodów w kraju. Do takich czynników zaliczamy m.in. bezrobocie, niski poziom wykształcenia i związany z tym niski status zawodowy oraz inne czynniki powodujące wykluczenie społeczne.

Wskaźnik **Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności** w roku 2014 osiągnął najniższą wartość od roku 2005, wpisując się zatem w rysujący trend spadkowy w tym zakresie. Województwo niezmiennie znajduje się poniżej średniej dla Polski i zajmuje na przemian 4/5 miejsce wśród województw na przestrzeni ostatnich lat. Analizowany wskaźnik jest silnie powiązany z poziomem ubóstwa. Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej posiada bezpośredni wpływ na poziom ubóstwa.

Liczby przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact (GC) w woj. podlaskim od 2013 roku jest mniej więcej na podobnym poziomie. W roku 2015 zaobserwowano spadek udziału podlaskich przedsiębiorstw należących do GC w liczbie takich przedsiębiorstw w całej Polsce (0,6%) w porównaniu z rokiem 2014 (1,9%). Co niestety nie realizuje założeń Strategii, zakładającej w tym zakresie tendencję wzrostową. Odwrotny trend obserwujemy natomiast w skali kraju. W roku 2015 r.

liczba polskich przedsiębiorstw, które biorą udział w inicjatywie na rzecz rozwoju oraz rozpowszechnianiu zrównoważonej polityki korporacyjnej wzrosła trzykrotnie. W 2015 odnotowano 162 takich przedsiębiorstw w Polsce. Wpływ na obserwowaną sytuację może mieć mała świadomość i inicjatywa podlaskich przedsiębiorców, jaki i niestety niski poziom przedsiębiorczości w regionie.

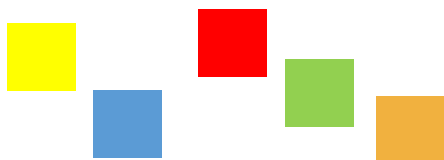
Wskaźniki realizacji celu operacyjnego 3.2. *Poprawa spójności społecznej* nie charakteryzują się znaczącą strukturą powiązań z innymi wskaźnikami celów strategicznych i operacyjnych.

Pozytywną korelację **Wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym** zanotowano ze wskaźnikiem *Emisja metanu CH₄* (0,73). Co może być sygnałem, iż kwestie związane z ochroną środowiska (w szczególności gospodarką niskoemisyjną) wykazują powiązania z wieloma aspektami rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym między innymi z poziomem ubóstwa. Silna ujemna korelacja obserwowana jest ze wskaźnikiem *Udział nakładów na działalność B+R ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem* (-0,87). Powiązanie w tym zakresie może wynikać z faktu, iż rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, wymaga znacznych nakładów na B+R, co jest niemożliwe bez wysokiej jakości kapitału ludzkiego. Stąd możliwa zależność wskazująca, że im poziom ubóstwa jest większy, tym nakłady na działalność B+R mogą być niższe. Zależnością przypadkową natomiast wydaje się być powiązanie ze *Wskaźnikiem zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata* (0,74).

Wskaźnik **Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności** wykazuje silną ujemną korelację ze *Współczynnikiem aktywności zawodowej ogółem* (-0,85) oraz *aktywnością zawodową osób w wieku 15-24 lata* (-0,80). Obserwacja wskazuje na logiczną zależność pomiędzy wzrostem korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, a spadkiem wartości współczynnika aktywności zawodowej ogółem oraz w odniesieniu do osób mieszczących się w kategorii wiekowej 15-24 lata. Prawdopodobnie prowadzi to do sytuacji przechodzenia osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej do stanu bierności zawodowej. Zanotowano również powiązanie ze wskaźnikiem *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w %* (-0,81), co może wynikać z zależności ograniczonego postępu internetowego przy rosnącym odsetku wykluczenia społecznego.

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Poprawa spójności społecznej* nie do końca są zgodne z przyjętymi założeniami. Odstępstwo obserwowane jest przede wszystkim w zakresie wzrostu *Wskaźnika zagrożenia ubóstwem* oraz spadku *Liczb przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim*. Pozytywnym zjawiskiem jest tendencja spadkowa *Liczb osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej*. Przedstawione symulacje wskazują, że prognozowany trend zmiany wartości ostatniego wskaźnika powinien w najbliższych latach kształtować się zgodnie z założeniami.

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do poprawy spójności społecznej prezentują tabele 18 i 19 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.3.3. Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego

KONTEKST STRATEGICZNY. Z punktu widzenia jakości życia mieszkańców konieczna jest poprawa warunków w obszarze ochrony zdrowia. Strategia przewiduje wzrost zapotrzebowania na usługi zdrowotne w zakresie pielęgniarstwa rodzinnego, głównie dotyczy to opieki nad osobami starszymi, obłożnie i przewlekle chorymi. Uwaga Strategii koncentruje się na chorobach cywilizacyjnych oraz mającą największy wpływ na aktywność zawodową i ich profilaktykę, wczesną diagnostykę oraz leczenie.

Na tym polu Strategia przewiduje wykorzystanie ważnego potencjału, jakim jest Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, który może zostać włączony do zapewnienia wysokiej jakości usług medycznych w regionie. Wskazuje się na konieczność dążenia do wykorzystania w pełni posiadanych walorów środowiskowych do rozwijania leczenia sanatoryjnego i rehabilitacyjnego.

Uznając wiodącą rolę administracji rządowej w realizacji działań dotyczących sfery bezpieczeństwa publicznego, jako jednego z zadań państwa, za kluczowe Strategia uznaje wspomaganie działań prowadzonych w tym zakresie przez administrację rządową oraz podejmowanie inicjatyw służących wdrożeniu mechanizmów i instrumentów zapewniających większą integrację i lepszą koordynację działań w tej sferze. Obszarem szczególnej uwagi jest poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> **Poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej w województwie**
- b> **Kształtowanie prozdrowotnego stylu życia**
- c> **Wzrost efektywności działania podmiotów i służb bezpieczeństwa publicznego i ratownictwa**

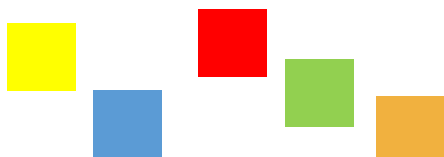
OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców**
- **Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**
- **Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**
- **Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę w %**

Tabela 3.39. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców

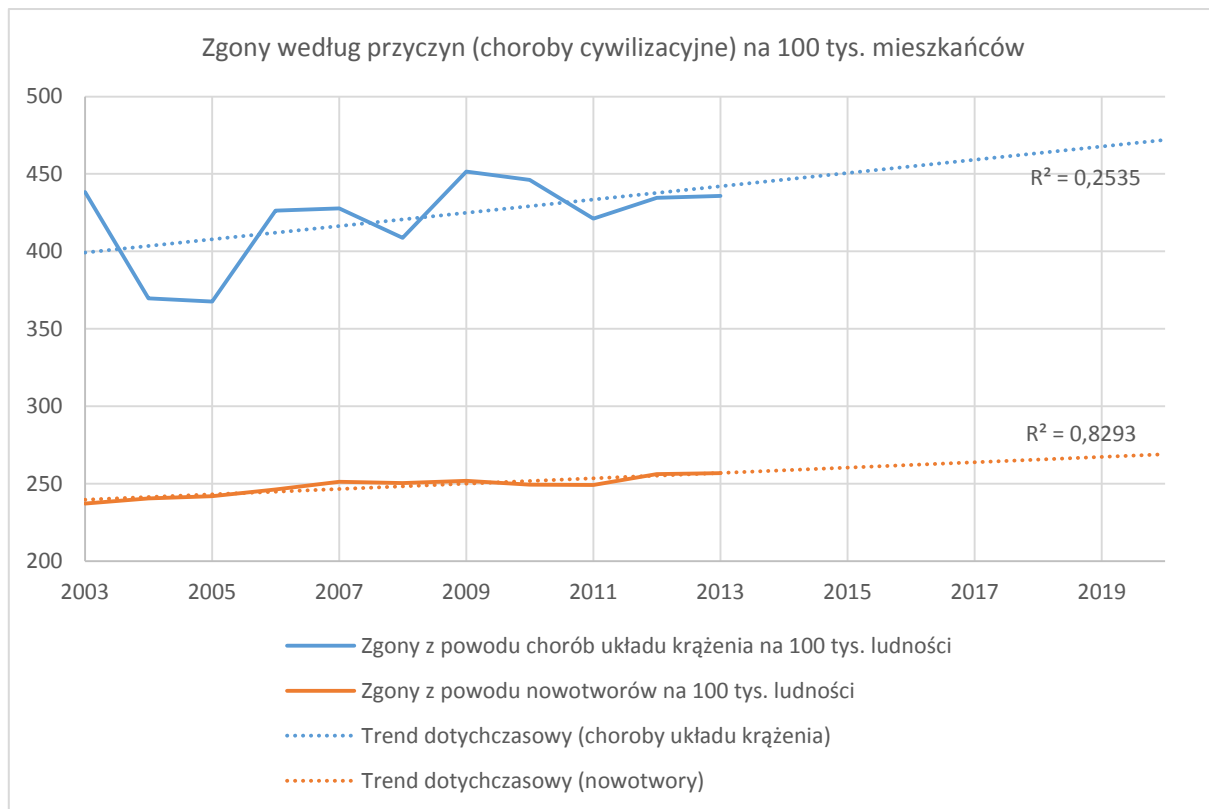
Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Zgony z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności		438,3	369,8	367,7	426,4	427,7	408,7	451,5	446,1	421,1	434,7	435,9	445,1	Const.
Dynamika wskaźnika	%		-15,6	-0,6	16,0	0,3	-4,4	10,5	-1,2	-5,6	3,2	0,3	2,1	
% wartości dla Polski	%	97,2	83,7	83,4	96,5	95,1	90,1	96,8	98,7	95,5	94,3	94,6	100,9	
Pozycja wśród województw		7	3	3	8	7	5	7	8	8	7	6	10	
Zgony z powodu nowotworów na 100 tys. ludności		237,3	240,5	242	246,3	251,4	250,6	252	249,4	249,2	256,3	256,9	235,5	

Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Dynamika wskaźnika	%		1,3	0,6	1,8	2,1	-0,3	0,6	-1,0	-0,1	2,8	0,2	-4,3	
% wartości dla Polski	%	95,8	97,9	96,8	96,1	96,1	93,4	94,0	93,1	95,3	92,7	95,8	90,3	
Pozycja wśród województw		6	8	5	6	6	3	3	4	4	4	5	2	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.37. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców

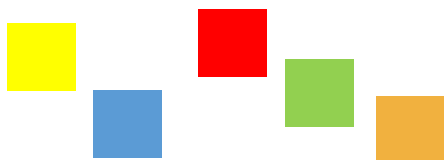

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

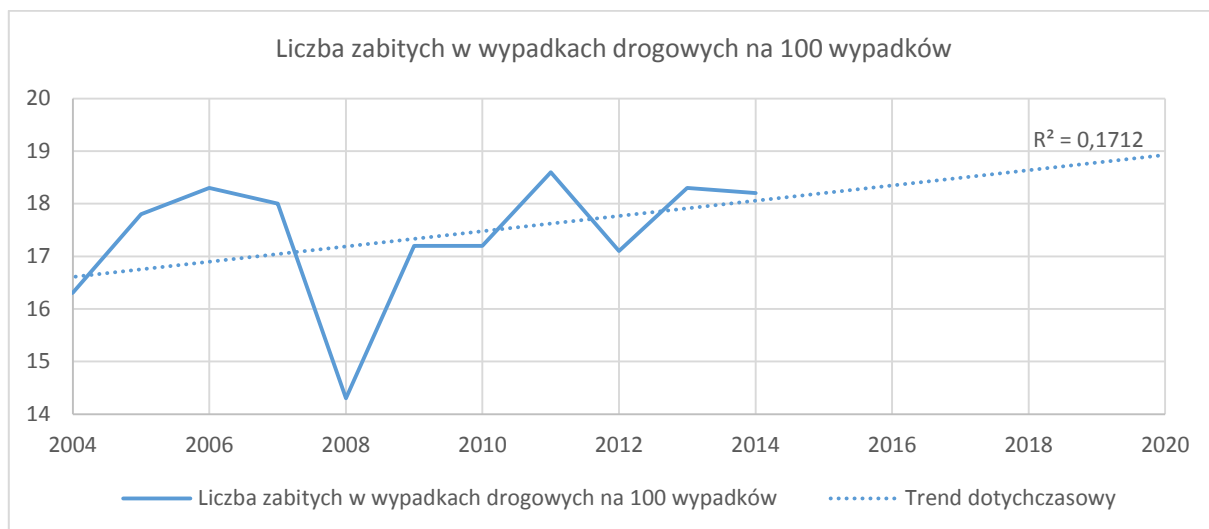
Tabela 3.40. Liczba zabitych i rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków		16,31	17,8	18,3	18	14,3	17,2	17,2	18,6	17,1	18,3	18,2	Spadek
Dynamika wskaźnika	%		9,1	2,8	-1,6	-20,6	20,3	0,0	8,1	-8,1	7,0	-0,5	
Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków		128,2	125,7	125,6	124	130,5	130	132,8	123,3	126,5	118,4	114,6	
Dynamika wskaźnika	%		-2,0	-0,1	-1,3	5,2	-0,4	2,2	-7,2	2,6	-6,4	-3,2	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

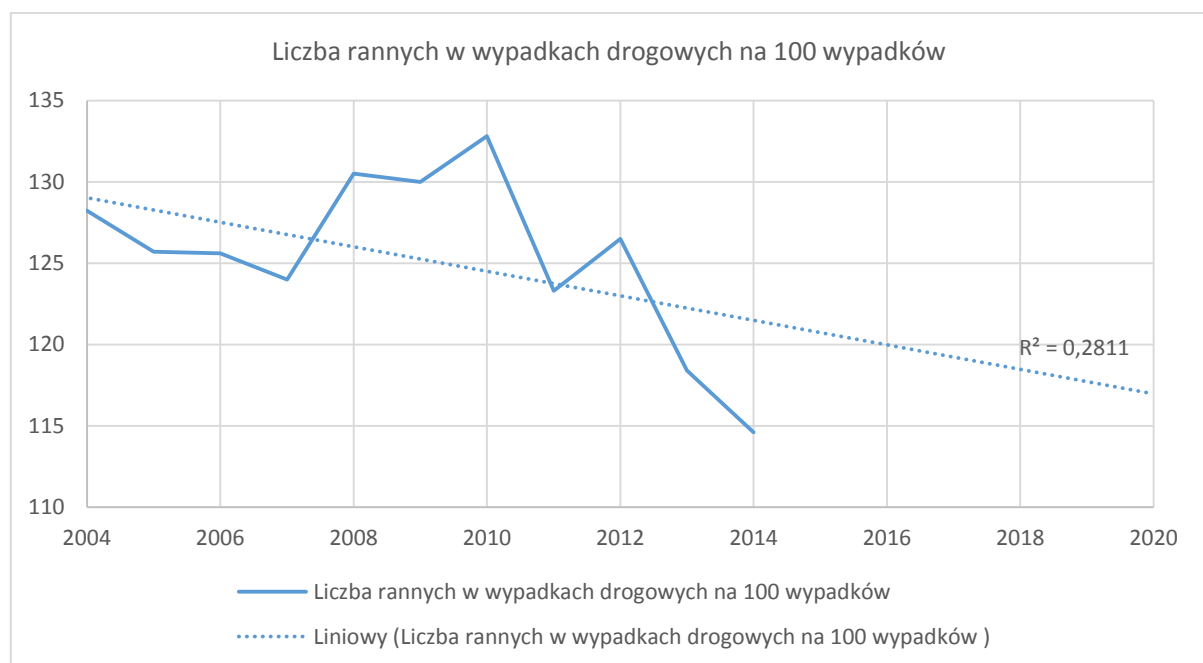

Wykres 3.38. Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.39. Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

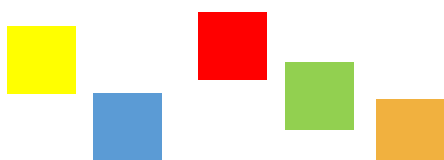
Tabela 3.41. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	%	66,6	67,3	69,1	68,7	69,0	68,7	69,0	70,3	70,1	69,0	65,60
Dynamika wskaźnika	%	3,9	1,1	2,7	-0,6	0,4	-0,4	0,4	1,9	-0,3	-1,6	-4,9
% wartości dla Polski	%	118,5	114,8	110,7	106,3	104,7	102,4	101,6	102,3	103,4	102,8	100,6
Pozycja wśród województw		5	6	5	7	8	9	10	9	9	8	11

Zakładana tendencja

Wzrost

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.40. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik **Liczba zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych na 100 tys. mieszkańców** (choroby układu krążenia) utrzymuje się w miarę na stałym poziomie z delikatną tendencją wzrostową. Podobną tendencję obserwujemy w kraju. Przekroczyliśmy w roku 2014 nieznacznie średnią wartość dla Polski, nadal wskazując dość niekorzystną sytuację na tle województw (10 miejsce). Choroby układu krążenia, w tym przede wszystkim choroba niedokrwienna serca i choroby naczyniowo-mózgowe są najczęstszą przyczyną zgonów w kraju, jak i w Europie. Zdecydowanie lepiej przedstawia się sytuacja w zakresie **Liczy zgonów**

w powodu nowotworów. Mimo, iż obserwowana jest tendencja wzrostowa, jest ona zdecydowanie słabsza niż w przypadku chorób układu krążenia. Liczba zgonów utrzymuje się od dłuższego czasu na podobnym poziomie, z lekkimi wahaniami i zanotowanym spadkiem w roku 2014. Liczba zgonów z powodów nowotworów jest o 45% mniejsza niż w przypadku chorób serca. Postęp współczesnej cywilizacji zmusza nas do podjęcia konkretnych działań mających na celu poprawę stanu zdrowia społeczeństwa koncentrując się na chorobach cywilizacyjnych, profilaktyce, wczesnej diagnostyce oraz leczeniu. Województwo podlaskie posiada walory środowiskowe, jak i naukowe, które powinny pomóc w realizacji założeń Strategii w tym zakresie.

W przypadku **Liczy zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków** nieustannie obserwujemy tendencję wzrostową. W roku 2014 zanotowano nieznaczny spadek wartości, zgodnie z zakładaną tendencją, lecz poziom spadku jest nieznaczny. Należy jednocześnie wskazać na bardzo duże roczne wahania tego wskaźnika. Przyczyną tego stanu rzeczy może być ciągle niezadawalający stan infrastruktury drogowej oraz coroczny wzrost liczby pojazdów na drogach. Lepiej sytuacja przedstawia się w przypadku **Liczy rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**, obserwujemy tendencję spadkową.

W ostatnich dwóch latach odnotowano najniższe wskaźniki w zakresie liczby rannych od roku 2004.

Wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw wskazuje trend wzrostowy. Jednak dynamika wzrostu jest bardzo powolna, a okresowe wahania wartości wskaźnika bardzo duże. Od 2012 obserwowany jest spadek wartości tego wskaźnika, w tym dosyć duży w 2014 r., uzyskujący poziom niemal 5%. Pozytywnym jest jednak fakt uzyskiwania przez województwo wyższej wartości tego wskaźnika niż średnia dla Polski. Nie mniej jednak wzrost wykrywalności przestępstw w Polsce w ostatnich latach był znacznie szybszy niż w regionie, stąd w roku 2014 r. obserwujemy już poziom bardzo zbliżony do średniej krajowej. Stąd można wnioskować, iż region nie odznacza się wysokoą skuteczności organów ścigania w wykrywaniu przestępstw jest (11 miejsce wśród województw). W porównaniu z 2013 rokiem, w 2014 pozycja województwa wśród innych regionów pogorszyła się aż o 3 miejsca.

Wskaźnik **Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: nowotwory** wykazuje silną korelację z *Odsetkiem gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,92), *liczbą uzyskanych patentów* (0,79) oraz *ludnością korzystającą z oczyszczalni ścieków ogólnej liczby ludność* (0,76). Ponadto wskaźnik wykazuje ujemną korelację ze wskaźnikiem *Emisja metanu CH₄* (-0,72) oraz *Liczbą rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,74). Obecny stan wiedzy merytorycznej nie pozwala jednak na postawienie odpowiednio wiarygodnej tezy co do charakteru i źródła występowania współzależności. Podobną sytuację obserwujemy w przypadku powiązania wskaźnika **Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: choroby układu krążenia** ze wskaźnikiem *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,85).

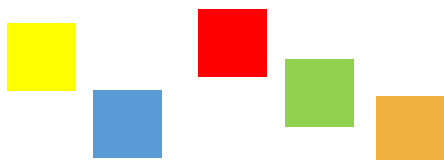
Analiza korelacji wykazała brak istotnych zależności ze wskaźnikiem **Liczby zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**.

Zanotowano istnienie korelacji wskaźnika **Wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę** ze wskaźnikiem *WDB na 1 pracującego* (0,76), co pozwala wnioskować, iż rozwój gospodarczy może prowadzić do zwiększonej skuteczności organów ścigania i prokuratury i tym samym przyczyniać się do wzrostu wskaźnika wykrywalności przestępstw. Pozostałe powiązania wskaźnika z *Udziałem odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych* (0,71), *Długością nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (-0,79), *Odsetkiem gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (-0,98) wydają się przypadkowe i nie znajdują wiarygodnego uzasadnienia.

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa* nie do końca realizują założenia Strategii. Odstępstwa od założeń Strategii obserwujemy w przypadku wzrostu *Liczby zgonów*

z powodu chorób cywilizacyjnych na 100 tys. mieszkańców (choroby układu krążenia oraz chorób nowotworowych), jak również wzrostu *Liczby zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków*. Symulacje wskazują, że zaobserwowane zmiany wartości wskaźników są niezgodne z tendencją oczekiwaną w najbliższych latach. Za zgodny z przyjętymi założeniami należy ocenić natomiast spadek wartości wskaźnika *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków*. Przedstawiona symulacja wskazuje, że zaobserwowane zmiany wartości wskaźników są zgodne z trendem przewidywanym

w Strategii. Należy jednak zauważyć, że obserwowana tendencja wzrostowa *liczby zabitych w wypadkach drogowych* może oznaczać większe prawdopodobieństwo zakończenia kolizji drogowej śmiercią

uczestnika niż zranieniem. *Spadek liczby rannych w wypadkach drogowych* należałoby ocenić pozytywnie jedynie

w sytuacji jednoczesnego spadku *liczby zabitych w wypadkach drogowych*. Niezgodnie z założeniami kształtuje się również sytuacja w zakresie wykrywalności przestępstw. Tendencja wzrostowa jest wprawdzie obserwowalna w długiej perspektywie czasowej, jednakże trend wzrostowy jest nieznaczny, przez co obserwowane jest zjawisko pogarszania się pozycji województwa w rankingu wszystkich regionów.

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r., które przyczyniły się do poprawy stanu zdrowia społeczeństwa prezentuje tabela 20 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.3.4. Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

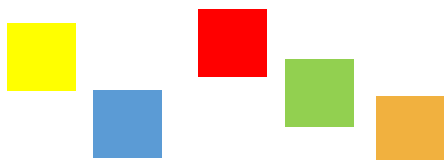
KONTEKST STRATEGICZNY. Rozwój gospodarki jest nierozzerwalnie związany z korzystaniem z zasobów naturalnych. Większość zasobów jest jednak ograniczona ilościowo bądź odnawia się w długim czasie. Dlatego Strategia przewiduje ochronę i racjonalne wykorzystanie zasobów, w tym przestrzeni. Efektywne użytkowanie zasobów jest również ważne ze względów ekonomicznych i geostrategicznych.

Za niezbędne Strategia uznaje przejście na rozwój zasobooszczędny, racjonalizację wykorzystania zasobów środowiska oraz przemyślane działania kompensacyjne. Wskazuje się na konieczność troski o środowisko i obowiązek stałego przeciwdziałania czynnikom oraz zjawiskom negatywnie oddziałującym na różnorodność biologiczną, także na ochronę krajobrazu.

W trosce o zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód dobrej jakości na potrzeby gospodarki i społeczeństwa, przewiduje się dążenie do jak najlepszego oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych, a także do propagowania zmian sposobu gospodarowania w zlewni, tak aby doprowadzić do zmniejszenia ryzyka zanieczyszczenia wód ze źródeł rozproszonych (rolniczych). Szczególnie intensywne działania formułuje się w obszarze jak najskuteczniejszej ochrony głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód podziemnych i powierzchniowych. Efektywna gospodarka wodna powinna prowadzić także do utrzymania niezbędnej ilości zasobów wody oraz usuwania bądź zmniejszania wszelkich zagrożeń związanych z jej deficytem i nadmiarem. Wsparcie w tym zakresie ukierunkowane ma być w szczególności na wykorzystanie inżynierii ekologicznej. Zakłada się wspieranie inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową, w tym w systemy odbioru ścieków komunalnych, budowę oczyszczalni ścieków, poprawę parametrów istniejących oczyszczalni, jak również wspieranie gospodarki osadami ściekowymi.

Na terenach o zabudowie rozproszonej, w tym w szczególności na obszarach wiejskich, zakłada się promowanie rozwoju indywidualnych systemów oczyszczania ścieków. Działania prorozwojowe mają się koncentrować wokół ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza z energetyki i transportu drogowego, w tym gazów cieplarnianych i pyłów oraz rozpowszechnienia technologii zwiększających efektywność produkcji i wykorzystania energii.

Zakłada się zapobieganie powstawaniu i zmniejszanie niekorzystnego oddziaływania związanego z wytwarzaniem i gospodarowaniem odpadami oraz, pośrednio, poprawę efektywności użytkowania zasobów nieodnawialnych środowiska. Realizacja tak postawionego celu wymaga stopniowego odchodzenia od systemu składowania odpadów do systemu opartego na przetwarzaniu i odzysku

surowców oraz energetycznym wykorzystaniu odpadów. Priorytetowym kierunkiem interwencji będzie wdrożenie selektywnego zbierania/odbierania odpadów komunalnych i objęcie nim wszystkich mieszkańców i organizacji województwa.

Przewiduje się zmniejszenie liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów oraz wspieranie niskoodpadowych technologii produkcji, a także efektywnych technologii odzysku i unieszkodliwiania, zagospodarowanie energetyczne odpadów komunalnych i odpadów z przemysłu spożywczego. Istotnym kierunkiem działań ma być wspieranie efektywności energetycznej, m.in. poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym oraz zwiększanie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, takiej jak np. oświetlenie.

Ukierunkowanie interwencji:

- a> Edukacja ekologiczna i zwiększenie aktywności prośrodowiskowej społeczeństwa
- b> Ochrona powietrza, gleb, wody i innych zasobów
- c> Efektywny system gospodarowania odpadami
- d> Gospodarka niskoemisyjna (w tym efektywność energetyczna)
- e> Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych oraz odtwarzanie i renaturalizacja ekosystemów zdegradowanych.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

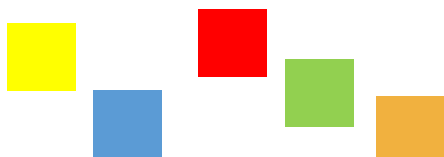
- *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności*
- *Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) w %*
- *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w %*

Tabela 3.42. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Tendencja zmian
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	61,2	62,1	62,8	62,4	63,7	62,5	62,5	63,6	65,5	66,4	66,8	Wzrost
Dynamika wskaźnika	%	1,7	1,5	1,1	-0,6	2,1	-1,9	0,0	1,8	3,0	1,4	0,6	
% wartości dla Polski	%	103,7	103,2	102,3	100,3	101,0	97,4	96,6	96,8	95,5	94,5	93,4	
Pozycja wśród województw		7	8	8	8	9	10	11	11	12	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.41. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków

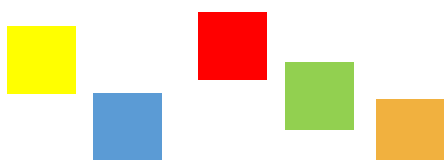
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

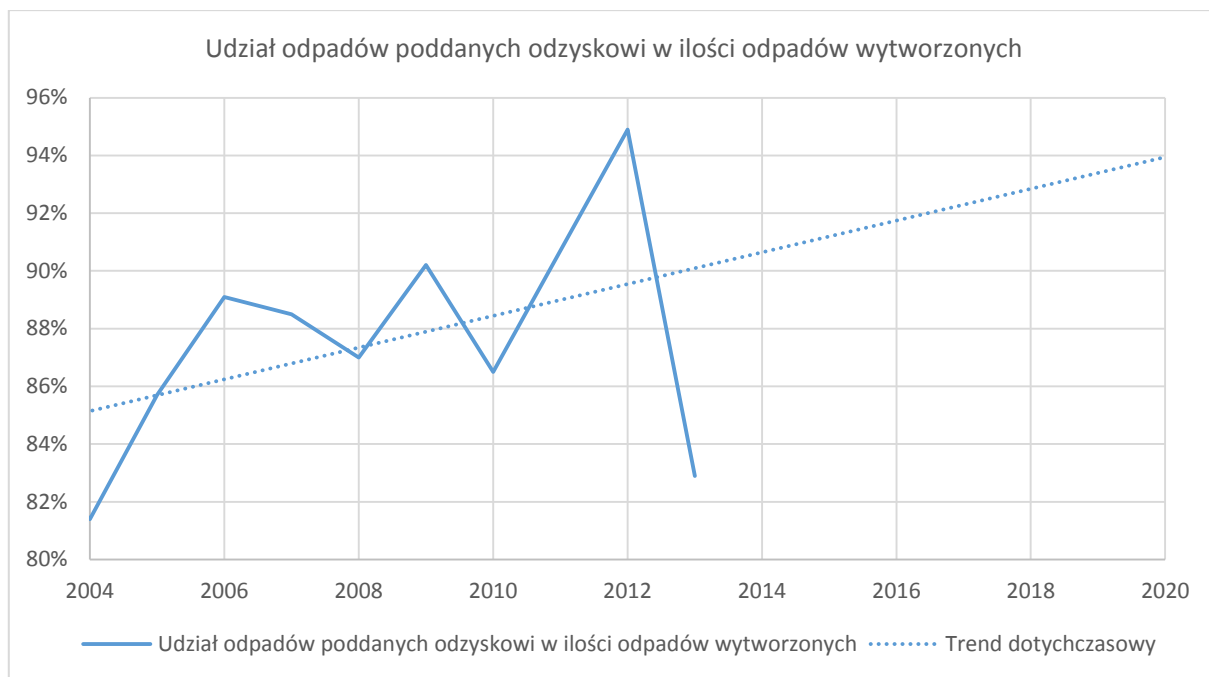
Tabela 3.43. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych	%	85,7	89,1	88,5	87,0	90,2	86,5	90,7	94,9	82,9	31,20	Wzrost
Dynamika wskaźnika	%	5,3	4,0	-0,7	-1,7	3,7	-4,1	4,9	4,6	-12,6	-62,4	
% wartości dla Polski	%	108,1	116,0	115,8	116,2	122,9	116,4	126,3	131,3	119,5	148,6	
Pozycja wśród województw		6	2	2	3	2	5	5	2	8	5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.42. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych

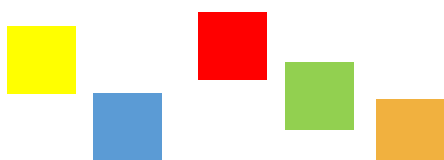
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

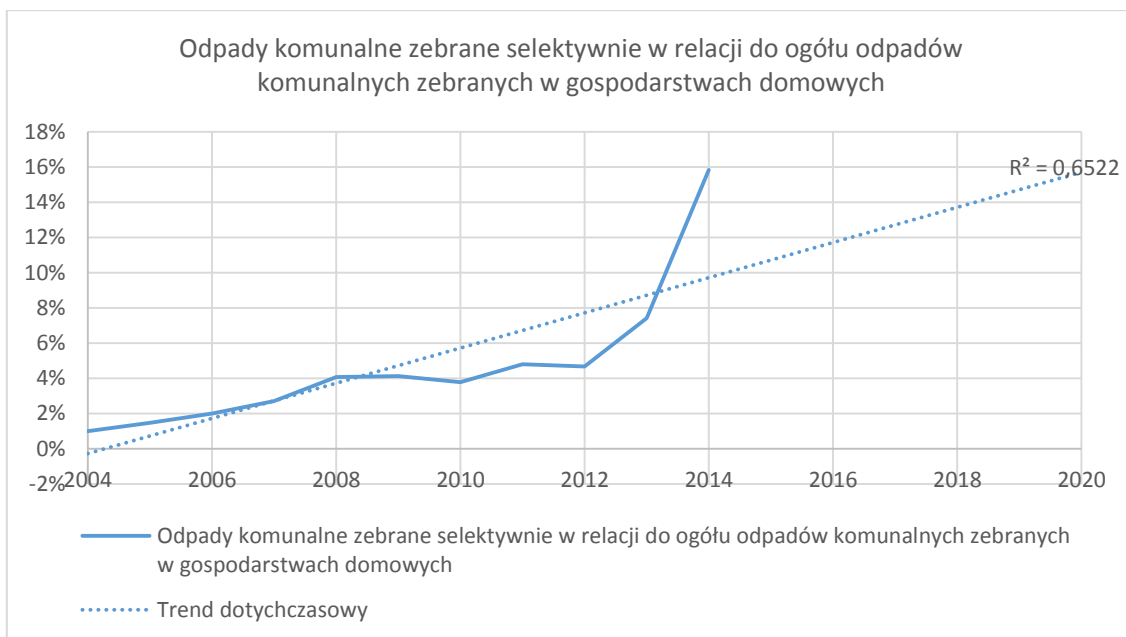
Tabela 3.44. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	Miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych	%	1,5	2,0	2,7	4,1	4,1	3,8	4,8	4,7	7,4	15,84	Wzrost
Dynamika wskaźnika	%	48,0	35,1	35,5	50,2	1,5	-8,5	27,2	-2,7	58,5	113,5	
% wartości dla Polski	%	49,0	53,2	55,3	62,0	52,5	43,6	49,0	44,4	51,5	74,8	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.43. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Liczba **Ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** charakteryzuje się niezmiennie od lat stałym trendem wzrostowym, zgodnie z pożądanym kierunkiem zmian. Dynamika zmian jest jednak bardzo powolna. Wartości wskaźnika są bliskie średniej wartości dla kraju. Nieustannie jednak region charakteryzuje się gorszą sytuacją w tym obszarze na tle pozostałych województw (obecnie 13 miejsce). Udział ludności korzystającej z oczyszczalni jest wciąż problemem regionu. Lepiej sytuacja wygląda w miastach, zdecydowanie gorzej na terenach wiejskich.

Dane dotyczące wskaźnika **Udziału odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych** pokazują drastyczny spadek wartości wskaźnika w roku 2014. Co jest spowodowane zmianą metody wyliczania jego wartości. Pomimo tego obserwowany jest trend wzrostowy wartości wskaźnika.

W relacji do średniej dla Polski oraz innych województw sytuacja regionu uległa poprawie.

Analogiczna sytuacja w przypadku wartości wskaźnika **Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych** w ramach którego również przyjęto nową metodę wyliczania jego wartości. Pomimo tego, sytuacja województwa w tym zakresie jest niezmiennie bardzo zła. Choć obserwowany jest trend wzrostowy. Jest on jednak zbyt wolny, aby w najbliższym czasie dorównać co najmniej średniej dla Polski. Większość wyprodukowanych odpadów trafia na składowiska, jedynie 15,84 % (wg wyliczeń przeprowadzonych nową metodą) jest zbierana selektywnie. Województwo podlaskie niezmiennie charakteryzuje się najgorszą sytuacją w zakresie odpadów komunalnych zbieranych selektywnie, na tle kraju. Pod względem wartości tego wskaźnika, niezmiennie od 2005 roku zajmuje 16 miejsce wśród województw. *Istnieje zatem potrzeba zintensyfikowania działań założonych w Strategii w kierunku wdrożenia selektywnego zbierania/odbierania odpadów komunalnych oraz objęcia tym systemem nim wszystkich mieszkańców i instytucji województwa; zmniejszenia liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów oraz wspierania niskoodpadowych technologii produkcji, jak również efektywnych technologii odzysku i unieszkodliwiania.*

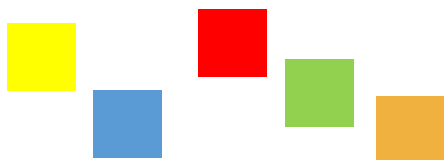
Analiza korelacji pokazuje, iż wskaźniki realizacji celu operacyjnego 3.4. *Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami* charakteryzuje różna struktura powiązań pomiędzy innymi wskaźnikami celów strategicznych i operacyjnych. Wskaźnik **Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków** wykazuje silną korelację z bardzo wieloma innymi wskaźnikami zwłaszcza ze wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym takimi jak: *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,96), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,93), *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,91), *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,88), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł* (0,86), *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,82), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,76). Wskazane powiązania są uzasadnione w kontekście rozwoju gospodarczego, który zgodnie z założeniami Unii Europejskiej powinien odbywać się z poszanowaniem sfery społecznej, środowiskowej i kulturalnej. Wzrost wartości wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego jest zależny między innymi od jakości życia społeczno-gospodarczego ludności. Zwiększenie dostępu społeczności do infrastruktury społecznej, zaspakajającej podstawowe warunki społeczno-bytowe jest zatem w ścisłej korelacji z rozwojem gospodarczym.

Ponadto analiza korelacji wykazała silną zależność wskaźnika z *Liczbą uzyskanych patentów w województwie* (0,91) oraz *Nakładami na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB* (0,85). Co może świadczyć, iż rozwój w kierunku ochrony środowiska naturalnego jest w pewnym w stopniu powiązany z rozwojem innowacyjności w województwie. Województwie podlaskie rozwija i promuje wykorzystywanie innowacyjnych technologii w realizacji polityki ekologicznego rozwoju regionu. Co więcej na wykorzystywanie nowoczesnych technologii w zakresie ochrony środowiska naturalnego może wskazywać wysoka korelacja z wskaźnikiem: *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,86) oraz *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,80).

Inne pozytywne powiązania wskaźnika *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków* to wysoka korelacja ze wskaźnikami kapitału społecznego oraz wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska naturalnego. Może to wskazywać, iż społeczeństwo wykazujące wyższy poziom kapitału społecznego jest bardziej zaangażowane w kwestie ochrony środowiska naturalnego. Świadczą o tym wysokie współczynniki korelacji z takimi wskaźnikami jak: *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,88), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,74), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,81), *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,91), *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku* (0,82), *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,75), a także silna negatywna korelacja ze wskaźnikiem *Emisja metanu CH₄* (-0,93).

Wydaje się przypadkowe powiązanie *Liczb ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków* z wysoką *Liczbą zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych (nowotwory)* (0,76) oraz *Drogami o twardej nawierzchni na 100 km²* (0,81). Brak jest wiarygodnych argumentów potwierdzających zasadność występowania faktycznej korelacji w tych obszarach

Wskaźnik **Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych)** wykazuje dodatnią korelację ze Wskaźnikiem wykrywalności

sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę (0,71) oraz korelację ujemną z *Odsetkiem gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (-0,76). Zidentyfikowane powiązania wydają się być jednak przypadkowe, bez możliwości ich racjonalnego wytłumaczenia.

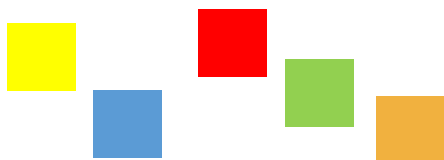
Wskaźnik ***Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku*** wykazuje również silne korelacje z wieloma różnymi wskaźnikami, między innymi ze wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym, tj. *WDB na 1 pracującego w tys. zł* (0,92), *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,88), *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca* (0,81), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,77), *Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca* (0,76), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,76), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,72), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,71). Rozwój technologii

w zakresie gospodarki odpadami przyczynia się do zapewnienia ładu społeczno-gospodarczego, zapewniając odpowiednie warunki dla rozwoju gospodarczego, co może posiadać przełożenie się na wzrost wartości podstawowych wskaźników gospodarczych.

Analizowany wskaźnik wykazuje również silną korelację ze wskaźnikiem *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,97), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB* (0,82), oraz *Liczba uzyskanych patentów w województwie* (0,82). Analogicznie, jak w przypadku poprzedniego wskaźnika, możemy mówić, iż rozwój w kierunku ochrony zasobów naturalnych jest w pewnym stopniu powiązany z rozwojem innowacyjności w regionie. Ekoinnowacje stanowią klucz do rozwoju i konkurencyjności regionu, również w skali europejskiej. Na wykorzystywanie nowoczesnych technologii w zakresie ochrony środowiska naturalnego może wskazywać również wysoka korelacja z wskaźnikiem *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,97).

Zanotowano również silną korelację wskaźnika charakteryzującego gospodarkę opadami ze wskaźnikami kapitału społecznego oraz wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska. Co, analogicznie jak w przypadku poprzedniego wskaźnika, może podkreślać znaczenie wzrostu poziomu kapitału społecznego na świadomość i zaangażowanie w kwestie ochrony środowiska. Świadczą o tym wysokie współczynniki korelacji z takimi wskaźnikami jak: *Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55 lat i więcej* (0,92), *Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne)* (0,78), *Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych* (0,91), *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczby ludności* (0,82), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,81), *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,79), *Korzystających z instalacji gazowej w ogólnej liczbie ludności* (0,73), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,72).

Nie znajduje się natomiast wiarygodnego uzasadnienia korelacja analizowanego wskaźnika z następującymi wskaźnikami: *Drogi o twardej nawierzchni na 100 km²* (0,76) oraz *Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków* (-0,75).

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników monitorujących realizację celu operacyjnego *Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami* są zgodne z przyjętymi założeniami. Odnotowano zarówno wzrost liczby *Ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków*, wzrost *Udziału odpadów poddanych odzyskowi*, jak i wzrost *Udziału odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych*. Symulacje wskazują, że zmiany wartości wskaźników przewidywane w najbliższych latach są zgodne z zakładanym trendem wzrostowym. Poprawa wartości wskaźników nie zawsze jest jednak zadowalająca. W przypadku *Ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków* szła ona w parze z pogorszeniem się sytuacji regionu wobec innych województw (spadek pozycji w rankingu), a w przypadku wskaźnika *Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu*

Działania realizowane przez Samorząd Województwa Podlaskiego w 2015 r. dotyczące ochrony środowiska i racjonalnego gospodarowania jego zasobami zawiera tabela 21 w załączniku nr 1 do Raportu.

3.3.5. Wnioski

Cel strategiczny 3. Jakość życia. Przeprowadzona analiza wskazuje, że poprawa jakości życia w regionie następuje w niektórych obszarach wyspecyfikowanych w Strategii. Poprawa ta nie ma jednak wystarczającego przełożenia na zmianę sytuacji demograficznej regionu.

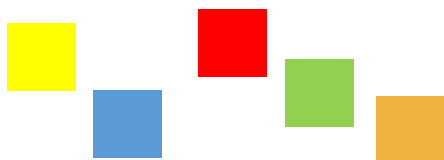
A. Województwo podlaskie charakteryzuje się corocznie wysokim negatywnym saldem migracji, co w połączeniu z niskim przyrostem naturalnym prowadzi do poważnych problemów demograficznych, w tym postępującego wyludniania się niektórych regionów oraz ich coraz silniejszej peryferyzacji. Odwrócenie tej niekorzystnej tendencji stanowi bardzo duże wyzwanie i wymaga szerokiego działania w celu poprawienia wielu aspektów społeczno-gospodarczych w województwie podlaskim.

Wyniki przeprowadzonych prognoz są alarmujące. Przy zachowaniu obecnej dynamiki, Saldo migracji, w 2019 roku może wahać się w następujących przedziałach:

- Województwo podlaskie **Saldo migracji na 1000 osób** od: -1,2 do: -2,5.
- Polska **Saldo migracji na 1000 osób** od: 0,2 do: -0,7.

Prawdopodobieństwo uzyskania przez region wyniku dla **PKB per capita** pomiędzy wartościami wyznaczonymi przez powyższe prognozy wynosi 95%.

W długim okresie średnia wartość wskaźnika **Saldo migracji na 1000 osób**, to około -1,7. Prognoza z wykorzystaniem modelu ARIMA wskazuje iż w przyszłych latach wartość wskaźnika ustabilizuje się na niekorzystnym poziomie -1,8, z 95 procentowym przedziałem wahań od -2,5 do -1,1. Górna granica przedziału leży zdecydowanie poniżej wartości docelowej założonej w Strategii co pozwala twierdzić, iż jej osiągnięcie w perspektywie do roku 2020 jest bardzo mało prawdopodobne. Prognoza wartości analizowanego wskaźnika dla Polski również wskazuje na stabilizację **Salda**

migracji na 1000 osób, z tym, że na dużo wyższym poziomie niż wartość dla województwa podlaskiego. Wg. Prognozy ARIMA(1,1,1) przeciętna wartość wskaźnika dla Polski w roku 2019 wynosić będzie -0,2 i na 95% zawierać się będzie pomiędzy wartościami -0,7 a 0,2.

Wskaźnik salda migracji praktycznie nie wykazuje silnych korelacji z innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego. Wyjątkiem jest stosunkowo wysoki poziom korelacji **Salda migracji** ze wskaźnikiem:

- *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale), osób w wieku 15-24 lata (0,77).*

Może to wskazywać, że jednym z czynników pozytywnie oddziałujących na migracje w województwie jest możliwość znalezienia pracy przez osoby w młodym wieku i ta właśnie grupa jest najbardziej mobilna pod względem podejmowania decyzji o wyjeździe z województwa.

B. Wynagrodzenia w województwie podlaskim należą do grupy najniższych w kraju. Plasuje się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej i do roku 2013 systematycznie wzrastał. W roku 2014 nastąpił jednak niewielki spadek wartości wskaźnika, co wpłynęło negatywnie na pozycję województwa podlaskiego (w roku 2013 województwo podlaskie było 6 województwem pod względem **Przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**, natomiast w roku 2014 dopiero 10). Przy zachowaniu obecnej dynamiki **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**, w 2019 roku możemy się spodziewać następującego scenariusza wartości przeciętnego dochodu dla regionu:

1. **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym** województwa podlaskiego – 1 461,95 zł. stanowiący 95% średniej dla Polski 1 538,70 zł.

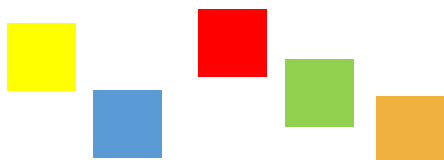
Wartości tej prognozy mogą się wahać w następujących przedziałach:

- Województwo podlaskie **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym** od: 1 260,09 zł do: 1 663,82 zł.
- Polska **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym** od: 1 358,83 zł do: 1 718,58 zł.

Co oznacza, że **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym** województwa podlaskiego w roku 2019 może się kształtować pomiędzy około 73% do około 122%.

Prawdopodobieństwo uzyskania przez region wyniku dla **Przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym** pomiędzy wartościami wyznaczonymi przez powyższe prognozy wynosi 95%.

Zgodnie z prognozą wartość wskaźnika w roku 2019 z prawdopodobieństwem 95% zawierać się będzie pomiędzy wartościami: 1260,09 zł., a 1663,82 zł. Bardzo podobną dynamikę można zaobserwować w przypadku wartości wskaźnika dla Polski, dlatego też analogiczna prognoza wskazuje, iż w 2019 roku średnia wartość dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym będzie wyższa od wartości w województwie podlaskim o podobny rząd wielkości jak w roku 2014 i wyniesie 1 538,7 zł, z 95% przedziałem wahań pomiędzy 1358,83 zł. a 1718,58 zł. Warto zauważyć, że przedziały wahań obydwu prognoz (dla kraju i dla województwa) mocno na siebie zachodzą, co wskazuje, iż istnieje duże prawdopodobieństwo, że wartość wskaźnika województwa podlaskiego w roku 2019 będzie równa, bądź wyższa od wartości krajowej.

Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym, jako jeden z głównych indykatorów poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w województwie, wykazuje bardzo dużo powiązań z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii. W naturalny sposób na poziom dochodów w regionie wpływa rozwój gospodarczy (należy przy tym pamiętać, że analizowany wskaźnik nie mówi nic o dystrybucji tych dochodów w populacji regionu), przez co wiele wskaźników rozwoju gospodarczego wykazuje dużą, korelację ze wskaźnikiem **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**.

Biorąc pod uwagę silne korelacje wskaźnika **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** ze wskaźnikami:

- Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,86),
- Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym (0,88),
- WDB na 1 pracującego w tys. zł (0,99),
- Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,77),
- Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,77),
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - relacja do PKB (ceny bieżące) (0,78),
- Liczba uzyskanych patentów (0,71).

Pozostałe obszary, w których zauważalna jest silna korelacja ze wskaźnikiem to (jak w przypadku innych wskaźników rozwoju gospodarczego) ochrona środowiska naturalnego:

- Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,94),
- Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,95),
- Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,86),
- Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,71).

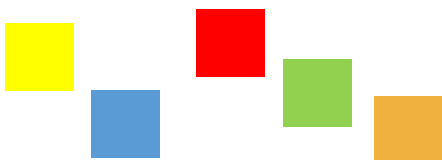
Oraz kapitał społeczny i infrastruktura sieciowa:

- Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,92),
- Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,91),
- Udział dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) (0,99),
- Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,75),
- Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,97),
- Drogi o twardej nawierzchni na 100km² (0,98).

C. Uzyskanie założeń strategicznych będzie istotnie zależne od realizacji celów operacyjnych:

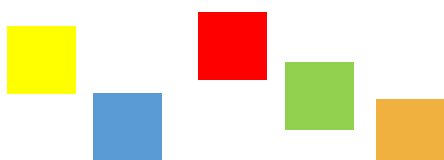
I. Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych:

Wskaźnik **Przyrost naturalny na 1000 ludności**, wykazywał stałą tendencję spadkową do 2013 r. Od tego roku, zanotowano wzrost jego wartości. Ponieważ sytuacja demograficzna w dużej mierze zależy od sytuacji gospodarczej całego kraju oraz polityki prorodzinnej realizowanej na szczeblu krajowym, możliwości oddziaływania na ten wskaźnik na poziomie

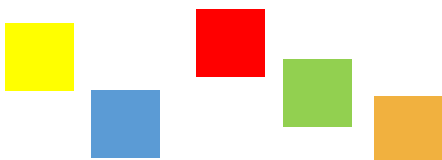

regionalnym są dosyć ograniczone. Możliwe jest jednak oddziaływanie na wskaźniki demograficzne w sposób pośredni, poprzez poprawę warunków życia w regionie. Tym samym na znaczeniu nabierają działania sygnalizowane jako konieczne do podjęcia, w obszarach realizacji innych celów operacyjnych, ukierunkowane na oddziaływanie na wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego.

- II. **Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej:** analizy wskazują na niepełną realizację celu operacyjnego. Odstępstwo dotyczy przede wszystkim wzrostu **Wskaźnika zagrożenia ubóstwem**. W regionie cały czas mamy do czynienia z występowaniem czynników powodujących wzrost liczby osób żyjących w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji jest niższy niż 50% średnich dochodów w kraju (m.in. bezrobocie, niski poziom wykształcenia i związany z tym niski status zawodowy oraz inne czynniki powodujące wykluczenie społeczne). Także w tym przypadku, na znaczeniu nabierają działania sygnalizowane jako konieczne do podjęcia, w obszarach realizacji innych celów operacyjnych, ukierunkowane na oddziaływanie na wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego.
- III. **Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego:** Wartości wskaźników monitorujących realizację celu nie do końca realizują założenia Strategii. Odstępstwa od założeń Strategii obserwowane są w przypadku wzrostu **Liczbę zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych na 100 tys. mieszkańców (choroby układu krążenia oraz chorób nowotworowych)**, jak również wzrostu **Liczbę zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**. Przeprowadzone prognozy wartości wskaźników wskazują, że obserwowane będą kształtowały się niezgodnie z tendencją oczekiwaną w najbliższych latach. Zgodnie z przyjętymi założeniami należy ocenić natomiast spadek wartości wskaźnika **Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków** oraz wzrost **Wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę**. Przedstawiona symulacja wskazuje, że zaobserwowane zmiany wartości wskaźników są zgodne z trendem przewidywanym w najbliższych latach. Należy jednak zauważyć, że obserwowana tendencja wzrostowa **liczby zabitych w wypadkach drogowych** może oznaczać większe prawdopodobieństwo zakończenia kolizji drogowej śmiercią uczestnika niż zranieniem. **Spadek liczby rannych w wypadkach drogowych** należałoby ocenić pozytywnie jedynie w sytuacji jednoczesnego spadku **liczby zabitych w wypadkach drogowych**. Niezgodnie z założeniami kształtuje się także sytuacja w zakresie bezpieczeństwa publicznego. Spada **wykrywalność przestępstw**. Przewiduje się trend wzrostowy wartości tego wskaźnika jednak na niewielkim poziomie. Jednocześnie obserwowane jest zjawisko pogarszania się pozycji województwa w rankingu wszystkich regionów.
- IV. **Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami:** Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników realizacji celu kształtowały się zgodnie z założonym trendem. Poprawa wartości wskaźników nie zawsze jest jednak zadowalająca. W przypadku **Ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** szła ona w parze z pogorszeniem się sytuacji regionu wobec innych województw (spadek pozycji w rankingu), a w przypadku wskaźnika **Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych** nie przyczyniła się do poprawy tej pozycji. Od dziesięciu lat

województwo podlaskie zajmuje 16 miejsce w kraju pod względem wartości obserwowanego wskaźnika.

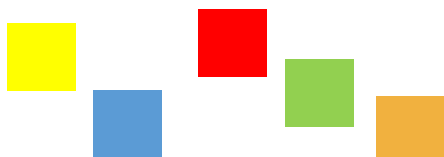

4. Ocena stopnia realizacji Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)

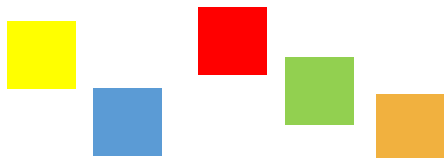
Monitoring Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3), oparty został o analizę poziomu i dynamiki współczynnika lokalizacji (LQ) w powiązaniu z analizą zmian poziomu przychodów z podatków PIT i CIT na poziomie grup PKD. Jako obszar odniesienia do obliczenia współczynnika lokalizacji przyjęto Polskę. Dane o liczbie pracowników na poziomie poszczególnych grup PKD pozyskane zostały z Urzędu Statystycznego w Białymstoku. Dane te zostały opracowane dla lat 2010-2014 na podstawie sprawozdania Z-06 o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy i dotyczą podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Poniższa tabela prezentuje zestawienie sekcji i działów PKD objętych analizą.

Tabela 4.1. Grupy i sekcje PKD objęte analizą LQ

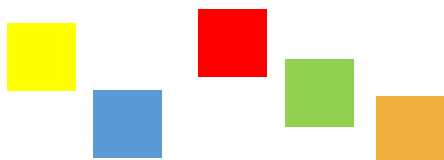
PKD	Wyszczególnienie
A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO
011	Uprawy rolne inne niż wieloletnie
012	Uprawa roślin wieloletnich
014	Chów i hodowla zwierząt
015	Uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana)
016	Działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach
021	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych
024	Działalność usługowa związana z leśnictwem
C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE
101	Przetwarzanie i konserwowanie mięsa oraz produkcja wyrobów z mięsa
102	Przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków
103	Przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw
105	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich
106	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych
107	Produkcja wyrobów piekarskich i mącznych
108	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych
109	Produkcja gotowych paszy i karmy dla zwierząt
110	Produkcja napojów
131	Przygotowanie i przedzenie włókien tekstylnych
139	Produkcja pozostałych wyrobów tekstylnych
141	Produkcja odzieży, z wyłączeniem wyrobów futrzarskich
152	Produkcja obuwia
161	Produkcja wyrobów tartacznych
162	Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i materiałów używanych do wyplatania
172	Produkcja wyrobów z papieru i tektury

PKD	Wyszczególnienie
181	Drukowanie i działalność usługowa związana z poligrafią
204	Produkcja mydła i detergentów, środków myjących i czyszczących, wyrobów kosmetycznych i toaletowych
231	Produkcja szkła i wyrobów ze szkła
233	Produkcja ceramicznych materiałów budowlanych
236	Produkcja wyrobów z betonu, cementu i gipsu
237	Cięcie, formowanie i wykańczanie kamienia
251	Produkcja metalowych elementów konstrukcyjnych
252	Produkcja zbiorników, cystern i pojemników metalowych
256	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; obróbka mechaniczna elementów metalowych
257	Produkcja wyrobów nożowniczych, sztućców, narzędzi i wyrobów metalowych ogólnego przeznaczenia
259	Produkcja pozostałych gotowych wyrobów metalowych
271	Produkcja elektrycznych silników, prądnic, transformatorów, aparatury rozdzielczej i sterowniczej energii elektrycznej
282	Produkcja pozostałych maszyn ogólnego przeznaczenia
283	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa
289	Produkcja pozostałych maszyn specjalnego przeznaczenia
301	Produkcja statków i łodzi
310	Produkcja mebli
321	Produkcja wyrobów jubilerskich, biżuterii i podobnych wyrobów
325	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne
329	Produkcja wyrobów, gdzie indziej niesklasyfikowana
331	Naprawa i konserwacja metalowych wyrobów gotowych, maszyn i urządzeń
332	Instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia
D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH
E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ
360	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
370	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
381	Zbieranie odpadów
382	Przetwarzanie i unieszkodliwianie odpadów
383	Odzysk surowców
F	BUDOWNICTWO
411	Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków
412	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieskalnych
421	Roboty związane z budową dróg kołowych i szynowych
422	Roboty związane z budową rurociągów, linii telekomunikacyjnych i elektroenergetycznych
429	Roboty związane z budową pozostałych obiektów inżynierii lądowej i wodnej
431	Rozbiórka i przygotowanie terenu pod budowę
432	Wykonywanie instalacji elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych i pozostałych instalacji budowlanych

PKD	Wyszczególnienie
433	Wykonywanie robót budowlanych wykończeniowych
439	Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane
G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE
451	Sprzedaż hurtowa i detaliczna pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli
452	Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli
453	Sprzedaż hurtowa i detaliczna części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli
461	Sprzedaż hurtowa realizowana na zlecenie
462	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt
463	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i wyrobów tytoniowych
464	Sprzedaż hurtowa artykułów użytku domowego
466	Sprzedaż hurtowa maszyn, urządzeń i dodatkowego wyposażenia
467	Pozostała wyspecjalizowana sprzedaż hurtowa
469	Sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana
471	Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach
472	Sprzedaż detaliczna żywności, napojów i wyrobów tytoniowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
473	Sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów silnikowych na stacjach paliw
474	Sprzedaż detaliczna narzędzi technologii informacyjnej i komunikacyjnej prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
475	Sprzedaż detaliczna artykułów użytku domowego prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
476	Sprzedaż detaliczna wyrobów związanych z kulturą i rekreacją prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
477	Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
478	Sprzedaż detaliczna prowadzona na straganach i targowiskach
479	Sprzedaż detaliczna prowadzona poza siecią sklepową, straganami i targowiskami
H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA
494	Transport drogowy towarów oraz działalność usługowa związana z przeprowadzkami
522	Działalność usługowa wspomagająca transport
J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA
601	Nadawanie programów radiofonicznych
602	Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
611	Działalność w zakresie telekomunikacji przewodowej
620	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana
631	Przetwarzanie danych; zarządzanie stronami internetowymi (hosting) i podobna działalność; działalność portali internetowych
M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA
691	Działalność prawnicza
692	Działalność rachunkowo-księgowa; doradztwo podatkowe
711	Działalność w zakresie architektury i inżynierii oraz związane z nią doradztwo techniczne
712	Badania i analizy techniczne
731	Reklama
749	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana

PKD	Wyszczególnienie
N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA
783	Pozostała działalność związana z udostępnianiem pracowników
791	Działalność agentów i pośredników turystycznych oraz organizatorów turystyki
801	Działalność ochroniarska, z wyłączeniem obsługi systemów bezpieczeństwa
802	Działalność ochroniarska w zakresie obsługi systemów bezpieczeństwa
812	Sprzątanie obiektów
813	Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni
829	Działalność komercyjna, gdzie indziej niesklasyfikowana
P	EDUKACJA
851	Wychowanie przedszkolne
852	Szkoły podstawowe
853	Gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem szkół policealnych
854	Szkoły policealne oraz wyższe
855	Pozaszkolne formy edukacji
856	Działalność wspomagająca edukację
Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA
861	Działalność szpitali
862	Praktyka lekarska
869	Pozostała działalność w zakresie opieki zdrowotnej
873	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych
879	Pozostała pomoc społeczna z zakwaterowaniem
881	Pomoc społeczna bez zakwaterowania dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych
889	Pozostała pomoc społeczna bez zakwaterowania
S	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA
951	Naprawa i konserwacja komputerów i sprzętu komunikacyjnego
960	Pozostała indywidualna działalność usługowa

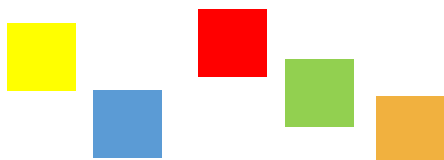
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US Białystok.

Ze względu na tajemnicę statystyczną dane dla niektórych grup PKD nie były dostępne dla każdego roku w analizowanym okresie. Dane dotyczące przychodów z podatków CIT i PIT zostały pozyskane z Izby Skarbowej w Białymstoku.

Wartości LQ dla województwa podlaskiego dla poszczególnych sekcji PKD w latach 2010-2014 przedstawione są w poniższej tabeli.

Tabela 4.2. Wartości współczynnika LQ dla poszczególnych sekcji PKD

PKD	Wyszczególnienie	LQ				
		2010	2011	2012	2013	2014
A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	0,94	0,96	0,97	0,99	0,95
C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	0,71	0,71	0,72	0,71	0,72

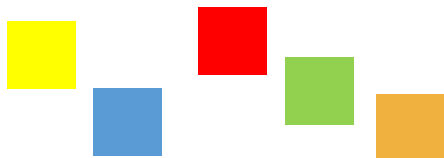
PKD	Wyszczególnienie	LQ				
		2010	2011	2012	2013	2014
D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	0,37	0,38	0,41	0,41	0,37
E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ	0,78	0,77	0,78	0,78	0,79
F	BUDOWNICTWO	0,73	0,76	0,76	0,80	0,83
G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE	0,74	0,75	0,73	0,71	0,70
H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	0,36	0,37	0,37	0,40	0,42
J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA	0,24	0,23	0,21	0,24	0,25
M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	0,31	0,31	0,29	0,28	0,28
N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	0,34	0,34	0,40	0,32	0,27
P	EDUKACJA	1,09	1,09	1,09	1,09	1,06
Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	1,02	1,01	1,02	1,02	1,02
S	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	0,45	0,48	0,49	0,46	0,49

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Białymstoku.

Kolejna tabela prezentuje wpływy z tytułu podatków CIT i PIT w poszczególnych sekcjach PKD w województwie podlaskim.

Tabela 4.3. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w województwie podlaskim (tys. zł)

PKD	Wyszczególnienie	Wpływy z podatku PIT w województwie podlaskim (tys. zł.)			Wpływy z podatku CIT w województwie podlaskim (tys. zł)		
		2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	22 888,64	24 136,20	26 312,05	808,88	555,74	2 133,24
C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	184 944,64	204 758,52	221 185,79	156 355,16	79 310,99	108 374,82
D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	20 542,33	18 860,00	23 288,49	6 232,99	4 967,96	8 147,13
E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ	10 466,48	11 295,49	12 147,37	4 872,67	4 657,86	5 533,65
F	BUDOWNICTWO	86 278,63	98 357,73	109 613,60	22 216,61	27 273,37	44 614,74
G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE	179 670,83	190 955,43	208 114,07	38 105,85	43 263,98	37 483,51
H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	53 643,62	58 682,63	63 434,94	4 787,50	7 418,17	3 115,82
J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA	18 487,80	20 228,26	25 471,34	3 517,91	4 886,36	7 471,53
M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	65 819,99	68 073,07	71 169,13	1 826,06	2 823,64	4 028,46
N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	14 940,54	15 338,93	16 794,56	1 808,66	2 595,17	985,02
P	EDUKACJA	95 572,15	101 877,16	106 622,04	105,88	177,93	188,75

PKD	Wyszczególnienie	Wpływy z podatku PIT w województwie podlaskim (tys. zł.)			Wpływy z podatku CIT w województwie podlaskim (tys. zł)		
		2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	116 562,09	122 158,92	130 968,53	1 737,25	1 476,70	1 791,26
S	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	15 461,38	16 047,12	13 757,79	505,33	1 114,86	654,29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Białymstoku.

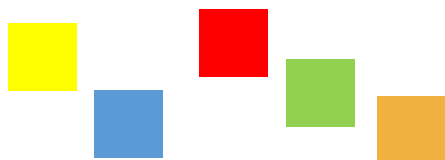
Analiza zaprezentowanych danych wskazuje, że sekcjami PKD z województwa podlaskiego, które wyróżniają się na tle kraju są sekcje: **P edukacja** oraz **Q opieka zdrowotna i pomoc społeczna**. W tych sekcjach współczynnik LQ kształtował się w każdym z analizowanych lat powyżej 1, co oznacza, że poziom zatrudnienia w województwie podlaskim był relatywnie wyższy od zatrudnienia w Polsce. Jednak w ujęciu dynamicznym w powyższych sekcjach nie zanotowano tendencji wzrostowych, a jedynie utrzymywanie się wysokiego relatywnego stanu zatrudnienia. Poza dwiema wymienionymi sekcjami na tle innych sekcji PKD w województwie podlaskim wysokie wartości współczynnika LQ charakteryzowała się sekcja **A rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo**. W sekcji A zanotowano również największy wzrost przychodów z tytułu podatku CIT w latach 2013 – 2015, których wartość wzrosła z 809 tysięcy w roku 2013 do 2,1 mln w roku 2015. Największy względny wzrost zatrudnienia wśród sekcji PKD w analizowanym okresie odnotowały sekcje: **H transport i gospodarka magazynowa**, w której średni wzrost LQ z roku na rok wyniósł blisko 39% oraz sekcja **F budownictwo**, w której LQ średniorocznie wzrastało o 34%. Natomiast największe relatywne spadki zatrudnienia odnotowano w sekcjach **N działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca** oraz **M działalność profesjonalna, naukowa i techniczna**, w tym jednak przypadku odnotowano znaczny wzrost przychodów z podatku CIT, które w latach 2013-2015 średniorocznie wzrastały o prawie 50%. Dziesięć grup PKD, dla których zanotowano najwyższe wartości współczynnika LQ w analizowanym okresie przedstawiono w następującej tabeli.

Tabela 4.4. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ

Grupa PKD	Nazwa	2010	2011	2012	2013	2014
13.1	Przygotowanie i przędzenie włókien tekstylnych	b.d.	b.d.	b.d.	20,83	b.d.
28.3	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	6,30	7,26	7,49	7,43	7,66
10.5	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	5,43	5,97	6,50	6,41	6,71
01.2	Uprawa roślin wieloletnich	b.d.	2,76	4,53	b.d.	b.d.
30.1	Produkcja statków i łodzi	2,30	2,33	2,12	2,88	3,61
47.8	Sprzedaż detaliczna prowadzona na straganach i targowiskach	b.d.	2,56	2,70	b.d.	b.d.
02.1	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych	1,77	1,79	1,81	1,81	1,82
46.2	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt	1,11	1,65	1,78	b.d.	1,46
32.5	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	b.d.	1,61	1,70	b.d.	1,63
32.1	Produkcja wyrobów jubilerskich, biżuterii i podobnych wyrobów	1,65	b.d.	1,14	b.d.	0,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Białymstoku.

Analiza powyższej tabeli wskazuje na słuszny dobór rdzenia inteligentnych specjalizacji.

Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3) specyfikuje rdzeń inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego jako następujące obszary:

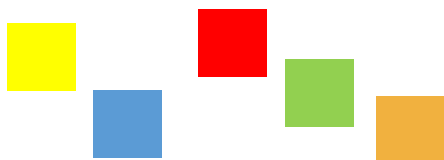
1. Sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
2. Przemysł metalowo-maszynowy, szkodniczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
3. Ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym odnawialne źródła energii, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna),
4. Sektor medyczny oraz nauki o życiu i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości.

Struktura rdzenia inteligentnych specjalizacji jest bardzo wyraźnie odzwierciedlona wśród grup PKD o najwyższej wartości LQ. Wyjątkiem jest tu bardzo wysoka wartość LQ dla grupy **Przygotowanie i przedzenie włókien tekstylnych** w roku 2013. Z pozyskanych danych wynika, że w roku 2013 roku blisko 60% osób pracujących w Polsce w tej grupie pracowało w województwie podlaskim. Ponieważ pozyskanie danych z pozostałych lat z analizowanego okresu nie było możliwe ze względu na tajemnicę statystyczną nie można z dużą pewnością wykluczyć, że obserwowana sytuacja w roku 2013 jest jednorazową anomalią. Większość sekcji PKD, które można bezpośrednio przypisać do kategorii określanych jako rdzeń inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego (np. **Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa, Wytwarzanie wyrobów mleczarskich, Uprawa roślin wieloletnich, Produkcja statków i łodzi, Sprzedaż hurtowa płodów rolnych i żywych zwierząt** oraz **Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne**) nie tylko charakteryzowało się wysokim poziomem współczynnika LQ ale również wykazywało wzrost jego wartości.

Wzrost wartości LQ w większości przypadków nie przełożył się na wyraźny trend wzrostowy w przychodach z tytułu podatków PIT i CIT w latach 2013-2015. Do wyjątków można zaliczyć grupę: **Wytwarzanie wyrobów mleczarskich**, w której przychody z podatku PIT wzrosły na przestrzeni analizowanego okresu z 26,7 mln. zł. do ponad 28 mln. zł. (z okresowa fluktuacją w 2014 r. do poziomu 29,9 mln. zł.) i CIT, w którego przypadku, co prawda spadły nieco w roku 2014, to jednak na przestrzeni trzech analizowanych lat znacząco wzrosły (z blisko 31 mln zł do ponad 33 mln złotych). Drugim wyjątkiem jest grupa **Produkcja statków i łodzi** oraz **Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych**, w przypadku których bardzo znacząco wzrastały przychody z tytułu podatku PIT. Ciekawym przypadkiem jest **Sprzedaż detaliczna prowadzona na straganach i targowiskach**, która z jednej strony wykazywała wartość LQ powyżej 2, a z drugiej wzrost przychodów z podatku PIT z 2,2 mln. zł. do 3,3 mln. zł., który to dział trudno uznać za pretendujący do uznania za obszar specjalizacji. Dane dotyczące przychodów z tytułu podatków PIT i CIT dla 10 grup o najwyższych wartościach współczynnika LQ, przedstawia poniższa tabela:

Tabela 4.5. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w grupach PKD o największych wartościach współczynnika LQ (tys. zł)

Grupa PKD	Nazwa	Przychody PIT (tys. zł)			Przychody CIT (tys. zł)		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
13.1	Przygotowanie i przedzenie włókien tekstylnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
28.3	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	12 878,15	14 407,96	8 555,31	7 502,26	2 878,44	-149,66
10.5	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	26 751,10	29 946,85	28 032,07	30 943,15	30 436,04	33 357,99
01.2	Uprawa roślin wieloletnich	285,04	171,45	149,67	68,52	174,98	64,40

Grupa PKD	Nazwa	Przychody PIT (tys. zł)			Przychody CIT (tys. zł)		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
30.1	Produkcja statków i łodzi	2 163,80	2 211,60	4 254,94	129,63	1 423,07	922,24
47.8	Sprzedaż detaliczna prowadzona na straganach i targowiskach	2 211,84	2 392,29	3 306,42	-0,23	1,71	-1,71
02.1	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych	9 390,66	9 653,07	10 471,36	b.d.	b.d.	b.d.
46.2	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt	7 612,22	8 965,81	8 596,41	218,38	245,66	159,20
32.5	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	4 198,76	3 846,51	3 782,83	5 539,94	6 360,99	3 810,04
32.1	Produkcja wyrobów jubilerskich, biżuterii i podobnych wyrobów	647,81	599,28	344,77	0,39	b.d.	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Białymstoku.

Następująca tabela prezentuje wartości LQ dla grup PKD, które wykazywały najwyższą wartość współczynnika w roku 2015.

Tabela 4.6. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ w roku 2014 (tys. zł)

Grupa PKD	Nazwa	2010	2011	2012	2013	2014
28.3	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	6,30	7,26	7,49	7,43	7,66
10.5	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	5,43	5,97	6,50	6,41	6,71
30.1	Produkcja statków i łodzi	2,30	2,33	2,12	2,88	3,61
02.1	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych	1,77	1,79	1,81	1,81	1,82
32.5	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	b.d.	1,61	1,70	b.d.	1,63
01.6	Działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach	1,42	1,40	1,38	1,53	1,53
16.2	Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i materiałów używanych do wyplatania	1,31	1,41	1,58	1,62	1,53
46.2	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt	1,11	1,65	1,78	b.d.	1,46
10.6	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych	1,21	1,26	1,44	1,42	1,40
10.9	Produkcja gotowych paszy i karmy dla zwierząt	1,10	1,56	1,11	1,26	1,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Białymstoku.

Powyższa tabela również pokazuje, iż struktura LQ wg grup PKD dość dobrze odzwierciedla dobór podlaskich inteligentnych specjalizacji. Pewne problemy w weryfikacji mogą być spowodowane brakiem bezpośredniego przełożenia inteligentnych specjalizacji regionu na poszczególne kategorie z klasyfikacji PKD. Jest to w szczególności problematyczne w przypadku specjalizacji nr 3 *Ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym odnawialne źródła energii, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna)*, która jest bardzo szeroka i może dotyczyć bardzo wielu grup PKD jednocześnie.

Struktura działów PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ nie wskazuje obecnie na występowanie sektorów produkcyjno-usługowych, które mogłyby potencjalnie zastąpić ustalone w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)* inteligentne specjalizacje. Nieco inaczej sytuacja ta prezentuje się w przypadku analizy największych towarów eksportowych województwa podlaskiego. W następnych tabelach przedstawiono towary, dla których zanotowano największą wartość eksportu z województwa podlaskiego w roku 2014 oraz 2013.

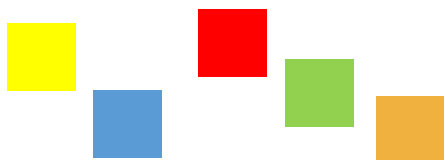

Tabela 4.7. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2014

Pozycja	Kategoria towarów	Wartość eksportu w mln zł	Udział w całkowitej wartości eksportu w roku 2014
1	Ryby susz., solone i w solance; ryby wędz. niezal., od obrób. termicz. podczas proc. wędz.; maki, mączki i granulki z ryb, nadające się do spoż. przez ludzi	703,56	9,05%
2	Sery i twarogi	521,36	6,71%
3	Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe, elektr.; aparatura do ogrzewania, elektr.; urządzenia elektrotermiczne; oporowe elementy grzejne	393,32	5,06%
4	Meble i ich części:	273,42	3,52%
5	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone	267,87	3,45%
6	Mięso z bydła, świeże lub schłodzone	219,94	2,83%
7	Kawa, nawet palona lub bezkofeinowa; łupinki i łuski kawy; substytuty kawy zawierające kawę naturalną w każdej proporcji:	210,08	2,70%
8	Mleko i śmietana, zagęszczone lub zawierające dodatek cukru lub innego środka słodzącego	158,35	2,04%
9	Wyroby stolarskie i ciesielskie dla budownictwa, z drewna, włącznie z drewnianymi płytami komórkowymi, połączonymi płytami parkietowymi, dachówkami i gontami:	157,93	2,03%
10	Płyta pilśniowa, z drewna lub pozostałych zdrewniałych materiałów, nawet związana za pomocą żywic lub innych substancji organicznych:	150,11	1,93%
11	Maszyny żniwne i omłotowe, prasy do belowania słomy i paszy; kosiarki do trawników; sortowniki jaj, owoców i pozost. prod. rolnych	148,30	1,91%

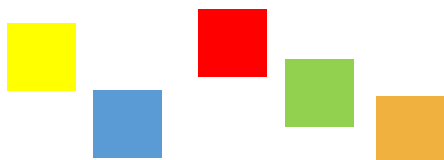
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Celnej w Warszawie.

Tabela 4.8. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2013

Pozycja	Kategoria towarów	Wartość eksportu w mln zł	Udział w całkowitej wartości eksportu w roku 2013
1	Ryby susz., solone i w solance; ryby wędz. niezal., od obrób. termicz. podczas proc. wędz.; maki, mączki i granulki z ryb, nadające się do spoż. przez ludzi	678,12	8,81%
2	Sery i twarogi	668,67	8,69%
3	Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe, elektr.; aparatura do ogrzewania, elektr.; urządzenia elektrotermiczne; oporowe elementy grzejne	440,41	5,72%
4	Meble inne niż w pozycjach i ich części:	276,79	3,60%
5	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone	255,42	3,32%
6	Mięso z bydła, świeże lub schłodzone	244,75	3,18%
7	Mięso ze świń świeże, schłodzone lub zamrożone:	230,86	3,00%
8	Płyta pilśniowa, z drewna lub pozostałych zdrewniałych materiałów, nawet związana za pomocą żywic lub innych substancji organicznych:	132,33	1,72%
9	Wyroby stolarskie i ciesielskie dla budownictwa, z drewna, włącznie z drewnianymi płytami komórkowymi, połączonymi płytami parkietowymi, dachówkami i gontami:	128,59	1,67%
10	Gazy ziemne i pozostałe węglowodory gazowe:	127,77	1,66%
11	Serwatka, nawet zagęszcz. i słodz.; produkty składające się ze skład. naturalnego mleka, nawet zaw. dodat. cukru l. innego środka słodz., ginw. ani niewłączone	127,03	1,65%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Celnej w Warszawie.

Struktura eksportu wskazuje, że województwo posiada silne branże poza tymi wymienionymi w rdzeniu specjalizacji, są to przede wszystkim sektor meblarski i wyrobów z drewna oraz urządzeń podgrzewających wodę. Ponadto największym towarem eksportowym województwa podlaskiego w latach 2013 i 2014 były produkty z ryb, które co prawda można zaliczyć do specjalizacji: *Sektor rolno-*

spożywczy

i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości, jednak z racji specyfiki produkcji produktów rybnych w województwie podlaskim, która jest zdecydowanie różna od produkcji innych produktów spożywczych, mogłaby potencjalnie być rozważana jako specjalizacja oddzielna. Należy jednak pamiętać, że z racji niskiego ogólnego poziomu eksportu w województwie podlaskim – wysoki względny poziom eksportu jednego z towarów, może w dużej mierze wynikać z działalności jednego bądź kilku dużych podmiotów gospodarczych. W związku z tym fakt, iż dana grupa produktów jest ważnym towarem eksportowym województwa nie zawsze oznacza, że dana branża powinna zaliczać się do regionalnych specjalizacji – gdyż wysoki poziom eksportu nie jest wynikiem potencjału regionu a jednego podmiotu gospodarczego.

W najważniejszych produktach eksportowych województwa podlaskiego brakuje pewnych towarów pochodzących z branż uznanych w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)* jako inteligentne specjalizacje, np. wyrobów sektora medycznego, czy produktów szkutnictwa. Obie te grupy produktów wykazywały jednak duży poziom dynamiki eksportu; Wartość eksportu dla kategorii **Jachty i pozostałe jednostki pływające, wypoczynkowe lub sportowe; łodzie wioślarskie i kajaki** wyniosła w roku 2013: 49 mln zł (33 pozycja wśród grup produktów eksportowych) a w roku 2014: 72 mln zł (24 miejsce). Natomiast dla kategorii **Urządzenia ortopedyczne, włącz. z kulami, pasami chirurgicznymi i przepuklinowymi, szyny, protezy, aparaty słuchowe oraz pozostałe urządzenia do skorygowania wady lub kalectwa** wartość eksportu w roku 2013 wyniosła 33 mln złotych (50 miejsce) a w roku 2014 36 mln zł (46 miejsce).

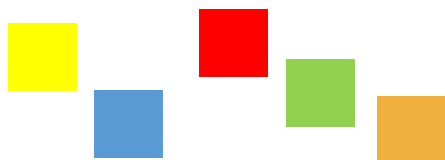
Poniższa tabela prezentuje wartości wskaźników rezultatu wskazanymi w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*.

Tabela 4.9. Wskaźniki rezultatu Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)

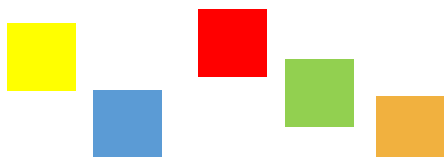
Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym		1239	1201	1194	1186	1201	1188	1201	1200	1241	1271	1302
Dynamika wskaźnika	%	-7,1	-3,1	-0,6	-0,7	1,3	-1,1	1,1	-0,1	3,4	2,4	2,4
% wartości dla Polski	%	83,9	81,0	80,4	79,0	78,6	78,2	76,3	76,7	76,8	76,2	76,6
Pozycja wśród województw		13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	0,24	0,27	0,25	0,20	0,26	0,21	0,32	0,39	0,39	0,55	0,61
Dynamika wskaźnika	%	20,0	12,5	-7,4	-20,0	30,0	-19,2	52,4	21,9	0,0	41,0	10,91
% wartości dla Polski	%	42,9	47,4	44,6	35,1	43,3	31,3	44,4	52,0	43,8	63,2	64,40
Pozycja wśród województw		11	10	11	12	11	15	12	11	12	10	9
Udział nakładów finansowanych z sektora przedsiębiorstw w nakładach na działalność B+R ogółem	%	13	18,2	30,6	19,5	36,2	24,7	16,2	15,8	18,8	17,5	15,5
Dynamika wskaźnika	%	-12,8	40,0	68,1	-36,3	85,6	-31,8	-34,4	-2,5	19,0	-6,9	-11,4
% wartości dla Polski	%	57,5	70,0	121,9	79,6	136,1	91,1	66,4	56,2	58,2	46,9	39,7
Pozycja wśród województw		13	13	8	12	4	10	14	15	13	14	14

*-wartość dla roku 2014 w przypadku wskaźnika *Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB* – wyznaczona na podstawie wstępnych szacunków GUS dotyczących PKB województw.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wartości i poziom dynamiki wskaźników produktu zaprezentowane powyżej stanowią poziom wyjściowy dla realizacji *Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*. Wskaźniki: ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym*** oraz ***Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB***, charakteryzują się dodatnią dynamiką, jednak tylko w przypadku drugiego z tych wskaźników można mówić o korzystnej tendencji zmian względem reszty kraju (zmniejszanie dystansu do wartości średnich dla Polski. W przypadku wskaźnika ***Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym***, utrzymywanie się dotychczasowego tempa zmian nie pozwoli województwu podlaskiemu „dogonić” reszty kraju pod względem poziomu przedsiębiorczości. Jeszcze gorzej prezentuje się sytuacja w przypadku wskaźnika ***Udział nakładów finansowanych z sektora przedsiębiorstw w nakładach na działalność B+R ogółem***, którego wartości w długim okresie charakteryzowały się trendem spadkowym. Oznacza to, iż pomimo wzrostu ogólnego zainteresowania prowadzeniem prac badawczo-rozwojowych w województwie podlaskim to wzrost ten miał miejsce prawie wyłącznie w sektorze publicznym. Poprawa tych negatywnych tendencji będzie bardzo ważnym elementem implementacji *Planu rozwoju przedsiębiorczości* w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3).

5. Rekomendacje

W kierunku usprawnienia realizacji Celu strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka:

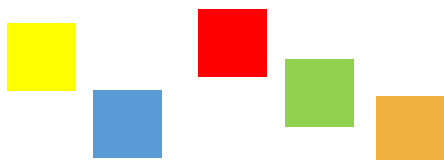
- Wyznaczenie wartości **PKB per capita (w cenach bieżących)** na poziomie docelowym **39 000 PLN**.
- Intensyfikacja wsparcia w podejmowaniu własnej działalności gospodarczej jak i działań ukierunkowanych na zwiększenie przeżywalności nowozakładanych firm (**Cel operacyjny 1.1.**).
- Intensyfikacja działań na rzecz poprawy poziomu innowacyjności regionu. Wsparcie IOB w opracowaniu konkretnej oferty usług proinnowacyjnych/a przedsiębiorców w dostępie do usług proinnowacyjnych, uwzględniającej różne poziomy „zaawansowania” przedsiębiorstw i marketing podażyowej przygotowanej oferty (**Cel operacyjny 1.2.**).
- Kształcenie kapitału ludzkiego dostosowane do potrzeb regionu, z uwzględnieniem potrzeb przedsiębiorców (**Cel operacyjny 1.3.**).
- Przyjęcie do analiz wskaźnika **Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną** (zamiast **Wskaźnika świadczenia i rozwijania usług e-administracji**) (**Cel operacyjny 1.6.**).

W kierunku usprawnienia realizacji Celu strategicznego 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe:

- Wyznaczenie nowej wartości docelowej **Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca na 2020 r.** na poziomie **2 000 EUR**.
- Działania wspierające podlaski eksport należy poddać szczególnej uwadze i wspieraniu. Odwrócenie pozytywnej tendencji i dalsze hamowanie dynamiki eksportu znajdzie negatywne odzwierciedlenie w spadku wielu wskaźników społeczno-gospodarczych.
- Intensyfikacja działań ukierunkowanych na przyciągnięcie inwestycji zagranicznych celem poprawy wartości wskaźnika **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim** poprzez poprawę atrakcyjności inwestycyjnej województwa (zwłaszcza w obszarach: dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna, aktywność wobec inwestorów).
- Rezygnacja z monitorowania **Średniego czasu dojazdu do Kowna** (zarówno w transporcie drogowym jak i kolejowym) (**Cel operacyjny 2.5.**).

W kierunku usprawnienia realizacji Celu strategicznego 3. Jakość życia:

- Zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na zwiększenie dostępu do infrastruktury ściekowej (wskaźnik **Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków**) (**Cel operacyjny 3.4.**).

Spis tabel

Tabela 1.1. Ogólne dane o województwie	7
Tabela 2.1. Wskaźniki monitorowania celów strategicznych.....	15
Tabela 2.2. Schemat prezentowania efektów wdrażania programu/planu rozwojowego zgłoszonego przez departament/JOSW.....	17
Tabela 3.1. Produkt krajowy brutto na mieszkańca	23
Tabela 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	23
Tabela 3.3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2014 (w %)	29
Tabela 3.4. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym	29
Tabela 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB.....	34
Tabela 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem.....	35
Tabela 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady	35
Tabela 3.8. Wartość dodana brutto na 1 pracującego	36
Tabela 3.9. Liczba uzyskanych patentów.....	37
Tabela 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w %	43
Tabela 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %	44
Tabela 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności.....	48
Tabela 3.13. Wskaźniki dotyczące kultury dla celu operacyjnego 1.4	48
Tabela 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem.....	55
Tabela 3.15. Emisja metanu CH ₄	56
Tabela 3.16. Prognoza wartości wskaźnika: Odsetek obywateli korzystających z e-administracji do 2023 r.	60
Tabela 3.17. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego.....	62
Tabela 3.18. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego	63
Tabela 3.19. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej	64
Tabela 3.20. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych	64
Tabela 3.21. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	77
Tabela 3.22. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce	78
Tabela 3.23. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem.....	81
Tabela 3.24. Wartość eksportu województwa podlaskiego i dostaw wewnątrzwspólnotowych w latach 2004-2014.....	84
Tabela 3.25. Największe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2014 roku (według sekcji klasyfikacji CN).....	87
Tabela 3.26. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe w pięciu grupach produktów o największym udziale w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w latach 2013-2014.....	88

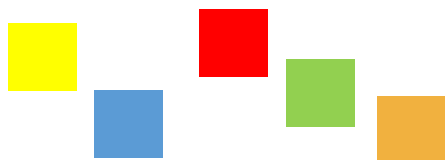
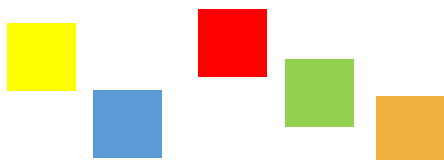

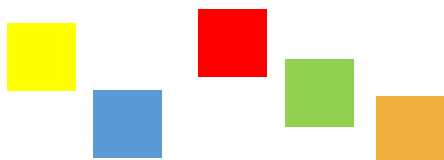
Tabela 3.28. Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa - pozycja w rankingu.....	90
Tabela 3.29. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych	91
Tabela 3.30. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego.....	91
Tabela 3.31. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km ²	98
Tabela 3.32. Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina) (min).....	99
Tabela 3.33. Saldo migracji na 1000 osób	106
Tabela 3.34. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym	106
Tabela 3.35. Przyrost naturalny na 1000 ludności	110
Tabela 3.36. Współczynnik aktywności zawodowej.....	110
Tabela 3.37. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym.....	114
Tabela 3.38. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności.....	115
Tabela 3.39. Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce	116
Tabela 3.40. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców	118
Tabela 3.41. Liczba zabitych i rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków	119
Tabela 3.42. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	120
Tabela 3.43. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków.....	124
Tabela 3.44. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych	125
Tabela 3.45. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych	126
Tabela 4.1. Grupy i sekcje PKD objęte analizą LQ	135
Tabela 4.2. Wartości współczynnika LQ dla poszczególnych sekcji PKD	138
Tabela 4.3. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w województwie podlaskim (tys. zł).....	139
Tabela 4.4. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ	140
Tabela 4.5. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w grupach PKD o największych wartościach współczynnika LQ (tys. zł).....	141
Tabela 4.6. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ w roku 2014 (tys. zł).....	142
Tabela 4.7. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2014	143
Tabela 4.8. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2013	143
Tabela 4.9. Wskaźniki rezultatu Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3).....	144

Spis wykresów

Wykres 1.1. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km ² w województwie podlaskim.....	10
Wykres 1.2. Trend dla PKB per capita w województwie podlaskim	12
Wykres 1.3. Trend dla PKB <i>per capita</i> w województwie podlaskim i dla kraju (bez województwa mazowieckiego).....	13
Wykres 3.1. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca.....	23
Wykres 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	24
Wykres 3.3. Trend wskaźnika: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2013 (w %)	29

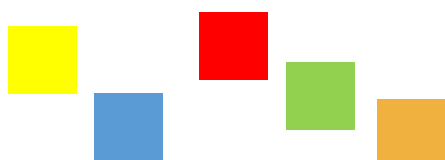
Wykres 3.4. Trend wskaźnika: podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym	30
Wykres 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	34
Wykres 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem.....	35
Wykres 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady	36
Wykres 3.8. Wartość dodana brutto na 1 pracującego.....	37
Wykres 3.9. Liczba uzyskanych patentów	37
Wykres 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w %	43
Wykres 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %	44
Wykres 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności	48
Wykres 3.13. Wskaźniki dotyczące kultury dla celu operacyjnego 1.4	49
Wykres 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	56
Wykres 3.15. Emisja metanu CH ₄	56
Wykres 3.16. Zakładana linia trendu dla wartości wskaźnika: Odsetek obywateli korzystających z e-administracji do 2023 r.....	60
Wykres 3.17. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego.....	63
Wykres 3.18. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego.....	63
Wykres 3.19. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej.....	64
Wykres 3.20. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych	65
Wykres 3.21. Konwergencja wartości wskaźnika: <i>Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego dla województwa podlaskiego i kraju</i>	65
Wykres 3.22. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	77
Wykres 3.23. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce	78
Wykres 3.24. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem	82
Wykres 3.25. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe województwa podlaskiego w latach 2004-2014 (w mld PLN)	83
Wykres 3.26. Trend zmian podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych do roku 2020	83
Wykres 3.27. Udział eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych podlaskich przedsiębiorstw do wybranych krajów w eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych ogółem w latach 2012-2014	85
Wykres 3.28. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych	91
Wykres 3.29. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego	91
Wykres 3.30. Drogi o twardej nawierzchni na 100km ²	98
Wykres 3.31. Saldo migracji na 1000 osób.....	106
Wykres 3.32. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym.....	107
Wykres 3.33. Przyrost naturalny na 1000 ludności	110
Wykres 3.34. Współczynnik aktywności zawodowej	111

Wykres 3.35. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	114
Wykres 3.36. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	115
Wykres 3.37. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców	119
Wykres 3.38. Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków	120
Wykres 3.39. Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków	120
Wykres 3.40. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	121
Wykres 3.41. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	124
Wykres 3.42. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych	125
Wykres 3.43. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych	126

Spis rysunków

Rysunek 1.1. Położenie geograficzne województwa podlaskiego	9
Rysunek 1.2. Główne korytarze transportowe (w tym planowane <i>Via Baltica</i> , <i>Rail Baltica</i>) i przejścia graniczne	11

Załącznik nr 1. Wykaz działań podejmowanych w 2015 r. przez jednostki zaangażowane we wdrażanie SRWP 2020 w ramach realizowanych programów/planów rozwojowych

Załącznik nr 2. Wydatki poniesione na realizację założeń SRWP 2020

Załącznik nr 3. Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych

Załącznik nr 4. Zestaw wskaźników monitorowania celów Strategii

Załącznik nr 5. Kierunki zmian w wartościach wskaźników

Załącznik nr 6. Analiza wskaźników kontekstowych

